

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

EDİRNE’NİN ŞEHİRSEL GELİŞİM SÜRECİ:
MEKÂNSAL ANALİZ

İREM OLĞAÇ

2501170055

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MESUT DOĞAN

İSTANBUL - 2019



T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : İrem OLĞAÇ

Numarası : 2501170055

Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : Coğrafya

Danışmanı : Prof. Dr. Mesut DOĞAN

Tez Savunma Tarihi : 01.07.2019

Saati : 10:00

Tez Başlığı : "Edirne'nin Şehirsel Gelişim Süreci: Mekansal Analiz"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLULUĞU~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Mesut DOĞAN		KABUL
2- Prof. Dr. İsmet AKOVA		KABUL
3- Doç. Dr. Ali Osman KOCALAR		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Doç. Dr. Mehmet ÜNLÜ		
2- Doç. Dr. Muzaffer BAKIRCI		

ÖZ

EDİRNE’NİN ŞEHİRSEL GELİŞİM SÜRECİ: MEKÂNSAL ANALİZ

İrem OLĞAÇ

Bu çalışmada Marmara Bölgesi’nin Ergene Bölümü’nde (Trakya kısmında) 88 km²’lik alan kaplayan tarih boyunca birçok medeniyete (Roma-Bizans-Osmanlı) ev sahipliği yapmış Edirne şehrinin; fiziki coğrafyası, tarihi, mekânsal gelişimi, nüfus gelişimi ve şehrsel fonksiyon özellikleri sebep ve sonuçlarıyla incelenmiştir. Özellikle şehrin Osmanlıya katılmasıyla birlikte sosyal ve ekonomik değişikliklerle şehir yapısı yeniden şekillenmiştir.

Osmanlı Devleti’nin başkenti olduktan sonra çok büyük mekânsal değişimler yaşayan şehir, Cumhuriyetin ilanından sonra farklı bir gelişim evresi sergilemiştir. 19. yüzyılın sonlarında “İstanbul’un tahıl ambarı” niteliğinde olan şehir, günümüzde de bir tarım şehridir. Köklü bir tarihe sahip olan Edirne şehrinde Cumhuriyetin ilk yıllarında 34.528 kişi olan nüfus, 2018 yılı itibarıyla 167.443’e ulaşmıştır. Sanayileşmeyle birlikte artan şehir nüfusu 1976’dan sonra düşmeye başlamıştır. Araştırma sahasının temel geçim kaynaklarını; tarım, hizmet ve sanayi sektörü oluşturmaktadır. Şehirde ayrıca ticaret ve turizm sektörü de bulunmaktadır. Şehirde ticaretin gelişmesinde TEM otoyolu ve D-100 devlet karayolu gibi önemli geçiş yolları üzerinde olmasının etkisi büyüktür. Ayrıca şehrin gelişmesinde etkili olan birçok tarihsel, inanç, doğa, festival, panayır gibi çeşitli türlerde turizm faaliyetleri de mevcuttur.

Bu çalışmanın amacı, Edirne şehrinin mekânsal gelişim sürecini ortaya koymak, şehrin daha planlı büyümesi için şehri etkileyen unsurları belirlemek ve sahip olduğu fiziki ve beşeri unsurları avantaja dönüştürmek için çözüm önerileri sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Trakya, Edirne Şehri, Şehir Coğrafyası, Ulaşım, Tarım,

ABSTRACT

EDİRNE'S URBAN DEVELOPMENT PROCESS: SPATIAL ANALYSIS

İrem OLĞAÇ

In this study, the city of Edirne, home to many civilizations (Roman-Byzantine-Ottoman), covering an area of 88 km² in the Edirne Department (Thrace) of the Marmara Region; physical geography, history, spatial development, urban function characteristics, causes and consequences. Particularly with the participation of the city to the Ottoman Empire, the city structure was reshaped with social and economic changes.

After being the capital of the Ottoman Empire, the city underwent huge spatial changes and exhibited a different stage of development after the proclamation of the Republic. The city, which became the city granary of Istanbul in the late the 19th century, is still an agricultural city. The population, which was 34,528 in the first years of the Republic, reached 167, 443 as of 2018 in Edirne, which has a long history. The city population, which increased with industrialization, started to decline after 1976. The main sources of livelihood of our research area are; agriculture, services, and industry. The city also has a trade and tourism sector. The development of trade in the city has a major impact on the major motorways as the TEM motorway and D-100 state highway. There are also many kinds of tourism activities such as historical, religious, nature, festivals, and fairgrounds that effective in the development of the city.

The aim of this study is to reveal the spatial development process of the city of Edirne, to determine the factors that affect the city for the more planned growth of the city and to offer solutions to convert the physical and human elements it has into advantages.

Keywords: Thrace, City of Edirne, Urban Geography, Transportation, Agriculture,

ÖNSÖZ

Edirne şehri, tarih boyunca birçok imparatorluğu bünyesinde barındırmıştır. Bu uygarlıkların her biri şehre yeni ve farklı kimlikler kazandırmıştır. Her biri kendi dönemi içerisinde dönemin verdiği sosyal ve ekonomik şartlar doğrultusunda şehre şekil vermiştir. Bu hususlar böyle köklü ve zengin bir tarihe sahip olan Edirne'nin şehrsel gelişim süreci coğrafi bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Geniş kapsamda yapılan literatür taramasından ve çeşitli kurumlardan toplanan veriler belirli bir düzen içinde toplanmıştır. Bu verilerin bir kısmı tablo, şekil, grafik ve haritalarla ifade edilmiştir. Ayrıca belirli zamanlarda yapılan arazi çalışmalarıyla gözlemler yapılmış ve çeşitli alanlarda çekilen fotoğraflar çalışmada kullanılmıştır.

Bütün bunların sonucunda elde edilen veriler, coğrafi bakış açısıyla yorumlanarak beş bölüme ayrılmıştır. Bunlar; Edirne Şehri'nin Fiziki Özellikleri, Tarihi, Mekânsal Gelişimi, Nüfus Özellikleri, Fonksiyonları ve Sonuç ve Önerilerdir.

Tez çalışmamın hazırlanması sırasında, yardımlarını ve desteğini esirgemeyen, bilimsel görüşleriyle bana yol gösteren kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Mesut DOĞAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca yardımlarını esirgemeyen ve bana destek olan Prof. Dr. Özlem SERTKAYA DOĞAN ve Yrd. Doç. Dr. Musa ULUDAĞ hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmam boyunca bana inanan ve desteklerini esirgemeyen değerli ablam Aslı OLĞAÇ başta olmak üzere tüm aileme teşekkür ederim. Tezimin hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen ve bana inanan sevgili arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

İrem OLĞAÇ

İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
HARİTALAR LİSETESİ	xii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EDİRNE ŞEHİRİ'NİN FİZİKİ ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER	6
1.1.1. Jeomorfolojik Birimler	11
1.1.2. Jeolojik Formasyonlar	12
1.2. İKLİM	19
1.2.1. Sıcaklık	19
1.2.2. Nem ve Yağış	22
1.2.3. Basınç ve Rüzgârlar	25
1.3. TOPRAK	29
1.4. BİTKİ ÖRTÜSÜ	34
1.5. HİDROGRAFYA	36

İKİNCİ BÖLÜM

EDİRNE ŞEHİRİ'NİN TARİHİ

2.1. ŞEHİRİN ADI VE KURULUŞU	39
2.1.1. Traklar Dönemi	39
2.1.2. Roma ve Bizans Dönemi	40
2.1.3. Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EDİRNE ŞEHİRİ'NİN MEKÂNSAL GELİŞİMİ

3.1. YERLEŞME-SAHA İLİŞKİSİ VE MESKEN ÖZELLİKLERİ.....	44
3.2. EDİRNE ŞEHİRİ'NİN MEKÂNSAL GELİŞİMİ.....	48
3.2.1. Osmanlı Dönemi Öncesi Edirne Şehri'nin Mekânsal Gelişimi (2. - 14. yüzyılları arası).....	49
3.2.2. Osmanlı Dönemi Edirne Şehri'nin Mekânsal Gelişimi (14. - 20. yüzyılları arası).....	52
3.2.3. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası Edirne Şehri'nin Mekânsal Gelişimi (20. yüzyıl ve günümüz)	57

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EDİRNE ŞEHİRİ'NİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

4.1. NÜFUS ÖZELLİKLERİ	71
4.1.1. Nüfusun Tarihsel Gelişimi	71
4.1.2. Nüfusun Mahallelere Göre Dağılımı	80

4.2. NÜFUSUN NİTELİKLERİ.....	81
4.2.1.Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı	81
4.2.2. Nüfusun İşgücü Potansiyeli	90
4.2.3. Nüfusun Eğitim Durumu.....	93
4.3. NÜFUSUN SEKTÖREL DAĞILIMI	102
4.4. GÖÇLER.....	115

BEŞİNCİ BÖLÜM

EDİRNE ŞEHİRİ’NİN FONKSİYONLARI

5.1. ŞEHİRSEL FONKSİYONLAR.....	125
5.1.1. İdari Fonksiyonlar	128
5.1.2. Tarım ve Hayvancılık Fonksiyonu	131
5.1.3.Sanayi Fonksiyonu	136
5.1.4. Ticaret ve Hizmet Fonksiyonu.....	141
5.1.5. Ulaşım Fonksiyon	144
5.1.6. Turizm ve Rekreasyon Fonksiyonu	148
5.1.7. Eğitim Fonksiyonu.....	151

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	153
KAYNAKÇA	157

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Edirne Şehri'nin Stratigrafisi	15
Tablo 2. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1930-2018)	20
Tablo 3. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Donlu Günler Sayısı	21
Tablo 4. Edirne Şehri'nin Mevsimlik Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1930-2018)	21
Tablo 5. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Bağıl Nem Oranı (%) (1930-2018)	22
Tablo 6. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Yağış Miktarı (mm) (1930-2018)	23
Tablo 7. Edirne Şehri'nde Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı (mm) (1930-2018)	24
Tablo 8. Edirne Şehri'nin Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı (1930-2018)	25
Tablo 9. Edirne Şehri'nin Ortalama Karla Örtülü Gün Sayısı (1930-2018)	25
Tablo 10. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Basınç Değerleri (mb) (1930-2018)	26
Tablo 11. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Rüzgâr Hızı (m/s) (1930-2018)	26
Tablo 12. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Rüzgâr Esme Sayıları (1930-2018)	27
Tablo 13. İl Genelindeki Arazi Sınıflarının Edirne Şehir Merkezine Göre Dağılımı (%)	33
Tablo 14. Edirne Şehir Merkezi Mevcut Göletlerin Drenaj ve Depolama Alanları	37
Tablo 15. Edirne Şehri'nin 1990 Yılı Arazi Kullanım Şekilleri (km ²)	61
Tablo 16. Edirne Şehri'nin 1990-2000 Yılı Arazi Kullanım Şekilleri (km ²)	64
Tablo 17. Edirne Şehri'nin 1990-2000-2006 Yılı Arazi Kullanım Şekilleri (km ²)	66
Tablo 18. Edirne Şehri'nin 1990-2000-2006-2012 Yılı Arazi Kullanım Şekilleri (km ²)	68
Tablo 19. Edirne Şehri'nin 1990-2000-2006-2012-2018 Yılı Arazi Kullanım Şekilleri (km ²)	70
Tablo 20. Edirne Şehri'nin 1927-2018 Yılları Arası Erkek-Kadın Nüfusu ile Toplam Nüfusu	76
Tablo 21. Edirne Şehri'nin 1927-2018 Yılları Arası Nüfus Artış Oranı	78
Tablo 22. 1985-1990-2000 Yıllarına Ait Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı	82
Tablo 23. 2007-2012-2018 Yıllarına Ait Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı	84
Tablo 24. Edirne Şehri'nin 2000 Yılı Eğitim Durumunun Mahallelere Göre Değişimi	95
Tablo 25. Edirne Şehri'nin 2008 Yılı Eğitim Durumunun Mahallelere Göre Değişimi	96
Tablo 26. Edirne Şehri'nin 2012 Yılı Eğitim Durumunun Mahallelere Göre Değişimi	98

Tablo 27. Edirne Şehri'nin 2017 Yılı Eğitim Durumunun Mahallelere Göre Değişimi	100
Tablo 28. Edirne Şehri'nin Mahalle Ölçeğinde Ekonomik Faaliyet Türlerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2000 Yılı).....	103
Tablo 29. Edirne İlinin 1980-1985-1990-2000 Yılları İstihdam Durumu.....	113
Tablo 30. Türkiye ve Edirne İlinin 2011 Yılı İstihdam Durumu.....	114
Tablo 31. Edirne İlinin Aldığı Göç, Verdiği Göç ile Net Göç Hızı (binde) (2000)	117
Tablo 32. Edirne İlinin Aldığı Göç, Verdiği Göç ile Net Göç Hızı (binde) (20008-2018)...	118
Tablo 33. Edirne İlinin 2008-2018 Yılları Arasında Aldığı Göçün Miktarı, Cinsiyeti ve Yaş Yapısı	120
Tablo 34. Edirne İlinin 2008-2018 Yılları Arasında Verdiği Göçün Miktarı, Cinsiyeti ve Yaş Yapısı	122
Tablo 35. Edirne Merkez İlçesinin 2004-2018 Yılları Arası Bitkisel Üretim Alanları (Dekar)	132
Tablo 36. Edirne Merkez İlçesinin 2004-2018 Yılları Arasında Yetiştirilen Ürünler (Dekar)	134
Tablo 37. Edirne Merkez İlçenin 2004-2018 Yılları Arası Kayıtlı Hayvan Sayıları.....	135
Tablo 38. Edirne İlinin 2018 Yılı Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 Sektör) .	141
Tablo 39. Edirne Şehri'ndeki Meslek Grupları ve Faal Üye Sayısı	144
Tablo 40. Edirne Merkez İlçesinin 2018 Yılına Ait Öğrenci ve Okul Sayıları	152

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Edirne Şehri'nin Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1930-2018).....	20
Şekil 2. Edirne Şehri'nin Mevsimlik Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1930-2018).....	22
Şekil 3. Edirne Şehri'nin Mevsimlik Ortalama Yağış Miktarı (%) (1930-2018)	24
Şekil 4. Edirne Şehri'nin Hâkim Rüzgâr Yönü Diyagramı (1930-2018)	27
Şekil 5. 2. - 14. Yüzyılları Arasında Edirne Şehri'nin Gelişimi	49
Şekil 6. 15., 17., 19., ve 20. Yüzyılları Arasında Edirne Şehri'nin Gelişimi.....	52
Şekil 7. Edirne Şehri'nin 1927-2018 Yılları Arası Nüfus Miktarı.....	77
Şekil 8. Edirne Şehri'nin 1927-2018 Yılları Arası Nüfus Artış Oranı (%)......	79
Şekil 9. Edirne Şehri'nin 1985 Yılı Nüfus Piramidi	85
Şekil 10. Edirne Şehri'nin 1990 Yılı Nüfus Piramidi	86
Şekil 11. Edirne Şehri'nin 2000 Yılı Nüfus Piramidi	87
Şekil 12. Edirne Şehri'nin 2007 Yılı Nüfus Piramidi	88
Şekil 13. Edirne Şehri'nin 2012 Yılı Nüfus Piramidi	89
Şekil 14. Edirne Şehri'nin 2018 Yılı Nüfus Piramidi	90
Şekil 15. Edirne Şehri'nin 1985-2018 Yılları Arası Aktif Nüfus Miktarı	91
Şekil 16. Edirne Şehri'nin Aktif ve Bağımlı Nüfus Oranları.....	92
Şekil 17. Edirne İlinin Net Göç Hızı (2008-2018).....	118
Şekil 18. Edirne İlinin 2018 Yılı Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)	140

HARİTALAR LİSETESİ

Harita 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası.....	1
Harita 2. Edirne Merkez İlçesi, Edirne Şehri ve Komşu İlçeler Haritası.....	3
Harita 3. Edirne Şehri'nin Yükselti Haritası.....	7
Harita 4. Edirne Şehri'nin Eğim Haritası.....	9
Harita 5. Edirne Şehri'nin Eğim Haritası.....	11
Harita 6. Edirne Şehri'nin Arazi Oluşum Zamanları	13
Harita 7. Edirne Şehri'nin Kayaç Yapıları.....	14
Harita 8. Edirne Şehri'nin Toprak Haritası.....	30
Harita 9. Edirne Şehri'nin 1990 Yılı Arazi Kullanım Haritası	60
Harita 10. Edirne Şehri'nin 2000 Yılı Arazi Kullanım Haritası	63
Harita 11. Edirne Şehri'nin 2006 Yılı Arazi Kullanım Haritası	65
Harita 12. Edirne Şehri'nin 2012 Yılı Arazi Kullanım Haritası	67
Harita 13. Edirne Şehri'nin 2018 Yılı Arazi Kullanım Haritası	69
Harita 14. Edirne Şehri'nde Nüfusun Mahallelere Göre Kişi Sayısı ve Aritmetik Nüfus Yoğunluğuna Göre Dağılımı.....	80
Harita 15. Edirne Şehri'nin Mahalleleri.....	129
Harita 16. Edirne Şehri'nin Ulaşım Ağları Haritası.....	146

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

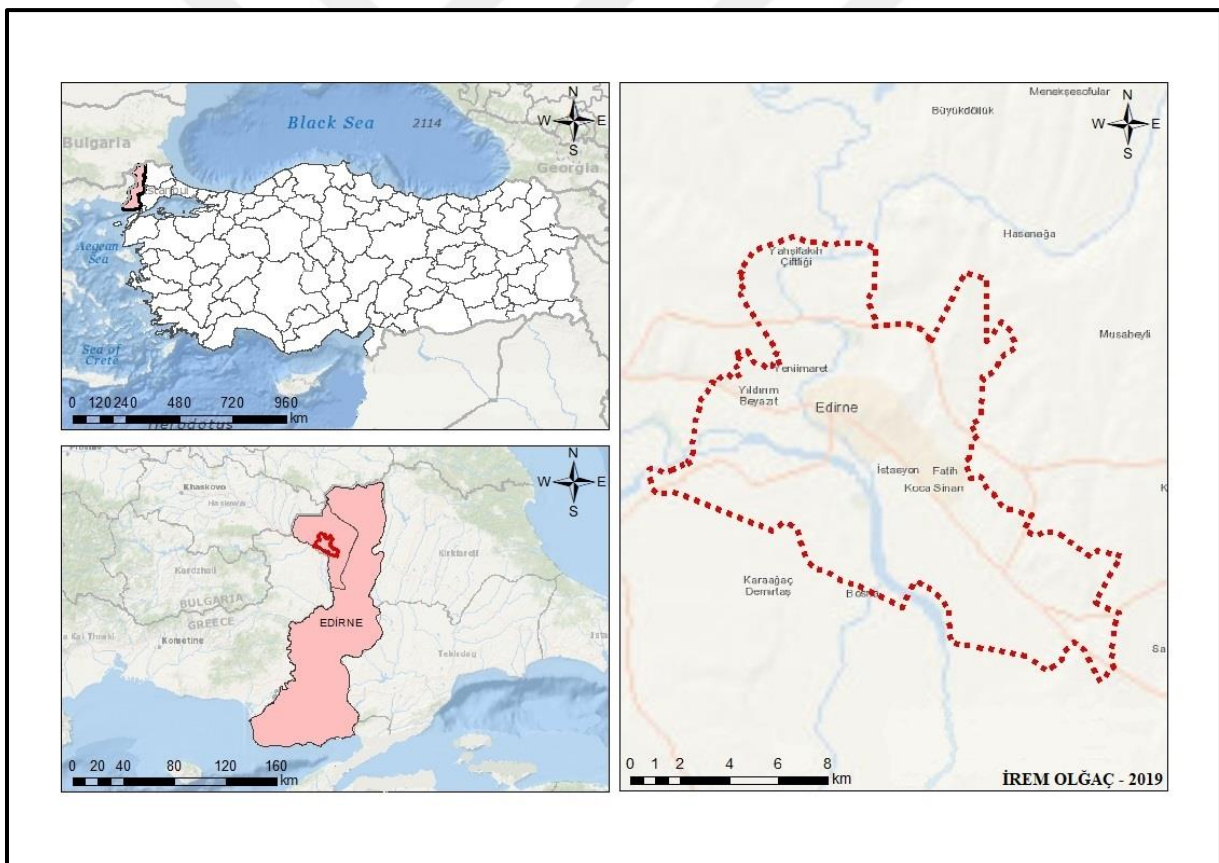
Foto 1. Meriç Nehri’nden Bir Görünüm	38
Foto 2. Akşam Polis Evi	46
Foto 3. Günümüz Betonarme Konut Tipleri	47
Foto 4. Edirne Şehri’nin Roma ve Bizans Dönemi Mekânsal Gelişim Haritası.....	51
Foto 5. Edirne Şehri’nin Roma-Bizans ve Osmanlı Dönemi Mekânsal Gelişim Haritası.....	56
Foto 6. Edirne Şehri’nin Roma-Bizans ve Osmanlı Dönemi Mekânsal Gelişim Haritası.....	59
Foto 7. Trakya Üniversitesi	126
Foto 8. Selimiye Camisi.....	127
Foto 9. Kırkpınar Yağlı Güreşleri	127
Foto 10. Edirne İl Valilik Binası.....	130
Foto 11. Edirne Belediyesi Binası	131
Foto 12. Edirne Yağ Sanayi ve Ticaret A.Ş.	137
Foto 13. Trakya Birlik Genel Müdürlüğü	138
Foto 14. Edirne Ticaret ve Sanayi Odası	138
Foto 15. Edirne 1. Küçük Sanayi Sitesi	139
Foto 16. Tamis Meydanı	142
Foto 17. Tarihi Bedesten Çarşısı.....	143
Foto 18. Tarihi Bedesten Çarşısından Bir Görünüm	143
Foto 19. Kapıkule Gümrük Kapısı.....	145
Foto 20. Meriç Köprüsü.....	148
Foto 21. Meriç Köprüsü’nden Karaağaç Yoluna Doğru.....	149
Foto 22. Edirne Lavanta Günleri 2019	151

GİRİŞ

Araştırma Sahasının Konumu ve Sınırları

Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapılarından biri olan Edirne şehri, ülkemizin kuzeybatısında yer alan Marmara Bölgesi'nin Ergene Bölümü'nde (Trakya kısmında) yer almaktadır. 6145 km²'lik alan kaplayan Edirne ili; doğusunda Tekirdağ, Kırklareli ve güneydoğusunda Çanakkale illeriyle, güneyinde Ege Denizi, batısında Yunanistan, kuzeyinde Bulgaristan ülkeleriyle komşudur. Çalışma sahamız; Edirne ilinin, merkez ilçesinin belediye sınırlarını oluşturmaktadır (Harita 1). Bu sınırlar içerisinde Edirne şehrinin coğrafi koordinatları yaklaşık olarak 41° 45' - 41° 37' K enlemi ve 26° 30' - 26° 37' D boylamları arasındadır.

Harita 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası

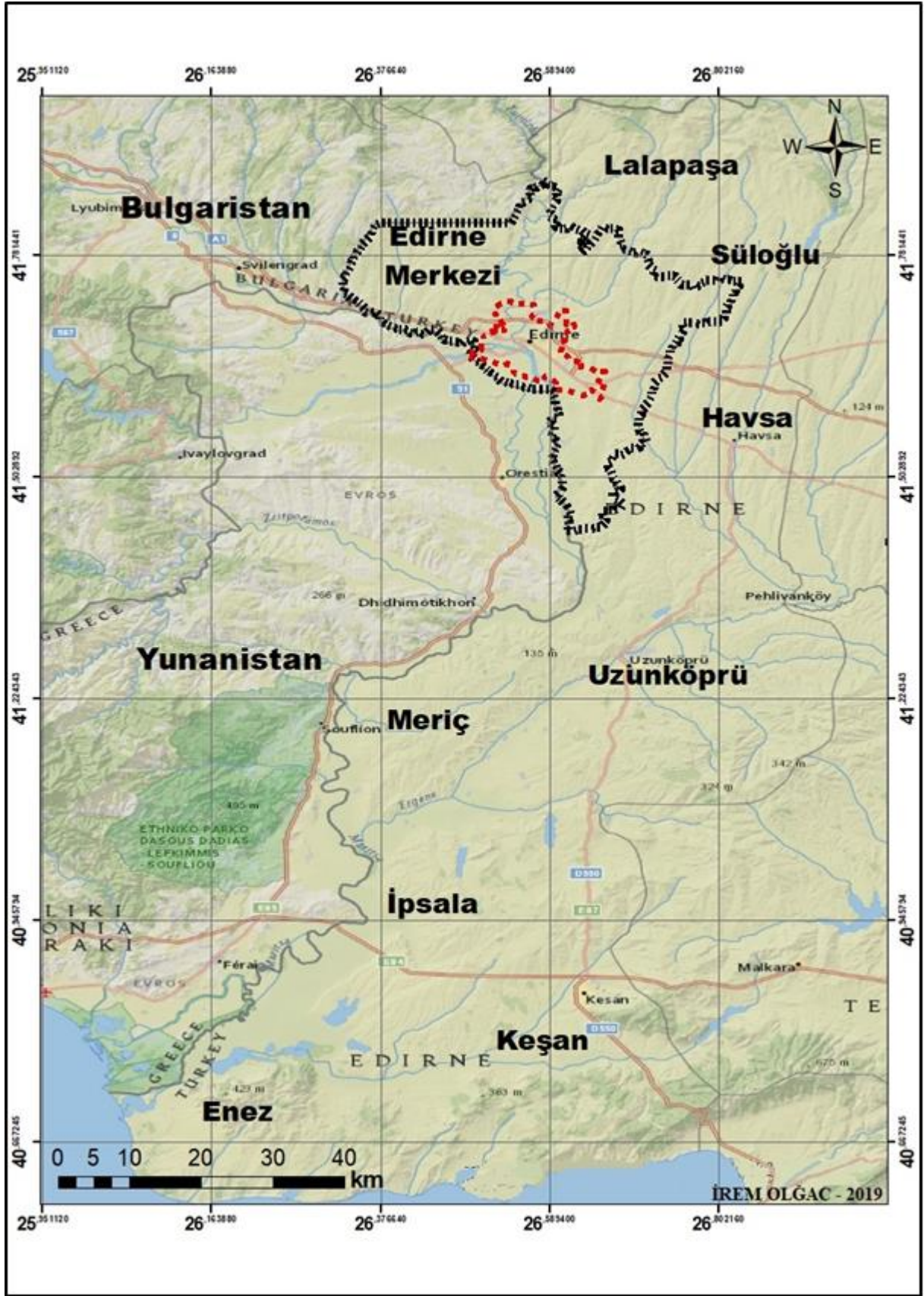


Edirne merkez ilçesi Keşan ve İpsala ilçelerinden sonra 844 km²'lik alanla ilin 3. büyük ilçesidir. İlçenin kuzeydoğusunda Lalapaşa, doğusunda Süloğlu, güneydoğusunda Havza, güneyinde Uzunköprü ilçeleriyle, batısında Yunanistan, kuzey ve kuzeybatısında Bulgaristan ülkeleri bulunmaktadır. Çalışma sahamızı oluşturan Edirne şehri, merkez ilçe

içerisinde 88 km²'lik bir alanda yer almaktadır (Harita 2). 2018 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre Edirne hrinin nüfusu 167.443'e ulaşmıştır (TK, 2018).



Harita 2. Edirne Merkez İlçesi, Edirne Şehri ve Komşu İlçeler Haritası



Çalışma sahası, Balkan Yarımadası'nın güneydoğu köşesini oluşturan Trakya yöresinde Meriç, Tunca ve Arda Nehir'lerinin birbirine kavuştuğu alanda, Meriç Nehri Havzasında tipik bir taşkın ovası olarak yer almaktadır. Bu alan yarım daire şeklinde bir kavis içerisinde yer almakla birlikte yerleşim; kuzeydeki en yüksek tepe olan Buçuktepe (Nişancıpaşa mahallesi) ile güneyinde düzlük arazi üzerinde bulunan Ayşekadın Senti (Medrese Ali Bey mahallesi) arasında yoğunlaşarak E-5 (D-100) Karayolu üzerinden, İstanbul'a doğru bir gelişme göstermiştir.

Şehir kuzey-güney yönünde akan Tunca Nehri ile batı-doğu yönünde uzanan Meriç Nehri'nin birleştiği noktada ve Tunca Nehri'nin yaptığı yayın çevresinde bulunduğundan dolayı fazla eğimli olmayan araziler üzerinde yer almıştır. Fazla eğimli olmayan bu araziler deniz seviyesinden ortalama olarak 0-50 m yüksekliktedir (Edirne Belediyesi, 2014: 8).

Edirne şehri, Roma İmparatorluğu'nun önemli yollarından biri olan “Via Militaris ya da Via Diagonalis” olarak adlandırılan (Breier, 2013: 221) ve günümüzde “D-100” olarak bilinen yol güzergâhı üzerinde bulunmaktadır. Bu yolun güzergâhı; Kapıkule sınır kapısından başlayıp, Gürbulak sınır kapısında (Ağrı) son bulmaktadır. Bunun yanı sıra şehir, ülkemizi Avrupa'ya bağlayan önemli kara ve demiryolu sınır kapılarına sahiptir. Bunlardan biri olan Kapıkule Sınır Kapısı en işlek kara ve demiryolu özelliğini taşımaktadır. Ayrıca ilçe sınırları içerisinde Pazarkule Karayolu Sınır Kapısı da bulunmaktadır. Kapıkule Sınır Kapısı, ülkemizi Bulgaristan üzerinden Avrupa'ya bağlarken, Pazarkule Sınır Kapısı ise Yunanistan'a bağlamaktadır.

Geniş bir havzada yer alan Edirne şehri, yerleşme özellikleri bakımından dikkat çekmektedir. Sınır şehri olması nedeniyle savunma ve ulaşım bakımından her zaman önemli olmuştur. Konumu itibariyle İstanbul'u ve bununla birlikte Anadolu ile Ortadoğu'yu Avrupa'ya bağlayan eski ana yol hattı üzerinde bulunduğundan dolayı Edirne şehri, bu yol güzergâhının İstanbul'a ulaşmadan önceki son duraklarından biri olmuştur. Edirne asırlar boyunca hem önemli bir uğrak yeri hem de bir müdafaa mevzii görmüş başka bir ifadeyle aynı anda bir yol ve kale şehri olmuştur (Diktaş, 2008: 4). Ayrıca sahip olduğu konum özellikleriyle tarih boyunca göç ve istilaları bünyesinde barındırmıştır.

Avrupa Kıtası'nın güneydoğusunda yer alan Edirne ve çevresi, Anadolu ve Balkanlar arasında önemli bir köprü vazifesi görmüştür. Bu konumu sebebiyle de tarihin erken dönemlerinden itibaren insanlar tarafından yerleşim merkezi olarak seçilmiştir. Kurulan her

uygarlıkla beraber sürekli olarak yeniden şekillenen Edirne şehri, bünyesinde çeşitli uygarlıkların izlerini taşımaktadır.

Edirne şehri; Osmanlı'nın fethine kadar askeri bir özelliğe sahipti. 14. yüzyılda Osmanlı'nın hedefini Balkanlara çevirmesiyle fetihten hemen birkaç yıl sonra başkent olarak idari bir fonksiyon kazandı ve şehir imar edilerek gelişmeye başladı. 15. yüzyılda Doğu Akdeniz'de canlanan ticaret faaliyetleri Edirne şehrinin gelişmesine katkı yapmıştır. İstanbul'un başkent olmasından sonra da 19. yüzyılının başlarına kadar Osmanlı'nın ekonomik merkezlerinden biri olmayı sürdürmüştür. Fetihler, ganimetler, kervanlar, farklı esnaf grupları ve ulaşım yollarına sahip olması da şehrsel gelişiminde önemli rol oynamıştır.

Araştırmanın konusunu oluşturan Edirne'nin şehrsel gelişimine baktığımızda, önceleri idari bir fonksiyona sahip olan şehir, günümüzde bir sınır şehri konumundadır. Şehir sahip olduğu verimli topraklarla tipik bir tarım şehridir. Ancak tarımsal faaliyetler yerleşmelere bağlı olarak çevre ilçelere göre daha düşük bir oranı kaplamaktadır. Avrupa'ya geçiş noktasında yer almasının da etkisiyle şehirde ticaret ve hizmet sektörü de gelişim göstermiştir. Şehirdeki sanayi faaliyetleri tarım ve hizmet sektörünün gerisinde kalmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmanın temel amacı; Edirne şehrinin gelişim sürecini coğrafi prensipler doğrultusunda incelemek olacaktır. Edirne şehrinin sahip olduğu fiziksel ve beşeri unsurlar incelenerek şehrin mekânsal analizi ortaya çıkarılacaktır. Ayrıca bu doğrultuda Edirne şehrinin gelişim süreçleri hem fiziki hem de beşeri unsurlarla birlikte haritalara aktarılacaktır.

Çalışma oluşturulurken birçok metoda başvurulmuştur. Bunlar; geniş kapsamda yapılan literatür taraması, belirli zamanlarda yapılan arazi çalışmaları ve çeşitli kurumlardan toplanan verilerdir. Bu kurumların başında; nüfus ve çeşitli veriler için TÜİK, iklim verileri için Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, arazi kullanım verileri için CORİNE arazi verilerinden, M.T.A. jeoloji formasyon görüntülerinden, harita alt taban verileri için İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, ve diğer veriler için Edirne Belediyesi, Edirne Valiliği'nden bilgiler temin edilmiştir. Tablo, şekil, grafik ve haritalar için; World ve Excel, Google Earth Pro. ve ArcGIS/ ArcMap 10.4.1 programlarından yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM:

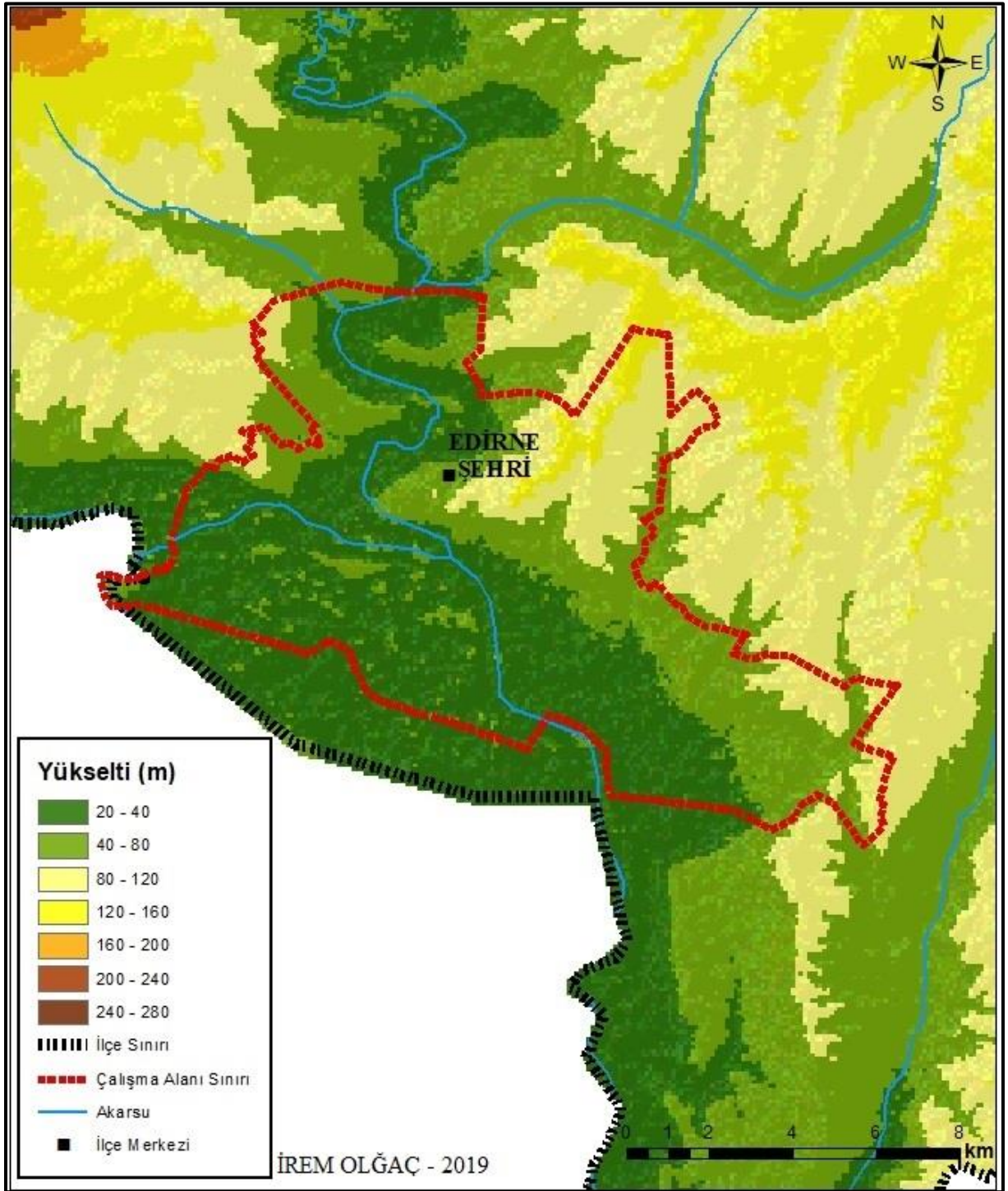
EDİRNE ŞEHİRİ'NİN FİZİKİ ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER

Yerleşme; doğal çevre, insan ve onun eserlerinden oluşan bir mekân birimi olarak tanımlanmaktadır. Bu mekânın temel unsuru olan doğal çevre, jeolojik ve jeomorfolojik yapı, iklim, toprak ile bitki örtüsü ve su kaynakları gibi elamanlardan oluşmaktadır. Doğal çevreyi oluşturan bu elamanlar, yerleşmeleri, kuruluş-gelişim sürecinde, değişen uygarlık seviyesine göre farklı şekilde etkilemektedirler (Akkan 1971, Koçman, 1991, Aliağaoğlu, Uğur, 2013: 121). Çalışma sahasını oluşturan Edirne Şehri'nin kuruluş ve gelişiminde bu fiziki faktörlerin etkisinden söz edilebilir. Özellikle şehrin nehir kenarında bulunması ve sahip olduğu elverişli doğal koşullar başta tarım olmak üzere şehirde ulaşım ve ticareti ön plana çıkarmıştır.

Şehrin sahip olduğu arazinin günümüzdeki görünümü geniş düzlükler içerisinde alçak tepelerin bulunduğu bir havza üzerindedir (Harita 3). Yükseltisi ve eğimi az olan şehir, Tunca, Arda ve Meriç gibi önemli nehirleri bünyesinde barındırmaktadır. Meriç ve Tunca Nehirleri şehir merkezinin önemli doğal sınırlarını oluştururlar. Tunca Nehri, Edirne şehri yakınında Sarayıçi'ne gelince iki kola ayrılır ve Saraçhane Köprüsü yanında tekrar birleşir. Daha sonra şehrin bazı mahalleleri arasından ve köprülerden geçerek şehrin güneydoğusunda Kasımpaşa burnunda Meriç'e kavuşur. Şehrin güneyinde yer alan Meriç ise Tunca'dan farklı olarak şehir sınırlarından geçen en büyük nehir olup doğudan batıya doğru akmaktadır. Yerleşme alanına baktığımızda şehrin kuzeyinde Istranca Dağları, orta bölümünde Ergene Havzası, güneyinde dağ ve platolar ile Meriç Deltası bulunmaktadır. Tunca'nın Meriç Nehri'ne kavuştuğu nokta deniz seviyesinden 37 m. olmakla birlikte nehrin karşı kıyısında demiryolu istasyonunda (Karaağaç) 52 m.'ye çıkmakta, şehrin bulunduğu alana doğru hafifçe yükselerek, başlıca iskân sahasında 55 m.'ye yükselmektedir. Selimiye Camisi'nin bulunduğu tepede 75 m.'yi bulan yükselti, şehrin doğusuna doğru daha da yükselerek Kıyık Senti'nde 95 m. ve Buçuktepe'de ise 100 m.'yi aşmaktadır (Gökbilgin, Akın, Bulut, 2015: 156). Şehrin yayıldığı sahadaki başlıca ovalar; Meriç Havzası, Kazan, Soğukkuyu, Mehter, Kirişhane ve Tunca ovalarıdır. Kazanova Ovası Meriç Vadisi'nde bulunan Kapıkule ile Edirne arasında yer alırken, Tunca Ovaları Tunca Nehri Vadisi'nde sıralanmış küçük düzlükleri oluşturmaktadır. Bu ovaların bulunduğu araziler genel olarak hafif eğimli bir seyir göstermektedir.

Harita 3. Edirne Şehri'nin Yükselti Haritası

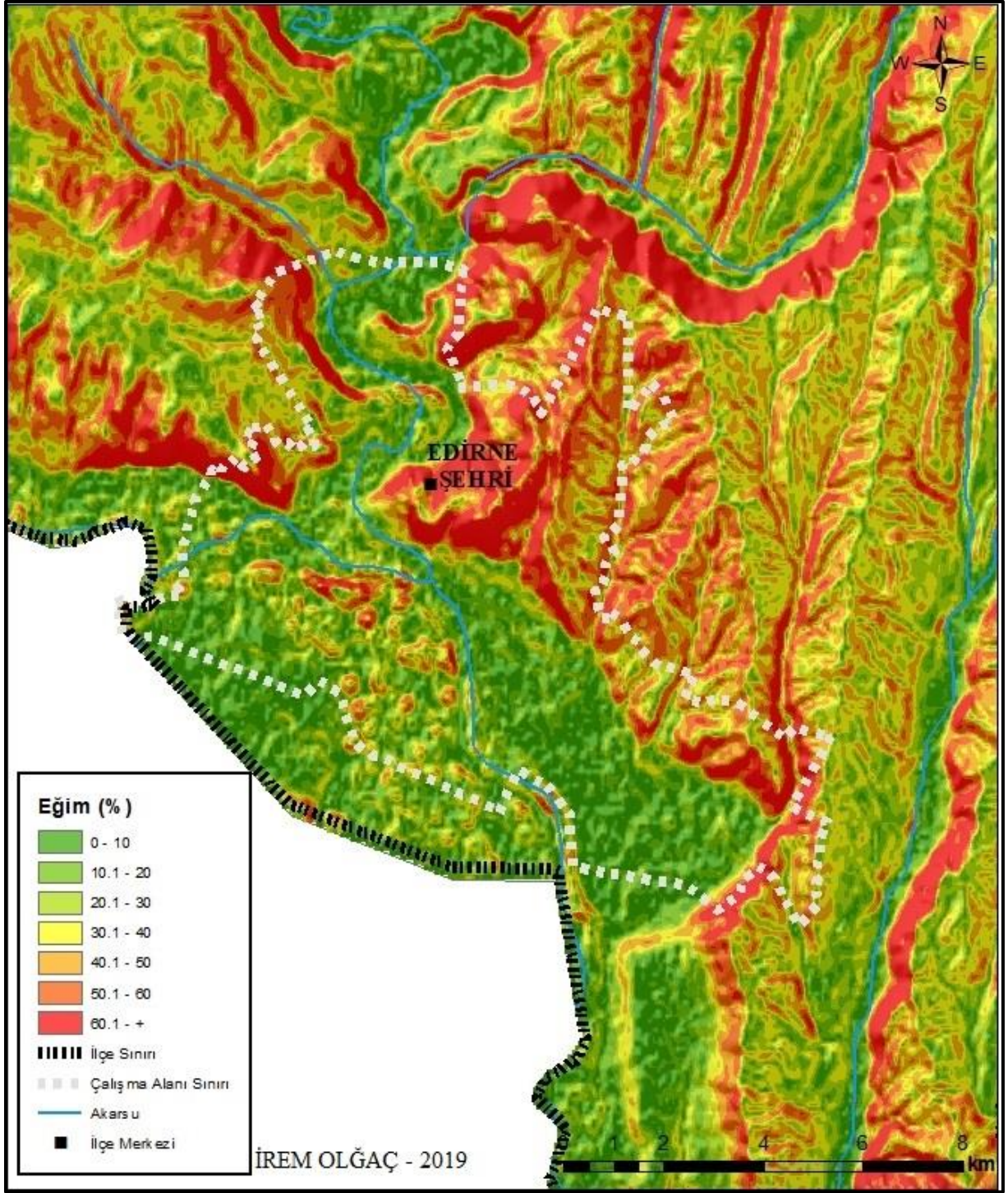


Şehir merkezinin kuzey ve kuzeydoğu kısımlarında 100 m.'nin bulan yükselti, diğer alanlarda 50-100 m. arasında değişmektedir. Meriç ve Tunca kıyısında kalan bölgeler ise 0-50 m. arasında bir yükseltiye sahiptir. Çalışma sahası içerisinde yükselti özellikle doğu yönünde bulunan Nişancıpaşa ve Şükrüpaşa mahallerinde 100 m. üzerine çıkmaktadır. Kuzeydoğu yönünde bulunan Barutluk Mahallesi de 100 m. üzerine çıkan alan içerisinde yerini

almaktadır. Sarıcapaşa, Babademirtaş, Fatih, Meydan, Menzilahır ve Medrese Ali Bey mahallelerinde yükselti 70 m.'nin üzerine çıkmaktadır. Yıldırım Hacı Sarraf ve Yıldırı Beyazıt mahalleleri 50 m.'nin üzerine çıkarken Yanıkçı Şahin, Yeniimaret, Çavuşbey, Dilaverbey, Kocasinan, Karaağaç, I. Murat, Sabuni, Mithatpaşa ve Umurbey mahalleleri 40 m.'nin üzerinde yer almaktadırlar. Abdurrahman, Talatpaşa ve İstasyon mahalleri ise 20-30 m. aralığında bulunmaktadırlar.

Edirne ilçe merkezinde arazinin geneli yüksek bir eğime sahip olmamakla birlikte en düşük eğim % 0 ile % 2 olmakla birlikte en yüksek eğim derecesi % 60'a çıkmaktadır (Harita 4). Çalışma sahasını oluşturan şehrin bütünü kuzey-batı, güney-batı ve güney yamaçları kapsayan alana yerleşmiştir. Şehrin yerleştiği bu yamaçlarda eğimler genellikle % 10'un altında bir seyir izlemiştir. Yıldırım Beyazıt, Yıldırım Hacı Sarraf ve Yeniimaret mahalleleri güneybatı yönüne doğru eğimin çok olmadığı bir yamaç üzerinde konumlanmıştır. Bu mahallelerin kurulduğu yamaçlardaki eğim % 0-5 ile % 5-10 arasında yer almaktadır.

Harita 4. Edirne Şehri'nin Eğim Haritası



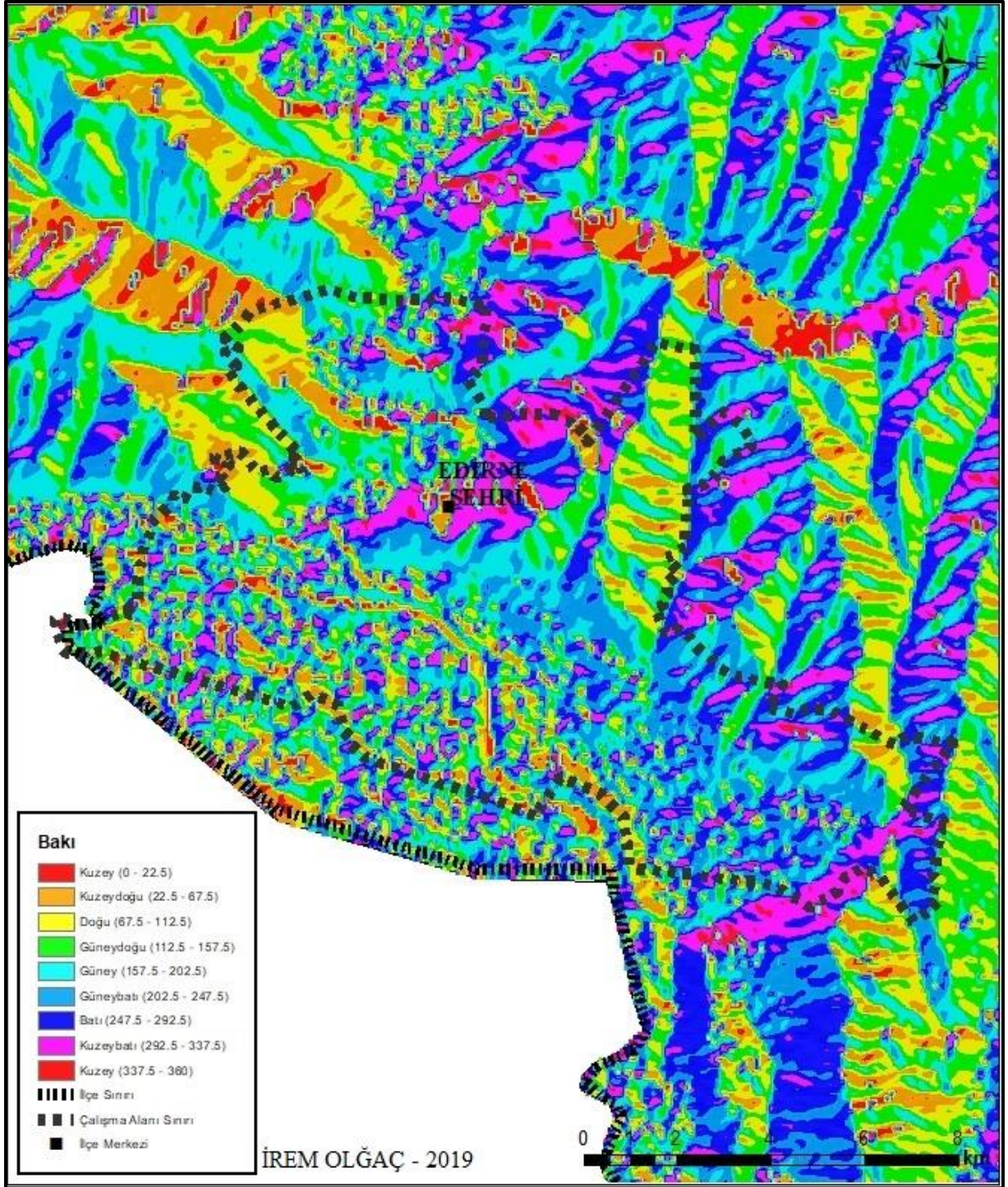
Şehrin İstanbul yolunun kuzeyine doğru gelişen kısmını oluşturan Fatih, I. Murat, Kocasinan ve Şükrüpaşa mahalleleri düz bir topografyaya sahiptir. Ayrıca İstanbul yolunun güney kısmında demir yolu hattı boyunca uzanan İstasyon mahallesi ve çevresinde de

topografik açıdan düz bir arazi yer almaktadır. Eğim genel olarak kuzeye doğru gidildikçe artmaktadır.

Edirne Şehri'nin bakı durumu incelendiğinde birçok farklı bakı yönleri oluşmuştur. Çalışma sahasını oluşturan şehir merkezinde yükselti fazla olmadığından dolayı bakı yönü çeşililik göstermemektedir. Genel olarak sahanın doğusunda bakı güneydoğu yönlü iken sahanın batısında bakı yönü kuzeydoğuyu göstermektedir (Harita 5).



Harita 5. Edirne Şehri'nin Eğim Haritası



1.1.1. Jeomorfolojik Birimler

Çalışma sahasının en büyük jeomorfolojik birimini Meriç Havzası ve onun alt havzalarını oluşturan Tunca ve Arda Havzaları oluşturmaktadır. Toplam alanı 52.600 km²'lik olan Meriç Havzası Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye arasında yer almaktadır. Ülkemizde

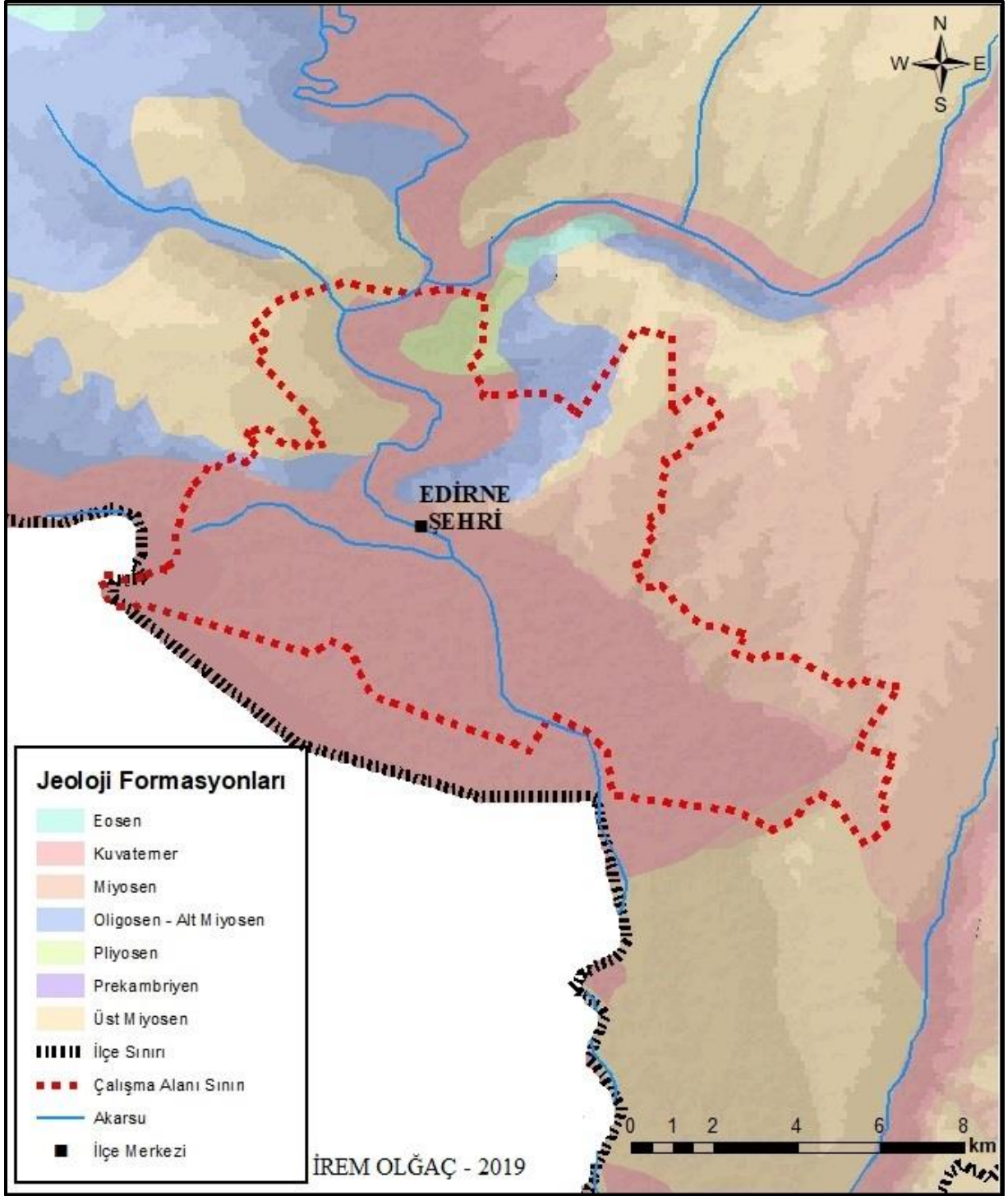
bulunan 26 topografik su havzasından biri olan bu havzanın ülkemizde kapladığı alan 14.850 km²'dir.

Bir akarsuyun kollarıyla beraber sularını topladığı alanı ifade eden havzada bir akarsu üç kısımdan oluşur. Bunlar; akarsuyun doğduğu bölümü yani kaynak sahasını ifade eden yukarı çığır plato sahasını ifade eden orta çığır ve son olarak akarsuyun döküldüğü genel olarak yükselti ve eğimin azaldığı aşağı çığırır. Meriç Havzası'nın ülkemizde bulunduğu kısım çalışma sahasının da içinde yer aldığı aşağı çığırır oluşturmaktadır. Şehir taşkın bir ovanın üzerinde yer almaktadır.

1.1.2. Jeolojik Formasyonlar

Çalışma sahası Trakya Bölgesi'nde yer almaktadır. Trakya'nın genel jeoloji kesiti incelendiğinde sahanın jeolojik yapısının Tersiyer ve Kuvarterner yaşlı birimlerinden oluştuğu gözlemlenmektedir (Harita 6). Bu jeolojik yapının yaşlıdan gence doğru sıralanışı; Tersiyer'in Oligosen devrini ait olan Yenimuhacir Formasyonu, Üst Oligosen devrine ait olan Danişment Formasyonu, Pliyosene ait olan Ergene Formasyonu ve Kuvarterner dönemine ait Genç Çökeller yani Alüvyonlar şeklindedir (Edirne Valiliği, 2016: 3).

Harita 6. Edirne Şehri'nin Arazi Oluşum Zamanları

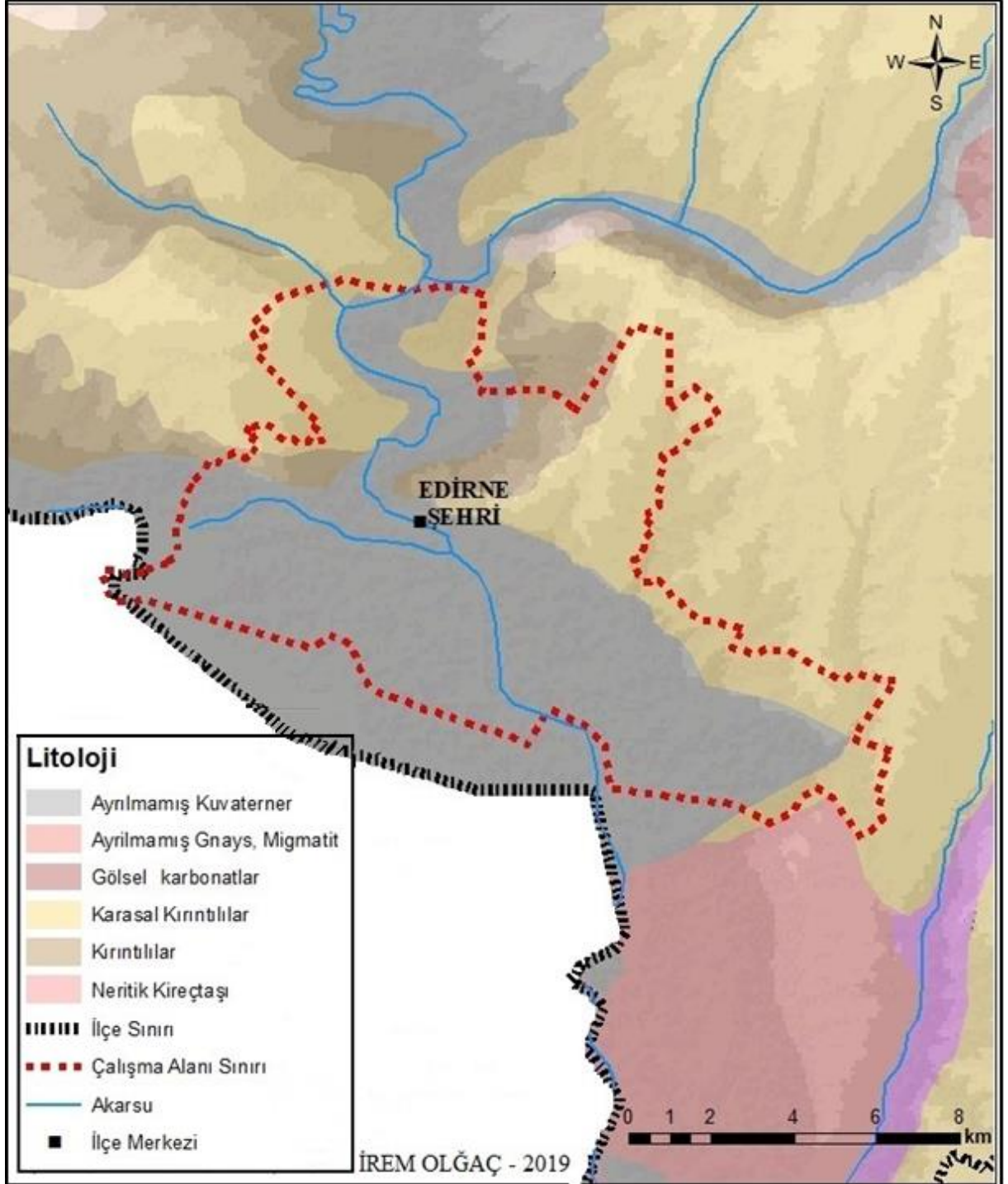


Kaynak: M.T.A. 2019 jeoloji formasyon görüntülerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Edirne şehrinin jeolojik yapısına baktığımızda; Kuvaterner ve Tersiyer devirlerinin etkili olduklarını görmekteyiz. Ancak arazinin büyük bir kısmı Tersiyer dönemde olmuştur (Tablo 1). Kırıntılı karbonatlar, kumlu ve çakıllı kireçtaşları, gölsel kireçtaşları, kumtaşı, silttaşı, çakıltası aralanmalarından meydana gelen Tersiyer çökelleri arazinin daha çok orta

ve güney kesimlerinde görülmektedir (Harita 7). Edirne’de geniş bir yayılıma sahip olan kumtaşı ve silttaşından meydana gelen ve menderesli akarsuların kanal çökellerini temsil eden kırıntılı birimler de, genellikle tutturulmamış çakıl, kum ve çamur taşından oluşan alüvyon yelpazesi birimler ile örtülmektedir (Yalçın, 2016: 22).

Harita 7. Edirne Şehri’nin Kayaç Yapıları



Kaynak: M.T.A. 2019 jeoloji formasyon görüntülerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Meriç ve Tunca Nehirleri kıyısı boyunca çakıl, kum ve çamurdan oluşan alüvyallerden oluşmaktadır. Meriç Nehri kıyısında bulunan Karaağaç Mahallesi'nin tamamı da alüvyallerden oluşmaktadır. Küçük bir mahalle olan bu yerleşim yerinde çiftçilik ve bahçecilik ön plandadır. Meriç Havzası'ndaki topraklar genellikle kum, kil ve siltten oluşan pliosen ile kaplıdır. Havzadaki topraklar kum, silt ve mil olarak yüzeysel akışların etkisiyle sürüklenerek sediment oluşturmaktadır. Sedimentin 1/3'ü kum ve bu kumun büyük bir kısmı her iki sahili Türkiye'ye ait olan Edirne Karaağaç Mahallesi'nde nehir yatağına çökerek kum adacıkları meydana getirmektedir. Kum adacıklarının üzerinde mil birikmesi sonucu kendiliğinden söğüt filizlenmesiyle ormana dönüşmekte ve nehir yatağının pürüzlülük kat sayısını artırması sonucu kıyı erozyonuna neden olmaktadır (Bolu, 2007: 68). Ayrıca şehirdeki yerleşim alanlarının alüvyal sahalara doğru gelişim göstermesi, meydana gelecek 5 veya daha büyük bir depremde ciddi riskler ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı Edirne şehrinin gelişimi alüvyal taşkın ovası ve taraçalara göre nispeten daha uygun litolojik özelliklere sahip olan Ergene formasyonu, Trakya formasyonu ve Çakıl formasyonuna doğru gelişmesi daha uygun olacaktır (Uludağ, 2018: 307).

Tablo 1. Edirne Şehri'nin Stratigrafisi

Zaman	Devir	Devre	Formasyon	Litoloji
Senozoik	Kuvaterner	-	Ergene	Çökel Kaya
	Tersiyer	Üst Miyosen – Pliyosen	Ergene	Çakıltası-Kumtaşı,Çamutraşı-Çökel Kaya
	Tersiyer	Orta Miyosen - Üst Miyosen	Ergene	Çakıltası-Kumtaşı,Çamutraşı-Çökel Kaya
	Tersiyer	Üst Oligosen - Alt Miyosen	Danişment	Kumtaşı-Çamutraşı-Çökel Kaya
	Tersiyer	Orta Eosen - Üst Eosen	Yenimuhacir	Kireçtaşı-Çökel Kaya

Kaynak: 1/25 000 ölçekli MTA jeoloji haritasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yenimuhacir Formasyonu: Genellikle ince taneli elemanlardan (kil, silt, az kum taşı) oluşmuş sarı-kızıl kahve renktedir. Yer yer karbonatlı seviyelere rastlanır. Kil ağırlıklı olduğundan yörede yapılan su yapılarında (baraj, gölet vs.) geçirimsiz doğal yapı gereci olarak kullanılmaktadır. Ayrıca inşaat sanayiinde tuğla-kiremit hammaddesi olarak kullanılmakta olup, formasyonun kalınlığı tahminen 600 m'dir.

Danişment Formasyonu: Yenimuhacir Formasyonu üzerinde geçişli olarak yer almaktadır. Kil-silt-kum ve çakıllı olan birim içerisinde, yer yer linyit oluşumlarına rastlanılmaktadır. Yeraltı suyu bakımından zayıf akifer olarak bilinen bu formasyonun kalınlığı 300-600 metre arasında değişmektedir.

Süloğlu Üyesi: Sarı, kahve renkli kum taşı, kil taşı, silt taşı ile yer yer kömür bantlarından oluşan birim Danişment Formasyonu'nun üyesi olarak kabul edilmiştir.

Ergene Formasyonu: Bu formasyon siltli, kumlu, çakıllı yer yer killi birimlerden oluşmaktadır. Formasyonun kalınlığı 100-500 metre arasında değişken olup, yapısı itibariyle Trakya'nın akifer özelliğindeki en önemli yeraltı suyu bulunduran birimdir.

Alüvyon: Trakya yöresinde akarsu vadilerinde oluşmuş genç çökeller olup, kalınlıkları akarsuyun yatağının konumuna bağlı olarak değişir. 2 - 20 metre arasında kalınlık arz eden alüvyonlarda killi, siltli kum ve çakıl birimleri gözlenir.

Çalışma sahası Kuzey Anadolu Fay Hattı içinde bulunmakta ve arazinin geneli 3. derece deprem kuşağında yer almaktadır. Edirne şehri ve çevresinin jeolojik yapısını oluşturan birimler zemin ve kaya niteliğinde davranış gösterirler. Miosen yaşlı birim, siltli az çakıllı kumdur. Zayıf çimentolu, darbelere karşı hassas su ile temasta dağılgan olup orta-sıkı zemin niteliğindedir. Topografyanın düz olduğu kesimlerde iyi temel olma özelliği gösterir. Pliosen yaşlı birim de miosen yaşlı birim gibi düz alanlarda iyi temel olma özelliğine sahiptir. Kuaterner yaşlı birim orta-sıkı zemin niteliğindedir (Edirne Belediyesi, 2005: 55). Şehirde 1752'den sonra büyük bir deprem görülmemekle birlikte, yükseltinin fazla olmaması nedeniyle çığ ve heyelena da maruz kalmamıştır.

Meriç Nehri'nin yatağını Kuaterner Formasyonu olan kil, kum, silt ve çakıldan oluşan alüvyal malzeme oluşturmaktadır. Çalışma sahasının çevresindeki düzlük alanlar genellikle birinci sınıf topraklardır. Birinci sınıf toprak gurubunu varlığı şehir içerisindeki orman, tarla bitkileri, mera ve çayır bitkilerinin varlığı açısından önemlidir. Ayrıca Edirne şehrinin tarım şehri olmasındaki en önemli faktörü oluştururlar. Bu topraklar yüksek taban suyu seviyesine sahiptir. Şehir genelindeki topraklar yağışa bağlı kuru tarım arazileri ve sulu tarım arazileridir. Toprak derinliği çok yerde 50 cm'nin üzerindedir. Bulgaristan'dan doğan, Türkiye ile Yunanistan arasında sınır oluşturan Meriç Nehri, Kapıkule'den Enez'e kadar uzanan ovalarda ve yerleşim yerlerinde, eski yıllardan bu yana taşkın zararlarına neden olmaktadır. Bunlardan bazıları:

1-5 Mart 1946 Taşkını: Meriç Tunca ve Ergene Nehirleri aşırı yağışlar sonucu taşmış, civardaki yerleşim yerleri ve ekili araziler su altında kalmıştır.

27 Ocak ve 5 Şubat 1947 Taşkınları: Yağış ve lodosun etkisiyle Meriç ve Tunca Nehirleri taşmış, sularla gelen buz parçaları köprü gözlerini tıkadığından, sular kısa zamanda Yıldırım, İmaret, Saraçhane mahallelerini kaplayarak ulaşımı kesmiştir.

4-5 Mart 1950 Taşkını: Sürekli yağışlar nedeniyle Meriç ve Tunca Nehirleri taşmış, iki nehir arası Kazanova ve Saraçhane civarındaki araziler sular altında kalmıştır.

Kasım 1950 Taşkını: Sürekli yağışlar Meriç ve Tunca Nehirlerinin taşmasına sebep olmuş, Pazaryeri, Gölmahalle, Saraçhane, Yeniimaret, Acarız, Doynan, Tatarköy, İnesi, Yenikadın, Eskikadın, Kazanova ve 30.000 dekar arazi sular altında kalmıştır.

10 Ekim 1953 Taşkını: Sürekli yağışlar nedeniyle Meriç Nehri taşmış, İpsala civarındaki çeltik tarlaları mahvolmuş ve 5 ev yıkılmıştır.

5 Mart 1954 Taşkını: Balkanlarda karların erimesiyle Meriç ve Tunca Nehirleri taşmış, Gazimihal, Yalnızgöz ve Sarayıçi köprüleri tamamen trafiğe kapanmıştır.

20-21 Kasım 1954 Taşkını: Sürekli yağış nedeniyle Meriç ve Tunca Nehirleri taşmış, alçak ovalarda ve Bülbül adası içindeki sebze bahçelerine büyük zarar vermiştir.

Şubat 1956 Taşkını: Kar erimesi ardından şiddetli yağış sonucunda Meriç ve kolları taşmıştır. Uzunköprü ve İpsala'da evler ve ticarethaneler büyük zarar görmüş, Babaeski köprüsü tamamen yıkılmış, demiryolu ve karayolu hasara uğramıştır.

4 Ekim 1963 Taşkını: Sürekli yağışlar sonucu Meriç ve Ergene Nehirleri taşmış, ziraat arazileri hasar görmüş ve yer yer can ve mal kaybı olmuştur.

9 Aralık 1966 Taşkını: Sürekli yağışlar sonucu Meriç ve Ergene Nehirleri taşmış, ziraat arazileri hasar görmüş, olayda can kaybı meydana gelirken, köyler arası ulaşım ve haberleşme durmuştur.

Şubat 1981 Taşkını: Sürekli yağmurlar ve kar erimesi sonucu Meriç ve kolları taşmış, İpsala civarındaki tarım arazileri sular altında kalmıştır.

10 Mart 1984 Taşkını: Sürekli yağışlar ve kar erimesi sonucunda Meriç nehri ve kolları taşmış, 68 köy ve mahalle, 7 çiftlik e bir adet yarım açık cezaevi zara görmüş, bunun dışında seddelerin patlamasıyla 28.457 hektar tarım arazisi sular altında kalmıştır (Edirne Belediyesi, 2005: 55).

Edirne şehrinde son yılların en yüksek debisi 2015 yılında kaydedildi. O yıl 31 yılın en yüksek debisi olarak ifade edilen 2 bin 149 metreküp/saniyelik debi sonucu taşkın meydana geldi. Artışa bağlı yaşanan taşkında, Yunanistan ve Karaağaç Mahallesi'ne giden yollar kapandı, askeri araçlarla taşınan vatandaşların şehir merkeziyle bağlantısı kesildi ve acil durumlarda askeri helikopterler devreye girmek zorunda kaldı (<https://www.aa.com.tr> Erişim Tarihi 29.08.2018). Yaşanan taşkın zararlarını en aza indirmek adına kurulan seddlerin sayılarının arttırması gerekmektedir. Ancak bu seddlelerin olumlu sonuç vermesi, Meriç Nehri'nin geçtiği Yunanistan'da da sedde sayısını arttırmasıyla mümkündür.



1.2. İKLİM

Sıcaklık, rüzgâr ve yağış gibi havayı oluşturan unsurların her saat gibi belirli zamanlarda kaydedilmesiyle bir hava durumu envanteri geliştirilebilir. Uzun bir süre boyunca toplanan verilerdeki eğilimler hesaplanarak, karakteristik durum hakkında bilgi verilebilir. Bütün bu özellikler bir bölgenin iklimini tanımlamaktadır (Getis, Getis, Bjelland, Fellmann, 2011: 81). Bu tanımlama bünyesinde her ne kadar planetar etkenleri (hava kütleleri) barındırsa da iklim özellikleri belirlenirken bir bölgenin coğrafi etkenleri üzerinde de durulmalıdır. Bu coğrafi etkenler; yükselti, dağların uzanış yönü, bakı ile denize olan uzaklıklarıdır (Atalay, 2011: 95).

Ülkemiz sahip olduğu coğrafi konumu ve yer şekilleri özelliklerinden dolayı farklı iklim tiplerini bir arada bulundurmaktadır. İklim tiplerinin önemli elemanlarından olan yağış ve yağış özellikleri de farklı iklim tiplerine bağlı olarak çeşitli rejimler göstermektedir. İklim elemanlarında görülen bu değişiklikler birbirine yakın yerlerde dahi ortaya çıkmaktadır. Yağış ve yağış özellikleri açısından kısa mesafeler dâhilinde farklı özelliklere sahip olan alanlarından biri de Trakya'dır (Gönençgil, 1997: 350).

Marmara Bölgesi'nde, sahip olduğu matematik ve özel konumundan dolayı bünyesinde Akdeniz, Karadeniz ve Karasal iklimi barındıran bir geçiş iklimi görülür. Ancak kışları Akdeniz iklimi kadar ılık, yazları Karadeniz iklimi kadar yağışlı olmamakla birlikte yazları Karasal iklim kadar kurak geçmemektedir. Araştırma sahasını oluşturan Edirne şehrinde genel olarak Karasal iklim özellikleri görülmektedir. Karasal iklimin ağırlıklı olduğu sahada kışlar soğuk ve kar yağışlı, yazlar sıcak, bahar dönemleri ise yağışlı geçmektedir. Şehrin iklim özelliklerini belirlemek için Edirne merkez ilçede 51 m. yükseltide bulunan Edirne Meteoroloji İstasyonundan elde edilen verilerinden yararlanılmıştır. Sıcaklık, basınç, rüzgârlar, nem ve yağış 1930-2018 yılları arasındaki ortalama verileri kapsamaktadır.

1.2.1. Sıcaklık

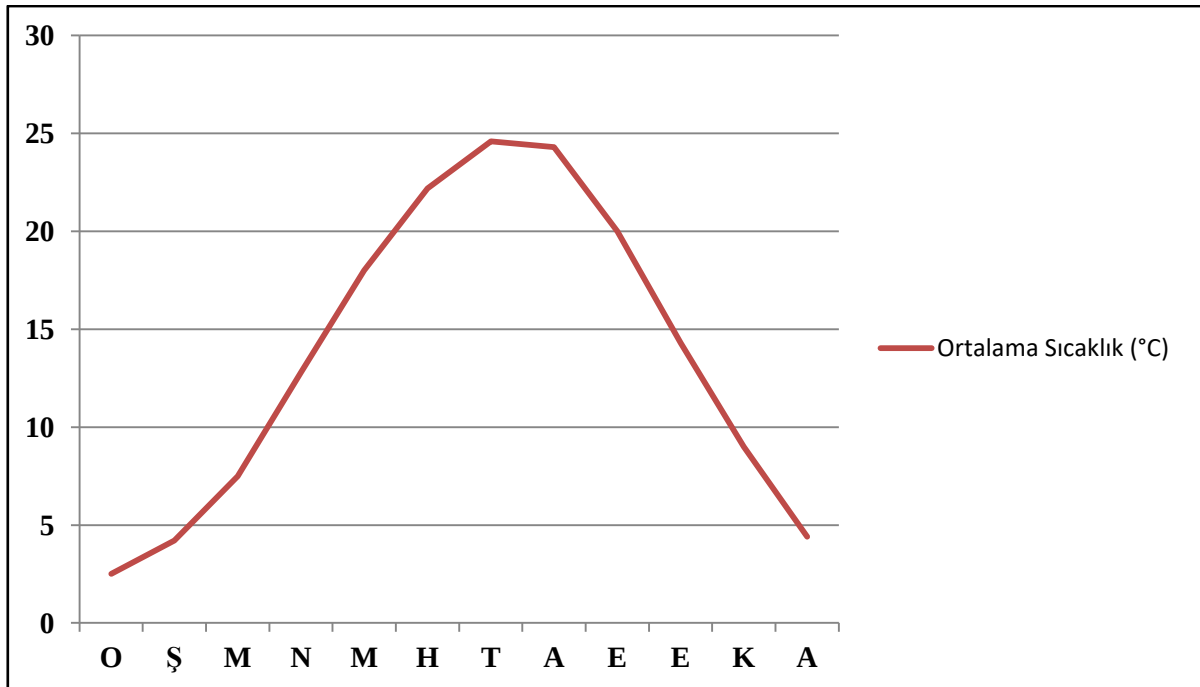
Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün 1930-2018 yılı verilerine göre Edirne Şehri'nin yıllık ortalama sıcaklığı 13,7 °C'dir. En sıcak ay 24,6 °C ile Temmuz olmakla birlikte, en soğuk ay ise 2,5 °C ile Ocak'tır (Şekil 1).

Tablo 2. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1930-2018)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Sıcaklık	2,5	4,2	7,5	12,8	18	22,2	24,6	24,3	20	14,3	9	4,4	13,7
Ortalama En Yüksek Sıcaklık	20,5	23,3	28	33,5	37,1	42,6	44,1	44,9	37,9	35,8	28	22,8	44,1
Ortalama En Düşük Sıcaklık	-19,5	-19	-12	-4,1	0,7	6	8	8,9	0,2	-3,7	-9,4	-14,9	-19,5

Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Araştırma sahasının iklim özelliklerini en doğru şekilde ifade etmek bakımından sahada görülen yüksek ortalama ve düşük ortalama sıcaklıklarının da bilinmesi önemlidir (Tablo 2). Bu veriler doğrultusunda 1930-2018 ölçüm periyodu incelendiğinde Edirne Şehri'nde görülen en yüksek sıcaklık 25 Temmuz 2007 yılında 44,1 °C olmakla birlikte, en soğuk ölçüm değeri ise 14 Ocak 1954 yılında -19,5 °C olarak ölçülmüştür. Edirne Şehri'nde aylık ortalama yüksek sıcaklıklar ile aylık ortalama düşük sıcaklıklar arasında ölçülen yıllık ortalama fark 24,6 °C'dir.

Şekil 1. Edirne Şehri'nin Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1930-2018)

Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Çalışma sahasında görülen ortalama güneşlenme süresi aynı periyod doğrultusunda yıllık 76,9 (saat) olarak hesaplanmıştır. Sıcaklıklar genel olarak Mart ayında yükselmeye başlar ve bu yükseliş Ağustos ayında dâhil olmak üzere devam eder. Sonbahar mevsimiyle birlikte sıcaklık değerleri düşmeye başlar. Sıcaklık artışında şehirdeki yapılaşma da etkili olmaktadır. Sıcaklık değerlerinin yükselmesi zirai faaliyetleri olumsuz yönde etkilemektedir.

Bir bölgedeki iklimi etkileyen diğer önemli bir faktör ise donlu gün sayısıdır. Sıcaklığın 0 °C'nin altına düştüğü günlerin sayısı o bölgedeki doğal ve beşeri olayları etkilemektedir. Bunların başında tarım ve turizm gelmektedir. Edirne Şehri'nde ortalama donlu gün sayısı 54,6 gündür. Gerçekleşen bu durumda karasallığın etkisinden söz etmek mümkündür (Tablo 3).

Tablo 3. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Donlu Günler Sayısı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Donlu Gün Sayısı	16,8	12,88	7,3	0,48	0	0	0	0	0	0,33	4,76	12,06	54,6

Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

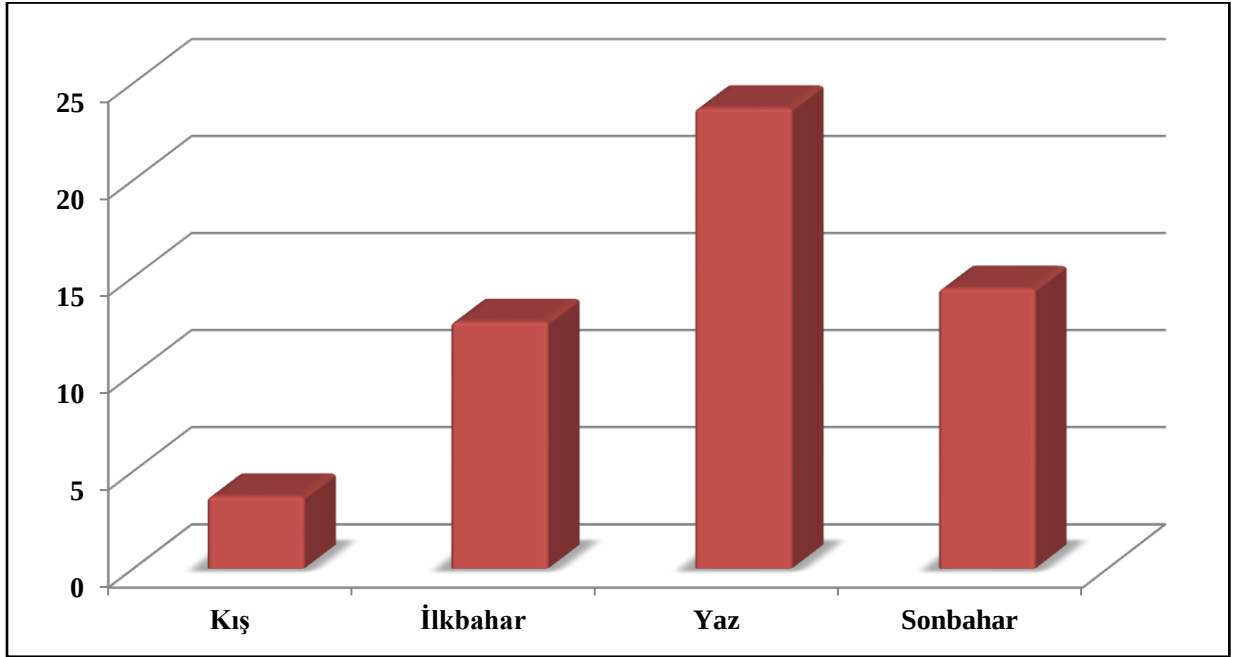
Tablo 3 incelendiğinde donlu gün sayısının en fazla 16,8 günle Ocak ayında olduğunu görmekteyiz. Özellikle mevsimsel olarak sıcaklıkların artış gösterdiği Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül aylarında donlu gün sayısı görülmemektedir. Donlu günler en fazla kış mevsiminde görülmektedir. Daha sonra ilkbahar ve sonbahar sırayı izlemektedir. Yaz mevsiminde ise donlu gün sayısı görülmemektedir.

Tablo 4. Edirne Şehri'nin Mevsimlik Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1930-2018)

Mevsim	Kış	İlkbahar	Yaz	Sonbahar
Sıcaklık	3,7	12,7	23,7	14,4

Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Şekil 2. Edirne Şehri'nin Mevsimlik Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1930-2018)



Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Edirne şehrinin yıllık ortalama sıcaklığı 13,7 °C'dir. Kış mevsiminin ortalama sıcaklığı 3,7 °C, ilkbahar mevsiminin sıcaklığı ise 12,7 °C olarak ölçülmüştür. Bu iki mevsim yıllık ortalama sıcaklık değerinin altındadır. Yaz mevsiminin ortalama sıcaklığı 23,7 °C, sonbahar mevsiminin sıcaklığı ise 14,4 °C'dir. Yaz ve sonbahar mevsimlerinin değerleri yıllık ortalama sıcaklık değerinin üzerindedir (Tablo 4 ve Şekil 2).

1.2.2. Nem ve Yağış

Nem bir alandaki iklimi etkileyen faktörlerden biridir. Şehirde bulunan istasyondan elde edilen veriler doğrultusunda şehirdeki bağıl nem oranının yıllık ortalama % 69,8 olarak ölçülmüştür. Bağıl nem oranı kış aylarında artış göstererek en yüksek değere % 82,4 oranıyla Aralık ayında ulaşmıştır. Yaz aylarında ise düşüş göstererek % 56,2 oranıyla Ağustos ayında en düşük değere ulaşmıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Bağıl Nem Oranı (%) (1930-2018)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Bağıl Nem (%)	81,5	77	73	67,7	65,9	61,7	56,8	56,2	62,4	73	79,6	82,4	69,8

Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Çalışma alanımızı oluşturan Edirne şehrinde sıcaklıklara bağlı olarak yaz mevsiminde nem miktarı düşmekte, kış aylarında ise yükselişe geçmektedir. En düşük değer ile en yüksek değer arasında % 26,2'lik fark vardır. Edirne şehrinde bağıl nem miktarı özellikle yaz aylarında düşüş göstermektedir. Bu dönemde şehirde yapılan zirai faaliyetler için sulama büyük önem taşımaktadır. Şehir merkezinde yapılaşmaların artması ve betonlaşma şehir içindeki nem miktarını etkileyen faktörlerden birini oluşturmuştur. Özellikle yerleşmenin yoğunlaştığı merkez mahallelerindeki nem miktarı, çevre mahallelere göre daha düşüktür.

İklimin en temel elemanlarından birini oluşturan yağış, bir bölgenin doğal, beşeri ve ekonomik yapısını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Özellikle tarımsal faaliyetler için büyük önem taşımaktadır. Çalışma alanımızı oluşturan Edirne şehrinde de yağış zirai faaliyetler için önemli bir faktördür.

Şehirde görülen aylık yağış değerleri incelendiğinde yıllık ortalama yağış 606,2 mm olarak belirlenmiştir. Bu veriler doğrultusunda kış mevsiminde artan yağış değerleri, ilkbaharda düşmeye başlamaktadır. Yaz döneminde minimum seviyeye gelen yağış değerleri, sonbaharda tekrar yükselmeye başlamaktadır (Şekil 3 ve Tablo 6). Çalışma alanımızda ortalama yağışlı gün sayısı 103,86'dır. En fazla yağışlı gün sayısı 70,3 gün ile Aralık ayındadır. En az yağışlı gün sayısı ise 22,7 gün ile Ağustos ayıdır.

Tablo 6. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Yağış Miktarı (mm) (1930-2018)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Yağış Miktarı	65,4	53	51,6	46,8	52,3	47,3	32,8	22,7	37,3	58,2	68,5	70,3	606,2

Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Çalışma alanımızda özellikle Kasım ve Aralık aylarında artan yağışlar, şehir merkezinde sel ve taşkınların yaşanmasına sebep olmaktadır. Özellikle artan yağışların etkisiyle Meriç Nehri havzasında meydana gelen sel ve taşkınlar şehirdeki birçok beşeri yapıyı olumsuz etkilemektedir. Ayrıca bu sel ve taşkınlar sonucunda birçok tarım arazisi de zarar görmektedir.

Çalışma alanımızın 1930-2018 yılları ait yağış verileri incelendiğinde yıllık ortalama yağış değeri 606,2 mm'dir. En fazla yağışın düştüğü mevsimin kış olduğu görülmektedir. En

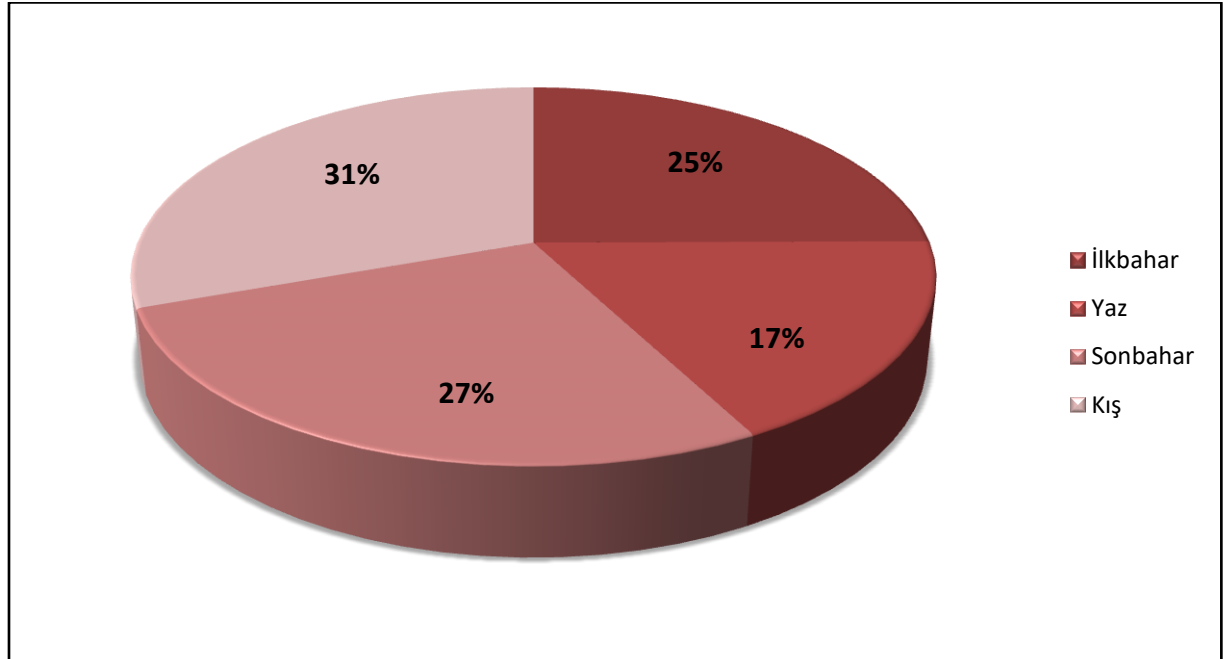
fazla yağışın düştüğü ay 70,3 mm ile Aralık'tır. En az yağış yaz mevsiminde 22,7 mm ile Ağustos ayında düşmektedir (Tablo 6 ve Tablo 7).

Tablo 7. Edirne Şehri'nde Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı (mm) (1930-2018)

Mevsim	Kış	İlkbahar	Yaz	Sonbahar	Yıllık
Yağış (mm)	188,7	150,7	102,8	164	606,2

Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Şekil 3. Edirne Şehri'nin Mevsimlik Ortalama Yağış Miktarı (%) (1930-2018)



Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Şekil 3 incelendiğinde kış mevsiminde düşen yağışların oranı % 31, sonbahar mevsiminde % 27, ilkbahar mevsiminde % 25 ve son olarak da yaz mevsiminde % 17'dir. Yağış özellikle kış, sonbahar ve ilkbahar mevsimlerinde artarken, yazın yağışların azaldığı görülmektedir. Yaz mevsimi dışında yağışların mevsimlik dağılışıda belirli bir fark görülmemektedir.

Tablo 8. Edirne Şehri'nin Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı (1930-2018)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı	3,13	2,65	1,42	0,04	0	0	0	0	0	0,07	0,47	1,97	9,75

Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Edirne Şehri konumu itibari ile özellikle kış aylarında Karasal İklimin etkisi altında olduğundan kar yağışları görülmektedir. Özellikle kış aylarında yoğunluk kazanan kar yağışları şehir içindeki sosyal ve ekonomik hayatı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu günlerde yoğun kar yağından dolayı ulaşımda aksaklıklar meydana gelmektedir. Ulaşımın dışında eğitim, sağlık ve tarım gibi birçok faaliyette de etkisini göstermektedir.

Çalışma alanımızda kar yağışlı günler ortalamasının 9,75 olduğu görülmektedir (Tablo 8). Karasal iklimin hâkim olduğu Edirne şehrinde özellikle kış mevsiminde kar yağışlı gün sayısı fazladır. Kar yağışlı günlerin en fazla olduğu ay 3,13 ile Ocak'tır. İlkbahar ve yaz mevsimlerinde ise sıcaklık koşullarına bağlı olarak kar yağışlı gün sayısından söz etmek mümkün değildir.

Tablo 9. Edirne Şehri'nin Ortalama Karla Örtülü Gün Sayısı (1930-2018)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Karla Örtülü Gün Sayısı	7,33	4,87	3	1	0	0	0	0	0	0	2,13	5,5	23,83

Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Tablo 9'a bakıldığında karla örtülü gün sayısının en fazla 7,33 ile Ocak ayında olduğu görülmektedir. Kar yağışlı gün sayısının yıllık ortalaması 9,75 iken, karla örtülü gün sayısı 23,83'tür. Daha önceden de değinildiği gibi karla örtülü gün sayısı şehir içindeki ulaşım, eğitim, sağlık ve tarımsal faaliyetleri olumsuz yönde etkilemektedir.

1.2.3. Basınç ve Rüzgârlar

45° enleminde yükseltinin deniz seviyesine indiği ve havanın 0 °C'yi gösterdiği bir alanda ölçülen basınç, normal basınç değerinin oluşturur. Bu değer 1013 mb olarak hesaplanmıştır. Bu değerden büyük olan basınç alanları yüksek basınç, daha küçük olanlar ise alçak basınç olarak değerlendirilmektedir. Bu değerler doğrultusunda Edirne Şehri'nde

ortalama yıllık basınç değeri normal basınç değerinin altında olmakla birlikte 1010,3 mb olarak hesaplanmıştır (Tablo 10).

Tablo 10. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Basınç Değerleri (mb) (1930-2018)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Aylık Ortalama Basınç Değerleri	1013,3	1011,8	1010,4	1007,9	1008,1	1007,6	1007	1007,8	1010,4	1012,9	1012,9	1013	1010,3

Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Çalışma alanımızdaki basınç değerlerinin aylık ortalaması birbirine yakın değerdedir. En yüksek basınç değeri 1013,3 ile Ocak ayındadır. En düşük basınç değeri ise 1007 ile Temmuz ayında yaşanmaktadır. Sıcaklıktan etkilenen basınç değerleri yaz aylarında havaların ısınmasıyla birlikte düşmektedir. Kış aylarında ise havaların soğumasıyla basınç değerleri yükselmektedir. Bunun sonucunda farklı basınç merkezleri oluşmaktadır.

Bir diğer iklim elemanımız basınca bağlı oluşan rüzgârdır. Yüksek basınç alanlarından alçak basınç alanlarına doğru esen rüzgârın, esiş hızı ve estiği yön fiziki, beşeri ve ekonomik faaliyetler için son derece önemlidir. Başta tarımsal faaliyetler olmak üzere birçok alanı etkilemektedir.

Tablo 11. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Rüzgâr Hızı (m/s) (1930-2018)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Aylık Ortalama Rüzgâr Hızı	1,8	2,1	2	1,9	1,7	1,6	1,7	1,7	1,5	1,5	1,6	1,8	1,7

Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Edirne Şehri'nde bulunan istasyondan elde edilen 1930-2018 yıllarına ait veriler doğrultusunda, şehirdeki yıllık ortalama rüzgâr hızı 1,7 m/sn olarak ölçülmüştür (Tablo 11). Aylık değerler incelendiğinde; rüzgârın etkisinin özellikle kış mevsiminde arttığı gözlenmiştir. Rüzgâr hızının yıl içindeki değişiminde şehrin sahip olduğu topografik yapının da etkisi görülmektedir. Özellikle şehrin çevresindeki hafif yükselti ve tepeler rüzgâr hızını kesen etmenler arasında yer almaktadır.

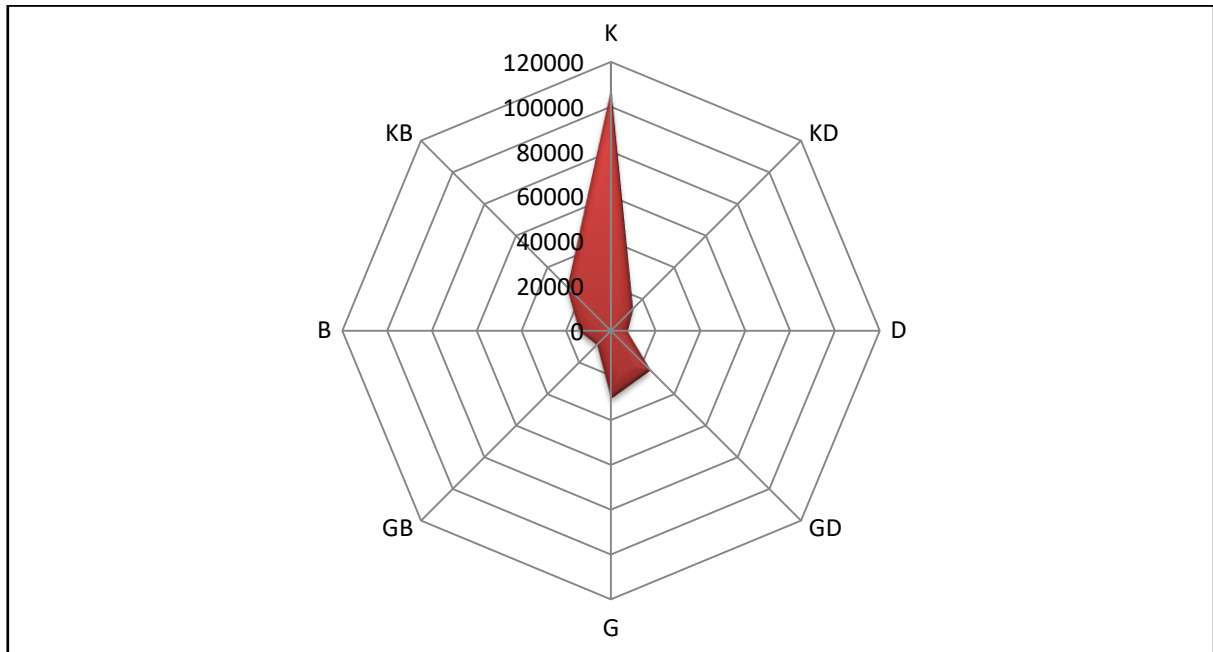
Tablo 12. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Rüzgâr Esme Sayıları (1930-2018)

Rüzgâr Yönü	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
K	9723	9049	8763	7025	7715	8256	9692	10047	9244	9619	9002	9400	107535
KD	531	575	1043	1090	1302	1299	1743	2076	1453	1170	592	548	13422
D	354	451	640	680	698	675	790	950	667	468	401	292	7066
GD	1841	2541	3266	3407	2500	1615	1154	1108	1580	1557	2040	1827	24436
G	2138	2583	3410	3774	3224	2414	1839	1567	2027	2145	2633	2299	30053
GB	572	398	418	554	846	1097	1022	935	991	734	566	599	8732
B	1553	862	799	961	1294	1497	1085	899	1128	992	1299	1607	13976
KB	3126	2193	1761	1817	1991	2276	2376	2043	2109	2132	2223	3242	27289

Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Tablo 12'e göre, Edirne şehrinde hâkim rüzgâr yönü baskın olarak 107.535 yıllık ortalama esme sayısı ile kuzey yönündedir. Daha sonra 30.053 yıllık ortalama esme sayısı ile güney yönü ikinci sırada yer almaktadır. Özellikle kuzey ve güney yönünden gelen rüzgârlar şehri etkisi altına almaktadır. Üçüncü olarak ise kuzeybatı yönünden esen rüzgârlar etkili olmaktadır. Kuzeybatıdan esen rüzgârın yıllık ortalama esme sayısı da 27.289'dur. Çalışma alanımız olan Edirne şehrinde yıllık ortalama esme sayısının en az olduğu yön 7.066 ile doğudur (Tablo 12).

Şekil 4. Edirne Şehri'nin Hâkim Rüzgâr Yönü Diyagramı (1930-2018)



Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018

Şekil 4'te gösterildiği gibi Edirne Şehri'nde rüzgârın esme sayısının en fazla kuzey ve güney yönlü olduğu görülmektedir. Rüzgâr frekans gülleri bizlere rüzgârın esme sayısının yanı sıra o bölgedeki yer şekilleri hakkında da bilgiler verir. Bu veriler doğrultusunda rüzgârın esiş yönünün kuzey/güney yönlü olması yer şekillerinin o yönde uzanışından kaynaklanmaktadır. Rüzgârın kuzey ve güney yönlü uzanışı Meriç Nehri'nin uzanış doğrultusu ile paralellik göstermektedir. En az esme sayısının doğu yönünde olmasının sebebi şehirdeki yükseltinin doğu yönünde artış göstermesiyle paralellik göstermektedir.



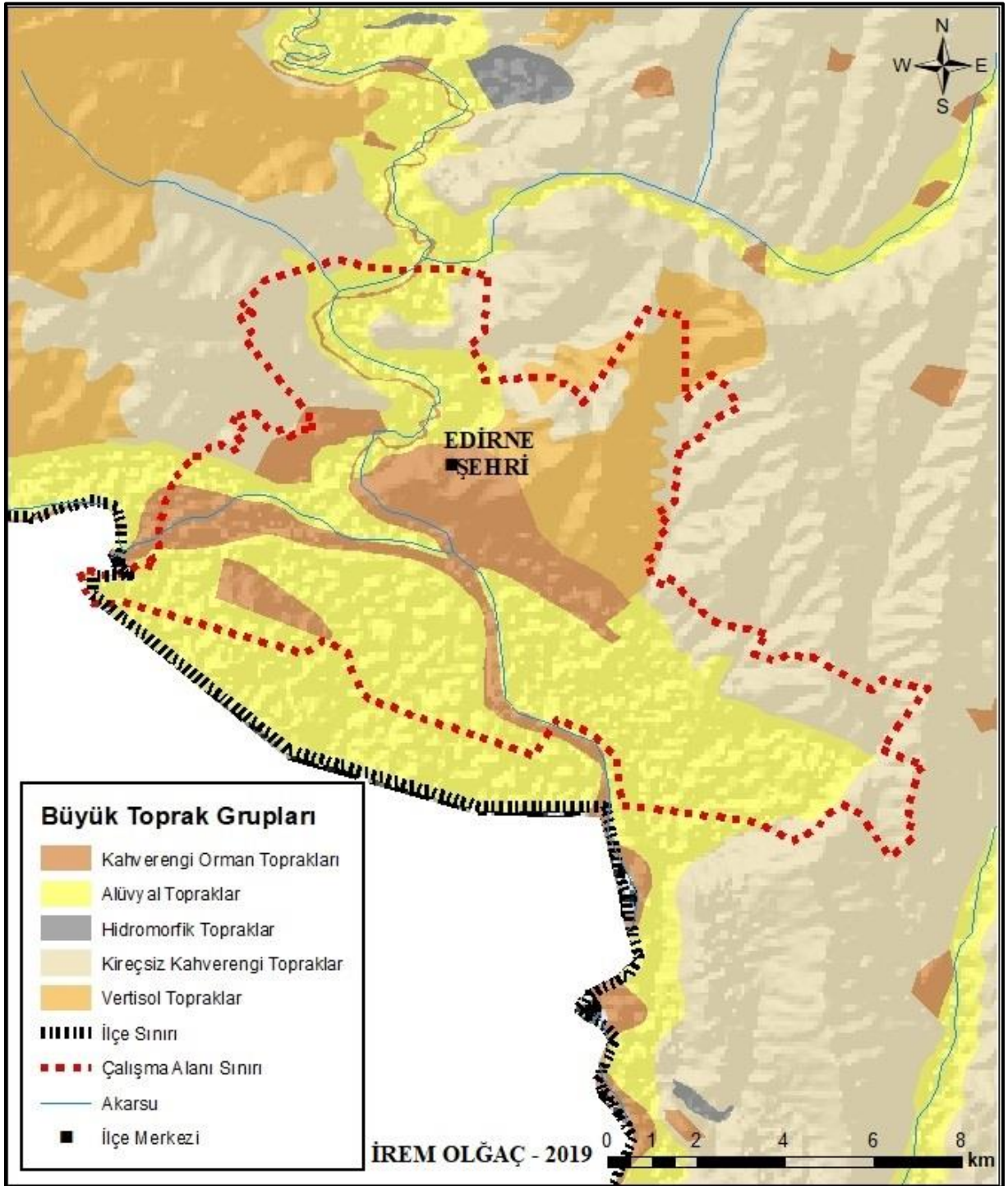
1.3. TOPRAK

Toprak özelliklerinin belirlenmesi ve sınıflandırılması öncelikle mekânın iyi bir şekilde değerlendirilmesi, uygun kullanımlara açılması, daha detayında tarımsal faaliyetler için ayrılan alanların, hangi ürünlerin yetiştirilmesine tahsis edileceği gibi hususlar açısından büyük önem taşımaktadır (Balcı, Akova, 2002: 80). Her sektör için önemli olan toprak, ziraatın kaynağı olduğu gibi diğer sektörlerin de hammaddesi durumundadır. Toprak yaşamın vazgeçilmez unsurlarındandır. Elverişli iklime sahip, besin ve mineral bakımından zengin bir içeriğe sahip toprakların bulunduğu sahalar her zaman dikkat çekmiştir. Bu özelliklere sahip sahalar sundukları cazip şartlar sebebiyle geçmişte istilalara uğramıştır (Doğan, 2011: 38). Çalışma sahamızı oluşturan Edirne Şehri de bu sahalardan biridir.

İl geneline baktığımızda; verimli topraklar üzerinde yer alan saha 19. yüzyılın sonlarında İstanbul'un tahıl ambarı ve mandırası niteliğindeydi. Bu durumun oluşmasında ilin geniş ve verimli tarım alanlarına sahip olması etkili olmuştur. Günümüzde ise, tahıl tarımı yerini bitkisel üretime bırakmıştır. Çalışma sahamız verimli topraklar üzerinde yer almaktadır. Ancak bu sahada tarımsal üretimden çok tarıma yönelik sanayi kolları gelişme göstermiştir.

İl genelinde hâkim olan toprak grubu 87.570 hektarlık alanla alüvyal topraklardır. Edirne şehrinde de yaygın olan toprak grubunu 4480 hektarlık alanıyla alüvyallar oluşturmaktadır. Genel olarak üç büyük toprak grubunu oluşturan Zonal, Azonal ve İntrazonal toprak gruplarının alt dallarını oluşturan toprak türleri çalışma sahasında da bulunmaktadır. Edirne şehrinin yayıldığı alanlarda orman toprakları, alüvyal topraklar, hidromorfik topraklar, kireçsiz kahverengi topraklar ve vertisoller yer almaktadır (Harita 8). Şehrin; kuzeyinde, güneyinde, güneydoğusu ve güneybatısında alüvyal topraklar, doğusu ve kuzeybatısında kireçsiz kahverengi topraklar, kuzeybatısında vertisoller, iç kesimlerde kahverengi orman toprakları ve bazı kısımlarda hidromorfik topraklar bulunmaktadır.

Harita 8. Edirne Şehri'nin Toprak Haritası



Harita 8 incelendiğinde; çalışma sahamızda alüvyal toprakların hakimiyetinden söz etmek mümkündür. Oran ve miktar olarak en fazla bulunan alüvyal topraklar şehir alanının yaklaşık yarısını kaplamaktadır. 8800 hektarlık çalışma sahamızın 4480 hektarlık bölümünü alüvyal topraklar oluşturmaktadır. Şehrin kuzeyinde yer alan Yeniimaret ve Umurbey mahalleleri, güneyinde yer alan Kocasinan, güneydoğuda Musabeyli ve batıdaki İstasyon ve Yıldırım Beyazıt mahalleri alüvyal topraklar üzerine kurulmuştur. Alüvyal topraklar Edirne

şehrinde daha çok Meriç Nehri boyunca uzanmakta ve azonal yani taşınmış topraklar arasında bulunup sadece A ve C horizonlarından oluşmaktadır. Bu toprak grubu akarsular tarafından taşınan ve depolanan materyaller üzerinde oluşmuştur. Bu nedenle son derece verimli ve önemli topraklarda mineral bileşimleri akarsu havzasının çeşitli litolojik bileşimleri ile jeolojik devirlerinde yer alan toprak gelişimi sırasında erozyon ve biriktirme devirlerine bağlı olup heterojendir (Doğan, 2011: 41). Kolay işlenebilirler ve tarımsal etkinlikler açısından oldukça önemlidirler. Ancak çalışma sahasında yerleşmenin ve sanayi faaliyetlerinin bulunması bu verimli topraklardan yeterince yararlanmayı sınırlamaktadır. Sınıflandırılmaları bulundukları bölgelere ve oluşum evrelerine göre yapılır. Her çeşit kültür bitkisinin yetişmesine imkân tanıyan alüvyal topraklar I. II. ve III. sınıf araziler üzerinde yer almaktadır.

Çalışma sahamız içinde görülen bir diğer toprak türü de kireçsiz kahverengi topraklardır. Çalışma sahamızın kuzey ve doğusunda bulunan bu toprak 1748 hektarlık alan kaplamaktadır. Şehrin kuzeyinde bulunan Barutluk ve Yeniimaret mahalleleri, doğusundaki Musabeyli, kuzeydoğusundaki Şükrüpaşa ve batısındaki Yıldırım Beyazıt mahallelerinde yayılım göstermiştir. Zonal topraklardan olan kireçsiz kahverengi toprakların ana maddelerini üçüncü zamana ait, çakıllı kumlu, killi depositler, kil, silt taşları oluşturmaktadır. Bu topraklarda A,B,C zonları iyi bir şekilde gelişmiş olup, kalınlıkları yer yer değişmektedir. Drenajın iyi olduğu bu topraklar orta derecede organik madde içerirler (Balcı, Akova, 2002: 74). Bu toprak grubu I. II. III. ve IV. sınıf arazilerden oluşmaktadır.

Kahverengi orman toprakları 1583 hektarlık alanla çalışma sahamızın üçüncü büyük toprak grubunu oluşturmaktadır. Bu toprak grubu şehrin kuzeyinde Yeniimare mahallesi, batısındaki İstasyon, kuzeybatısındaki Yıldırım Hacı Sarraf mahallesi ve iç kesimlerde bulunan mahallelerde yayılım göstermektedir. Kireççe zengin ana madde üzerinde oluşurlar. Gözenekli veya granöler bir yapıya sahiptirler. Bu toprak grubu genellikle geniş yapraklı orman örtüsü altında oluşurlar. Drenajları iyi olan bu topraklar çoğunlukla orman veya otlak olarak kullanılırlar. Tarıma ayrılmış alanların verimleri yüksektir. Orman toprakları II. III. ve IV. sınıf arazilerden oluşmaktadır. Bu toprak grubu Edirne şehrinde orta ve dik eğimlerde yer almaktadır (Edirne Belediyesi, 2005: 58).

Çalışma sahamızın kuzeydoğusunda vertisol topraklar yaygın olarak görülmektedir (Harita 8). Şehrin kuzeydoğusundaki Barutluk ve doğusundaki Şükrüpaşa mahallesinde görülmektedir. 989 hektarlık alanıyla çalışma sahasındaki en düşük miktardaki toprak grubunu oluşturmaktadır. Bu topraklar kurak mevsiminde büzülen, yağışlı mevsimlerde

genişleyen koyu renkli ve çok killi topraklardır. İntrazonal toprak grubunda yer alan bu grupta profil tam oluşmamıştır ve vertisollerin ana maddesini 3. zamana ait kireçtaşı, marn ve kireçli göl depozitler oluşturmaktadır. Vertisollerin işlenme periyotları çok kısadır ve geçirgenlikleri düşüktür. Çatlamalar sırasında ince kökler kırılır ve ürün zarar görür. Sulama yapılsa da yetiştirilen ürünlerin sayısı sınırlıdır. Eğimli arazilerde erozyon tehlikesi her zaman mevcuttur. Arazi drenajı hemen hemen imkânsızdır. Üzerlerindeki doğal bitki örtüsü çoğunlukla kısa otlar ve az olarak da karışık orman fundalıktır. Yetiştirilen ürünler daha çok buğday ve ayçiçeğidir. Bu topraklar üzerinde az miktarda bağ ve bahçede bulunmaktadır ve tarıma uygun I. II. III. sınıf arazilerden oluşmaktadır (Edirne Tarım İl Müdürlüğü, 2005: 29).

Bitkilerin hayatlarını devam ettirebilmeleri için topraktaki besin ve minarelere ihtiyaç duymaktadırlar. Toprağın bu özellikleri yanında su, yükselti, eğim ve drenaj durumu da önem taşımaktadır. Sahip olunan bu özelliklere bağlı olarak Topraksu Genel Müdürlüğü tarafından toprak sınıfları oluşturulmuştur. Buna göre birbirine yakın özelliklere sahip topraklar bir sınıfta toplanmıştır. Bu farklı sınıflardaki topraklarda yapılan ziraatın verimi de farklılıklar göstermektedir (Doğan, 2011: 43). Toprak verimlilik sınıflandırılmasında I. sınıftan VIII. sınıfa doğru verimlilik seviyesine göre gruplar oluşturulmaktadır. İlk dört toprak sınıflandırılması iyi bir toprak idaresi altında, yöreye adapte olmuş kültür bitkileriyle orman, mera ve çayır bitkilerini iyi bir şekilde yetiştirme yeteneğine sahipken, V. VI. ve VII. sınıflar adapte olmuş yerli bitkilerin yetişmesine elverişlidir. Bunlardan V. VI. sınıflarda toprak ve su koruma önlemleri alındığı takdirde bazı özel bitkilerinde yetiştirilmesine imkân sunar. VIII. sınıf arazilerde, çok etkin ve pahalı ıslah çalışmaları ile ürün alınabilirse de mevcut piyasa koşullarında elde edilecek ürün yatırım harcamalarını karşılamaz (Edirne Belediyesi, 2005: 60).

Tablo 13. İl Genelindeki Arazi Sınıflarının Edirne Şehir Merkezine Göre Dağılımı (%)

Arazi Sınıfları	Merkez İlçe	İl Toplam
I	12,71	11,1
II	62,12	36
III	17,63	31,2
IV	2,48	7,4
V	0,39	1,8
VI	1,06	6,2
VII	1,59	6,7
VIII	0,94	0,2
Toplam	100	900

Kaynak: Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü

Edirne merkez ilçesinde ağırlıklı olarak II. sınıf araziler yaygınken, en az % 0,39'luk yüzölçümüyle V. sınıf araziler bulunmaktadır. IV. ve VII. sınıf araziler şehrin doğusunda, II. sınıf araziler batısında, I. sınıf araziler kuzeyinde ve IV. sınıf araziler ise güneyinde yer almaktadır. Edirne merkez ilçesinde bulunan çalışma sahamızda da ağırlıklı olarak I. II. ve III. sınıf topraklar bulunmaktadır. Verimli topraklar üzerinde yer alan Edirne şehrinde bu arazilerde tarımsal faaliyetlerin dışında gıda sanayi tesisleri ve şehirleşmenin getirmiş olduğu konutlaşma yayılım göstermiştir.

1.4. BİTKİ ÖRTÜSÜ

Şehirler; sahip oldukları kalabalık nüfuslarıyla ve nüfusun taleplerini karşılamak için büyük ölçüde tahrip ettiği doğal bitki örtüsüne sahip alanlarda yer almaktadırlar. Bitki örtüsünün insanın beşeri ve ekonomik faaliyetlerinde etkisi büyüktür. Birçok sanayi kolunun hammaddesi olarak insanın ihtiyaçlarını karşılamada önemli yer tutar. Ayrıca doğal hayatın düzenini, dengesini sağlar, yaşamın önemli bir varlığı olan toprağı ve suyu muhafaza ederek korur ve insanın barınması için malzeme oluşturur. Alternatif kaynaklara rağmen halen önemli bir yakacak maddesidir (Doğan, 2011: 47). Diğer yandan bitki örtüsü şehirlerin görsel niteliğini arttırmada önemli elemanlardan biridir. Doğal bitki örtüsü özellikle ormanlar şehre yakınlığı ölçüsünde turizm ve sanayi hammaddesi olarak da önem kazanırlar. Şehirler ayrıca birçok farklı ortamlara ait bitki türlerinin birlikte bulunduğu yerlerdir (Aliağaoğlu, Uğur, 2013: 132).

Trakya'da genel olarak 4 çeşit vejetasyon (bitki topluluğu, bitki örtüsü) vardır. Bunlar; Orman Vejetasyonları, Sucul Vejetasyon, Çalı Vejetasyonu ve Çayır Vejetasyonudur (Edirne Valiliğı, 2013: 59). Çalışma sahasını oluşturan Edirne Şehri, bitki örtüsü bakımından çok zengin bir çeşitliliğe sahip olmamakla birlikte, şehrin doğal bitki örtüsünü kuru ormanlar oluşturmaktadır. Ortadan kalkan ormanların yerini alan bozkırlarda tarla ve otlak olarak değerlendirilmektedir. Ormanlık alanlar çoğunlukla Meriç ve Tunca çevresinde yoğunlaşmıştır. Şehrin kuzeybatısında Yeniimaret mahallesinde bulunan Sarayıçi Ormanı ve güneyde bulunan Karaağaç Mahallesi üzerindeki Söğütlük Ormanları görülmektedir.

Çalışma sahasının kuzeyinde bulunan kavaklık ve söğütlükler de şehrin bitki örtüsünü oluşturan unsurlar içinde bulunmaktadır. Mevcut yerleşim alanı içerisinde orman ve ağaçlık alanlar dışında şehir içerisinde bulunan; çayır ve meralar da şehrin bitki örtüsünü oluşturan unsurlar arasındadır. Ayrıca araştırma sahasında Meriç Nehri kenarındaki alüvyal düzlükler ile Karaağaç Mahallesi çevresindeki sebze ve meyve üretimi yapılan büyük çiftlik araziler de mevcuttur (Batur, 2011: 58).

Meriç Nehri kıyısında bulunan ağaçlık alanlarda kavak (*Populus sp.*) ve söğüt (*Salix sp.*) ağaçları bulunmaktadır. Bu kavak ve söğüt ağaçlarının büyük bir kısmı taşkın önleme amacıyla dikilen çeltiklerden yetişmiştir. Karaağaç Mahallesi çevresinde ve Yıldırım Mahallesi'nin batı alanında karaağaç (*ulmus sp.*), çınar (*platanus sp.*), dişbudak (*Fraxinus sp.*), meşe (*Quercus sp.*), ıhlamur (*Tiliasp.*), gürgen (*Carpinus sp.*), dut (*morus sp.*) gibi geniş yapraklı ağaçlar bulunmaktadır (Büyükyeğen, 2008: 35).

Karaağaç Mahallesi oksijen üreten şehrin en temiz bölgelerinden birini oluşturmaktadır. Bu alandaki bostan ve bahçe ziraatları yörenin ekolojik yapısını bozmamakla birlikte, şehrin taze sebze ve meyve alanları olarak sayılabilmektedir. Şehrin bu kesiminde daha çok geniş yapraklı ağaçlar, seyrek olarak da iğne yapraklı ağaçlara da yer almaktadır (Edirne Valiliği, 2005: 37). Çalışma sahasındaki bu alanlarda rekreatif faaliyetleri yapılmaktadır.

Çalışma sahasında yerleşmeden dolayı bitki örtüsü tahribatı bulunmaktadır. Şehir içerisinde ağaçlandırma faaliyetleri ve şehir iklimine uygun türler yetiştirilmelidir. Şehrin tarihi dokusu korunurken bir yandan da bitki örtüsü korunmalıdır. Şehirde yer alan ormanlık alanlar dikkatli bir şekilde uzun vadeli geleceğe yönelik kullanılmalıdır.



1.5. HİDROGRAFYA

Su; bitkilerin, hayvanların ve insanların yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan en temel şartlardan biridir. Su bilimi olarak tanımlanan hidroloji, dünya yüzeyindeki ve altındaki suyun dağılımı ve hareketi ile ilgilidir (Davie, 2008: 1). Su kaynakları bir alanda yerleşmelerin kurulup gelişmelerinde önemli etkenlerden birini oluşturur. Bu etki kurak ve yarı kurak bölgelerde daha çok kendini hissettirmektedir. Nitekim geçmişten günümüze kadar kurak ve yarı kurak alanlardaki tüm büyük yerleşmelerin su kaynakları çevresinde toplandıkları görülür (Aliağaoğlu, Uğur, 2013: 128). Geçmişten günümüze kadar su potansiyeli her zaman önemini korumuştur. İlk yerleşmelerin su kenarlarında kurulması bunun en güzel örneğidir. Edirne şehri de akarsu kenarında kurulup gelişen önemli şehirlerden biridir. Çalışmanın bu bölümünde şehirde bulunan hidrografik kaynaklar incelenecektir.

Çalışma sahası; Meriç, Tunca ve Arda Nehirlerinin buluştuğu sahada yer almaktadır. Çalışma sahasının en önemli yüzey sularını Meriç, Tunca ve Arda Nehirleri oluşturmaktadır. Edirne şehrinde doğal göl veya gölet bulunmamaktadır. Ancak çalışma sahasının yakın çevresinde bulunan köylerde göl ve göletlere rastlamak mümkündür. Bunlar arasında bazıları; Korucuköy, Eskikadın, B. Doğanca, Uzgaç ve Keremaettin göletleridir (Tablo 14). Çalışma sahasının yakın çevresinde göl ve göletlerin dışında şehir merkezine çeşitli uzaklıklarda yer alan Pravadi, Süloğlu, Basamaklar, Büyükdoğanca, (Keşan), dereleri bulunmaktadır. Yeraltı suyu bakımından incelendiğinde şehrin yakın çevresinde bulunan Demirhanlı, Uzgaç, Değirmeyeni, Köşen, Orhaniye, Höyükütatar köylerinde ve Hacıumur Köyünde birçok çeşme/kuyu yer almaktadır. Ayrıca merkez ilçeye bağlı Büyükdöllük ve Değirmenyeri köyleri arasında bulunan Göl Baba Gölü de çalışma sahasının yakın çevresinde bulunan su kaynaklarında arasında bulunmaktadır.

Tablo 14. Edirne Şehir Merkezi Mevcut Göletlerin Drenaj ve Depolama Alanları

Gölet Adı	Drenaj Alanı (km ²)	Toplam Depolama Hacmi (hm ³)
Korucuköy Göleti	15.60	0,38
Eskikadın Göleti	2,5	0,252
E. Doğanca Göleti	7	0,33
Keramettin Göleti	28,87	2,125
Uzgaç Göleti	14,3	1,502

Kaynak: D.S.İ. XI. Bölge Müdürlüğü

Akarsu ağı yönünden oldukça zengin olan ülkemizdeki akarsular; gerek kuruluşları, havza özellikleri gerekse debi ve rejimleri yönünden birbirlerinden önemli ölçüde farklılık gösterirler (Atalay, 2011: 119). Edirne şehrinin başlıca akarsularını oluşturan Meriç Nehri ve kolları olan Arda ve Tunca Nehirlerinin rejimleri düzensizdir. İlkbahar ve sonbahar yağmurları ve eriyen karların etkisiyle su yüzeyleri yükselirken, kuraklığa bağlı olarak yaz aylarında su seviyesi düşüş göstermektedir.

Meriç Nehri, havzasının yarısından fazlası Bulgaristan sınırları içinde olan ve ayrıca Türkiye ve Yunanistan'daki bölümleri ile birlikte toplam 49 623 km²'lik havzası ile Avrupa'daki hem önemli uluslararası ve hem de sınır olma özelliği taşıyan akarsu durumundadır (Foto 1). Yağmur ve kar erime suları ile beslenen Meriç Nehri, kaynağını büyük oranda Bulgaristan'ın Rodop Dağları'ndan almaktadır. Yıl boyunca akışa sahip olmakla birlikte debi düzensizlikleri sıkça yaşanmaktadır (Turoğlu, Uludağ, 2013: 162).

492 km uzunluğa sahip Meriç Nehri'nin 305 km'si Bulgaristan sınırını oluştururken, 187 km'sini Türkiye-Yunanistan sınırı oluşturmaktadır. Meriç Nehri'nin ülkemize girdiği noktada su potansiyeli 4084 hm³/yıl'dır. Meriç, Arda ve Tunca Nehirleri ile Edirne şehrinde birleştikten sonraki yıllık su potansiyeli 5842 hm³'ye çıkmaktadır (Malkaralı, Korkmaz, Sezen, 2008: 15).

Tunca Nehri, Bulgaristan'da yer alan Balkan Dağları'nın Yumrukçal Tepesi'nde doğmaktadır ve Suakacağı Köyü'nde ülkemize girmektedir. Edirne'de Bülbül Adası'nda Meriç'le birleşen nehir, 330 km uzunluğunda olup 61 km'si Türkiye topraklarında bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 32 km'si merkez ilçe sınırı içinde akmaktadır (Tunca, 2006:

3). Nehrin ÷lkemize giriş yaptığı noktadaki su potansiyeli 673 hm³/yıl olarak hesaplanmıştır (DSİ, 2013: 4).

Nehir, şehrin en alçak kısımlarından geçmekle birlikte yatağı tamamen yumuşak balçık olduğundan, etrafında düz ve ova bulunduğundan birçok kez doğal akışından saparak yolunu değiştirmiştir (Erdoğan, 2006: 14).

Arda Nehri, Bulgaristan'ın Rodop Dağlarında doğmaktadır. Toplam uzunluğu 203 km olan nehrin, 178 km'si Bulgaristan'da, 30 km'si Yunanistan'da ve 300 m'si (sadece sağ sahil) ise Türkiye topraklarında bulunmaktadır. Nehrin ÷lkemize girdiği noktadaki su potansiyeli 1085 hm³/yıl'dır. Arda Nehri kollarını oluşturan; Kocandere, Küçük Arda, Karaağaç çaylarının Rodop Dağları'nın Bukova Balkanı ile Kara Balkan adlı bölümlerini beslemektedir. Nehir, Türkiye-Yunanistan sınırındaki Maraş Köprüsü altında Meriç Nehrine karışmaktadır (Erdoğan, 2006: 14).

Bu nehirler, çaylar ve dereler çalışma sahamızda ve çevresinde hem tarımsal faaliyetlerde hem de rekreatif faaliyetlere olanak tanımaktadır.

Foto 1. Meriç Nehri'nden Bir Görünüm



İKİNCİ BÖLÜM:

EDİRNE ŞEHİRİ'NİN TARİHİ

2.1. ŞEHİRİN ADI VE KURULUŞU

Coğrafi konumu ve sahip olduğu diğer özellikler ile geçmişten günümüze birçok farklı uygarlığı bünyesinde barındıran Edirne şehri, Trak kabilelerinden I. Murat'a kadar geçen sürede birçok farklı isimle anılmıştır. Şehrin bulunduğu yerde Trak kabilelerinden birinin açık bir şehir veya pazar yeri kurduğu ve daha sonrada alanın Makedonyalılar ve Romalılar tarafından genişletildiği kabul edilmektedir. Bu sahadaki en eski şehir, Trak kabilelerinden olan Odrisler göre Meriç'in Tunca ile birleştiği yerde kurulmuştur. Makedonyalılar burayı Orestler'in bir kolonisi haline getirmişler ve şehre Orestia, varoşlarına ise Gonnoi adını vermişlerdir. Bazı farklı kaynaklarda ise şehre; Odrisya, Orestas, Uscudama adlarının verildiği görülmektedir. Ancak II. yüzyılda Roma İmparatoru Hadrianus (117-138) tarafından yeniden kurulan şehir onun adına izâfeten Hadrianopolis adını almıştır. Bu ad yaygınlık kazanmakla birlikte Orestia veya Orestias adı da unutulmamış ve hatta geç Bizans dönemi kaynaklarında dahi kullanılmıştır. İslâm kaynaklarında ise Hadrianopolis'ten bozma "Edrenos", "Edrenaboli" tarzında yazıldığı gibi I. Murad zamanında "Edrene" (ادرنه) imlâsı benimsenmiş ve uzun süre bu şekilde anıldıktan sonra yaklaşık olarak XVIII. yüzyıldan itibaren "Edirne" olarak söylenmeye başlanmıştır (Gökbilgin, 1994: 431)

Edirne çevresinde yapılan kazılar sonucunda, ilk yerleşimlerin Neolitik Çağ'ın sonlarında başladığını göstermektedir. Şehrin, ilkçağda Orta Asya'dan göç edip buraya yerleşen Traklar tarafından kurulduğu bilinmektedir. Geçmişten günümüze Edirne; Ordysler, Persler, Makedon Krallığı, Roma-Bizans İmparatorluğu, Bulgar Krallığı ve Osmanlı Devleti'ne ev sahipliği yapmıştır.

2.1.1. Traklar Dönemi

M.Ö. 1200'lerde Trakların kollarından olan Odrysler yerleştikleri bölgeye Odrisya (Odrisa) adını vermişlerdir. Trakya, Traklar döneminden itibaren Avrupa'dan İstanbul'a giden yolların önemli kavşak noktasında olmuştur (Edirne Belediyesi, 2005: 10). Merkezi bölgeleri Tunca ve Meriç nehirlerinin birbirine yaklaştığı yeri oluşturmaktaydı. Odrysler, önceleri kabile halinde yaşamlarını sürdürmüşler ve M.Ö. 5. yüzyılın ortalarında, diğer Trak

kabileleriyle birleşmişlerdi. Daha sonra başkenti Uskudama/Odrysia (Edirne) olan bir krallık kurmuşlardı. Odrysler'in ardından Edirne ve çevresi Makedonyalıların istilasına uğramıştır.

Makedonyalılar Dönemi'nde bir Site halini alan Edirne, bu dönemde Orestlerin bir kolonisi haline gelmiştir. Makedonyalılar Edirne'ye Orestia, şehirde varoluşlarına ise Gonnoi adını vermişlerdir (Gökbilgin, 1952: 109). M.Ö. 513'te Perslerin yönetimi altına giren Edirne, Trakya'da Pers hâkimiyetinin ortadan kalkmasıyla birlikte 5. yüzyılın ortalarına kadar Odrislerin yönetimi altında kalmıştır. Edirne ve çevresi M.Ö. 280-279 senelerinde Galatlar'ın (Kelt) istilasına uğramış, Makedonya Krallığı'nın Romalılar tarafından ortadan kaldırılmasıyla birlikte M.Ö. 168 yılında Romalıların hâkimiyeti altına girmiştir (Mansel, 1992: 22).

2.1.2. Roma ve Bizans Dönemi

M.Ö. 280–279 yılları arasında Keltlerin geçici istilasıyla karşılaşan Trakya, M.Ö. 168'de Romalıların Pidna Savaşı'nda Makedonya Krallığı'nın ortadan kaldırılması üzerine, dört eyalete ayrılarak Roma hâkimiyeti altına girmiştir. Romalılar Edirne şehrini M.Ö. 168'de Makedonyalılardan almış, sahip olduğu konum itibarıyla de bir ordugâh şehri olarak yeniden şekillendirmişlerdir. Böylece coğrafi şartların da sağladığı imkânlarla Doğu ve Orta Avrupa'dan gelebilecek istila hareketlerine karşı dayanabilecek bir biçimde yeniden imar edilmiştir (Diktaş, 2008: 5). Bu dönemde şehir yeniden yapılanmıştır.

Avrupa'dan gelip Asya'ya ve onun öncesinde İstanbul gibi önemli bir noktaya ulaşan yolların stratejik bir noktasında bulunan Edirne'nin bu önemini fark eden Roma İmparatoru Hadrianus, M.S. 123–124 yılları arasında Orestia'ya Hadrianapolis adını vermiştir (Edirne Belediyesi, 2005: 11). Bu dönemde şehir yeniden yapılanmıştır. Hadrianapolis sokaklarında birçok mabed, çeşme, anıt ve tanrı heykelleri bulunmaktadır. Bu eserlerin tümü dönemin sosyal, dini ve kültürel özelliklerini yansıtır. Dönem içerisinde gelişen Edirne, Roma'nın Trakya eyaletindeki önemli şehirlerinden biri olmuştur.

Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında ikiye ayrılmasıyla birlikte Edirne ve çevresi, Bizans (Doğu Roma) İmparatorluğu sınırları içinde kalmıştır (Emecen, 1998: 50). Edirne şehri bu tarihten sonra birçok kez farklı milletler tarafından istilalara uğramıştır. Bizans Dönemi'nde Edirne, sürekli olarak Balkanlar'dan gelen tehlikeler altında kalmıştır. Edirne ve çevresi 5. yüzyılda önce Hun ve Got sonrasında da Slav ve Bulgar akınları ile büyük zarar görmüştür (Eyice, 1993: 41). Özellikle 7. yüzyılın ikinci yarısında Bulgarlar, Bizans

İmparatorluğu'nun yönetim boşluğundan faydalanarak Bizans topraklarına saldırmışlar ve Edirne'yi ele geçirerek yakıp, yıkmışlardır (Peremeci, 1940: 9).

Edirne ve çevresi, 7. yüzyıldan itibaren 13. yüzyıla kadar sürekli olarak Bizans ile Bulgar krallığı arasında el değiştirmiştir. Peçenek Türkleri, 11. yüzyılda bir dönem Edirne'ye yönelik akınlar düzenlemiş ancak başarılı olamamışlardır (Özalp, 1999: 20) Bizans İmparatorluğu kendi iç çekişmeleriyle uğraştığı 14. yüzyılda, hızla büyüyen Osmanlı Devleti'nin akınlarına maruz kalmıştır.

2.1.3. Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi

Edirne'de Türk Hâkimiyeti Osmanlı Devleti'nin Trakya'yı fethinin ilk adımları Orhan Bey zamanında başlamıştır. Ancak şehrin Osmanlıların eline geçmesi I. Murat zamanında olmuştur. Osmanlı akıncısı Süleyman Bey, 1354'de Gelibolu Kalesi'ni alarak Trakya'ya akınlara başlatmıştı. I. Murad (1359-1389) döneminde Lala Şahin Paşa ve Hacı İlbey, şehri Bizanslılardan alarak Hadrianopolis'te Türk hâkimiyeti dönemini başlatmışlardı.

Osmanlı Döneminin en dikkat çekici örneklerinden olan Edirne'nin Osmanlılar tarafından ne zaman fethedildiği tartışmalı bir konudur. Edirne'nin ne zaman ve nasıl fethedildiği meselesi, son defa Bulgar tarihçisi A. Burmov ve İ. H. Uzunçarşılı tarafından tartışma konusu yapılmıştır. Halil İnalçık'ın yapmış olduğu araştırmalar sonucunda; Edirne zaptı haberinin bu şehre 14 Mart 1361'de ulaşmış olduğunu kaydeder. Şayet bu yanlış bir haber değilse, Edirne bu tarihten bir müddet önce, herhalde 1361 yılı içinde, Meriç Nehri'nin taşkın olduğu bir mevsimde, Murat'a teslim olmuştur (İnalçık, 1993: 159).

1361 yılında Osmanlı İmparatoru I. Murat tarafından fethedilen şehrin ismi "Edirne" olmak üzere değiştirildi. Bu dönemde Edirne şehri, kalenin doğusuna ovaya doğru gelişme göstererek büyümüştür. 1365 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olan Edirne, "kale şehir" görünümünden çıkıp, gelişme göstererek kale ile eski saray arasındaki alanda yeniden şekillenmiştir. Sonuç olarak Edirne'nin Osmanlı İmparatorluğu içerisinde şehrsel gelişimine sahne olan ilk çekirdek Eski Cami Külliyesi olmuştur (Erdoğan ve Kuter, 2010: 139).

Edirne, fethedildikten sonra büyük bir hızla Türkleşmeye başladı. Osmanlıların şehri 1365'de başkent yapmaları Edirne için yepyeni bir devrin başladığını gösteriyordu. I. Bayezid (1389-1403) İstanbul'u kuşatma hareketlerini buradan yönetmişti. Fetret Devri ve Düzmece Mustafa olayıyla önemli bir duraklama dönemi geçiren Osmanlı Devleti I. Mehmet ve II. Murad ile toparlanmıştı ve Varna'da Haçlı ordusunu yenilgiye uğratarak yeniden güçlenmişti.

Babasının ölümüyle 19 yaşında tahta çıkan II. Mehmed (1451-1481), İstanbul'u almak için harekâtı Edirne'den başlatmıştı.

Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde İstanbul'un fethedilmesine dair planlar Edirne'de yapılmış ve fetih için gereken ağır toplar Edirne'de döktürülmüştür. İstanbul'un 29 Mayıs 1453 tarihinde fethedilmesiyle birlikte başkent Edirne'den İstanbul'a taşınmıştır. Ancak Edirne fetihten sonra da Balkanlar'a yapılan seferlerin hareket üssü olarak önemini korumuş, devletin ikinci merkezi konumuna gelmiştir. Fatih, İstanbul'u fethettikten sonra tekrar Edirne'ye dönmüş, zamanın büyük bir kısmını Edirne Sarayı'nda geçirmiştir (Peremeci, 1940: 17).

Başkentliği devrettikten sonra da Edirne, İmparatorluğun önemli şehirlerinden biri, Batı'ya düzenlenen seferlerin merkez üssü olmaya devam etmişti. Sultanların çoğu zamanlarını geçirdikleri bir yer durumunda olduğundan sürekli olarak ilgi görmüştü. 16. yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman, doğuya yapacağı seferler öncesinde Edirne'ye gelmiş ve sefer hazırlıklarını buradan yönetmiştir. Bu dönemde kentte pek çok sanat eserinin inşa edilmesi, Edirne'nin sahip olduğu önemin göstergesidir (Atıl, 1999: 461). 17. yüzyılda birlikte başlayan süreklilikli avı geleneği ile hanedanın Edirne'ye olan ilgisi giderek artmış, I. Ahmet'ten itibaren bu asırdaki bütün padişahlar şehre ayrı bir önem vermişlerdir. Özellikle bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren padişahlar tüm zamanlarını Edirne'de geçirmişlerdir. Osmanlı padişahlarından I. Ahmet, II. Osman, IV. Murat ve IV. Mehmet'in Edirne koruluk ve ormanlarında av partileri düzenlemeleri ile kent tekrar ihtişamlı günlerine dönmüştür (Yıldırım, 2006: 26)

18. yüzyılda Edirne gerileme dönemine girmiştir. Bu yüzyılın hemen başında meydana gelen Edirne Vakası, 1745 yılında çıkan büyük yangın ve 1752 yılında meydana gelen deprem Edirne'yi olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca yönetim bozuklukları ve askeri başarısızlıklar Edirne'nin gerileme sürecine girmesine ve ihtişamlı günlerini kaybetmesine neden olmuştur.

19. ve 20. yüzyıllarda Edirne şehri dört kez işgale uğramıştır. Edirne ve çevresini ilk olarak, Mora Ayaklanması sonrasında yapılan 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda 1829 yılında Rus işgaline uğramıştır. İşgalin ardından imzalanan Edirne Antlaşması ile Rus askerleri kenti terk etmişlerdir (Baykal, 1993: 180)

Bu işgalin ardından 49 yıl sonra, tarihte 93 Harbi olarak yer alan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda, 1878 yılında ikinci kez Rus işgaline uğramıştır. Savaşta Silivri'ye kadar

olan toprakları işgal eden Ruslar, Berlin Antlaşması ile Edirne ve Doğu Trakya'dan çekilmişlerdir (Baykal, 1993: 184).

Osmanlı Devleti, 31 Mart Vakası ve Trablusgarb'ın kaybedilmesinin ardından 1912 yılında Balkan devletleri ittifakıyla yaptığı I. Balkan Savaşı sonunda Trakya topraklarının büyük bir kısmını kaybetmiştir. Bu savaş sonunda 1913 yılında Edirne, Bulgar işgaline uğramıştır.

I. Balkan Savaşı sonunda Bulgaristan'ın fazla toprak aldığını düşünen Yunanistan, Karadağ, Sırbistan ve I. Balkan Savaşı'na katılmayan Romanya birleşerek, Bulgaristan'a karşı II. Balkan Savaşı'nı başlatmışlardır. Balkan devletlerinin kendi aralarında çıkan anlaşmazlıktan yararlanan Osmanlı Devleti, Meriç Nehri doğusundaki topraklarını geri almıştır (Tufan, 2003: 10).

I. Dünya Savaşı sonlarında Edirne için bu kez de Yunanistan tehlikesi ortaya çıkmıştır. 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nden sonra Yunanlılar Trakya ve Anadolu'da işgale başlamışlar; 25 Temmuz 1920'de Edirne'yi işgal etmişlerdir. 11 Ekim 1922'de yapılan Mudanya Mütarekesi'yle Yunan işgali sona ermiştir. 25 Kasım 1922'de Türk birlikleri şehre girerek Edirne'yi geri almış ve Edirne valiliğine atanan Şakir Bey'e Türk idaresini kurma görevi verilmiştir. 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması'yla da Karaağaç'taki birlikler boşaltılarak; Yunanlıların savaş tazminatı olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne verilmiştir (Edirne Belediyesi, 2005: 13).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

EDİRNE ŞEHİRİ'NİN MEKÂNSAL GELİŞİMİ

3.1. YERLEŞME-SAHA İLİŞKİSİ VE MESKEN ÖZELLİKLERİ

Şehirler, bir ülkenin veya bir bölgenin kimliklerini oluştururken, sahip oldukları fonksiyonlar ve görünümleriyle bize o bölge hakkında bilgi verirler. Şehirler, medeniyeti tanımlayıcı toplumların eseridir. İnsanlığın bütün başarıları ve bozgunları şehirlerde yaşanır ve hissedilir. Kamu binaları, anıtlar, arşivler ve kurumlar kültür mirasımızı nesilden nesile aktaran mihenk taşlarıdır (Reader, 2007: 17). Aynı şekilde bir toplumun sahip olduğu siyasi, dini ve kültürel özellikler şehirlerin kimliklerinin oluşumunda önemli bir faktördür. Turgut Cansever'in belirttiği gibi “Şehir, insanın ürettiği nesne, onun düşünce ve inanç kabullerinin yansımasıyla şekillenmektedir. Diğer bir değişle biçim ile inanç arasında kesinlikle ayrılmayan bir bağ bütünlük bulunmaktadır.” (Cansever, 2014; 32).

Bir şehrin mekânsal gelişim ve değişimini incelerken birçok disiplinden yararlanılır. Coğrafyacılar, tarihçiler, ekonomistler ve siyaset bilimciler şehri tanımlarken her biri kendi disiplinlerinin bakış açılarını dâhil etmişlerdir (Wirth, 1938: 34). Kısacası bir şehir yapısının tanımlanması için birçok disiplinden yararlanmamız gerekir. Her biri bizleri şehir yapısında meydana gelen değişime farklı yönlerden götürecektir.

Şehirlerde meydana gelen mekânsal değişimler genellikle doğal ve beşeri koşulların tanıdığı imkânlar doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle şehir kavramının küresel bir boyut kazanmasıyla birlikte ortaya çıkan birikim, yatırım ve üretim biçimlerindeki gelişme ve sanayileşme; şehirlerin gerek sosyal gerekse mekânsal açıdan önemli değişimler geçirmesine de neden olmuştur.

Türkiye'nin önemli şehirlerinden biri olan Edirne tarih boyunca önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmış, Osman İmparatorluğu gibi zamanında tüm dünyaya meydan okuyan büyük bir imparatorluğun başkentliğini huzuruna erişmiş, günümüzde ise bir serhat şehri konuma gelmiştir. Birçok medeniyetin buluşma noktası olan ve çağlar boyunca birlikte yaşam kültürünün hayat bulduğu eşsiz şehirlerimizden biri olmuştur. Şehir kurulduğu günden günümüze kadar birçok değişim evresi geçirmiştir. Buna sahip olduğu farklı medeniyetlerin sahip olduğu inanç sistemleri, kültürel farklılıkları ve sosyal yaşam tarzları neden olmuştur.

Şehir bu farklı medeniyetler çerçevesinde birçok dini ve sivil mimari eseri bünyesinde barındırmıştır.

Eskiden var olan şehir yapısı üzerinde Osman şehri kimliğinin özelliklerinin gelişmesi merkezden çevreye doğru meydana gelmiştir. Bizans şehirlerinin merkezinde bulunan idari, askeri ve dini yapılar İslam toplum ve yönetim ihtiyaçlarına uygun hale getirilmiştir. Bunun sonucunda hazır bulunan iskân alanları yeni sakinlere açılırken, yeniden inşa edilen dış çevre mahallelerinde ise gelecek olan yeni şehir halkına bırakılmıştır (Alada, 2008; 136).

Erken dönem Osmanlı Mimarisi Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulmasıyla başlayıp Edirne şehir merkezindeki Üç Şerefeli Cami'nin tamamlanmasıyla oluşan dönemdir. Erken dönem Osmanlı mimarisinde Selçuklu mimarisinin özellikleri görülmüştür. Bu dönemde yapılan camilerin çoğu dış ve iç mekân özelliklerine göre dört grupta incelenmiştir. Bunlar; Tek Kubbeli, Ters T Planlı, Çok Kubbeli ve Merkezi Kubbeli Camilerdir. Çok Kubbeli Camiler grubuna Eski Cami, Merkezi Kubbeli Camiler grubuna Üç Şerefeli Cami örnek verilebilir.

Klasik dönem Osmanlı Mimarisi 1501 ile 1730 yılları arasında oluşturulan eserleri kapsamaktadır. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu şehir yapısı külliyeler etrafında gelişmiştir. Özellikle Edirne şehri bunun en önemli örneklerinden birini oluşturmuştur. Şehir içindeki Müslüman nüfus kale dışı açılarak buralarda yeni yerleşim mahalleleri oluşturmuşlardır. Edirne şehrinin kale içi dışında kalan yeni yerleşim alanları Debbağhane ve Kirişhane Semtleri, İstanbul Yolu Bölgesi, Muradiye, Tekkekapı, Menzil Ahır, Gazimihal, Yıldırım, Yeni İmarek ve Hıdırlık Semtleridir (Emecen, 1998; 55). Geç Dönem Osmanlı Mimarisi ise XVIII. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı'nın etkisine girmesiyle birlikte etkisini göstermeye başlamıştır.

Osmanlı döneminde Edirne evlerinin büyük bir kısmı ahşaptan oluşmaktaydı. Genellikle evlerin zemin katı taştan oluşmaktaydı. Evlerin üst katları ise ahşap, kerpiç ve tuğladan yapılmaktaydı. Yüksek tavanlar ve büyük odalarıyla kendine has özellikler taşıyan bu evler geleneksel Türk evlerinin yansımalarıydı. Ahşap oymalarıyla da güzel görünüme sahip olan bu yapılar genellikle 2 katlıydı. Şehir tarihte yaşadığı birçok talihsizliklerden (yangın, deprem vb.) dolayı günümüze birçok eserini ulaştıramamıştır. Ancak günümüzde şehrin bazı mahallelerinde tarihi ahşap evleri görmek mümkündür (Foto 2).

Foto 2. Ahşap Polis Evi



Şehir merkezlerinde çok katlı meskenlerin varlığına karşılık merkezden şehir dışına doğru gidildiğinde binaların kapladığı alan küçülmekte ve müstakil binaların sayısı arttığı gibi binalardaki kat sayıları da hızla azalmaktadır (Akova, 2018: 116). Bu durum çalışma alanımız içinde geçerlidir. Özellikle merkezde bulunan; Meydan, Sabuni, Babademirtaş, Çavuşbey, Menzilahir, Talatpaşa, Nişancığaşa, Yancıkçı Şahin ve I. Murat mahallelerinde kat ve bina sayıları fazla birçok yapı bulunmaktadır. Şehrin merkezinin dışına doğru gittiğimizde; Karaağaç, İstasyon, Kocasınan, Yıldırım Beyazıt ve Umurbey mahallelerinde kat ve bina sayılarının azaldığını görmekteyiz. Çalışma alanımızın mesken özelliklerine baktığımızda; günümüzde konut yapısında betonarme yapılar bulunmaktadır (Foto 3).

Foto 3. Günümüz Betonarme Konut Tipleri



3.2. EDİRNE ŞEHİRİ'NİN MEKÂNSAL GELİŞİMİ

Şehir; insan hayatını düzenlemek üzere meydana getirdiği en önemli, en büyük fiziki ürün ve insan hayatını etkileyen, şekillendiren yapıdır. Bu yapıya biçim veren tercihleri ise insan ve toplumlar, inançlarından, dinlerinden hareket ederek belirlerler ve oluştururlar. Şehir, toplumsal hayata, insanlar arasındaki ilişkilere biçim veren, sosyal mesafelerin en aza indiği, bu ilişkilerin en büyük yoğunluk kazandığı yerlerden birini meydana getirir (Cansever, 2014: 103). Şehirlerde verilen hizmetler iki yönlü olarak düşünülmelidir. Şehirler, hem barındırdığı nüfus topluluklarına hem de çevrede bulunan yerleşmelere hizmet vermektedir. Nitekim şehirler, dar veya geniş bir nüfus bölgesi dâhilinde çeşitli faaliyet ve hizmetleri kendinde toplamış ve etki bölgesiyle ekonomik, toplumsal ve mülki bakımdan bir bütün teşkil eden, onunla birlikte yaşayan ve gelişen ayrıca onun ihtiyaçlarını gideren ve mekânda çevresiyle birlikte bir bütün teşkil eden bir bölgenin merkezinde bulunmaktadır (Bayartan, 2005: 94).

Tarih boyunca kurulan herhangi bir yerleşim yerinin mutlaka şehir haline gelmesi sözkonusu değildir. Bir yerleşme yerinin büyüyerek şehir haline gelmesi ve varlığını sürdürebilmesi için bazı önemli şartların bulunması gerekir: şehrin yerleşim yerinin ulaşım bakımından iyi seçilmesi, ticaret yolları ve ulaşım vasıtalarına ayak uydurması gibi. Bu şartlara uygun inşa edilen yerleşim yerinin şehir haline gelmesi son derece müsaittir. Şehir haline gelen yerleşim yerinin aynı şekilde varlığını da devam ettirmesi gerekir ki, o da şehrin iç ve dış güvenliğinin kolayca temin edilmesidir (Karagöz, 1999: 105). Bir yerleşim biriminin şehir statüsünü kazanabilmesi için bazı önemli noktalara sahip olması gerekir. Bunlar ulaşım, ticaret yolları, şehrin iç ve dış güvenliğini sağlayabilecek konumda olması gibi faktörler vb. şehri oluşturan ve geliştiren unsurlar içerisinde yer alır.

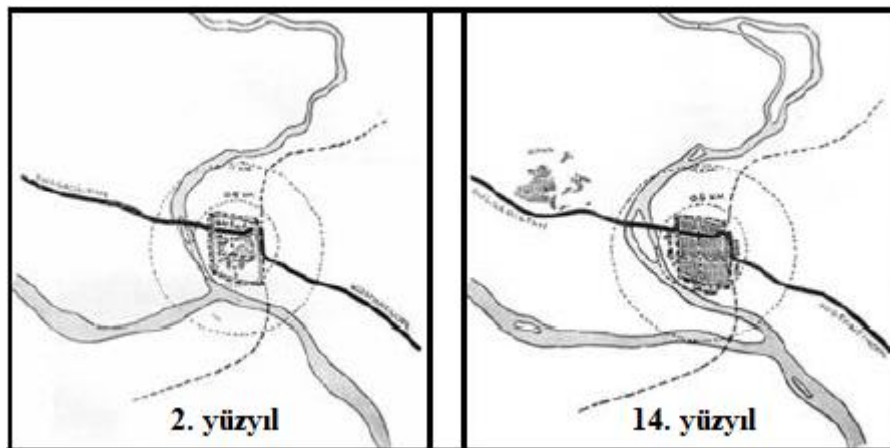
Edirne şehri, doğal ve beşeri çevrenin en uygun olduğu ve en önemli ulaşım yolları üzerinde bulunmasından dolayı birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Her medeniyet şehrin büyüyüp, gelişmesinde rol oynamıştır. Çalışmamızın bu bölümünde; 2. - 14. yüzyılları kapsayan Osmanlı Dönemi Öncesi Edirne Şehri, 14. - 20. yüzyılları arasında Osmanlı Dönemi Edirne Şehri ve son olarak Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası Edirne Şehri'nin mekânsal gelişimi analiz edilecektir.

3.2.1. Osmanlı Dönemi Öncesi Edirne Şehri'nin Mekânsal Gelişimi (2. - 14. yüzyılları arası)

Bu bölümde çalışma alanımızı oluşturan Edirne şehrinin 2. - 14. yüzyılları arasındaki mekânsal gelişimi incelenecektir. Bu dönemde şehrin fiziksel gelişimine katkıda bulunan iki büyük uygarlıktan söz etmek mümkündür. Bunlar Bizans İmparatorluğu ve Roma İmparatorluğu'dur. Şehir ve çevresindeki ilk yerleşmelerin Trak kollarından Odris'ler tarafından M.Ö. 5. yüzyılda kurulduğu bilinmektedir. Küçük yerleşmeler şeklinde belirli zaman aralıklarında konaklamak için kurulmuştur. (Peremeci, 1939: 351).

Şehirdeki ilk yerleşik düzen ise M.S. 2. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun bölgeye hâkim olmasıyla başlamaktadır. Yaklaşık olarak 50 hektarlık bir alanda etrafı surlarla çevrelenmiş castrum (kale) biçiminde Kaleiçi bölgesinde kurulmuş bir şehirdir (Şekil 5). Bu alan Izgara tipi şehrsel dokuya sahiptir. Kaleiçi bölgesi günümüzde Mithatbey ve Dilaverbey mahalleleri sınırları içinde yer alır. Roma döneminde şehirler, belirli ilkeler ile sıkı bir düzen ve disiplin doğrultusunda organize edilmişlerdi. Romalılar tarafından ele geçirilen alanlarda; askerlerin barınması için “castrum” adı verilen ızgara planlı, etrafı surlarla çevrili kamplar inşa edilmişti. Bu dönemde ızgara sistemin tercih edilmesinin başlıca sebepleri; uygulamada kolaylık, karışıklıkları en aza indiren eşit bölünme, eşitlikçi bir toplum yapısını güçlendirmek, düzenli ve kolay denetlenebilir olmasıdır (Aktüre, 1991: 124). Daha sonra şehir Bizans hâkimiyeti altına girmiş ve 14. yüzyıla kadar gelişimini Kaleiçi ile Gazi Mihal köprüsünün diğer yakasındaki “Aina” adlı yerleşme yerinde devam etmiştir. Aina o dönemde şehre en yakın yerleşme alanlarından birini oluşturmaktaydı (Usal, 2006: 5). Günümüzde o bölge Yıldırım Mahallesi sınırları içerisinde kalmıştır.

Şekil 5. 2. - 14. Yüzyılları Arasında Edirne Şehri'nin Gelişimi



Kaynak: Özdeş, 1951

Şehrin bu dönem içinde bu alanda gelişmesinin nedenleri arasında sahip olduğu coğrafi konum gösterilebilir. Çünkü Edirne şehri Anadolu ve Balkanları birbirine bağlayan zorunlu güzergahlardan biriydi ve ayrıca Avrupa ülkeleriyle Anadolu arasında yaşanan ticaret ve kültür alışverişinin de önemli noktalarından birini oluşturmaktaydı. Bunların yanı sıra sahip olduğu düz topografik yapısı, karasal iklimi ve yerleşim yerindeki verimli alüvyal topraklarda yerleşim yeri seçimindeki önemli noktaların başında gelmektedir.

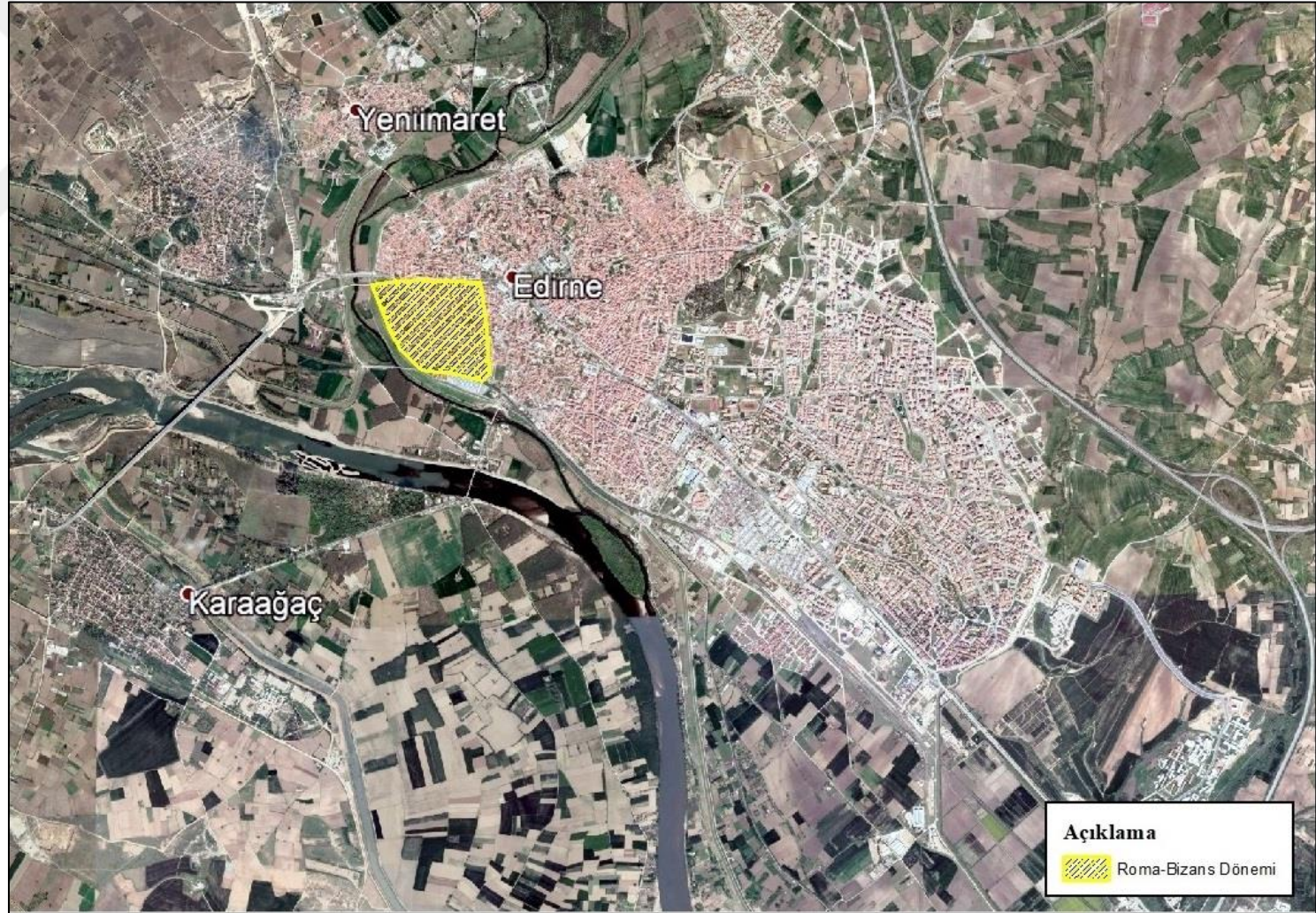
Dönem içindeki tek yerleşim yeri olan Kaleiçi'nde Bizanslılar, Cenevizliler ve Yahudiler oturmaktaydı. Kaleiçi'nde Bizans döneminde 10 mahallede yaklaşık 15 bin nüfus vardı. Bizans Kiliseleri ve Tekfur Sarayı da yine buradaydı (Usal, 2006: 5).

Şehrin ilk yerleşim çekirdeğini oluşturan Kaleiçi semti; Rum, Bulgar, Yahudi ustalar tarafından yine bu gruplar için yaptıkları, günümüzde sayıları oldukça azalan ahşap, iki katlı, arka bahçeli konutların yer aldığı bir yerleşim birimi olarak gelişmiştir (Edirne Belediyesi, 1987: 17).

Şehrin topografik özelliklerine baktığımızda, Meriç Nehri'nin kuşattığı ve taşkınlardan korunmuş batı kısmında düz bir alanda kalenin içinde yer aldığını görmekteyiz. Şehrin güney ve batı kısmında Tunca Nehri bulunmaktadır. Şehir ayrıca Roma ve İstanbul yolu üzerinde bulunmaktadır. Bu yol yerleşim alanının kuzeyinden gelerek kalenin içinden geçer.

Edirne şehrinin tarihsel, sosyo-kültürel ve mekânsal gelişimini incelediğimizde; Roma ve Bizans İmparatorluklarının etkisini görmekteyiz. Yerleşim alanı bir castrum (kale) biçiminde ızgara tipi şeklinde gelişme göstermiştir. Bu özelliğiyle şehir askeri, savunma ve dini yönden mekânsal işleve sahip olmuştur. Kaleiçi olarak bilinen bu yerleşim yeri günümüzde Mithatpaşa ve Dilaverbey mahalleleri sınırları içerisinde yer almaktadır (Foto 4). Roma ve Bizans Dönemi'nden itibaren fiziksel planını koruyan yerleşim yerinden günümüze sadece Kale'nin kalıntıları kalmıştır. Bu kalıntılar 3. derece arkeolojik sit alanı üzerinde bulunmaktadır.

Foto 4. Edirne Şehri'nin Roma ve Bizans Dönemi Mekânsal Gelişim Haritası



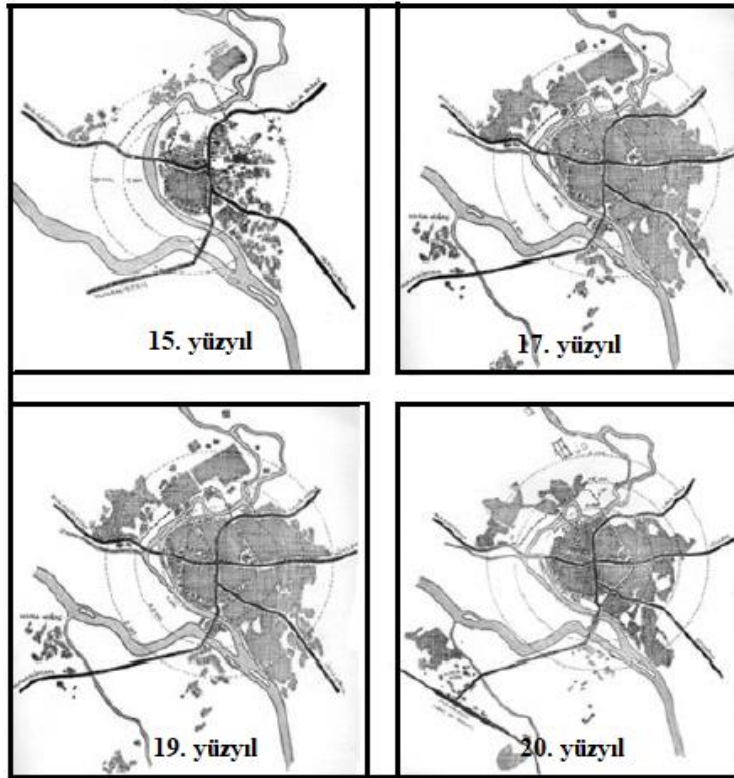
Kaynak: Edirne Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü arşiv verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (Google Earth Pro, 2018).

3.2.2. Osmanlı Dönemi Edirne Şehri'nin Mekânsal Gelişimi (14. - 20. yüzyılları arası)

Bu bölümde çalışma alanımızı oluşturan Edirne şehrinin 14. - 20. yüzyılları arasındaki mekânsal gelişimi incelenecektir. Bu dönemde şehrin fiziksel gelişimine katkıda bulunan en büyük uygarlık Osmanlı İmparatorluğu'dur. 1362 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarına katılan Edirne şehri, aynı yüzyıl içerisinde 1365 yılında Osmanlının başkenti olmuştur.

14. yüzyıla kadar şehre tarihi şehir özelliğini veren Kaleiçi yerleşim alanı, Osmanlı hâkimiyetiyle birlikte Kale dışındaki alanlara doğru gelişme göstermiştir. İncelenen haritalar doğrultusunda 2. yüzyılda 50 hektar, 14. yüzyılın sonunda yaklaşık olarak 100 hektar olan şehir 15. yüzyılda Osmanlı hâkimiyetiyle birlikte 350 hektara ulaşmıştır (Şekil 6). Bunu sonucunda şehrin merkezi alanını oluşturan ve bir castrum (kale) içinde ızgara şehir dokusuna sahip Kaleiçi'ne karşı kale dışında organik şehrsel dokuda bir gelişme yaşanmıştır. Bu dokuyla şehir bir kurala uymadan yön değiştiren yollarla ve çıkmaz sokaklarla düzenlenmiştir. Mahremiyete önem veren bu dokuyla şehrin gelişimi batı ve kuzey yönlerinde meydana gelmiştir.

Şekil 6. 15., 17., 19., ve 20. Yüzyılları Arasında Edirne Şehri'nin Gelişimi



Kaynak: Özdeş, 1951

Şehir, bugünkü mevcut şehir alanının üstünde gelişme göstermiş ve kalenin doğusundaki merkez, etrafında ışınsal olarak ovaya yayılmıştır. Bu şehrsel gelişme batı ve kuzey yönlerinde meydana gelmiştir. Kuzeybatıdaki ve nehrin batı yakasındaki yerleşmeler de Osmanlı'ya aitti. Bundan sonra şehir İstanbul ve Kapıkule yönünde lineer olarak gelişmiştir (Aru, 1998: 14). Osmanlılar Edirne'yi aldıktan sonra Kaleiçi'nde kurmuş oldukları 14 yerleşim biriminde (mahalle) yaşamışlardır. 1361-1453 yıllarında ise kale dışında Eski Camii çevresinde yerleşmişlerdir. Bu Eski Camii çevresi, günümüzde Sabuni ve Çavuşbey mahallerinin olduğu bölgedir. 1500 yıllarda ise şehir giderek Kaleiçi dışında kuzey ve doğu yönlerine doğru büyümeye başlamıştır. Kale dışında oluşan yeni mahalleler artmış, Cumhuriyet dönemine kadar, şimdilerde Edirne şehir merkezini oluşturan kesimde gelişme göstermiştir (Edirne Belediyesi, 2005: 23).

14. yüzyıl sonundan itibaren şehir kalabalık bir merkez haline gelmiş, kaynaklara göre 16. yüzyılın başında toplam 4.500 hane olup, 750 hanesini Hristiyan, 200 hanesini ise Yahudiler oluşturuyordu. Kaynaklara göre şehir nüfusu 20.000 dolaylarında bulunmaktadır. 16. yüzyıl başlarında Edirne'de mahalle sayısı 1568-1570 yıllarına ait deftere göre ise 179 olup bunlardan; 147'si Müslüman, 19'u Hristiyan ve 13'ü de Yahudi idi (Emecen, 1998: 53). Bu yüzyılda kadar şehirde inşa edilen camiler, saraylar, köprüler, kervansaraylar, hanlar, hastaneler ve imaretler gibi anıtsal yapılar ile birlikte sosyal dokusunu da hızla oluşturarak, dünyanın sayılı şehirlerinden biri haline geldi ve büyümeye devam etmişti.

Şehirdeki ilk imar hareketleri önceleri kale içinde ve çevresinde gerçekleşmiş olsa da daha sonra dış semtler ortaya çıkmış ve şehir 17. yüzyılda en geniş sınırlarına ulaşarak 850 hektar olmuştur. Bu dönemde şehir nüfusu da yaklaşık olarak 350 bin olmuştur. Edirne 17. yüzyılda başkent olma özelliğini korumuş, padişahların zaman zaman kaldığı, eğlenceler düzenlediği bir yer olmuştur. Bu dönemde şehir ticaret merkezi olma özelliğini sürdürmüştür. 1700 yılında çıkan yangın sonucunda bazı kilise ve binalar yanmıştır. 1703 yılı sonrasında Edirne'de büyük değişim yaşanmaya başlamış, Padişahlar kentten ayrılmış, nüfusta azalma yaşanmıştır. Aynı dönemde kaynaklara göre Müslüman sivil nüfus 5500 hane, Hristiyanlar 1000, Yahudiler 600 hane dolayında ve toplam nüfus 35.000'e ulaşmıştı (Emecen, 1998: 53).

18. yüzyıl Edirne'nin şehrsel gelişiminin gerileme dönemi olarak ifade edebiliriz. Dönem içerisinde yaşanan yangınlar, depremler ve yönetsel bozukluklar şehrin büyümesindeki en büyük engellerin başında gelmekteydi. Özellikle yaşanan yangınlar sonucunda birçok mahalle yok olmuştur. 1700 yılındaki yangında bazı mahaller, kiliseler ve Yeniçeri kışlası yanmıştı

(Özdeş, 1951: 23). Yönetimsel bozukluklar ise Edirne Vakası olarak da adlandırdığımız II. Mustafa'nın tahttan indirilmesiyle başlamıştır ve III. Ahmet'le birlikte devam etmiştir. bu olaylardan sonra Edirne şehri sahip olduğu ihtişamı kaybetmeye başlamıştır.

19. yüzyılda ise taşkınlar yaşanmıştır. Özellikle 29 Ocak 1863 tarihinde Arda, Meriç ve Tunca Nehirleri taşarak yakın çevresindeki yüzlerce evi yıkmıştır. Şehrin çevreyle bağlantısını koparan taşkın sonrasında suların dolmuşluğu ve nehir taşkınlarından 19. yüzyıl sonuna kadar 1500'den fazla evin yıkıldığı kaynaklarda belirtilmektedir (Kazancıgil, 1997). Ayrıca dönem içerisinde meydana gelen Osmanlı-Rus savaşları göçlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Edirne'nin 19. yüzyılda uğradığı işgaller Balkanların demografik yapısındaki büyük değişimler, şehrin sosyal yapısını etkilemiş, kentin nüfusunda yükseliş ve inişler yaşanmıştır. Rus savaşı sırasında kentte 80.000 nüfusla 15.000 asker bulunmaktaydı (Baykal, 1993: 180).

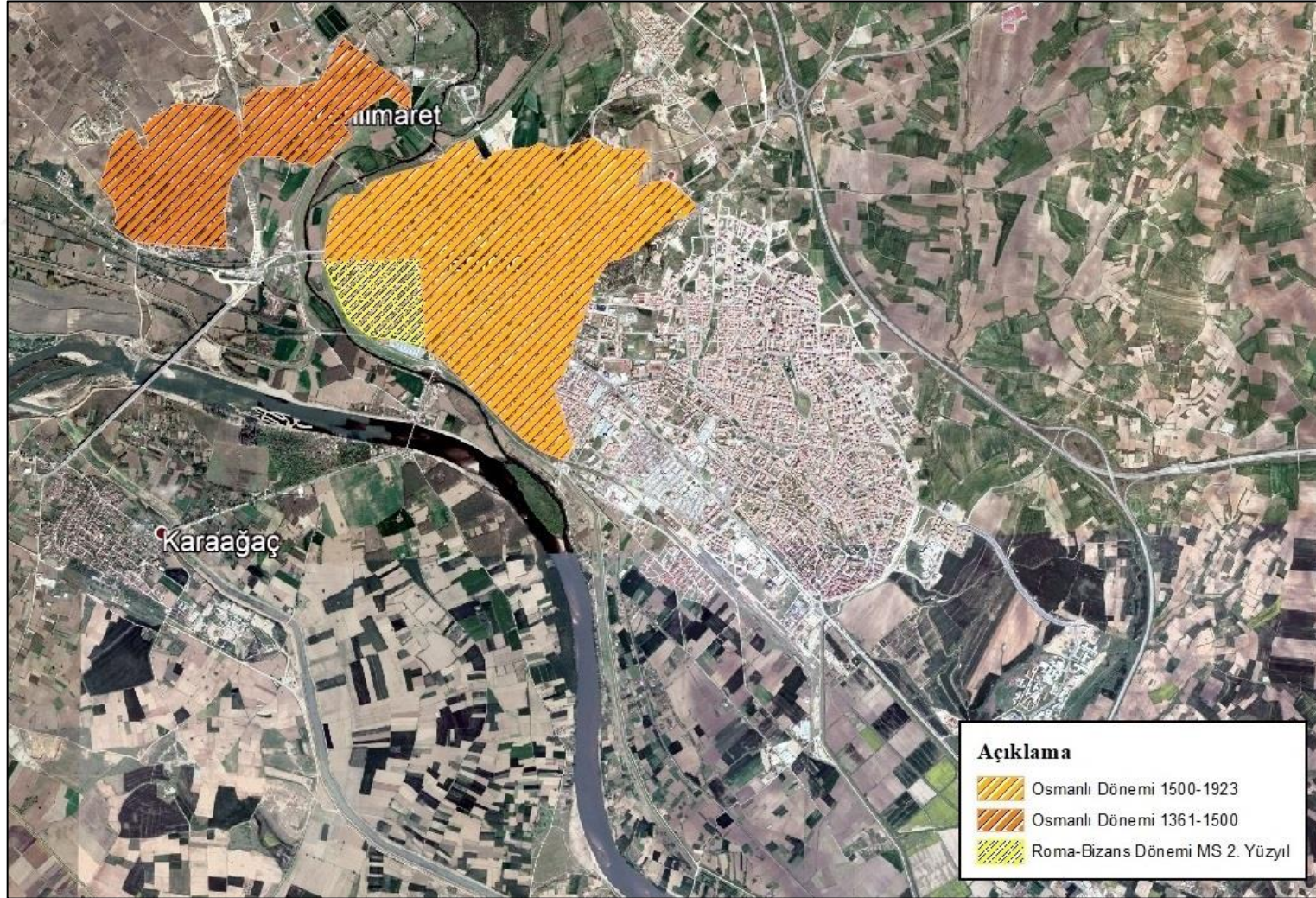
20 Ocak 1878'de Rus kuvvetlerine teslim edilmiş olan Edirne şehri, sonuçta Ruslarla imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile Edirne Osmanlının iç ili olma özelliğini kaybederek, sınır şehri konumuna gelmiştir (Baykal, 1993: 180). Bu işgal sırasında şehrin birçok semti yıkılmış, Sarayıçi mevkiini cephanelik olarak kullanan Türkler, Rusların şehre yaklaştıklarını haber alınca, burayı ateş vermiş, tarihi saray binalarını Türkler kendi elleriyle harap etmişlerdir (Özdeş, 1951: 21).

Edirne, 19.yüzyılda iki defa Rusların istilasına (1829-1878) uğramış; 20.yüzyılda Balkan harbi sonucunda Bulgarların (26 Mart-22 Temmuz 1913), Birinci Dünya Savaşı neticesinde de Yunanlıların (26 Temmuz 1920-25 Kasım 1922) eline düşmüştür. Bu istilalar şehri büyük ölçüde tahrip etmiş ve nüfus kaybına sebep olmuştur. 2. Dünya Savaşı yıllarında hudut şehri olmanın zararını görerek savaşın eşiğine gelmiştir. 20. yüzyılın başında Edirne yine savaşlarla karşı karşıya kalmıştır. 1912 yılında Balkanlarda bir süredir süregelen savaşlar kente yansımış, 1912'de Balkan devletlerinin Osmanlı İmparatorluğu'na karşı giriştiği Balkan Savaşı'nda, Bulgar ve Sırp kuvvetlerine 26 Mart 1913'de teslim olmuş, Bulgarlarla 29 Eylül 1913 tarihinde imzalanan İstanbul antlaşması ile (bugünkü Türkiye- Bulgaristan) sınırı çizilmiş, Edirne şehri Osmanlıda kalmıştır (Baykal, 1993: 180). Edirne'nin bundan sonra son kez karşılaştığı işgal Milli Mücadele yıllarına rastlamakta, şehir Birinci Dünya Savaşından sonra 1920-1922 arasındaki yıllarda Yunan işgalinde kalmıştır. Ancak 25 Kasım 1922'de Mudanya Mütarekesi'nden sonra Türk ordusu Edirne'ye girmiş, 24 Temmuz 1923'teki Lozan Antlaşması'yla da artık yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin Trakya bölgesinde Yunanistan ve Bulgaristan sınırı boyunca uzanan bir sınır şehri olmuştur (İşli, Koz,1998: 58).

Bölge şehrin merkezi olması nedeniyle, zaman içinde kale yapıları çevresinde büyük çarşıların kurulmasına ve sur duvarlarının ve burçların etrafının da zamanla konutlar ile çevrilmesine neden olmuştur (Peremeci, 1939: 352). 1990'lı yıllarda yapılan imar planı faaliyetleri sonucunda doğu kesimindeki düz alanlarda genelde kooperatif şeklinde oluşan yapılaşmalar meydana gelmiştir. 1903'te Edirne'nin Kaleiçi semtinde çıkan büyük yangın sonucunda yaklaşık olarak 1270 konut, 4 cami, 1 tekke, Katolik Bulgar ve Fransız Surde Şarite okullarıyla birlikte 7 okul, 6 kilise, 13 havra, 55 mağaza, 33 meyhane, 4 eczane, 1 karakol, 210 dükkân, 16 kahvehane, 200 iş yeri, 4 bağ evi, 1 basım evi, 1 lokanta, 1 kiraathane, 2 at değirmeni, 1 hamam, 28 ahır, 13 fırın, 12 oda, 2 han olmak üzere 1687 yapı kullanılamaz hale gelmiştir. Bunun sonucunda bölgenin yeni baştan düzenlenmesi düşünülmüştür. 1918 yılında dönemin Belediye Başkanı olan Dilaver Bey tarafından Kaleiçi'nin ızgara yerleşme düzeninin devamı niteliğinde bir yerleşme planı tasarlanmıştır.

Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine kadar şehirde gelişen bölge sınırları içerisinde günümüzde birçok mahalle yer almaktadır (Foto 5). Bunlar; Abdurrahman, Babademirtaş, Barutluk, Medrese Alibey, Meydan, Nişancıpaşa, Sarıcapaşa, Talatpaşa, Umurbey, Yancıkçıpaşa, Yeniimaret ve Yıldırım Beyazıt mahalleleridir. 19. yüzyıla kadar özellikle Kaleiçi bölgesine yakın olan Babademirtaş ve Talatpaşa mahalleleri ve yeni saraya yakın olan Yıldırım, Yeni İmaret mahalleleri yakın mahalleler sosyal ve ekonomik yönden üst düzey gelir grubunun yaşadığı bölgeler olarak nitelenmektedir (Kazancıgil, 1999: 38). Günümüzde bu alanların, düşük gelir grubunun yerleşme alanlarına dönüşmesine bağlı olarak, konut kalitesi ve kullanıcı kimliği de değişmiştir. Konutlar genellikle tek katlı, kalitesiz ve konfor durumları da eksiktir (Edirne Belediyesi, 2003: 41).

Foto 5. Edirne Şehri'nin Roma-Bizans ve Osmanlı Dönemi Mekânsal Gelişim Haritası



Kaynak: Edirne Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü arşiv verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (Google Earth Pro, 2018).

3.2.3. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası Edirne Şehri'nin Mekânsal Gelişimi (20. yüzyıl ve günümüz)

Bu bölümde çalışma alanımızı oluşturan Edirne şehrinin Cumhuriyetin ilanından günümüze mekânsal gelişimi incelenecektir. Bu dönemde şehrin fiziksel gelişimindeki en önemli olay 24 Temmuz 1923'te imzalana Lozan Antlaşması'yla Türkiye Cumhuriyeti'nin Trakya bölgesinde Yunanistan ve Bulgaristan sınırı boyunca uzanan bir sınır şehri özelliği kazanmasıdır. Bu tarihten itibaren şehrin mekânsal gelişimi kuzey, kuzeydoğu ve doğu yönünde olmuştur.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte şehrin büyüüp gelişmesi adına 1926'da İtalyan Morelli şirketi tarafından Elektrik işletmesi kurulmuştur ve işletmeye açılmıştır. Elektrik Şebekesi 1934'te devletleştirilmiş ve belediyeye devredilmiştir. Şehir 1968'de ulusal elektrik şebekesine bağlanmıştır. Ayrıca 1934'te şehrin su şebekesi Fransız Pantamason şirketi tarafından kurularak geliştirilmiştir (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 2422).

Edirne'nin bilinen ilk imar planı Prof. Dr. Ernest Egli tarafından 1940 yılında hazırlanmıştır. Daha sonra 1963'te iller Bankası tarafından yeni bir imar planı hazırlanmıştır. Bu plan hızlı nüfus artışından dolayı yeterli olmamış bundan dolayı 1974'te plan dışında kalan bölümler için "İlave İmar Planı" yapılmıştır (Edirne Belediyesi, 1987). Bu planları 1951, 1967 ve 1975 yıllarındaki planlar izlemiştir.

Cumhuriyetin ilanından 1970'li yıllara kadar şehrin fiziksel gelişinde çok fazla bir değişim gözlenmemiştir. Osmanlı döneminde oluşmuş şehir sınırları içerisinde daha çok yenilenme şeklinde gelişmeler meydana gelmiştir. Cumhuriyet dönemindeki ilk gelişme 1934 yılında şehirdeki Londra Asfaltı'nın Gazimihal köprüsünden Selimiye'ye kadar olan kısmında gerçekleşmiştir.

Şehrin fiziksel olarak büyümesinde birçok faktör etkili olmuştur. Şehir 1970'li yıllara kadar eski ve geleneksel mahalleler etrafında tarihi bir şehir dokusuna sahipti. Özellikle 1969 yılında Edirne'nin gelişmede öncelikli iller kapsamına alınmasıyla birlikte şehirde sanayi alanları ve kamu yatırımlarıyla birlikte artan nüfusu barındıracak inşaat faaliyetleri başlamıştır. Kamu yatırımlarının şehrin doğusunda ve E-5 karayolu üzerinde olması, şehrin bu yönde gelişmesine olanak sağlamıştır. Bununla birlikte şehrin doğusunda bulunan düz arazilerde kooperatif şeklinde gelişme göstermiştir. Şehir 1970 yılı ile birlikte ana ulaşım güzergâhı üzerinden doğu yönünde lineer bir şekilde gelişmiştir. Doğu yönünde gelişen

mahalleler arasında I. Murat, Fatih, İstasyon, Kocasinan ve Şükrüpaşa mahalleleri bulunmaktadır.

1980’li yıllara gelindiğinde şehrin fiziksel gelişimi devam etmiştir. E-5 in güney kesiminde çalışma alanlarının oluşması, yatırımların artması, Kapıkule yönünde fabrikalaşma, sınır komsularının, çevre il ve ilçelerin ticarete getirdiği hareketlilik şehrin büyüüp gelişmesine olanak sağlamıştır. Ayrıca şehrin doğu yönünde gelişmesinin en büyük sebebi 1982 yılında Trakya Üniversitesi’nin kurulmasıdır.

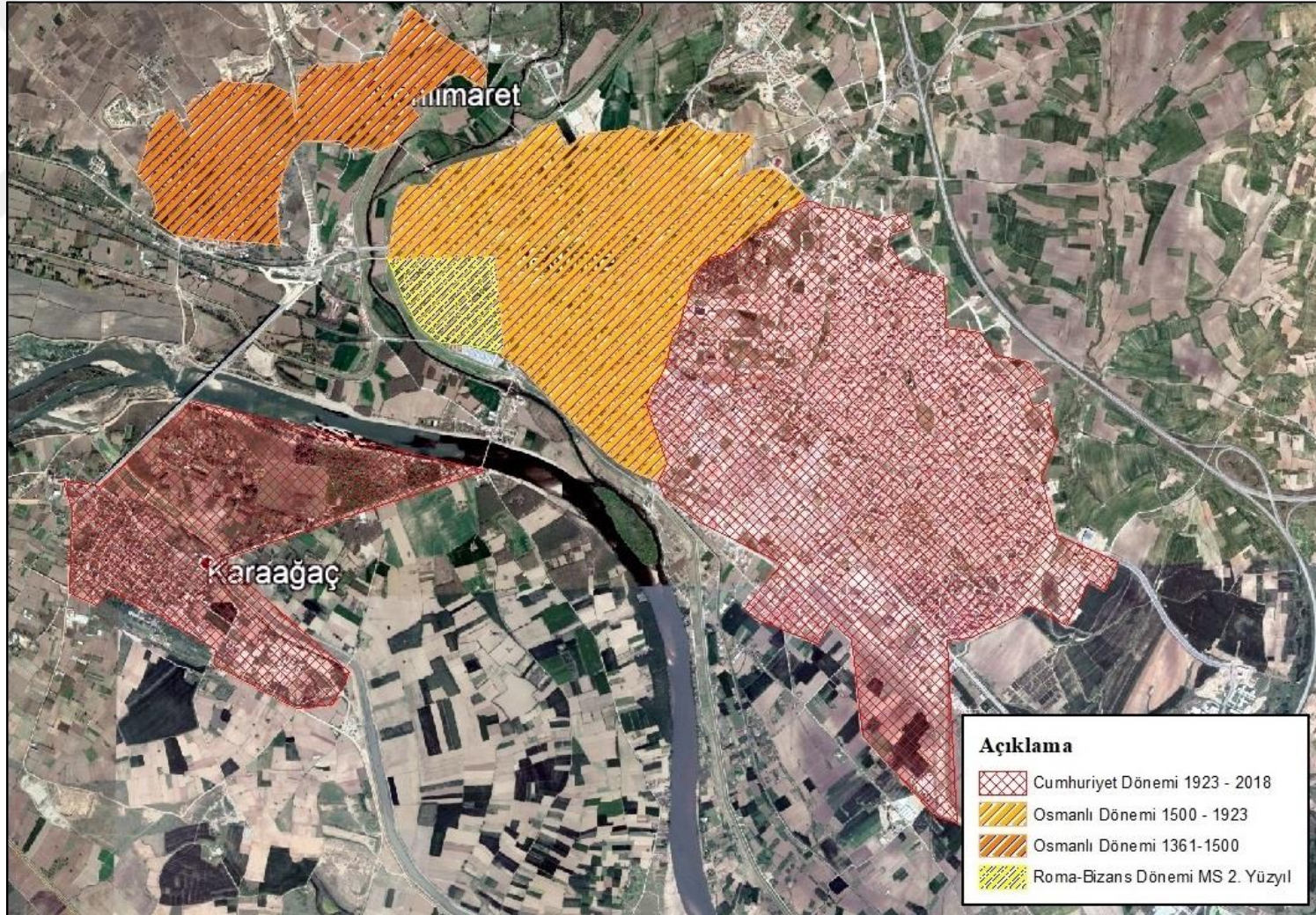
1900’lü yıllarda şehrin gelişimde yapılan imar planı faaliyetleri etkili olmuştur. Doğu yönünde bulunan düz alanlarda kooperatif yapılaşmalar devam etmiştir. 1977 yılında bir alt bölgesel işbirliği projesi olan TEM Otoyolu’nun kurulması, otogarın ve sanayi alanlarının varlığı şehrin doğu ve kuzeydoğu yönünde gelişme göstermesine olanak sağlamıştır. Dönem içerisinde şehrsel gelişmenin büyük bir kısmı I. Murat, Fatih, Kocasinan ve Şükrüpaşa mahalleleri sınırları içerisinde meydana gelmiştir.

Doğu ve kuzeydoğu yönünde gelişen şehrin büyümesini sınırlandıran birçok etkiye bulunmaktadır. Bunlar; Meriç Nehri, tarım arazileri, askeri alanlar ve idari sınırlar olarak gruplandırılabilir. Şehrin güneyinde gelişmeyi sınırlandıran en önemli faktör Meriç Nehri’nin varlığıdır. Artan yağış miktarlarıyla birlikte oluşan taşkınlar yerleşim alanlarını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca şehrin sahip olduğu verimli tarım alanları özellikle şehrin merkezden uzak olan mahallelerinde yerleşimi sınırlandırmıştır. Askeri alanlar ve idari sınırlarda gelişmeyi engelleyen unsurlar arasındadır.

14. yüzyıldan 1990’lı yıllara kadar mahalle sayılarında değişiklikler meydana gelmiştir. Önceleri bir semtte bünyesinde birkaç mahalle bulundururken, 1990 yılına gelindiğinde birkaç mahalle bir araya gelerek tek bir mahalle etrafında toplanmıştır. Günümüzde Edirne şehri 24 mahalleden oluşmakta ve gelişimini sürdürmektedir (Foto 6).

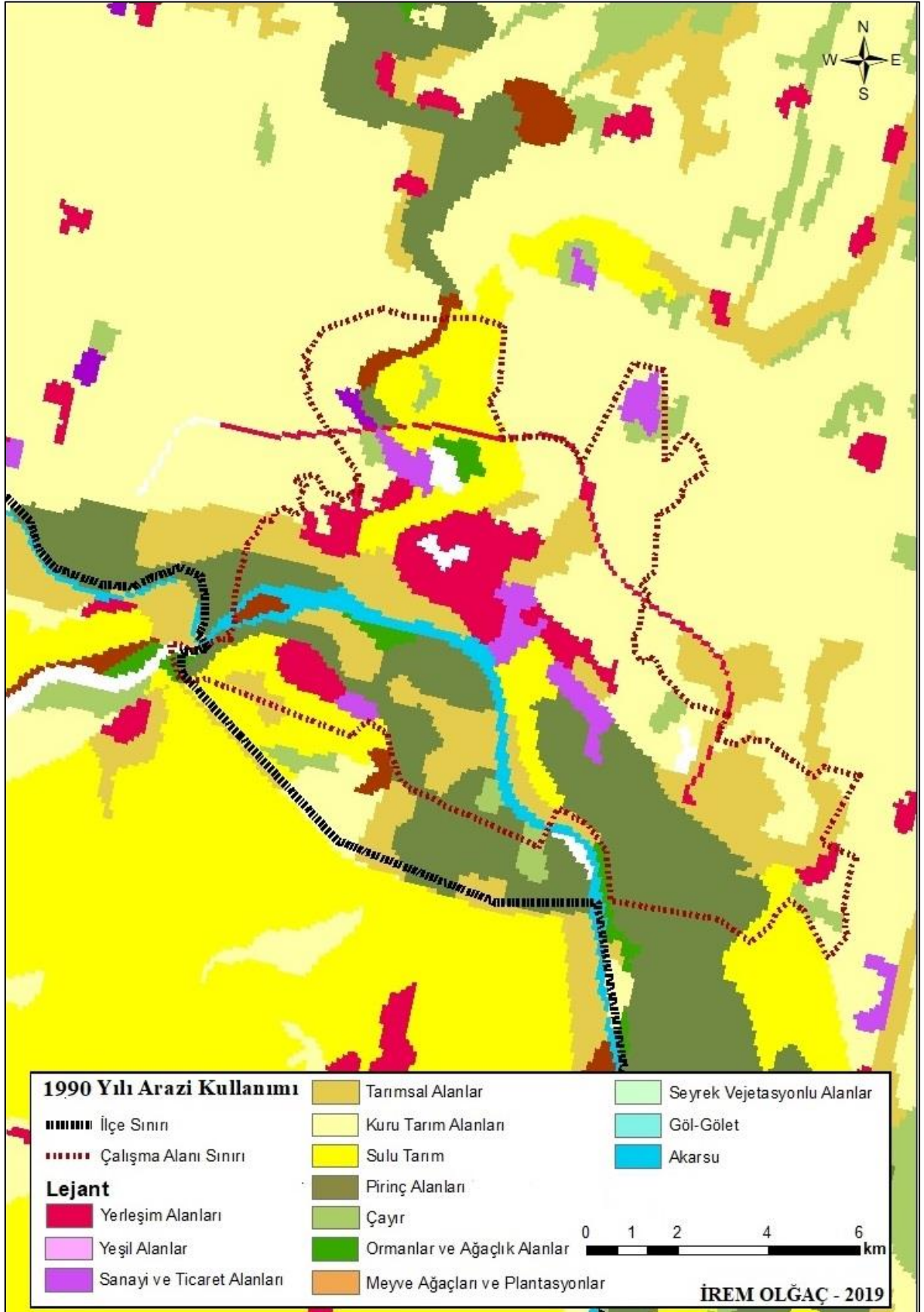
Lineer olarak gelişmeye devam eden Edirne şehrinde yüzölçümü en büyük olan mahalle 336 hektarla Şükrüpaşa, en küçük ise 12 hektarlık alanıyla Yancıkçışahin mahallesidir. Çalışma sınırlarımızı oluşturan 24 mahalle içerisinde eski yerleşim alanlarında nüfus azalırken, yeni yerleşim alanlarında yapılaşmanın da artmasıyla nüfus da artmıştır. Nüfusu artan mahalleler arasında; I. Murat, Barutluk, Fatih, İstasyon, Kocasinan ve Şükrüpaşa mahalleleri bulunmaktadır.

Foto 6. Edirne Şehri'nin Roma-Bizans ve Osmanlı Dönemi Mekânsal Gelişim Haritası



Kaynak: Edirne Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü arşiv verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (Google Earth Pro, 2018).

Harita 9. Edirne Şehri'nin 1990 Yılı Arazi Kullanım Haritası



1990 yılı arazi kullanım haritasına baktığımızda, yerleşim alanlarının büyük bir kısmının şehrin merkezinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durumun oraya çıkmasında şehrin tarihsel kimliğinin yanı sıra ticaret ve sanayi tesislerinin buralara yakın alanlarda kurulmasından kaynaklanmaktadır. Kuru tarım alanları şehrin kuzey ve kuzeydoğusunda bulunurken, sulu tarım alanları çalışma alanımızın kuzeyinde ve batısında bulunmaktadır. Ayrıca çalışma alanımız için önemli olan çeltik tarım alanları şehrin güneyinde ve güneybatısında yer almaktadır (Harita 9).

Çalışma alanımızın kuzeyinde, kuzeybatısında ve merkezinde bulunan sanayi alanları oldukça küçük alan kaplamaktadır. Ayrıca ticaret alanlar büyük bir kısmı şehrin merkezinde yer almaktadır. Şehirler için önemli unsurlardan biri olan yeşil alanlar ve ormanların varlığı merkezden uzak daha çok çevre mahallelerde bulunmaktadır.

Tablo 15. Edirne Şehri'nin 1990 Yılı Arazi Kullanım Şekilleri (km²)

1990 Yılı Arazi Kullanım Şekli	Kapladığı Alan (km ²)
Yerleşim Alanları	8
Sanayi ve Ticaret Alanları	4
Sulu Tarım Alanları	14
Kuru Tarım Alanları	21
Çeltik Tarım Alanları	18
Karışık Halde İşlenen Tarımsal Alanlar	14
Çayır	2
Ormanlık ve Ağaçlık Alanlar	2
Toplam	83

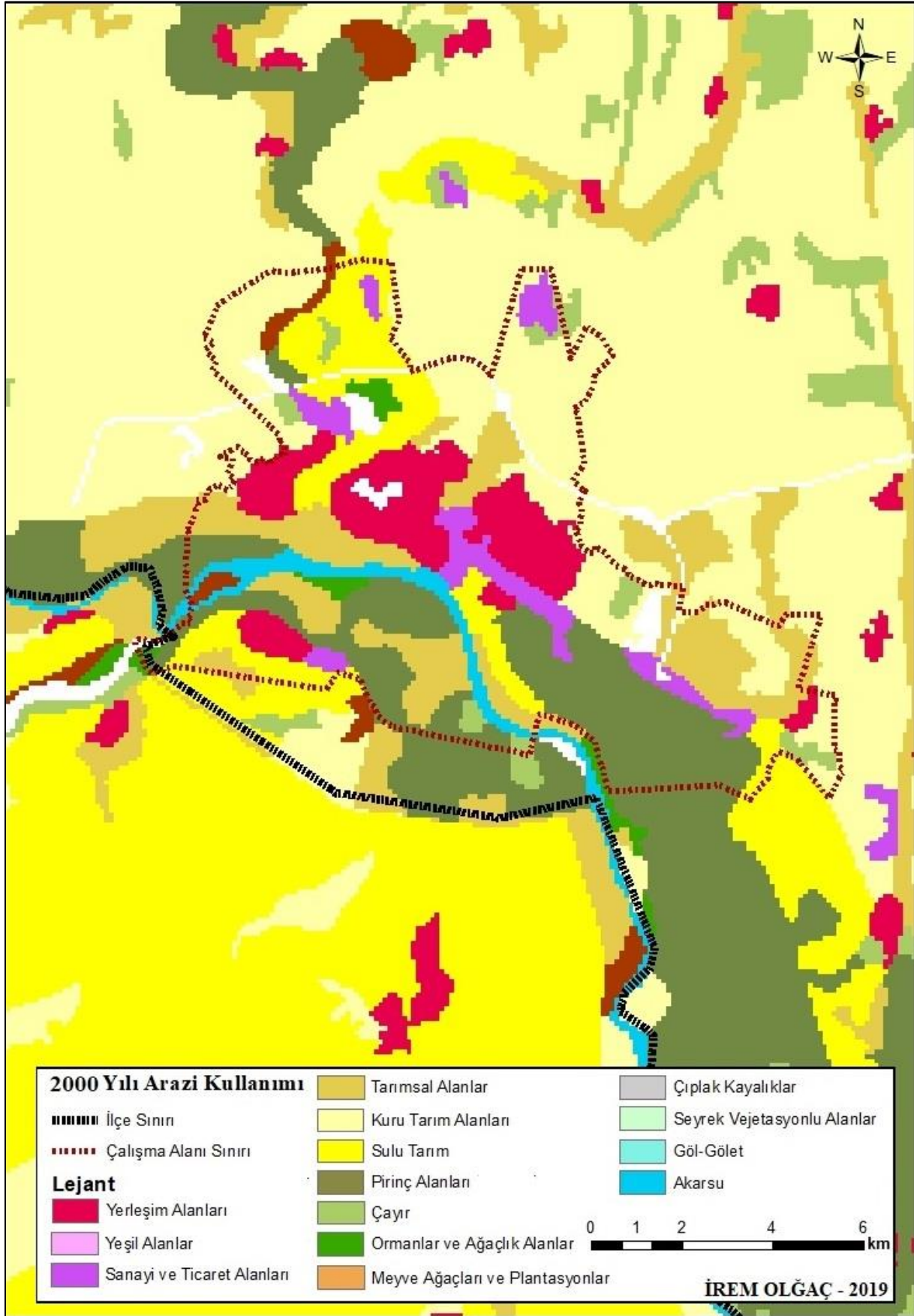
Edirne şehrinin 1990 yılı arazi kullanımında, yerleşim alanlarının kapladığı alan 8 km² ve sanayi ve ticaret alanları 4 km²'dir. Çalışma alanımızda ormanlık ve ağaçlık alanların az oluşu dikkat çekmektedir. Ormanlık ve ağaçlık alanların kapladığı alan 2 km²'dir. Bunların dışında çalışma alanımızda sulu tarım alanları 14 km², kuru tarım alanları 21 km², çeltik tarım alanları 18 km², karışık halde işlenen tarımsal alanları 14 km² ve çayırlar 2 km²'dir (Harita 9 ve Tablo 15).

Çalışma alanımız 1990 yılında toplam 83 km² alan kaplamaktadır. Kapladığı alan bakımından kuru tarım alanları 21 km²'yle ilk sırada yer alırken, ardından sırasıyla çeltik ve

sulu tarım alanları gelmektedir. Edirne Şehri'nde en az alanı 2 km² ile çayır ve ormanlık alanlar kaplamaktadır.



Harita 10. Edirne Şehri'nin 2000 Yılı Arazi Kullanım Haritası



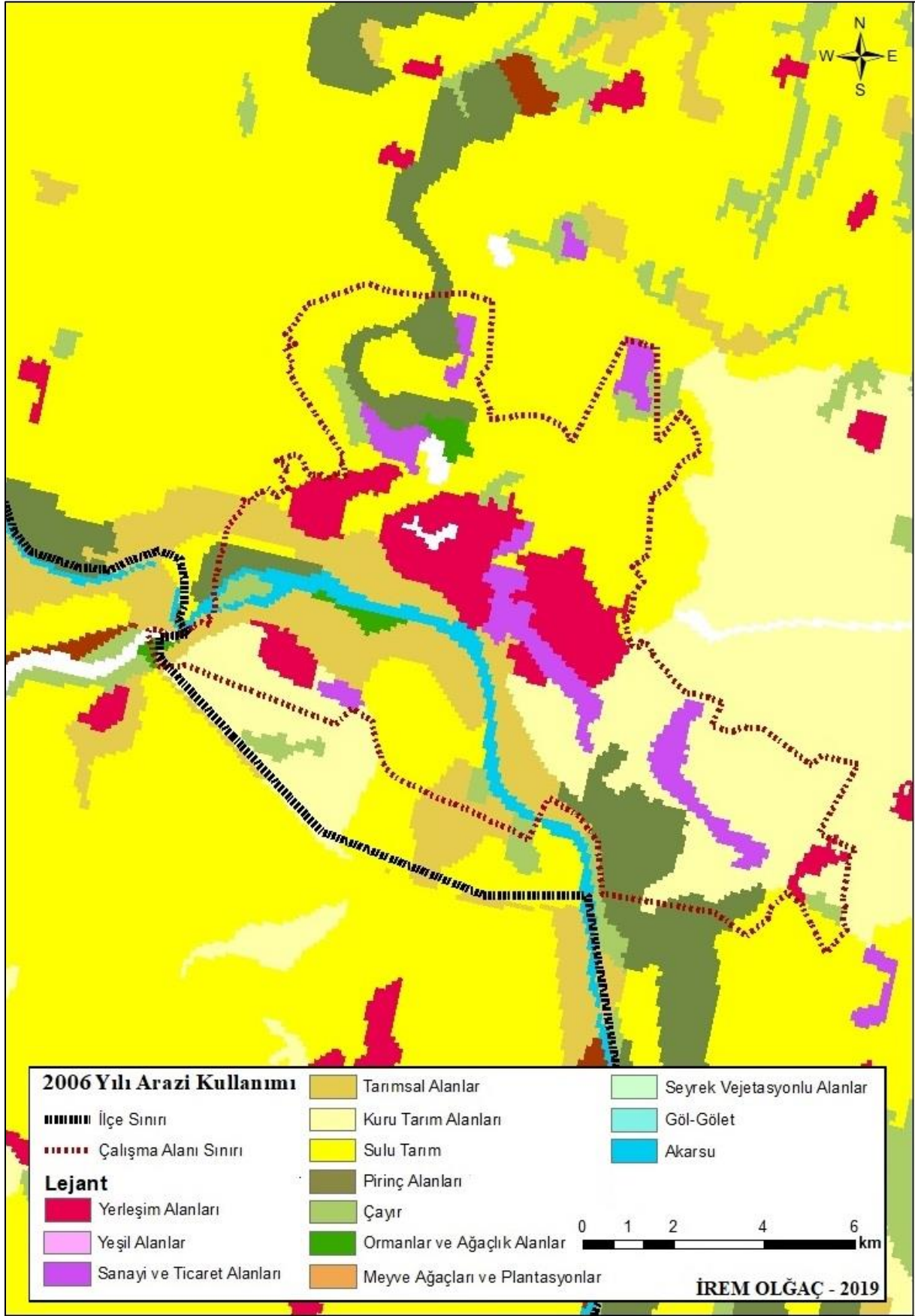
Edirne Şehri'nin 2000 yılı arazi kullanımına bakıldığında; sulanan ve kuru tarım üzerine yerleşim alanlarının geliştiği görülmektedir (Harita 10). Bu gelişme çalışma alanımızın kuzeybatısında, doğusunda ve merkezinde meydana gelmiştir. Edirne şehrinde tarımsal faaliyetlerin yapılması gereken bu sahalarda yerleşim alanları oluşturulmuştur. Çünkü şehrin kurulduğu alan I., II., III. ve IV. sınıf arazilerden oluşmaktadır. Yerleşim alanlarının artmasıyla birlikte şehirde mevcut olan tarımsal alanlar azalmıştır. Bu durum sürdürülebilir şehirselleşme için olumsuz bir durumdur.

Tablo 16. Edirne Şehri'nin 1990-2000 Yılı Arazi Kullanım Şekilleri (km²)

Yılı Arazi Kullanım Şekli	1990 Yılında Kapladığı Alan (km²)	2000 Yılında Kapladığı Alan (km²)
Yerleşim Alanları	8	12
Sanayi ve Ticaret Alanları	4	5
Sulu Tarım Alanları	14	13
Kuru Tarım Alanları	21	18
Çeltik Tarım Alanları	18	18
Karışık Halde İşlenen Tarımsal Alanlar	14	14
Çayır	2	2
Ormanlık ve Ağaçlık Alanlar	2	1
Toplam	83	83

Tablo 16'de 2000 yılına ait arazi kullanım şekilleri verilmiştir. Bu tablo incelendiğinde yerleşim ve sanayi alanlarında artış görülürken, sulu ve kuru tarım alanlarında azalma görülmektedir. 35 km²'lik tarım arazisinin 4 km²'si yerleşmeye açılmıştır. Bunların dışında çeltik ve karışık halde işlenen tarımsal alanlar mevcut alanlarını korurken, ormanlık ve ağaçlık alanlarda düşüş yaşanmıştır.

Harita 11. Edirne Şehri'nin 2006 Yılı Arazi Kullanım Haritası



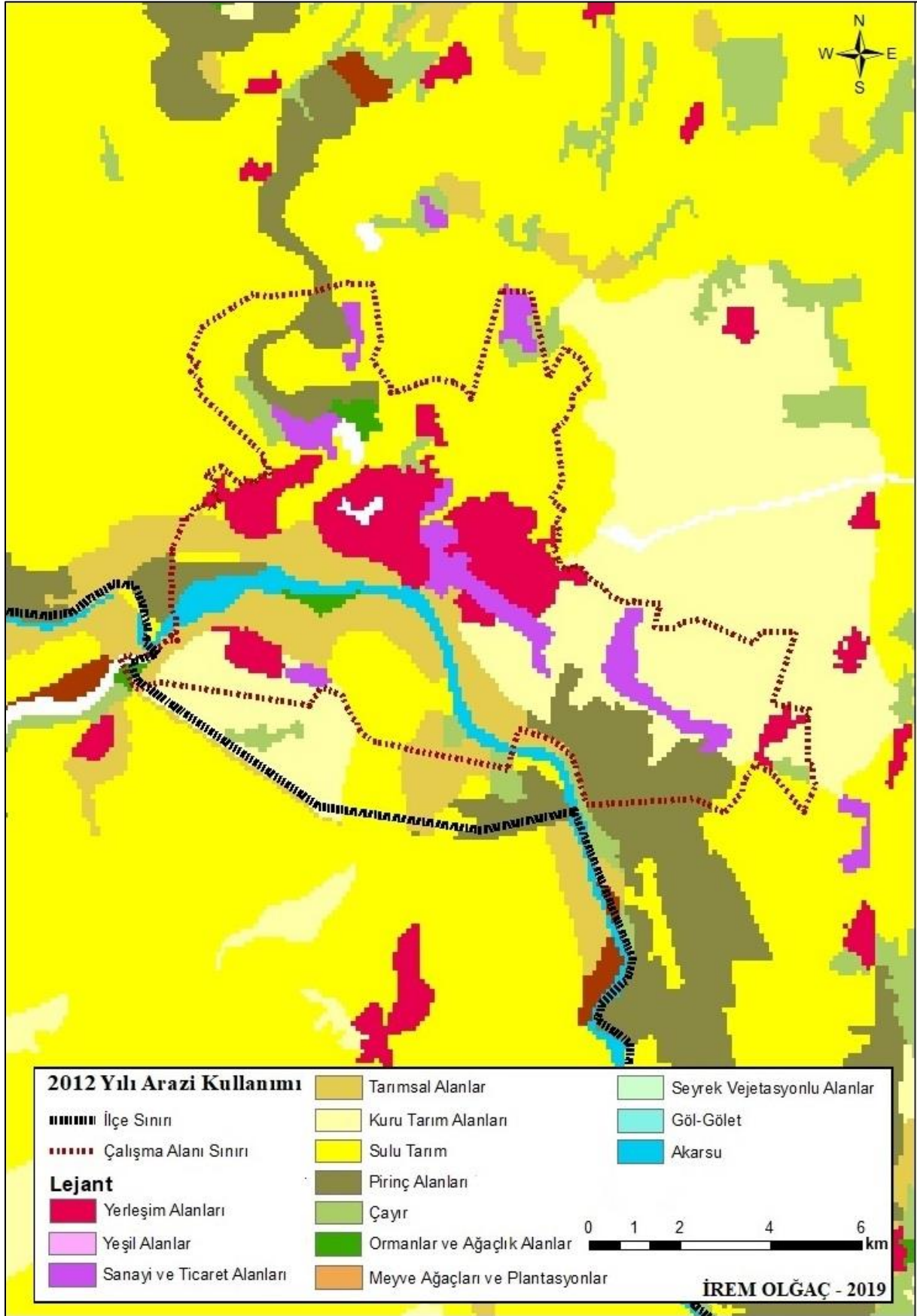
2006 yılı arazi kullanımı haritasında özellikle yerleşim alanları doğu yönüne doğru artış göstermeye devam etmektedir. Sanayi alanlarında 1 km² bir artış örülmektedir. Karışık halde işlenen tarımsal alanların ise azaldığı görülmektedir.

Tablo 17. Edirne Şehri'nin 1990-2000-2006 Yılı Arazi Kullanım Şekilleri (km²)

Yılı Arazi Kullanım Şekli	1990 Yılında Kapladığı Alan (km²)	2000 Yılında Kapladığı Alan (km²)	2006 Yılında Kapladığı Alan (km²)
Yerleşim Alanları	8	12	13
Sanayi ve Ticaret Alanları	4	5	6
Sulu Tarım Alanları	14	13	24
Kuru Tarım Alanları	21	18	18
Çeltik Tarım Alanları	18	18	8
Karışık Halde İşlenen Tarımsal Alanlar	14	14	12
Çayır	2	2	2
Ormanlık ve Ağaçlık Alanlar	2	1	1
Toplam	83	83	84

Tablo 18'de 2000 yılında 12 km² olan yerleşim alanları ve 5 km² olan sanayi alanları, 2006 yılında her biri 1 km²'lik artış göstermiştir. 2006 yılında yerleşim alanları 12 km², sanayi alanları ise 6 km²'ye ulaşmıştır. Tabloda dikkat çeken bir diğer nokta sulu tarım ve çeltik tarım alanları arasında meydana gelmiştir. 2000 yılında 18 km²'lik alan kaplayan çeltik tarımı 2006 yılında 8 km²' düşmüştür. Sulu tarım alanları ise 2000 yılında 13 km² iken 2006 yılında 24 km²'ye ulaşmıştır (Tablo 17).

Harita 12. Edirne Şehri'nin 2012 Yılı Arazi Kullanım Haritası

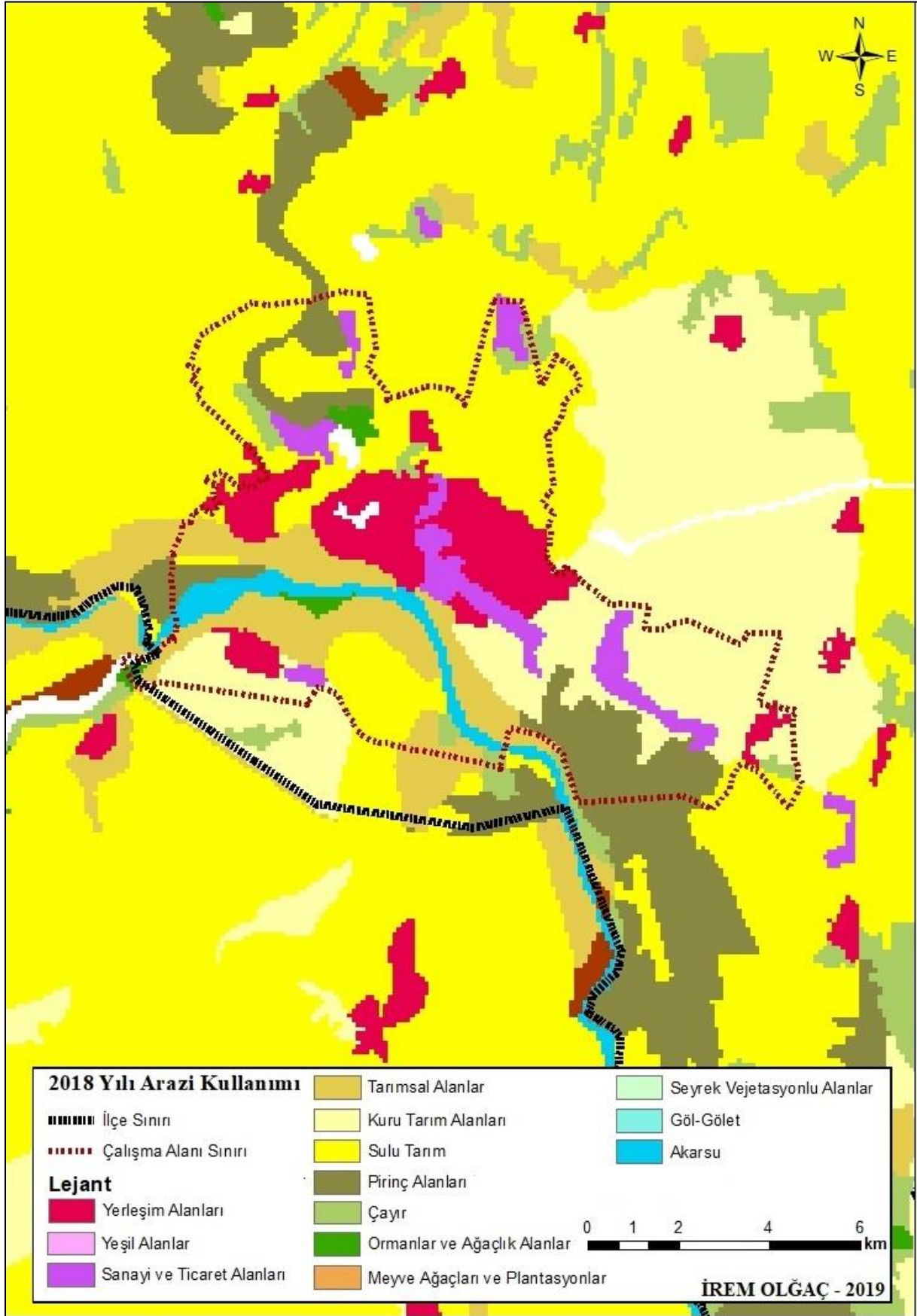


Tablo 18. Edirne Şehri'nin 1990-2000-2006-2012 Yılı Arazi Kullanım Şekilleri (km²)

Yılı Arazi Kullanım Şekli	1990 Yılında Kaplادیğı Alan (km²)	2000 Yılında Kaplادیğı Alan (km²)	2006 Yılında Kaplادیğı Alan (km²)	2012 Yılında Kaplادیğı Alan (km²)
Yerleşim Alanları	8	12	13	13
Sanayi ve Ticaret Alanları	4	5	6	6
Sulu Tarım Alanları	14	13	24	24
Kuru Tarım Alanları	21	18	18	16
Çeltik Tarım Alanları	18	18	8	11
Karışık Halde İşlenen Tarımsal Alanlar	14	14	12	11
Çayır	2	2	2	2
Ormanlık ve Ağaçlık Alanlar	2	1	1	1
Toplam	83	83	84	84

Harita 12 ve Tablo 18 incelendiğinde; çalışma alanımızda büyük bir farklılığın olmadığı görülmektedir. 2012 yılında yerleşim, sanayi, sulu tarım, çayır ve ormanlık alanlar oranları değişmediği görülmektedir. Ancak kuru tarım ve karışık halde işlenen tarımsal alanlarda azalma görülmektedir. 2006 yılından 2012 yılına kadar geçen sürede sadece çeltik tarım alanlarında artış görülmektedir. 2006 yılında 8 km²'lik alan kaplarken, 2012 yılında 3 km² artarak 11 km²'ye ulaşmıştır.

Harita 13. Edirne Şehri'nin 2018 Yılı Arazi Kullanım Haritası



Tablo 19. Edirne Şehri'nin 1990-2000-2006-2012-2018 Yılı Arazi Kullanım Şekilleri (km²)

Yılı Arazi Kullanım Şekli	1990 Yılında Kapladığı Alan (km²)	2000 Yılında Kapladığı Alan (km²)	2006 Yılında Kapladığı Alan (km²)	2012 Yılında Kapladığı Alan (km²)	2018 Yılında Kapladığı Alan (km²)
Yerleşim Alanları	8	12	13	13	14
Sanayi ve Ticaret Alanları	4	5	6	6	6
Sulu Tarım Alanları	14	13	24	24	23
Kuru Tarım Alanları	21	18	18	16	15
Çeltik Tarım Alanları	18	18	8	11	10
Karışık Halde İşlenen Tarımsal Alanlar	14	14	12	11	11
Çayır	2	2	2	2	2
Ormanlık ve Ağaçlık Alanlar	2	1	1	1	1
Toplam	83	83	84	84	82

2018 yılı arazi kullanım haritasında özellikle yerleşim alanlarının artmaya devam ettiği görülmektedir. Yaklaşık olarak 1 km² artış gösteren yerleşim alanları 14 km²'ye yükselmiştir. Bunu dışında sulu tarım, kuru tarım ve çeltik tarım alanlarında her birinde 1 km²'lik azalma görülmektedir.

Tablo 19'de incelendiğinde; çalışma alanımızda 1990 yılından 2018 yılına kadar geçen sürede yerleşim alanlarının ve sanayi alanlarının arttığı görülmektedir. 1990 yılında 8 km² olan yerleşim alanı, 2018 yılında 14 km² olarak % 75 oranında bir artış göstermiştir. 1990 yılında 4 km² olan sanayi ve ticaret alanları, 2018 yılında 6 km²'ye ulaşarak % 50 oranında artmıştır. Sulu tarım alanları 1990 yılından 2018 yılına kadar % 64,28'li artış oranı göstererek 23 km²'ye ulaşmıştır. 1990 yılında 21 km² alan kaplayan kurum tarım, 2018 yılında % 28,57 oranında azalarak 15 km² düşmüştür. Çeltik tarım alanları 1990 yılından 2018 yılına kadar % 44,44 oranında azalarak 10 km²'ye ulaşmıştır. Karışık halde işlenen tarımsal alanlar % 21,42 oranında azalarak 2018 yılında 11 km²'ye düşmüştür. Çayır ve ormanlık alanlar ise şehir içindeki en düşük orana sahiptir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EDİRNE ŞEHİRİ'NİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

4.1. NÜFUS ÖZELLİKLERİ

4.1.1. Nüfusun Tarihsel Gelişimi

Coğrafya; mekânsal değişimin, yeryüzünün yüzeyinde nasıl ve neden farklı olduğunun bilimidir. Coğrafya bunun yanında insanların ve çevrenin etkileşimine odaklanır (Getis, Getis, Bjelland, Fellmann, 2011: 3). Bir mekân bilimi olarak anılan coğrafya aslında içinde bulunduğumuz sosyal süreç ile sürekli etkileşim halindedir. İnsan ve tabiat coğrafyanın iki nihai kısmını teşkil eder. Bu iki kısmı karşı karşıya getiren ve aralarındaki münasebetleri inceleyen, tabiatın insan üzerindeki etkisi ve insanın tabiat üzerindeki etkisini aydınlatmaya çalışan ve ilimler arasında orijinalitesini bu noktadan alan beşeri coğrafyada, yeryüzünde yaşayan insanların sayıları, dağılışları, hareketleri ve nitelikleri birinci derecede önemli olaylardır (Tanoğlu, 1969: 29). Mekân, eskiden olduğu gibi, sadece nesnelerin nerede olduğunu tanımlamıyordu; mekân artık belki de nesnelerin hareket nedenini açıklamaya da yardım edebilirdi (Livingstone, Withers, 2010: 49). Bu yardımı kent içerisinde meydana gelen nüfus hareketlerinde gözlemleyebiliriz.

Terminolojik olarak baktığımızda; Arapça nefis kelimesinin çoğulu olan nüfus "nefis; ruh, can, hayat" anlamına gelir ve daha çok bir coğrafyada yaşayan insanları ifade eder. "Bir yerde oturan, ikamet eden" manasındaki sakinin çoğulu olan sükkân/sekene de nüfus karşılığında kullanılmaktadır. Bugün doğum, ölüm, evlenme, boşanma, yaş, göç hareketleri gibi konular beşeri coğrafyanın dallarından biri olan nüfus coğrafyasının konuları arasında yer almaktadır (Bozkurt, 2007: 293). Önceleri sadece sayısal bir güç olan nüfus kavramı, günümüzde nüfusun niceliksel yönünün dışında niteliksel yönünün de önemli olduğunu göstermektedir. İnsanlar var olduğundan beri bir coğrafi mekâna bağlı olarak yaşamışlardır. Bir coğrafi ortamda insanlar bazen küçük bazen de büyük gruplar halinde yaşarlar. Dünyada bölgeler arasında yapılan göçler ve gerçekleşen doğumlar bir nüfus hareketi meydana getirirler. Yerleşilen bir sahanın sağladığı olumlu ve olumsuz koşullar o sahanın genel anlamda nüfus ve oluşan nüfus hareketini doğrudan etkilemektedir (Doğan, 2011: 295).

Geçmişten günümüze gelişen olaylar çerçevesinde sürekli hareket halinde olan nüfus, ülkelerin önemle üzerinde durduğu konulardan biri olmuştur. Çünkü nüfus bir ülkeyi; ekonomik, siyasi, askeri, sosyal, kültürel ve çevre yönünden çeşitli şekilde etkilemektedir. Nüfus dinamik bir olgudur. Nüfusta meydana gelen doğumlar, ölümler, göçler, savaşlar, salgın hastalıklar vb. birçok olay nitelik ve nicelik açısından farklılıklar meydana getirmiştir. Nüfus kavramını sadece matematiksel olarak ele almayıp niteliğini ve niceliğini bir arada tutan kıstaslar olarak ele alan devletler, meydana gelen olaylar ışığında nüfusu arttırmaya veya azaltmaya yönelik birçok farklı uygulamalar ortaya koymuşlardır. Çalışma sahamızda da nüfusta meydana gelen değişimler yaşanan siyasi ve ekonomik olaylara dayanmaktadır.

Çalışma sahamızın tarihi geçmişi Kalkolitik Çağ'a kadar gitmektedir. Edirne şehri, ulaşım ağı bakımından önemli bir noktada olduğundan dolayı çeşitli uygarlıkların geçiş güzergâhında; göç, istila, ticaret ve kültür alışverişi gibi etkinliklere bünyesinde yer vermiştir.

Tarih boyunca gelişen ve değişen koşullar çerçevesinde şehir farklı ülkelerde farklı şekillerde tanımlanmıştır. Şehirleşme en basit tabiri ile bir bölgede şehir sayısının ve insan sayısının artması şeklinde tanımlanabilir. Ancak şehirleşmeyi sadece nüfus hareketi olarak ele almakta yanlış olur. Şehir konusunda uluslararası nitelikte kabul edilmiş bir tanım yoktur. Her ülke kendi tanımını yapmıştır. Bazı ülkeler idari sınırları ölçüt olarak kullanırken, bazıları nüfus ölçütünü, bazıları ise şehrsel fonksiyonları ölçüt olarak kullanmışlardır (Uğur ve Aliagaoglu, 2014; 2). Yani şehrin tanımı yapılırken oradaki nüfus hareketine sebep olan sosyal, kültürel ve ekonomik ölçütlerde ele alınmalıdır. Şehirler, bir ülkenin veya bir bölgenin kimlikleridirler. Sahip oldukları fonksiyonları ve görünümleriyle bize o bölge hakkında bilgi verirler. Şehirler, medeniyeti tanımlayıcı insan eseridir. İnsanlığın bütün başarıları ve bozgunları şehirlerde yatar. Kamu binaları, anıtlar, arşivler ve kurumlar kültür mirasımızı nesilden nesile aktaran mihenk taşlarıdır (Reader, 2007: 17).

Türkiye demografik yapısındaki değişimleri incelediğimizde; ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılından günümüze nicelik ve nitelik bakımından önemli değişimlerin yaşandığı kırılma noktalarının varlığından söz etmemiz mümkündür. Bu konuda özellikle nüfusun sosyal ve kültürel yapısında yaşanan değişimlerde, uygulanan dönemsel politikaların etkisi yadsınamaz. Türkiye nüfus profili çok genel hatlarıyla incelendiğinde; dikkat çeken önemli noktalardan biri 1985 yılı sayım sonuçlarıdır. Buna göre 1927'den itibaren toplam nüfus içinde oransal olarak daima kırsal nüfus ağırlıklı iken, ilk defa 1985 sayımında şehrsel

nüfus kırsal nüfustan fazla bir orana sahip olmuştur. Bu dönemle birlikte Türkiye nüfusu kırsal karakterden şehrsel karaktere doğru bir ivme kazanmıştır (Sertkaya, Doğan, 2018: 27).

Türkiye’de 1930’lu yıllarda hazırlanarak uygulanan 5’er yıllık planlarla sanayi çalışmaları başlamış, 1950 yılı itibariyle ulaşım ağı yapılmaya başlanmış ve 1960 sonrası sanayi hareketleri hız kazanmıştır (Doğan, 2011: 80). Çalışma sahamızı oluşturan Edirne şehrinde Cumhuriyet’in ilanından sonra nüfusta hareketlenmeler meydana gelmiştir. İlk yıllarda oldukça yavaş meydana gelen şehirleşme hareketi, özellikle 1950 ve 1960 yıllarından sonra hız kazanmıştır. Bu hareketlenmede, sanayileşmeyle birlikte kırdan kente doğru yaşanan göçlerin etkisinden söz etmek mümkündür. Özellikle tarımda makineleşme, şehirlerdeki iş imkânları ve daha iyi yaşam koşulları şehirleşme hareketini etkileyen diğer unsurlar arasında yerini almıştır.

Çalışma sahamızı oluşturan Edirne şehrinin nüfusunun gelişimi Cumhuriyet öncesi ve sonrası (1927-2018) dönemlerini kapsayan gelişmelerle birlikte değerlendirilecektir.

Edirne şehri 1361 yılında Osmanlılar tarafından fethedildikten sonra hem fiziki yönden hem de nüfus yönünden hızlı bir gelişme göstererek önemli bir Türk-İslam şehri haline gelmiştir. Bu dönemde şehir askeri ve idari yönden gelişme göstermiştir. Bunun sonucunda şehrin nüfusunda artış meydana gelmiştir. 14. yüzyıl sonundan itibaren kent kalabalık bir merkez haline gelmiş, kaynaklara göre 16. yüzyılın başında toplam 4500 hane olup, 750 hanesini Hristiyan, 200 hanesini ise Yahudiler oluşturuyordu. Bu dönemde şehir nüfusu 20.000 dolaylarındaydı. (Emecen, 1998: 53). Şehir, İstanbul’un fethine kadar Anadolu’dan göç ve sürgün yoluyla en çok nüfus alan bölgelerden biriyken, İstanbul’un fethinden sonra İstanbul’un iskânı için büyük miktarda Türk nüfusu gönderen şehirlerin başında yer almıştır (İnalçık, 2006: 154). Genel olarak bakıldığında kentin nüfus büyüklüğü Türklerin eline geçtikten sonra artış göstermiştir. 1528 tarihli tahrir defterine göre 20.000’i aşan nüfusun, 1570’li yıllarda 30.000’e ulaştığı, 1703’te 65 mahallede 3797 ev bulunduğu, nüfusun 30.000-40.000 dolayında ve % 12’sinin gayrimüslimlerden oluştuğu belirtilmektedir (Gökbilgin, 1994: 428).

17. yüzyılda başkent olma özelliğini korumuş olan şehir, bu dönemde padişahların eğlenceler düzenlediği zaman zaman kaldıkları ve ticaret merkezi olma özelliğini devam ettirmiştir. 1700 yılında çıkan yangın sonucunda bazı kilise ve binalar yanmıştır. 1703 yılı sonrasında Edirne şehri büyük bir değişime sahne olmuştur. Bu dönemde padişahlar şehirden ayrılmış ve nüfus giderek azalmaya başlamıştır. Aynı dönemde kaynaklarda belirtilenlere

göre; Müslüman sivil nüfus 5500 hane, Hıristiyanlar 1000, Yahudiler 600 hane dolayında ve toplam nüfus 35.000'e ulaşmıştır (Emecen, 1998: 53). Edirne'nin 19. yüzyılda uğradığı işgaller Balkanların demografik yapısındaki büyük değişimler, şehrin sosyal yapısını etkilemiş ve şehrin nüfusunda yükseliş ve inişler yaşanmasına sebep olmuştur. (Baykal, 1993: 180).

Tarih boyunca önemli bir tarım merkezi olan Edirne şehri, yavaş kentleşen şehirlerimizden biridir. Balkanlar'da ve Trakya'da Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar süren karışıklıklar ve savaşlar Edirne şehrinin sosyal ve ekonomik yapısını etkileyen nüfus hareketlerine yol açmıştır. Yaşanan nüfus hareketleri ve göçler II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etmiştir. 1960 yılından itibaren yavaşlayan göç verme hareketleri, bu tarihten itibaren şehrin göç alması şeklinde değişim göstermiştir. Bunların meydana gelmesinde tarımda yaşanan gelişmeler, işçi talebinin artması ve hızla yaşanan sanayileşme süreci etkili olmuştur.

1970'li yıllara kadar tarımsal ürünler işleyen küçük işletmelerden oluşan Edirne şehri ve yakın çevresindeki sanayi faaliyetleri, Edirne ilinin 1969 yılında kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınarak teşvik görmesi ile kısa zamanda gelişmiştir. Bir taraftan D-100 karayolu üzerinde olması, diğer yandan teşvik görmeye başlaması, Edirne dışı özel sermayeden özellikle dokuma alanında yatırımlara girişmesine sebep olmuştur. Teşvik tedbirleri, arsa fiyatlarının diğer sanayi yörelerine göre daha ucuz olması, alt yapı tesislerinin yeterli, yurtiçi-yurtdışı ulaşım imkânlarının geniş olması ve İstanbul'a yakınlık gibi faktörler büyük sanayi gruplarının ilgisini çekmiş; yurt dışındaki işçilerin katılımı ile 1970'li yıllarda il sınırları içerisinde 21 adet sanayi tesisi kurulmuştur. Ancak, 1976 yılında ilin kalkınmada öncelikli iller kapsamından çıkarılmasıyla yatırımlar durmuştur. Bu tarihten sonra gerçekleştirilenler ise mevcut tesislerin modernizasyonu yönünde olmuştur (Edirne Belediyesi, 2005: 100). 1976 yılında Edirne'nin kalkınmada öncelikli iller kapsamından çıkarılmasında çevresinde yer alan İstanbul, Tekirdağ ve Kırklareli illerin etkisinden söz etmek mümkündür.

Edirne şehri sanayi sektörü bakımından çok gelişme göstermemiştir. İl genelinde olduğu gibi 1969 yılında başlayan kalkınma çalışmalarıyla hızla gelişen sanayi kolları 1976 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren kalkınmada öncelikli iller kapsamından çıkarılması ve çevre yerleşmelerin sanayi sektörünün gelişme göstermesiyle Edirne şehrinin gelişme süreci yavaşlamıştır. Tarımın gerisinde kalan sanayi faaliyetleri ağırlıklı olarak tarımsal ürünlerin işlendiği tarıma dayalı gıda sanayileri şeklinde gelişme göstermiştir. Gıda

sanayisi dışında tekstil, maden, metal, toprak, tuğla/kiremit sanayi gibi işletme kolları da çalışma sahasında mevcuttur. Bu faaliyetler şehirde nüfusun artmasına yönelik bir seyir izlemesine neden olmuştur.

Çalışma sahasında eğitim ve sağlık hizmetleri açısından faaliyet gösteren birçok kurumun varlığı, şehirde nüfusun artış göstermesinde etkili olan bir diğer önemli faktör olmuştur. Özellikle Trakya Üniversitesi'ni bünyesinde barındıran şehir, her yıl çevre il ve ilçelerden belirli bir nüfusu bünyesine katmaktadır. Bunların dışında tarihi ve turistik bir öneme sahip olan Edirne şehri, yılın belirli dönemlerinde ziyarete gelen turistlerle bölge nüfusunun hareketlenmesine olanak sağlamaktadır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra 1927 yılında ilk nüfus sayımı ve ardından 1935 yılında ikinci nüfus sayımından sonra 1990 yılına kadar 5 yılda bir düzenli olarak nüfus sayımları yapıldı. İlk sayım sonuçlarına göre Edirne şehri nüfusu 34.528 bin olarak hesaplanmıştır (Tablo 20). 1935 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre şehir nüfusu 18.472'si erkek, 17.594'ü kadın olmak üzere toplam 36.121'dir. Edirne şehrinin 1927-1935 yıllık nüfus artış hızı 4,6'dır

Tablo 20. Edirne Şehri'nin 1927-2018 Yılları Arası Erkek-Kadın Nüfusu ile Toplam Nüfusu

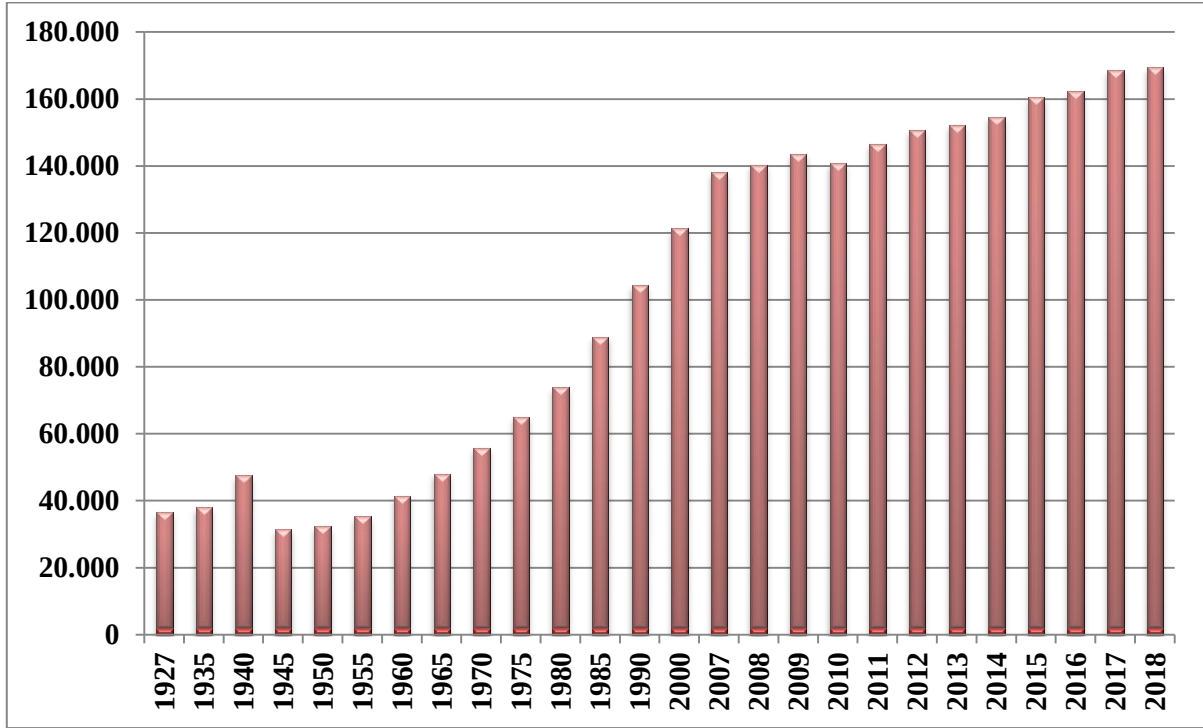
Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam Nüfus
1927	-	-	34.528
1935	18.472	17.549	36.121
1940	28.021	17.659	45.680
1945	15.011	14.428	29.439
1950	15.962	14.464	30.426
1955	17.520	15.805	33.325
1960	20.990	18.420	39.410
1965	24.863	21.228	46.091
1970	30.248	23.558	53.806
1975	36.000	27.001	63.001
1980	40.629	31.285	71.914
1985	48,688	38.221	86.909
1990	55.549	46.796	102.345
2000	62.552	56.746	119.298
2007	69.466	66.604	136.070
2008	72.075	66.147	138.222
2009	73.021	68.549	141.570
2010	69.166	69.627	138.793
2011	73.382	71.149	144.531
2012	74.842	73.632	148.747
2013	74.779	75.481	150.260
2014	76.257	76.371	152.628
2015	78.173	80.196	158.369
2016	80.582	79.651	160.233
2017	83.120	83.374	166.494
2018	83.743	83.700	167.443

Kaynak: TÜİK

1940 yılında Edirne şehrinin toplam nüfusu 45.680'dir. Şehrin 1935-1940 yılları arasındaki nüfusunun yıllık artış hızı % 26,4'tür. Bu nüfusun 28.021'i erkek, 17.659'u ise kadındır. 1940 yılında nüfus bir önceki sayıma göre yaklaşık olarak 9.559 kişi artmıştır ve toplam nüfus içinde erkek nüfusu fazladır. 1940 yılında nüfus da gerçekleşen önemli artışın en temel sebebi II. Dünya Savaşı'dır. Bu dönemde bir sınır şehri olan Edirne'deki askerlerin sayısı savaşın başlangıcında (1935-1940) savunma amacıyla arttırılmıştır. Savaşın devam ettiği bir sonraki dönemde Edirne de bulunan askeri birlikler, stratejik amaçlarla Çatalca hattının gerisine çekilmiş, üç gün gibi kısa bir sürede gerçekleşen bu harekâtın ardından, sivil halkın bir bölümü şehri terk etmiştir. Bunun sonucunda 1940- 1945 döneminde şehir

nüfusunda mutlak olarak bir gerileme gözlenmiştir (Yurt Ansiklopedisi, 1981: 2361). Bu gerilemeyi 1945 yılında yapılan nüfus sayımında görmekteyiz. 1945 yılı nüfus sayımına göre Edirne şehrinde toplam nüfus 29.439 olarak hesaplanmıştır (Şekil 7). Bu nüfusun 15.011'i erkek, 14.428'i ise kadın nüfusunu oluşturmaktadır. Şehrin 1940-1945 yılları arasındaki nüfusunun yıllık artış hızı % 34,5'tir. Nüfus bir önceki sayıma göre yaklaşık olarak 16.241 kişi azalmıştır ve toplam nüfus içerisinde erkek nüfus oranı giderek azalmıştır.

Şekil 7. Edirne Şehri'nin 1927-2018 Yılları Arası Nüfus Miktarı



Ülke genelinde 1950'den sonra nüfus hızla artmış ancak aynı hızlı artış Edirne şehrinde görülmemiştir. 1950 yılında Edirne şehir nüfusu 30.426'dır. Bu nüfusun 15.962'si erkek, 14.464'ü ise kadındır. 1945-1950 yılları arasında nüfusun yıllık artış hızı % 3,3 'e düşmüştür. 1950-1955 yılları arasında ise yıllık nüfus artış oranı 9,5 olmuştur. Bu oranla birlikte şehir nüfusu 1955 yılında 2898 kişi artarak 33.324'e ulaşmıştır. Bunun 17.520'sini erkek, 15.805'ini kadın nüfus oluşturmaktadır. 1960 nüfus sayımında ise şehir nüfusu 39.410'a ulaşmıştır. 1955-1960 yılları arasında nüfusun artış hızı % 18,2 olarak yükselişe geçmiştir. Bu nüfusun 20.990'nı erkek, 18.420'si ise kadın nüfustur.

1965 yılında Edirne şehrinin toplam nüfusu 46.091'dir. Şehrin 1960-1965 yılları arasındaki nüfusunun yıllık artış hızı % 16,9'dur (Tablo 21). Bu nüfusun 24.863'ü erkek, 21.228'i de kadındır. Bu dönemde nüfus bir önceki sayıma göre yaklaşık olarak 6681 kişi

artmıştır ve toplam nüfus içinde erkek nüfusu fazladır. Edirne şehrinin 1960 sonrasında artış göstermesini göç almaya başlamasıyla açıklayabiliriz. Özellikle mevsimlik işçi gereksiniminin artması ve 1960'lı yılların sonlarından özellikle 1969'dan sonra sanayileşme sürecine girmesiyle birlikte şehir göç almaya başlamıştır.

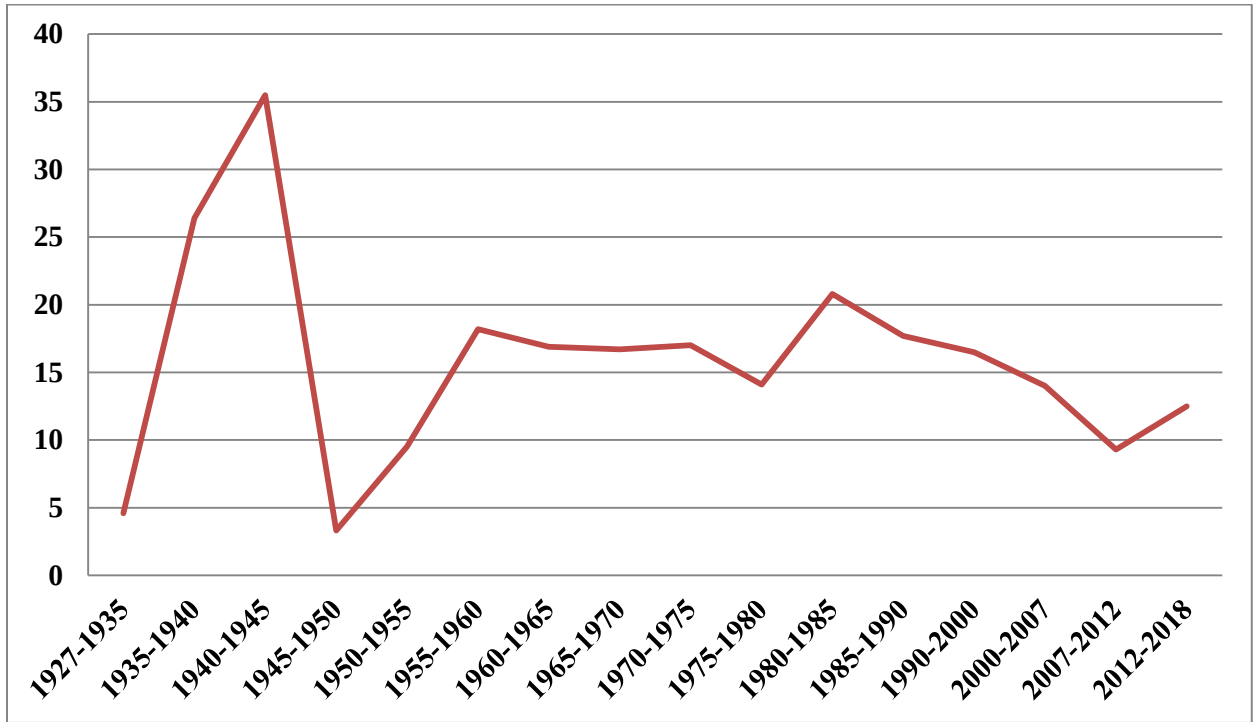
Tablo 21. Edirne Şehri'nin 1927-2018 Yılları Arası Nüfus Artış Oranı

Yıllar	Nüfus Artış Oranı (%)	Yıllar	Nüfus Artış Oranı (%)
1927-1935	4,6	1970-1975	17,0
1935-1940	26,4	1975-1980	14,1
1940-1945	35,5	1980-1985	20,8
1945-1950	3,3	1985-1990	17,7
1950-1955	9,5	1990-2000	16,5
1955-1960	18,2	2000-2007	14,0
1960-1965	16,9	2007-2012	9,3
1965-1970	16,7	2012-2018	12,5

1970 yılı nüfus sayımında Edirne şehir nüfusu 53.806'a ulaşmıştır. 1970-1975 yılları arasında % 17,0 artış oranıyla 1975'te nüfus 63.001'e ulaşmıştır. Bu nüfusun 36.000'i erkek, 27.001 de kadındır. Bu dönemde nüfus bir önceki sayıma göre yaklaşık olarak 9195 kişi artmıştır ve toplam nüfus içinde erkek nüfusu fazladır. 1980 yılı şehir nüfusu 40.629'u erkek, 31.285'i kadın olmak üzere toplamda 71.914'e ulaşmıştır. 1985 yılında ise toplam nüfus 86.909'e ulaşmıştır. 1980-1985 yılları arasında nüfus artış oranı % 20,8'dir.

1990 yılında nüfus 102.345'e ulaşarak bir önceki nüfus sayımına göre yaklaşık olarak 15.336 kişi artarak en yüksek artış oranını ulaşmıştır. Bu nüfusun 55.549'e erkek, 46.796'sı kadındır. Nüfus 1985-1990 yılları arasında % 17,7 artış oranına sahiptir (Şekil 8). Nüfusun bu dönemde artış göstermesindeki en önemli faktörlerden biri 1982 yılında kurulan Trakya Üniversitesi'dir. Ayrıca şehir içindeki gıda ve tekstil sanayi kolları da nüfusun artmasını etkileyen diğer faktörler arasında yerini almıştır.

Şekil 8. Edirne Şehri'nin 1927-2018 Yılları Arası Nüfus Artış Oranı (%)



1990-2000 yılları arasındaki nüfus artış hızı % 16,5'tir. 1990 yılında artan nüfus 2000 yılında artmaya devam etmiştir. Edirne şehir nüfusu 2000 yılında 119.298'e ulaşmıştır. Bu nüfusun 62.552'sini erkek, 56.746'sını kadın oluşturmaktadır.

2000 yılına kadar evde sayım yapma yöntemine dayanan "De facto" sistemi kullanılırken, 2007 yılından itibaren adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS) olan "De jure" kullanılmaya başlanmıştır. 2007 yılında nüfus sayım yönteminin değişmesi TÜİK yapısının değişmesiyle de çok yakından ilgilidir. Günümüzde TÜİK 2005 yılına kadar DİE olarak işlevini yürütürken, 2005 yılında adını Türkiye İstatistik Kurumu olarak değiştirmiştir. Adının yanı sıra işlevini de değiştirerek daha merkezi bir görev üstlenmiştir (Vural, 2018; 106).

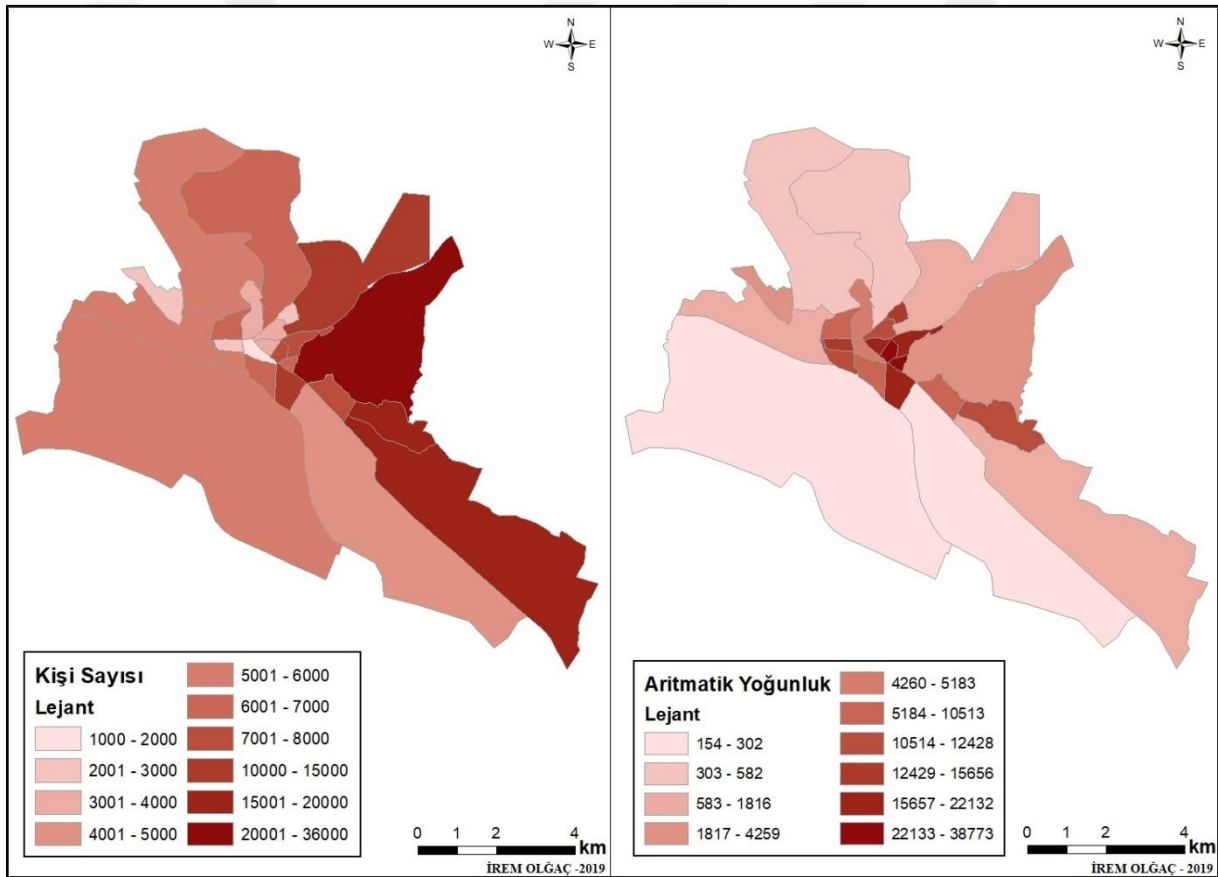
2007 yılına kadar sürekli artan (1945 yılı hariç) Edirne şehri nüfusu 2007 yılında 136.070'e ulaşmıştır. 2000-2007 yılları arasında % 14,0 nüfus artış hızı yaşanmıştır. 2008 yılında 138.793'e ulaşan toplam nüfus, 2009 yılında 141.570'e yükselmiştir. 2010 yılı içerisinde düşüş yaşayan Edirne şehri nüfusu yaklaşık olarak 3348 kişi azalarak 138.793'e ulaşmıştır. Ancak bu tarihten itibaren tekrar artan bir grafik izlemiştir. 2011 yılına gelindiğinde; toplam nüfusu 144.531, 2012 yılında ise 148.747'ye ulaşmıştır. 2007-2012 yılları arasında % 9,3 artış hızı göstermiştir. 2013 yılında 152.628, 2014'te 152.628, 2015'te

158.369, 2016'da 160.233, 2017'de 166.494, 2018'de de 167.443'e ulaşarak sürekli artmıştır. 2012-2018 yılları arasında nüfus artış hızı % 12,5 olmuştur.

4.1.2. Nüfusun Mahallelere Göre Dağılımı

Edirne şehrinde nüfusun mahallelere göre dağılımına bakıldığında, nüfusun dengeli bir şekilde dağılmadığını görmekteyiz. Şehrin özellikle doğu ve güneydoğusunda 10.000 kişiden fazla nüfusu barındıran mahalleler bulunurken şehrin orta kesiminde 1000-3000 kişi arasında değişen 4 mahalle bulunmaktadır (Harita 14).

Harita 14. Edirne Şehri'nde Nüfusun Mahallelere Göre Kişi Sayısı ve Aritmetik Nüfus Yoğunluğuna Göre Dağılımı



Harita incelendiğinde; aritmetik nüfus yoğunluğu en fazla olan mahalleler çalışma alanımızın merkezinde bulunmaktadır. Medrese Ali Bey, Yancıkçışahin ve Nişancıpaşa aritmetik nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu mahallelerdir. Aritmetik nüfus yoğunluğunun en az olduğu mahalleler ise şehrin güney, güneybatısı ve kuzeyinde bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Karaağaç, İstasyon, Yeniimaret ve Umurbey mahalleleridir.

4.2. NÜFUSUN NİTELİKLERİ

Şehirler, kırsal bölgelere nazaran daha büyük bir yerleşme grubudur. Gerek sayı bakımından gerek nüfusun niteliği bakımından birçok farklılık göstermektedir. Nüfus sadece sayılardan ibaret olmayan çok daha kapsamlı bir olgudur. Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı, işgücü potansiyel, eğitim durumu, etnik yapısı ve medeni durumu gibi birçok özellik nüfusun niteliğini oluşturur.

Nüfus, her ne kadar nicel özelliklere sahip gibi olsa da, içinde nitel verileri de barındırır. Özellikle seçilmiş belli bir alandaki demografik rakamların büyüklüğü ve küçüklüğü o alandaki sosyal, ekonomik ve siyasi özellikleri hakkında bizi tam bir sonuca ulaştırmaz. Yani nicel özelliği yansıtan rakamlar tek başına birer kıstas olarak alınmamalıdır. Nüfusun nicel özelliğin yanında nitel özelliklerinin de alınması bizi doğru sonuca ulaştırır. Dinamik bir yapıya sahip olan nüfusun nicelik ve niteliği değişen ve gelişen koşullar ile birlikte şehirlerin gelecekteki durumu için önemlidir.

4.2.1.Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

Nüfusun, herhangi bir mekân hatta bir büyük şehir ölçüsünde değişen özelliklerinden birisi de yaş yapısıdır. Belirli bir mekândaki nüfusun miktarı yanında, onun çeşitli yaş gruplarına göre durumu ve özellikle çalışabilir veya faal nüfus olarak adlandırılan 15-65 yaş arasındaki nüfus miktarı iş gücü kapasitesi, gıda ve çeşitli hizmetlere olan ihtiyaç, aile tipleri, ölüm ve doğum oranları ve göçler bakımından önem taşımaktadır (Tümertekin, Özgüç, 2017; 266).

Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısına göre gruplandırılarak incelenmesi, çalışma sahasının sosyo-ekonomik özelliklerini belirlemek ve geleceğe yönelik yapılacak yatırımlar için büyük önem arz etmektedir. Yaş ve cinsiyet yapısının belirlenmesi birçok şehirde olduğu gibi Edirne şehrinin sosyo-ekonomik ve geleceğe yönelik yapılacak yatırımların belirlenmesi için önemlidir. Edirne şehrinde erkek ve kadın nüfus oranı birbirine yakın olsa da erkek nüfus oranı yıllar içerisinde üstünlüğünü korumuştur. Çalışmada Edirne şehir nüfusunun 1985, 1990, 2000, 2007 ve 2018 yılları içerisindeki yaş yapısı ve cinsiyet durumu incelenecektir.

Tablo 22. 1985-1990-2000 Yıllarına Ait Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

1985 Yılı			1990 Yılı			2000 Yılı		
Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Yaş Grubu	Erkek	Kadın
0-4	3639	3303	0-4	3682	3580	0-4	3844	3767
5-9	4107	3944	5-9	4354	4110	5-9	4428	4037
10-14	3815	3540	10-14	4928	4574	10-14	4588	4375
15-19	5082	4156	15-19	5695	5096	15-19	5783	5782
20-24	9845	3952	20-24	9762	4631	20-24	11519	4012
25-29	4984	4139	25-29	5202	4672	25-29	5261	4830
30-34	4434	3349	30-34	5179	4561	30-34	4725	4750
35-39	3265	2403	35-39	4727	3789	35-39	4686	4901
40-44	2028	1661	40-44	3367	2555	40-44	4704	4723
45-49	1891	1685	45-49	2070	1737	45-49	4050	3513
50-54	1801	1630	50-54	1844	1794	50-54	2755	2542
55-59	1427	1400	55-59	1662	1698	55-59	1684	1614
60-64	945	965	60-64	1333	1448	60-64	1486	1790
65-69	443	586	65-69	791	1013	65-69	1343	1575
70-74	444	623	70-74	374	529	70-74	911	1275
75- +	464	847	75-79	323	472	75-79	465	689
			80-84	146	314	80-84	156	274
			85- +	79	200	85- +	114	271
Toplam	44507	38183	Toplam	55518	46773	Toplam	62502	57420

Türkiye'nin en az nüfuslu şehirlerinden biri olan Edirne'nin 1985 yılı nüfusunun yaş grubu dağılımına ve cinsiyet yapısına bakıldığında; en fazla yaş grubunun 0-34 olduğu görülmektedir. Bu yaş grupları içerisinde nüfus miktarı en fazla olan 20-24'tür. En fazla yaş grubunun 20-24 arası olmasının en önemli sebebi 1969'dan sonra başlayan sanayileşme süreci ve aldığı göçlerdir. Endüstriyel faaliyetlerin artmasıyla birlikte başlayan göç hareketleri şehirdeki nüfusunun üzerinde etkili olmuştur.

1985 yılı nüfus piramidinde en fazla yaş grubu olan 20-24'ten sonra ikinci sırayı 15-19 yaş grubu oluşturmaktadır. Daha sonra yaklaşık olarak 9123 nüfusıyla 25-29 yaş gurubu dikkat çekmektedir. Edirne şehrinin 1985 yılı nüfusu 86.909'dur. Bu nüfusun 50.399 kişisini 0-29 yaş grubu oluşturmaktadır (Tablo 22).

1985 yılı nüfus sayımında yaş ve cinsiyet yapısının genel özellikleri incelendiğinde; 0-14 yaş grubunda toplam 22.348 kişi bulunmaktadır. 15-64 yaş grubunda 61.042, 65 yaş ve üzerinde de 3407 kişi bulunmaktadır. 0-14 yaş grubunda erkek nüfus 11.561, kadın 10.787; 15-64 yaş grubunda erkek 35.702, kadın da 25.340; 65 yaş ve üzerinde de erkek nüfus 1351, kadın da 2056'dır.

1985 yılında erkek nüfus oranı kadın nüfusa oranına göre daha fazladır. 1985 yılında Edirne şehir nüfusunun 48.688'i erkek ve 38.221'i kadındır. Edirne şehrinde endüstriyel gelişmelerin yaşanması erkek nüfusunun kadın nüfusundan daha fazla olmasına sebep olmuştur. 1985 yılında 0-4 yaş grubunda 3639, 5-9'da 4104, 10-14'de 3815, 15-19'da 5082, 20-24'de 9845, 25-29'da 4984, 30-34'de 4434, 35-39'da 3265, 40-44'de 2028, 45-49'da 1891, 50-54'de 1801, 55-59'da 1427, 60-64'de 945, 65-69'da 443, 70-74'de 444, 75 yaş ve üzerinde de 464 erkek bulunmaktadır. Erkek toplam nüfus içerisinde 74'ünün hangi yaş grubunda olduğu bilinmemektedir.

1985 yılı kadın nüfus ile erkek nüfus arasında yaklaşık olarak 10.467 kişilik bir fark bulunmaktadır. 1985 yılında 0-4 yaş grubunda 3303, 5-9'da 3944, 10-14'de 3540, 15-19'da 4156, 20-24'de 3952, 25-29'da 4139, 30-34'de 3349, 35-39'da 2403, 40-44'de 1661, 45-49'da 1685, 50-54'de 1630, 55-59'da 1400, 60-64'de 965, 65-69'da 586, 70-74'de 623, 75 yaş ve üzerinde ise 847 kadın bulunmaktadır. Kadın toplam nüfus içerisinde 38'inin hangi yaş grubunda olduğu bilinmemektedir. Kadın nüfus içinde en fazla miktarı oluşturan yaş grubu 15-19'dur. Erkek ve kadın nüfus da en fazla miktarı oluşturan yaş grubu 20-24'dür. 60 yaş ve üzeri nüfus da kadın nüfus fazladır.

Tablo 23. 2007-2012-2018 Yıllarına Ait Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

2007 Yılı			2012 Yılı			2018 Yılı		
Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Yaş Grubu	Erkek	Kadın
0-4	3731	3516	0-4	4109	3777	0-4	4682	4466
5-9	4129	4069	5-9	4164	3904	5-9	4498	4254
10-14	4732	4383	10-14	4452	4301	10-14	4491	4200
15-19	5363	5241	15-19	5952	6365	15-19	5930	7029
20-24	9373	6928	20-24	9349	7850	20-24	10069	9293
25-29	6901	5943	25-29	6316	5842	25-29	6751	6192
30-34	5695	5593	30-34	6565	6219	30-34	6801	6265
35-39	5180	5166	35-39	5814	5844	35-39	7064	6621
40-44	5254	5349	40-44	5371	5342	40-44	6411	6311
45-49	5125	5124	45-49	5341	5399	45-49	5530	5394
50-54	4673	4471	50-54	5107	5154	50-54	5392	5471
55-59	3287	3001	55-59	4482	4350	55-59	4944	5199
60-64	1991	2064	60-64	3037	2909	60-64	4370	4525
65-69	1395	1724	65-69	1821	1956	65-69	2998	3054
70-74	1186	1601	70-74	1223	1538	70-74	1727	2111
75-79	862	1312	75-79	930	1368	75-79	991	1356
80-84	417	730	80-84	557	953	80-84	658	1122
85- +	172	389	85- +	252	561	85- +	436	837
Toplam	69466	66604	Toplam	74842	73632	Toplam	83743	83700

Çalışma sahamızın 2018 yılı nüfus sayımında yaş ve cinsiyet yapısının genel özellikleri incelendiğinde; 0-14 yaş grubunda toplam 26.591 kişi bulunmaktadır. 15-64 yaş grubunda 125.562, 65 yaş ve üzerinde de 15.290 kişi bulunmaktadır. 0-14 yaş grubunda erkek nüfus 13.671, kadın 12.920; 15-64 yaş grubunda erkek 63.262, kadın da 62.300; 65 yaş ve üzerinde de erkek nüfus 6810, kadın da 8480'dir (Tablo 23).

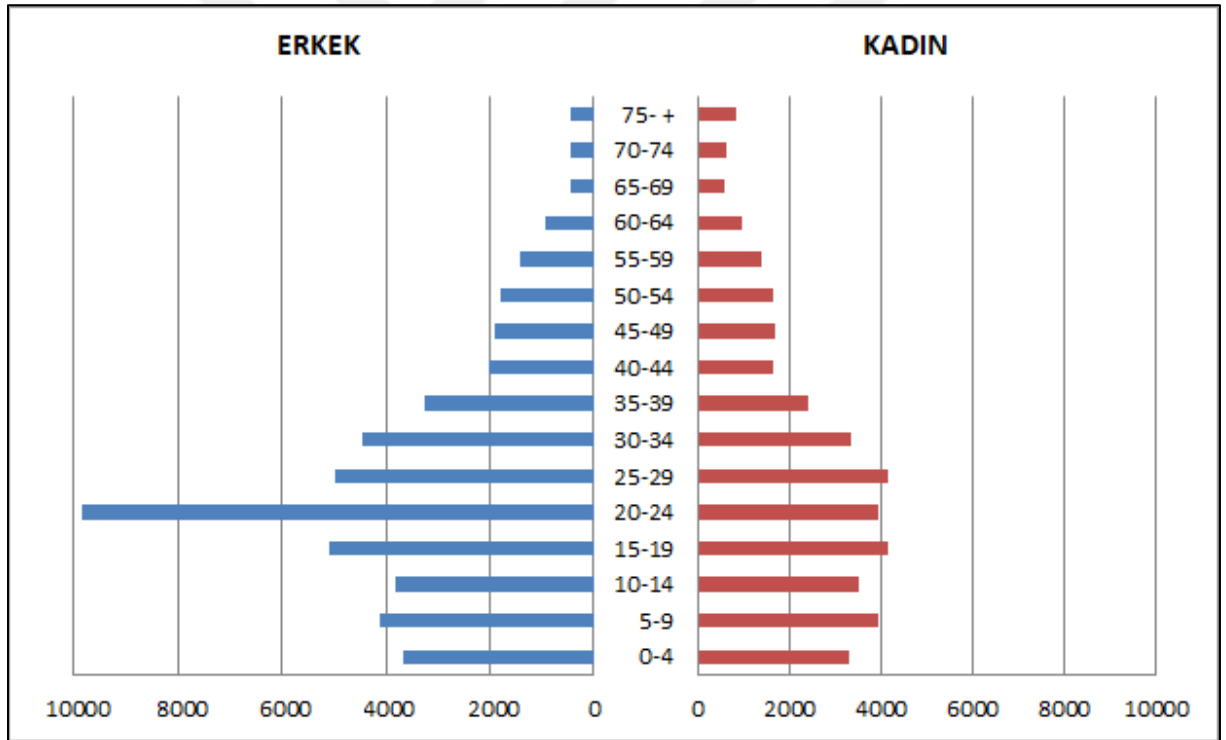
2018 yılı nüfus sayımı geniş aralıklı yaş yapısı incelendiğinde; 0-4 yaş grubunda erkek nüfus 4.682, 5-9'da 4.498, 10-14'de 4.491, 15-19'da 5.930, 20-24'de 10.069, 25-29'da 6.751, 30-34'de 6.801, 35-39'da 7.064, 40-44'de 6.411, 45-49'da 5.530, 50-54'de 5.392, 55-59'da 4.944, 60-64'de 4.370, 65-69'da 2.998, 70-74'de 1.727, 75-79'da 991, 80-84'de 658, 85 yaş ve üzeri yaş grubunda da 436 kişi bulunmaktadır. 2018 yılında 1985 yılına göre özellikle toplam erkek nüfusu yaklaşık olarak katına çıktığı görülmektedir. 1985 yılında 48.909 kişi olan erkek nüfus miktarı 2018 yılında 83.743'e ulaşmıştır.

2018 yılı nüfus sayımında kadın nüfus incelendiğinde de; 0-4 yaş grubunda 4.466, 5-9'da 4.254, 10-14'de 4.200, 15-19'da 7.029, 20-24'de 9.293, 25-29'da 6.192, 30-34'de 6.265,

35-39'da 6.621, 40-44'de 6.311, 45-49'da 5.394, 50-54'de 5.471, 55-59'da 5.199, 60-64'de 4.525, 65-69'da 3.054, 70-74'de 2.111, 75-79'da 1.356, 80-84'de 1.122, 85 yaş ve üzeri yaş grubunda da 837 kişi bulunmaktadır. 1985 yılı sayımına göre 38.221 olan kadın nüfusu 2018 yılında 83.700'e ulaşarak ikiye katlanmıştır. Bu durumun yaşanmasında Edirne şehrinde yıllar içerisinde meydana gelen nüfus artışı ve özellikle sanayi faaliyetleriyle aldığı göçler olarak açıklanabilir.

2018 yılı nüfus sayımında Edirne Şehri'nde 1985 yılı nüfus sayımına göre 0-14 yaş grubunda erkek ve kadın nüfusunda çok az seviyede artış görülmektedir. 1985'de 22.348 olan nüfus 2018 yılında 26.591'e ulaşmıştır. 15-64 yaş grubunda 1985 yılında 61.042 olan nüfus 2018 yılında 125.562'ye ulaşmıştır. 65 yaş ve üzeri erkek ve kadın nüfusunda da artış görülmektedir. 1985 yılında 3407 olan nüfus 2018 yılında 15.290 kişiye ulaşmıştır.

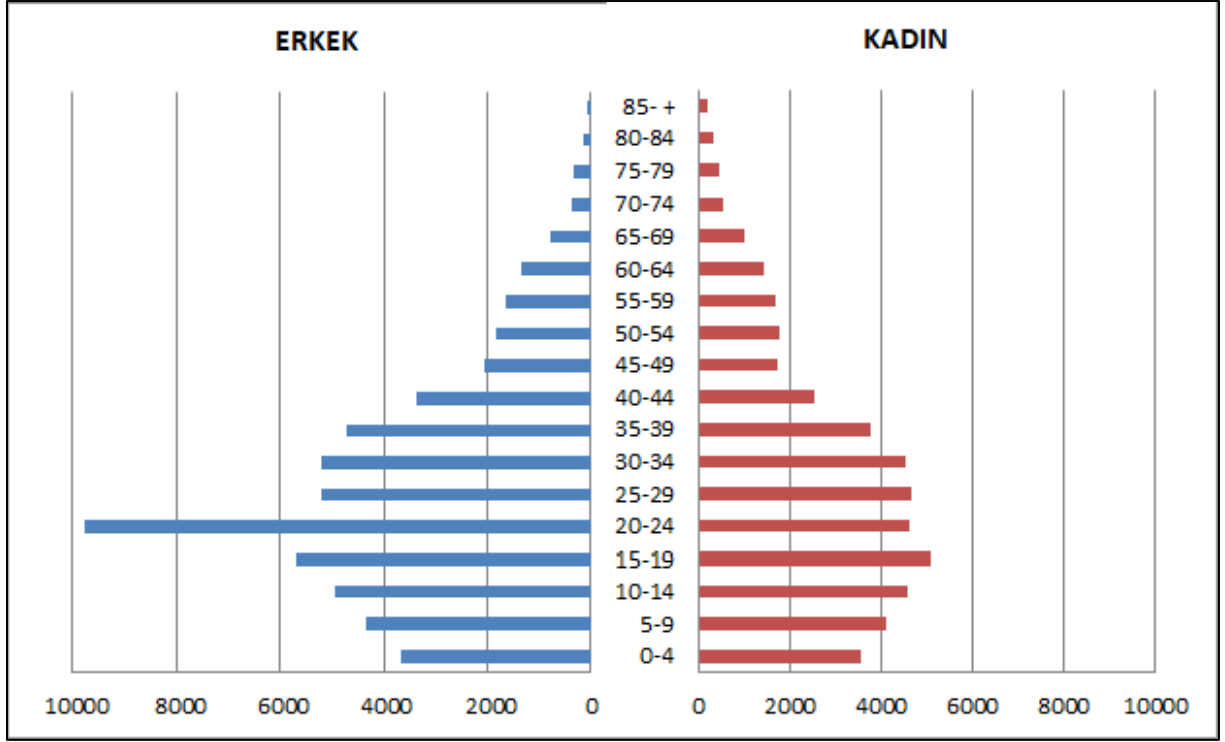
Şekil 9. Edirne Şehri'nin 1985 Yılı Nüfus Piramidi



Şekil 9 incelendiğinde; 1985 yılında doğum oranlarının düşük olduğu dikkat çekmektedir. Erkek nüfusunda dalgalanmalar yaşanırken kadın nüfusunun daha düzenli bir seyir izlediği görülmektedir. Genel olarak piramidin tabanı ve tavanında azalma görülürken ortanca yaş grubunda artış gözlenmektedir. Özellikle 20-24 yaş grubu erkek nüfusunda büyük bir artış görülmektedir. Genel olarak dönem içerisinde erkek nüfus kadın nüfustan fazladır. Bunun nedeni çalışma sahamızın sınır şehri olması sebebiyle askeri fonksiyonların gelişmiş

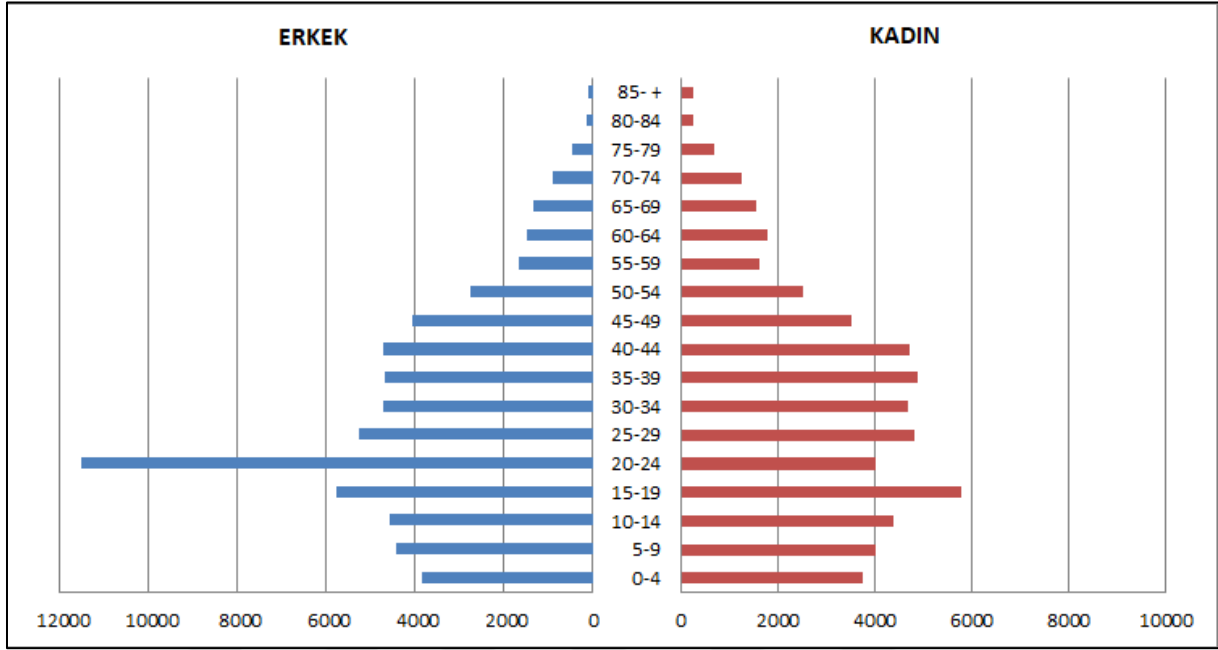
olmasındandır. Bu durum erkek nüfusun özellikle 20-24 yaş grubu içerisinde fazla olmasına neden olmuştur. TÜİK'ten elde edilen veriler doğrultusunda 65 ve üzeri yaş grubu 1985 yılında yaklaşık olarak 3407 kişi olarak hesaplanmıştır. Bu yaş grubu içerisinde 2056 kişiyle kadın nüfusun fazla olduğu görülmektedir.

Şekil 10. Edirne Şehri'nin 1990 Yılı Nüfus Piramidi



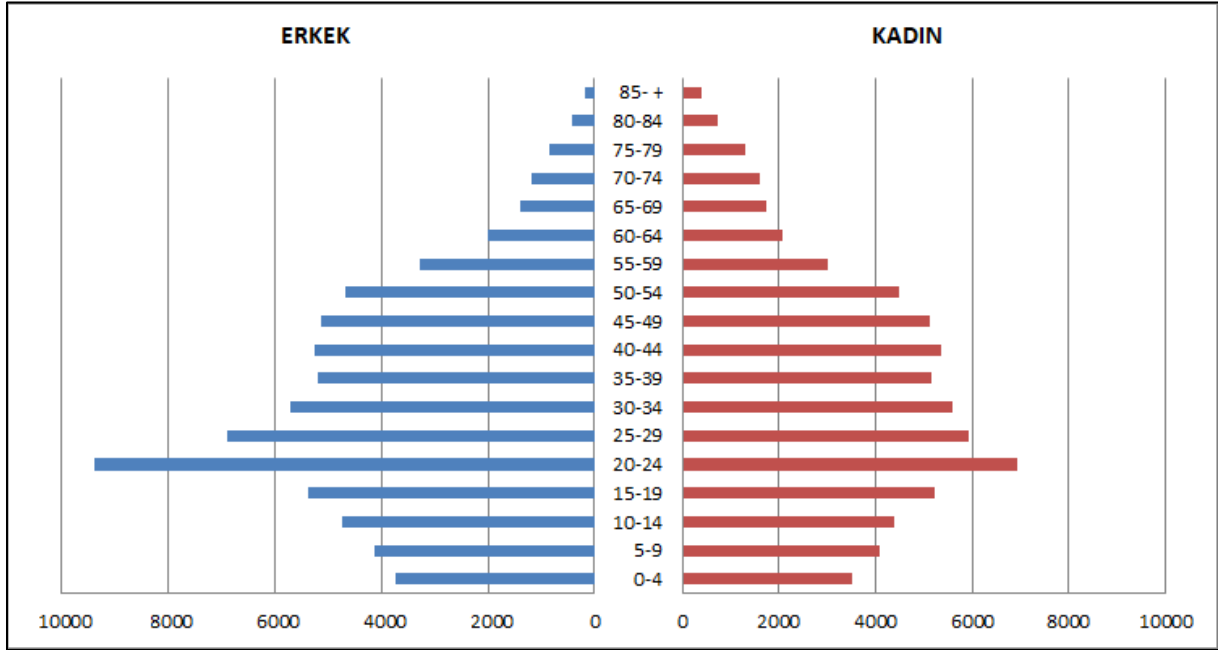
Şekil 10 incelendiğinde; 1990 yılında doğum oranlarının çok az bir artış gösterdiği görülmektedir. Buna bağlı olarak da 1985 yılından 1990'a gelindiğinde nüfus piramidi tabanının değişmediği gözlenmektedir. 1985 yılında en yüksek orana sahip olan 20-24 yaş erkek nüfusu 1990 yılı nüfus piramidinde de en yüksek orana sahiptir. Sınır şehri olmasından dolayı askeri fonksiyonlar etkili olmuştur. Toplam nüfus oranı içerisinde erkek nüfus fazlayken bu durum 55-59 yaş aralığından itibaren kadın nüfus oranının fazlalığıyla değişmektedir. 65 ve üzeri yaş grubunda toplam nüfus 4241'dir. Bu grubun 1713 erkek, 2528'ni kadın nüfus oluşturmaktadır.

Şekil 11. Edirne Şehri'nin 2000 Yılı Nüfus Piramidi



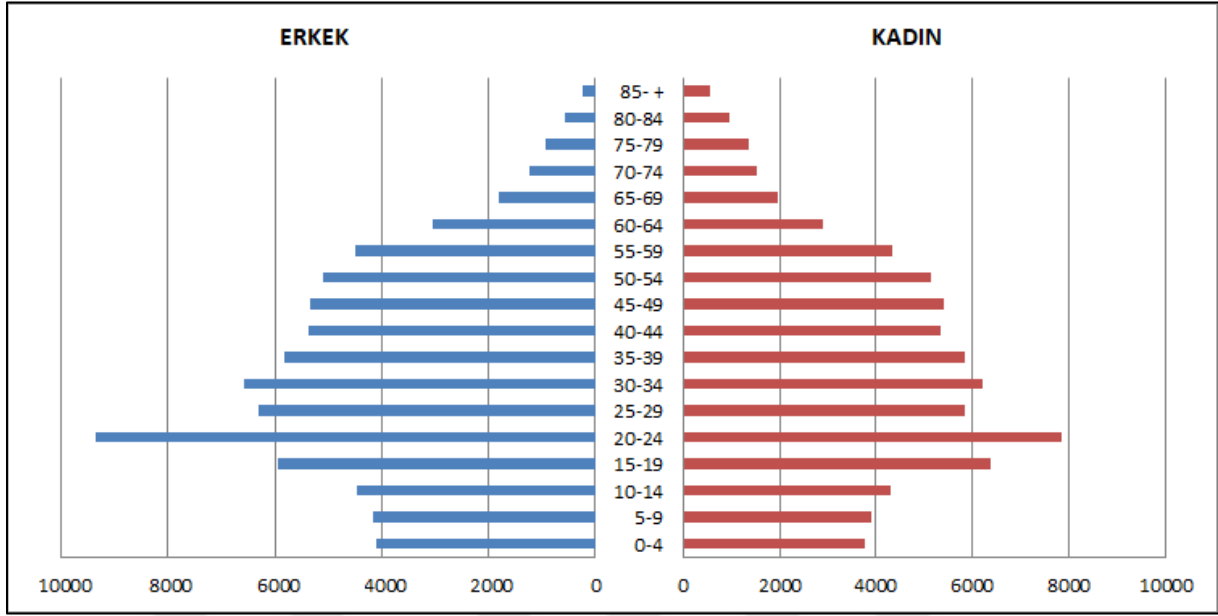
Şekil 11 incelendiğinde; 2000 yılında doğum oranlarının çok az değerde arttığı görülmektedir. Diğer dönemlerde olduğu gibi özellikle 20-24 erkek yaş grubunda fazlalık devam etmektedir. 0-14 yaş grubu aralığında 25.039 kişi bulunmaktadır. Bunun 12.860'ı erkek, 12.179'u kadın nüfus oluşturmaktadır. 15-64 yaş grubu aralığında 85.110 kişi bulunmaktadır. Bunun 46.653'ü erkek, 38.457'si kadın nüfusu oluşturmaktadır. 65 ve üzeri yaş grubunda ise toplam nüfus 7073 kişidir. Bunu 2989'u erkek, 4073'ü kadın nüfusu oluşturmaktadır. 0-14 ve 15-64 yaş grubu aralığında erkek nüfusu fazlayken bu durum 65 ve üzeri yaş grubunda kadın nüfusu fazlalığıyla değişmektedir.

Şekil 12. Edirne Şehri'nin 2007 Yılı Nüfus Piramidi



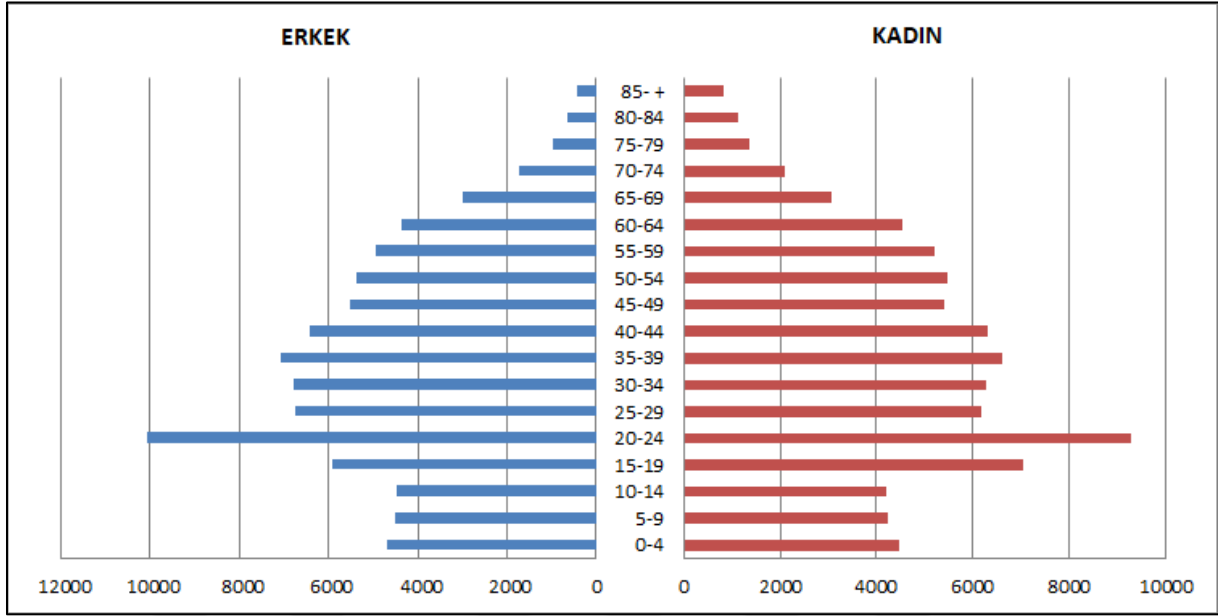
Şekil 12 incelendiğinde; doğum oranlarının çok az değerlerde düştüğü görülmektedir. Yaş grupları arasında erkek ve kadın nüfusları arasındaki farklar birbirlerine yakın düzeydedir. 20-24 yaş grubunda erkek ve kadın nüfus miktarı fazladır. Bu yaş grubundaki artışın sebebi şehrin bünyesinde bulunan Trakya Üniversitesi'dir. Tabanda azalma eğilimi gösteren piramidin orta ve tavan kısımlarında artışı gözlemlenmektedir. Özellikle orta kısımda 2000 yılından 2007 yılına kadar nüfus 13.912 kişi artmıştır. 0-14 yaş grubu aralığında 24.560 kişi bulunmaktadır. Bunun 12.592'si erkek, 11.968'i kadın nüfus oluşturmaktadır. 15-64 yaş grubu aralığında 101.722 kişi bulunmaktadır. Bunun 52.842'si erkek, 48.880'i kadın nüfusu oluşturmaktadır. 65 ve üzeri yaş grubunda ise toplam nüfus 9788 kişidir. Bunu 4032'si erkek, 5756'sı kadın nüfusu oluşturmaktadır. 0-14 ve 15-64 yaş grubu aralığında erkek nüfusu fazlayken bu durum 65 ve üzeri yaş grubunda kadın nüfusu fazlalığıyla değişmektedir.

Şekil 13. Edirne Şehri'nin 2012 Yılı Nüfus Piramidi



Şekil 13 incelendiğinde; bir önceki döneme göre doğum oranları az da olsa artmıştır. Bir önceki dönemde 24.560 olan 0-14 yaş grubu aralığı bu dönemde 24.707'ye yükselmiştir. Bunun 12.725'i erkek, 11.982'si kadın nüfustur. Aktif nüfusu oluşturan 15-64 yaş grubu aralığı ise artmaya devam ederek 112.608'e ulaşmıştır. Bunun 57.334'ü erkek, 55.274'ü kadındır. 65 ve üstü yaş grubu da 11.159'a çıkarak artmaya devam etmiştir. Bunun 4783'ü erkek, 6376'sı kadındır. Özellikle 65 yaş ve üstü yaş grubunda kadın nüfusu fazlalığı bu dönemde de etkisini göstermiştir.

Şekil 14. Edirne Şehri'nin 2018 Yılı Nüfus Piramidi



Son olarak Şekil 14 incelendiğinde; piramidin tabanının az da olsa artmaya devam ettiği görülmektedir. 0-14 yaş grubu aralığı bu dönemde 26.591'e yükselmiştir. Bunun 13.671'i erkek, 12.920'si kadın nüfus oluşturarak her iki cinsiyette de doğum oranlarının arttığı görülmektedir. Aktif nüfusu oluşturan 15-64 yaş grubu aralığı ise artmaya devam ederek 125.562'ye ulaşmıştır. Bunun 63.262'si erkek, 62.300'ü kadındır. 65 ve üstü yaş grubu da 15.290'a çıkarak artmaya devam etmiştir. Bunun 6810'u erkek, 8480'i kadındır. Özellikle 65 yaş ve üstü yaş grubunda kadın nüfusu fazlalığı bu dönemde de yükselmeye devam etmiştir.

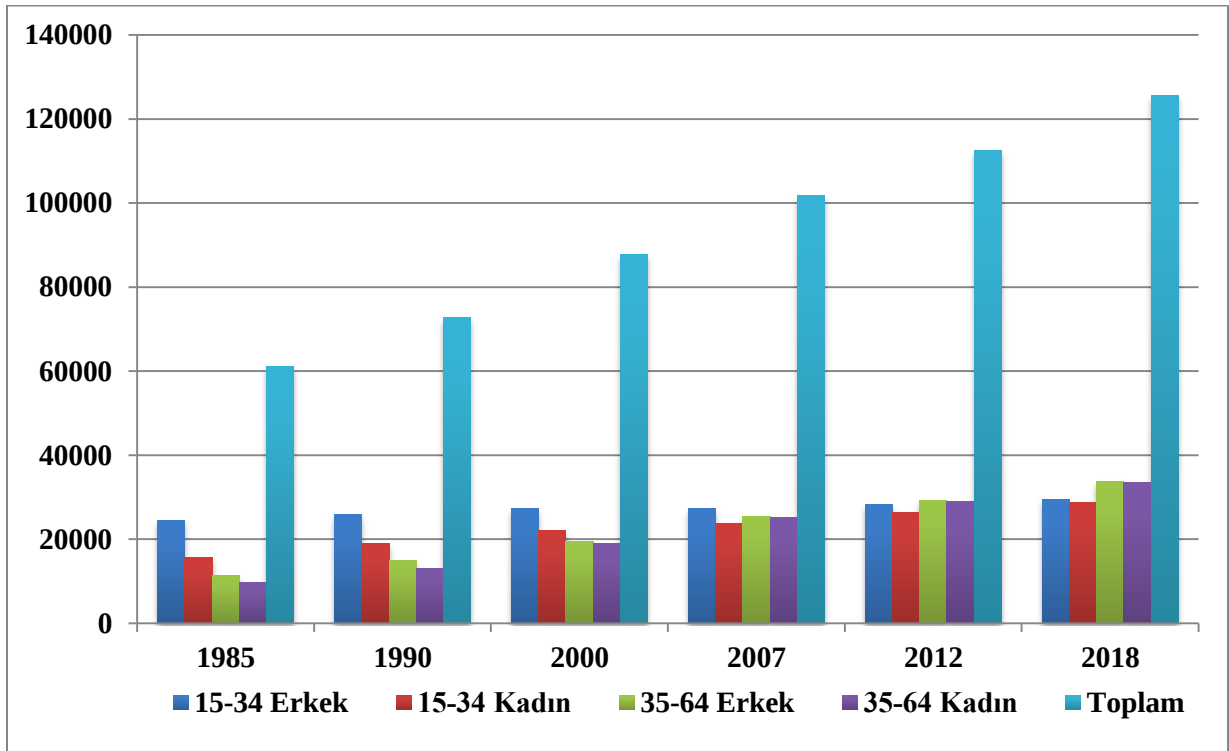
Genel olarak Edirne Şehri'nin 1985 yılından 2018 yılına kadar olan nüfus piramidinde genel olarak büyük bir değişiklik görülmemektedir. Yıllar içerisinde az da olsa artan nüfusta askeri fonksiyonlar, sanayi kuruluşları ve Trakya Üniversitesi etkili olmuştur. Aktif nüfusu oluşturan 15-64 yaş grubu aralığı her dönem düzenli olarak artmıştır. Yaş grupları içerisinde erkek nüfus oranı 65 yaş ve üstü yaş grupları haricinde her dönem de yüksektir. Özellikle 65 yaş ve üstü yaş gruplarında kadın nüfusu fazlalığı dikkat çekmektedir.

4.2.2. Nüfusun İşgücü Potansiyeli

Şehirleri kır yerleşmelerinden ayıran en önemli faktörlerden biri de sahip olduğu çeşitli ekonomik sektörlerin varlığıdır. Şehirlerde çeşitli sektörlerde çalışan nüfusun yaş ve cinsiyet gruplarına göre incelenmesi o bölgedeki ekonomik yapının bugünü ve geleceği için önem arz etmektedir.

Nüfusun cinse ve yaş gruplarına göre incelenmesi çalışma sahasının hem sosyo-ekonomik özelliklerini açıklayabilmek, hem de potansiyel insan gücünü ortaya koyabilmek bakımından gereklidir. Genel itibariyle faal ve bağımlı nüfus olarak değerlendirilen nüfus gruplarının 15-64 yaş arasında yer alanı üretici (aktif) nüfus miktarı, 0-14 yaş arası ve 65-90 yaş ve üstü dâhilinde yer alanında tüketici (bağımlı) nüfus olarak tanımlayabiliriz (Doğan, 2011: 90).

Şekil 15. Edirne Şehri'nin 1985-2018 Yılları Arası Aktif Nüfus Miktarı



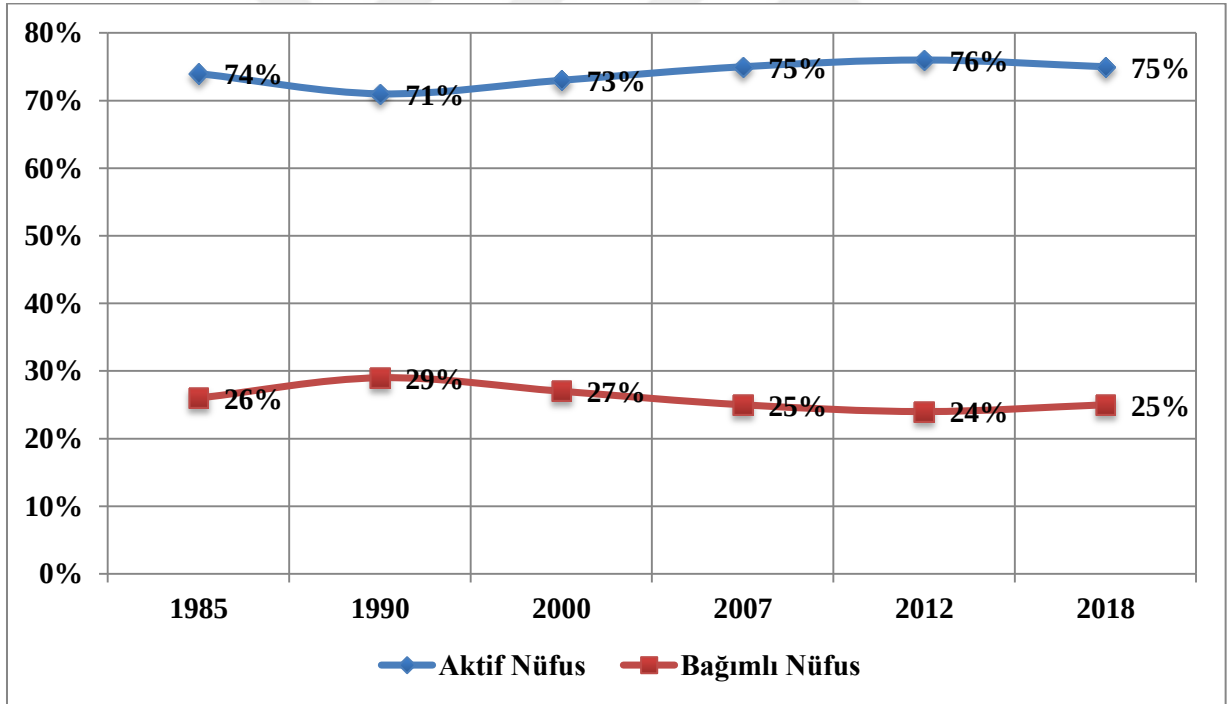
Edirne Şehri ekonomisi her bakımdan ekonomik, sosyal ve kültürel çevre illerden etkilenmektedir. Bunun yanı sıra sahip olduğu tarihi ve kültürel değerlerle kendi içinde de belirli bir iş gücüne sahiptir. Nüfusun yaş gruplarına göre aktif ve bağımlı nüfus oranlarının belirlenmesi bir yerin gelişmişlik seviyesini de yakından ilgilendirmektedir. Edirne Şehri'nin 1985 yılı nüfus yapısı incelendiğinde; aktif nüfus oranı 61.042 olarak hesaplanmıştır. Bu nüfusun 15-34 yaş gurubunda 39.941 kişi, 35-64'de 21.101 kişi bulunmaktadır. 15-34 yaş grubu erkek nüfus 24.345, kadın nüfus ise 15.596'dır (Şekil 15). 1985 yılında bağımlı nüfus miktarı toplam da 21.648'dir. Şehirde bağımlı nüfusun oranı % 26 iken aktif nüfusun oranı % 74'tür. Çalışma sahasında aktif nüfus oranı oldukça fazladır.

1990 yılı nüfus yapısı incelendiğinde; aktif nüfus sayısı 72.822'dir. Bu nüfusun 15-34 yaş grubunda 44.798, 35-64 yaş grubunda da 28.024 kişi bulunmaktadır. 15-34 yaş grubunda

25.838'ini erkek, 18.960'ını da kadın nüfus oluşturmaktadır. 35-64 yaş grubunda erkek nüfus 15.003 iken kadın ise 13.021'dir. 1990 yılında aktif nüfus miktarında azalma yaşanarak nüfusun % 71'ini oluştururken, bağıl nüfus % 29'a yükselmiştir (Şekil 15).

2000 yılı nüfus yapısı incelendiğinde; şehirdeki aktif nüfus oranı 87.810'dur. Bu nüfusun 15-34 yaş grubunda 49.362, 35-64 yaş grubunda da 38.448 kişi bulunmaktadır. 15-34 erkek nüfus da 27.28, kadın nüfusun da 22.074 kişi bulunmaktadır. 35-64 yaş grubunda erkek nüfus 19.365, kadın nüfus da ise 19.083 kişi bulunmaktadır. Aktif nüfus her iki yaş grubu aralığında da artış göstermiştir. Edirne Şehri'nin 2000 yılı bağımlı nüfus miktarında artma meydana gelerek 32.112 kişiye yükselmiştir. Ancak nüfus içerisinde aktif nüfus oranı % 73 oluştururken, bağımlı nüfus % 27'ye düşmüştür. Yüzdelik dilim içerisinde azalma eğilimi gösteren bağımlı nüfus, yerleşme sahasında meydana gelen iş gücü potansiyelinin arttığının göstergesidir.

Şekil 16. Edirne Şehri'nin Aktif ve Bağımlı Nüfus Oranları



2007 yılı nüfus yapısı incelendiğinde; aktif nüfus sayısı 101.722'dir. Bu nüfusun 15-34 yaş grubunda 51.037, 35-64 yaş grubunda da 50.685 kişi bulunmaktadır. 15-34 yaş grubunda 27.332'ini erkek, 23.705'ini de kadın nüfus oluşturmaktadır. 35-64 yaş grubunda erkek nüfus 25.510 iken kadın ise 25.175'dir. 2007 yılında aktif nüfus her iki yaş grubu aralığında da artış göstererek şehir nüfusun % 75'ini oluştururken, bağıl nüfus % 25'e düşmüştür (Şekil 16).

2012 yılı nüfus yapısı incelendiğinde; aktif nüfus oranı 112.608'dir. Bu nüfusun 15-34 yaş grubunda 54.458, 35-64 yaş grubunda da 58.150 kişi bulunmaktadır. 15-34 yaş grubunda 28.182'ini erkek, 26.276'sını da kadın nüfus oluşturmaktadır. 35-64 yaş grubunda erkek nüfus 29.152 iken kadın nüfus ise 28.998'dir. 2007 yılında aktif nüfus her iki yaş grubu aralığında da artış göstermiştir. Özellikle 35-64 yaş aralığında artışı daha net görmekteyiz. Şehir nüfusun % 76'ini aktif nüfus oluştururken, % 24'ünü bağıl nüfus oluşturmaktadır.

2018 yılı nüfus yapısı incelendiğinde; aktif nüfus sayısı 125.562'dir. Bu nüfusun 15-34 yaş grubunda 58.330, 35-64 yaş grubunda da 67.232 kişi bulunmaktadır. 15-34 yaş grubunda 29.551'ini erkek, 28.779'unu da kadın nüfus oluşturmaktadır. 35-64 yaş grubunda erkek nüfus 33.711 iken kadın ise 33.521'dir. 2018 yılında aktif nüfus özellikle 35-64 yaş grubu aralığında yüksek bir artış göstermiştir. Şehir nüfusun da aktif nüfus oranı % 75 iken, bağıl nüfus % 25'dir.

Genel olarak 1985-2018 yılları arasındaki nüfus yapısı incelendiğinde; her dönemde aktif nüfusun toplam nüfus içerisindeki üstünlüğü dikkat çekmektedir. % 70'in altına düşmeyen aktif nüfus oranı hem 15-34 hem de 35-64 yaş aralıklarında sürekli bir artış göstermiştir. Bunda Edirne Şehri'nin sahip olduğu endüstriyel faktörler önemli rol oynamıştır. Ayrıca üniversite, askeri alanların varlığı, turizm faaliyetleri hizmet sektörünün gelişmesine neden olduğu için aktif nüfusa iş olanağı sunmaktadır. Bağıl nüfus oranı ise şehir nüfusu içerisinde çok fazla bir değişime uğramamıştır. Nüfus içerisinde bağımlı nüfus oranının çok yüksek olmaması, Edirne Şehri'nin dinamik bir nüfus yapısına sahip olduğunun göstergesidir.

4.2.3. Nüfusun Eğitim Durumu

Eğitim düzeyi ülkelerin gelişmişlik seviyesini belirleyen önemli faktörler arasında yer alır. Eğitimli ve nitelikli genç insan gücüne sahip olan ülkelerin kalkınması, büyümesi ve gelişmesi daha hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Geçmişte nüfusun niceliği önemliyken, bu durum günümüzde okur-yazar oranının gelişmişlik ölçütleri arasında değerlendirilmesiyle değişmiştir. Günümüz toplumlarında artık nüfusun niceliğinden ziyade niteliği ön plana çıkmıştır.

Şehirler, sahip oldukları nüfus miktarı, eğitim, sosyal, kültürel ve ekonomik özellikler bakımından kırsal alanlardan sürekli ayrılmaktadır. Bu ayrımın en belirgin öğelerinden biri de şehirlerin sahip oldukları eğitim-öğretim kurumlarıdır. Bu durum kırsal alanlardan şehirsal alanlara yapılan göç hareketlerinin nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Şehirler sundukları

eğitim olanaklarıyla her zaman dikkat çekmektedir. Daha iyi eğitim koşullarına sahip olmak için kırsal alanlardan şehirselle alanlara göç hareketleri yaşanmaktadır.

Şehrin sahip olduğu sosyal-ekonomik potansiyeli analiz etmek amacıyla, çalışma alanımızın 2000-2008-2012-2017 yıllarındaki eğitim durumu TUIK'ten alınan istatistiki verilerle değerlendirilecektir.

Çalışma alanımızın 2000 yılı nüfusu 119.298'dir. Bu nüfus içinde 16.110 kişinin herhangi türden bir okul bitirdiği veya okuma yazma bildiği bilinmektedir. Çalışma alanımızın 2000 yılı nüfusunda 41.841 kişiyle ilköğretim mezunları en fazla paya sahiptir. Bu nüfusun 21.483'ü erkek, 20.358'i kadındır.

Çalışma alanımızın 2000 yılı eğitim istatistiklerinde en az paya 9234 kişiyle ortaokul ve ortaokul dengi meslek okulları sahiptir. Bu nüfusun 6052'si erkek, 3182'si kadındır. Çalışma alanımızdaki diğer az orana sahip grup ise yüksekokul mezunlarıdır. Toplamda 9559 kişi olan yüksekokul mezununun 5444'ü erkek, 4115'i kadın nüfusu oluşturmaktadır (Tablo 24).

Eğitim istatistikleri mahalle ölçeğinde değerlendirildiğinde; 2000 yılında bir okul bitirmedi fakat okuma yazma bilenlerin sayısının en fazla olduğu Şükrüpaşa, Fatih, Çavuşbey ve Talatpaşa Mahallelerinde olduğu görülmektedir. İlköğretim mezun sayısının çoğunlukta olduğu mahalleler de, Yeniimaret, Karaağaç, Barutluk ve Şükrüpaşa'dır. Ortaokul ve ortaokul dengi meslek okulları mezunları sayısının en fazla olduğu mahalleler de Karaağaç ve Şükrüpaşa dikkat çekmektedir. Lise ve lise dengi meslek okulları mezunları sayısının en fazla olduğu mahallelerin başında; Kocasinan, Şükrüpaşa ve Fatih Mahalleleri gelmektedir. Yüksekokul mezunları sayılarının en fazla olduğu mahalleler de; Fatih, Şükrüpaşa ve Kocasinan'dır.

Tablo 24. Edirne Şehri'nin 2000 Yılı Eğitim Durumunun Mahallelere Göre Değişimi

MAHALLE	2000 YILI EĞİTİM DURUMU											
	BİR OKUL BİTİRMEDİ		İLKÖĞRETİM		ORTAOKUL VE ORTAOKUL DENGİ MESLEK OKULU		LİSE VE LİSE DENGİ MESLEK OKULU		YÜKSEKOKUL		MEZUNİYETİ BİLİNMEYEN	
	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN
1. MURAT	388	414	519	904	223	214	947	950	484	467	-	-
ABDURRAHMAN	387	396	1131	1227	297	157	600	569	177	133	-	-
BABADEMİRTAŞ	267	264	1063	844	364	153	695	339	196	101	-	-
BARUTLUK	354	282	1494	934	369	99	656	282	164	66	-	-
ÇAVUŞBEY	537	439	1210	1052	221	96	358	221	3	C	-	-
DİLAVERBEY	319	405	794	915	285	197	499	443	171	126	4	15
FATİH	644	639	887	1300	324	279	1303	1296	894	783	4	-
İSTASYON	196	189	440	344	97	57	206	108	60	43	-	-
KARAAĞAÇ	321	245	1770	715	506	126	742	221	146	37	-	-
KOCA SİNAN	370	395	638	889	231	176	1571	1819	701	626	-	6
MEDRESE ALİ BEY	278	286	670	878	232	153	491	457	193	150	-	5
MENZİLAHİR	456	333	965	790	132	49	146	77	60	14	3	4
MEYDAN	159	190	452	593	143	79	274	220	92	56	-	-
MİTHAT PAŞA	278	285	508	673	188	153	555	495	291	180	-	-
NİŞANCIPAŞA	341	406	1263	1172	352	123	750	371	186	72	-	3
SABUNİ	91	105	209	339	90	62	166	139	81	70	-	-
SARICAPAŞA	186	199	424	462	170	114	365	299	183	159	-	4
ŞÜKRÜPAŞA	744	728	1210	1386	452	368	1539	1208	736	668	-	-
TALATPAŞA	456	488	1150	1286	326	193	577	499	193	128	-	4
UMURBEY	196	190	536	586	89	47	131	78	44	18	-	-
YANCIKÇI ŞAHİN	203	233	525	698	144	127	410	339	134	110	-	-
YENİİMARET	353	270	1779	737	475	75	703	176	147	22	-	-
YILDIRIM BEYAZIT	329	335	1069	941	206	82	333	131	75	49	-	-
YILDIRIM HACI SARRAF	285	256	777	693	136	3	183	112	33	37	3	4
Toplam	8138	7972	21483	20358	6052	3182	14200	10849	5444	4115	14	45

Kaynak: TÜİK

Yüksekokul, fakülte, yüksek lisans ve doktora mezunları en fazla 1677 kişiyle Fatih Mahallesi'nde bulunmaktadır. Şükrüpaşa Mahallesi'nde bulunan Trakya Üniversitesi'nin varlığı yakın çevresindeki mahallelerde yüksekokul, fakülte, yüksek lisans ve doktora mezunlarının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Tablo 18'e bakıldığında; okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerin sayısı 16.110'dur. İlköğretim mezunlarının sayısı 41.841 iken

ortaokul mezunlarının sayısı 9234'tür. Lise ve dengi okullardan mezun olanların sayısı da 25.049'dur. Ayrıca yüksekokul, fakülte, yüksek lisans ve doktora yapanların sayısı ise 9.559'dur.

Tablo 25. Edirne Şehri'nin 2008 Yılı Eğitim Durumunun Mahallelere Göre Değişimi

MAHALLE	2008 YILI EĞİTİM DURUMU											
	BİR OKUL BİTİRMEDİ		İLKÖĞRETİM		ORTAOKUL VE ORTAOKUL DENGİ MESLEK OKULU		LİSE VE LİSE DENGİ MESLEK OKULU		YÜKSEKOKUL		MEZUNİYETİ BİLİNMEYEN	
	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN
1. MURAT	303	350	612	908	153	172	1237	1095	729	531	161	83
ABDURRAHMAN	445	203	1493	1489	281	175	917	735	235	152	199	85
BABADEMİRTAŞ	253	261	703	825	174	100	474	377	143	83	105	50
BARUTLUK	373	384	1204	1220	221	93	619	416	124	70	133	45
ÇAVUŞBEY	556	524	1234	1011	130	80	375	191	75	50	190	96
DİLAVERBEY	300	322	688	206	207	125	622	459	139	80	193	95
FATİH	846	807	1674	2055	388	344	2599	2286	1803	1548	403	187
İSTASYON	182	186	454	416	73	67	384	202	76	50	75	42
KARAAĞAÇ	307	306	708	667	172	93	334	214	52	24	115	56
KOCA SİNAN	422	470	778	894	166	164	1700	1931	1008	877	387	102
MEDRESE ALİ BEY	261	266	1000	1147	156	106	806	592	198	140	121	67
MENZİLAHİR	587	518	904	667	81	15	200	72	22	-	223	163
MEYDAN	193	217	593	724	130	68	373	263	67	42	93	37
MİTHAT PAŞA	277	324	608	744	126	105	622	473	229	150	128	65
NİŞANCIPAŞA	445	462	855	1437	280	141	786	561	138	78	202	84
SABUNİ	85	66	139	277	47	35	15	125	75	62	42	15
SARICAPAŞA	169	206	482	574	83	64	397	317	189	141	71	34
ŞÜKRÜPAŞA	1161	1117	2212	2534	542	-	3014	2417	1900	1581	508	235
TALATPAŞA	43	422	347	397	251	149	759	540	150	98	176	90
UMURBEY	237	277	683	573	95	41	190	101	35	15	113	76
YANCIKÇI ŞAHİN	255	250	753	850	168	124	571	401	139	108	106	51
YENİİMARET	341	280	1057	714	186	59	439	172	67	38	164	76
YILDIRIM BEYAZIT	340	340	1124	1071	155	57	311	175	53	-	153	86
YILDIRIM HACI SARRAF	266	245	769	688	93	48	273	159	48	19	110	67
Toplam	8647	8803	21074	22088	4358	2425	18017	14274	7694	5937	4171	1987

Kaynak: TÜİK

Çalışma alanımızın 2008 yılı nüfusu 138.222'dir. Bu nüfus içinde 17.450 kişinin herhangi türden bir okul bitirdiği veya okuma yazma bildiği bilinmektedir. Çalışma

alanımızın 2008 yılı nüfusunda 43.162 kişiyle ilköğretim mezunları en fazla paya sahiptir. Bu nüfusun 21.074'ü erkek, 22.088'i kadındır. Çalışma alanımızın 2008 yılı eğitim istatistiklerinde en az paya 6783 kişiyle ortaokul ve ortaokul dengi meslek okulları sahiptir. Bu nüfusun 4358'i erkek, 2425'i kadındır.

Eğitim istatistiklerinin mahalle ölçeğinde değerlendirildiği Tablo 25'da; 2008 yılında bir okul bitirmede fakat okuma yazma bilenlerin sayısının en fazla olduğu Şükrüpaşa, Fatih, Çavuşbey, Talatpaşa, Koca Sinan ve Menzilahır Mahallelerinde olduğu görülmektedir. İlköğretim mezun sayısının çoğunlukta olduğu mahalleler de, Şükrüpaşa, Fatih ve Abdurrahman'dır. Ortaokul ve ortaokul dengi meslek okulları mezunları sayısının en fazla olduğu mahalleler de Şükrüpaşa, Karaağaç ve Fatih dikkat çekmektedir. Lise ve lise dengi meslek okulları mezunları sayısının en fazla olduğu mahallelerin başında; Şükrüpaşa, Kocasinan, Fatih ve 1. Murat Mahalleleri gelmektedir. Yüksekokul mezunları sayılarının en fazla olduğu mahalleler de; Şükrüpaşa, Fatih, Kocasinan ve 1. Murat'tır. Mahalle ölçeğinde dağılım değerlendirildiğinde; 2000 ve 2008 yıllarında çok fazla bir değişimin olmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 25'e bakıldığında; okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerin sayısı 17.450, ilköğretim mezunlarının sayısı 43.162, ortaokul mezunlarının sayısı 6783, lise ve dengi okullardan mezun olanlar 32.291, yüksekokul, fakülte, yüksek lisans ve doktora yapanlar da 2000 yılı sayımına göre artış göstererek 13.631'e yükselmiştir. Bu dönemde mezuniyetleri bilinmeyenlerin sayısı da 6.158'dir. Bunun 4.171'i erkek, 1987'si kadındır.

Tablo 26. Edirne Şehri'nin 2012 Yılı Eğitim Durumunun Mahallelere Göre Değişimi

MAHALLE	2012 YILI EĞİTİM DURUMU											
	BİR OKUL BİTİRMEDİ		İLKÖĞRETİM		ORTAOKUL VE ORTAOKUL DENGİ MESLEK OKULU		LİSE VE LİSE DENGİ MESLEK OKULU		YÜKSEKOKUL		MEZUNİYETİ BİLİNMEYEN	
	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN
1. MURAT	264	279	489	771	124	138	844	1258	886	640	16	-
ABDURRAHMAN	438	465	1520	1616	234	172	1152	1395	401	345	26	22
BABADEMİRİTAŞ	206	213	690	776	125	83	444	354	159	143	-	-
BARUTLUK	516	526	1695	1859	308	155	1126	848	402	304	38	49
ÇAVUŞBEY	489	473	1255	1115	91	56	331	258	90	67	31	33
DİLAVERBEY	246	323	953	1002	154	113	547	461	192	140	45	32
FATİH	756	697	1485	1935	357	326	2380	2223	2344	1128	33	28
İSTASYON	145	182	478	469	80	83	517	229	169	107	21	22
KARAAĞAÇ	232	263	753	706	136	86	368	235	86	61	27	20
KOCA SİNAN	397	456	700	916	158	143	2436	3577	1501	1379	40	40
MEDRESE ALİ BEY	274	306	1053	1214	186	149	830	645	313	277	20	17
MENZİLAHİR	482	578	885	617	21	-	78	25	15	-	72	91
MEYDAN	157	177	680	781	143	75	420	287	119	104	17	-
MİTHAT PAŞA	237	254	557	675	99	94	548	449	264	173	19	16
NİŞANCIPAŞA	432	464	1439	1578	254	152	858	659	248	182	20	17
SABUNİ	70	73	196	137	44	32	265	170	93	89	-	-
SARICAPAŞA	143	187	427	555	77	70	410	331	218	181	-	15
ŞÜKRÜPAŞA	1382	1409	2457	2972	539	480	3758	3167	3288	2850	127	79
TALATPAŞA	323	359	1263	1338	194	125	744	595	248	177	41	20
UMURBEY	243	249	996	641	113	30	22	96	52	34	52	-
YANCIKÇI ŞAHİN	265	244	751	898	148	116	589	609	219	170	17	-
YENİİMARET	295	254	1148	703	125	55	451	178	114	54	75	22
YILDIRIM BEYAZIT	288	313	1223	1137	121	49	322	173	70	39	30	26
YILDIRIM HACI SARRAF	226	287	817	731	93	44	258	179	72	46	18	15
Toplam	8506	9031	23910	25142	3924	2826	19698	18401	11563	8690	785	564

Kaynak: TÜİK

Tablo 26'de; bir okul bitirmede fakat okuma yazma bilenlerin sayısının en fazla olduğu mahallelerin başında Şükrüpaşa, Fatih ve Barutluk yer almaktadır. İlköğretim mezun sayısının çoğunlukta olduğu mahalleler de, Şükrüpaşa, Barutluk, Fatih ve Abdurrahman bulunmaktadır. Ortaokul ve ortaokul dengi meslek okulları mezunları sayısının en fazla olduğu mahalleler de Şükrüpaşa dikkat çekmektedir. Lise ve lise dengi meslek okulları mezunları sayısının en fazla olduğu mahallelerin başında; Şükrüpaşa, Fatih ve Kocasinan Mahalleleri gelmektedir.

Yüksekokul mezunları sayılarının en fazla olduğu mahalleler de; Şükrüpaşa, Fatih ve Kocasinan yer almaktadır.

Çalışma alanımızın 2012 yılı eğitim istatistikleri incelendiğinde; okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerin sayısı 17.537'dir. İlköğretim mezunlarının sayısı 49.052, ortaokul mezunlarının sayısı 6750 iken lise ve dengi okullardan mezun olanlar 38.099'dur. Yüksekokul, fakülte, yüksek lisans ve doktora yapanların sayısı da bir önceki döneme göre artış göstererek 20.253'e ulaşmıştır. Bu nüfusun 11.563'ü erkek, 8.690'ı kadındır (Tablo 20). Bu dönemde mezuniyetleri bilinmeyenlerin sayısı da 1.349'dur. Bunun 785'i erkek, 564'ü kadındır.

Önceki dönemler göz önüne alındığında 2000-2008 eğitim istatistiklerine göre; 2012 yılında eğitim oranının giderek arttığı gözlemlenmiştir. Bu artışın arkasındaki en büyük etmen olan şehirleşmenin; beraberinde getirdiği eğitim olanakları, sosyal faaliyetler, ekonomik gelir düzeyinin artması gibi birçok faktör eğitim seviyesinin yükselmesinde önemli rol oynamıştır.

Tablo 27. Edirne Şehri'nin 2017 Yılı Eğitim Durumunun Mahallelere Göre Değişimi

MAHALLE	2017 YILI EĞİTİM DURUMU											
	BİR OKUL BİTİRMEDİ		İLKÖĞRETİM		ORTAOKUL VE ORTAOKUL DENGİ MESLEK OKULU		LİSE VE LİSE DENGİ MESLEK OKULU		YÜKSEKOKUL		MEZUNİYETİ BİLİNMEYEN	
	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN
1. MURAT	121	118	405	636	174	209	894	1656	872	773	-	-
ABDURRAHMAN	223	262	1453	1706	476	411	1449	1893	669	697	32	19
BABADEMİRTAŞ	54	86	591	658	219	174	1449	1893	243	156	-	-
BARUTLUK	303	352	2027	1981	622	464	1418	1004	333	373	17	21
ÇAVUŞBEY	197	225	1106	1050	254	203	324	197	107	94	18	-
DİLAVERBEY	120	166	772	853	252	202	474	363	178	159	19	17
FATİH	445	485	1465	2172	701	710	2575	2539	3008	2853	45	52
İSTASYON	89	104	450	501	156	162	866	278	306	219	-	-
KARAAĞAÇ	136	135	1061	664	219	162	514	192	374	110	-	-
KOCA SİNAN	233	277	648	944	303	337	2962	4751	1764	1877	33	29
MEDRESE ALİ BEY	161	171	911	1188	347	296	897	683	389	376	15	-
MENZİLAHİR	224	317	833	655	90	96	57	29	-	-	-	-
MEYDAN	55	86	575	713	215	166	428	275	154	165	-	-
MİTHAT PAŞA	55	96	419	528	148	129	393	327	211	177	-	15
NİŞANCIPAŞA	229	262	1410	1614	482	387	1051	804	3966	336	-	-
SABUNİ	141	196	78	59	78	59	172	153	100	144	-	-
SARICAPAŞA	105	122	396	545	127	137	431	405	268	223	-	16
ŞÜKRÜPAŞA	902	937	2821	3715	1344	1315	5140	4452	5672	5380	78	83
TALATPAŞA	124	206	1037	1187	357	296	782	603	287	272	-	-
UMURBEY	161	149	1167	593	270	101	377	98	116	65	21	-
YANCIKÇI ŞAHİN	108	124	717	940	281	236	651	553	279	258	17	-
YENİİMARET	155	128	1178	663	299	130	530	179	339	74	37	-
YILDIRIM BEYAZIT	119	177	964	996	257	173	322	192	88	74	-	-
YILDIRIM HACI SARRAF	88	145	715	720	171	133	251	164	87	76	-	-
Toplam	4548	5326	23199	2528	7842	6688	24407	23683	19810	14931	332	252

Kaynak: TÜİK

Çalışma alanımızın 2017 yılı eğitim istatistikleri incelendiğinde; özellikle önceki dönemlere göre; okuma ve yazma bilen fakat herhangi türden bir okul bitirmeyenlerin sayısında düşüş yaşanırken, ilkokul, ortaokul, lise ve yüksekokul, fakülte, yüksek lisans ve doktora mezunlarının sayısında artış yaşanmıştır. Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerin sayısı 9.874, ilköğretim mezunlarının sayısı 48.480, ortaokul mezunlarının sayısı 14.530, lise ve dengi okullardan mezun olanlar 48.090, yüksekokul, fakülte, yüksek

lisans ve doktora yapanlar da 2000 yılı sayımına göre artış göstererek 34.741'e yükselmiştir. Bu dönemde mezuniyetleri bilinmeyenlerin sayısı da 584'tür. Bunun 332'i erkek, 252'si kadındır (Tablo 27).

2017 yılında mahalle ölçeği eğitim durumu incelendiğinde; diğer yıllarda olduğu belli başlı mahalleler ön plana çıkmaktadır. Özellikle Şükrüpaşa, Fatih, Barutluk, Koca Sinan ve Nişancıpaşa mahallelerde eğitim oranı yüksektir. Bu mahalleler de ilkokul, lise ve dengi okul mezunlarıyla yüksekokul, fakülte, yüksek lisans ve doktora mezunlarının sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun oluşmasındaki en büyük etkenlerden biri de Trakya Üniversitesi'nin varlığıdır.



4.3. NÜFUSUN SEKTÖREL DAĞILIMI

Nüfus coğrafyası araştırmalarında, nüfusun yapısını, gelişimini ve dağılışını belirleyen doğal ve beşeri coğrafya şartları büyük önem arz etmektedir. Doğal coğrafi özellikler kapsamında başta inceleme alanının iklimik, topografik ve hidrografik özellikleri ile ulaşım imkânları ve bular neticesinde gelişen sanayi, ticaret, turizm gibi ekonomik faaliyetler öncelikli olarak etkili olmaktadır (Sertkaya Doğan, 2018: 28).

Şehirleşme, kaynağını bir toplum yapısında meydana gelen sosyo-ekonomik değişimlerden alır. Özellikle endüstrileşmeyle birlikte artan şehrsel yerleşme yapıları ve var olan şehirlerde meydana gelen büyümeler nüfusun sektörel yapısında çeşitliliğin oluşmasına neden olmuştur. Bu çeşitlilik şehir içerisinde farklı sektörlerin yayılım alanı bulmasıyla dinamikliğini korumaktadır.

Edirne Şehri'nin sektörel dağılımı, çevresinde bulunan illerine göre farklı bir yapı sergilemektedir. Özellikle Tekirdağ ve Kırklareli gibi çevre illerden farklı olarak Edirne Şehri'nin ekonomisi tarım sektörü oluşturmaktadır. Gelişmekte olan Edirne Şehri'nin ekonomisinde sanayi, tarımın gerisinde kalmaktadır. Edirne il geneli ekonomisi tarım ağırlıklı olup, gelişmekte olan sanayisi de tarımsal ürünlerin işlendiği tarıma dayalı sanayi işletmelerinden oluşmaktadır. Bunun yanında hizmet sektöründe şehirdeki bir diğer önemli faaliyet grubunu oluşturur. Özellikle Edirne şehri idari hizmetler açısından oldukça gelişmiş durumdadır. Şehirde genel idari hizmetlerde faaliyet gösteren eğitim ve sağlık tesisleri bulunmaktadır. Şehrin eğitim faaliyetinde ve ekonomik gelişiminde önemli bir yer tutan 1982 yılında kurulan Trakya Üniversitesi bünyesinde birçok öğrenciyi ve çalışanı barındırmaktadır.

Şehirde tarım sektörüne olan istihdam oranı giderek azalmakta, sanayi ve hizmet sektörüne olan istihdam ise sürekli bir artış göstermektedir. Özellikle Edirne Şehri'nin sahip olduğu coğrafi konum İstanbul ve Avrupa'ya açılan yol güzergâhında bulunması tarım dışı etkinliklerin de şehirde gelişmesine olanak sağlamıştır. Ancak bu artış şehrin ekonomisinin tarıma yönelik oluşunu değiştirecek oranda olmamıştır.

Tablo 28. Edirne Şehri'nin Mahalle Ölçeğinde Ekonomik Faaliyet Türlerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2000 Yılı)

<u>MAHALLE ADI</u>	<u>YAŞ GRUBU</u>	<u>12+ YAŞ NÜFUS</u>	EKONOMİK FAALİYET									
			ZİRAAT, AVCILIK, ORMANCILIK VE BALIKÇILIK	MADENCİLİK VE TAŞ OCAKÇILIĞI	İMALAT SANAYİİ	ELEKTRİK, GAZ ve SU	İNŞAAT	TOPTAN ve PERAKENDE TİCARET, LOKANTA ve OTELLER	ULAŞTIRMA, HABERLEŞME ve DEPOLAMA	MALİ KURUMLAR, SİGORTA, TAŞINMAZ MALLARA AİT İŞLER ve KURUMLARI, YARDIMCI İŞ HİZMETLERİ	TOPLUM HİZMETLERİ, SOSYAL ve KİŞİSEL HİZMETLER	İYİ TANIMLANMAMIŞ FAALİYETLER
I. MURAT	Toplam		12	C	242	10	61	242	57	135	972	8
	12-19		.	.	26	.	C	25	C	11	20	.
	20-29		C	.	83	.	8	78	9	40	247	3
	30-39		C	.	75	3	18	60	14	37	309	.
	40-49		6	C	43	3	23	53	21	33	318	3
	50-59		C	.	8	C	4	21	9	12	72	C
	60+		C	.	4	.	3	4	C	C	6	C
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
ABDURRAHMAN	Toplam		138	.	440	6	116	333	126	88	573	8
	12-19		3	.	38	C	12	34	C	4	29	.
	20-29		11	.	153	C	32	102	25	36	165	C
	30-39		36	.	152	C	36	100	51	24	116	.
	40-49		27	.	67	3	31	50	35	20	137	C
	50-59		28	.	19	.	C	35	12	3	20	C
	60+		23	.	10	.	C	11	C	.	4	C
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	.	C

BABADEMİRTAŞ	Toplam		40	C	237	12	48	259	62	71	1248	11
	12-19		.	.	16	.	5	32	4	6	29	.
	20-29		C	.	76	6	15	83	16	25	966	4
	30-39		11	.	86	3	13	74	15	22	139	C
	40-49		13	.	46	.	13	49	15	15	90	C
	50-59		7	.	3	.	C	16	7	C	20	C
	60+		6	C	7	.	C	3	C	.	3	C
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	C	C
BARUTLUK	Toplam		53	3	382	5	80	249	77	67	1687	3
	12-19		.	.	44	.	10	38	C	4	22	.
	20-29		7	C	154	C	21	81	14	21	1378	C
	30-39		25	C	119	C	23	65	31	19	154	C
	40-49		7	C	50	.	15	5	22	13	112	C
	50-59		3	.	10	.	6	11	7	C	13	.
	60+		7	.	4	.	C	C	.	.	C	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	C	.
ÇAVUŞBEY	Toplam		34	C	273	3	195	407	81	69	593	13
	12-19		6	.	33	.	23	61	5	C	61	C
	20-29		C	.	114	.	72	110	21	25	144	C
	30-39		3	C	69	.	47	97	28	19	190	3
	40-49		11	C	42	C	35	93	22	19	154	C
	50-59		7	.	13	.	14	34	3	C	33	.
	60+		C	.	C	.	3	11	C	C	11	C
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	C	.	.	.	C

DİLAERBEY	Toplam		31	C	325	6	98	395	75	84	418	8
	12-19		.	.	30	.	13	44	C	5	24	.
	20-29		C	.	121	C	32	108	12	29	129	C
	30-39		7	.	105	C	22	123	24	24	137	C
	40-49		11	C	50	C	24	79	28	21	89	C
	50-59		7	.	11	.	3	27	4	3	29	C
	60+		C	.	8	.	C	13	4	C	7	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	C	C
FATİH	Toplam		37	C	320	15	137	525	139	266	1392	13
	12-19		.	.	15	.	13	27	4	5	30	.
	20-29		5	.	91	C	24	118	8	48	336	4
	30-39		10	C	101	5	37	179	33	91	536	4
	40-49		15	C	88	8	33	147	64	96	405	C
	50-59		C	.	19	C	6	42	20	21	76	C
	60+		3	.	6	.	3	12	.	3	7	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	C	.
İSTASYON	Toplam		38	C	156	C	141	74	72	22	175	10
	12-19		C	.	28	.	13	11	3	4	15	.
	20-29		4	C	49	C	39	24	16	10	46	.
	30-39		8	.	52	C	51	22	19	C	49	C
	40-49		10	C	20	.	24	12	31	3	60	5
	50-59		4	.	4	.	11	4	C	.	4	.
	60+		4	.	C	.	C	.	.	.	.	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	.	C

KARAAĞAÇ	Toplam		316	3	201	3	50	175	56	40	2301	11
	12-19		5	.	22	.	8	18	C	4	19	.
	20-29		28	C	80	.	10	59	6	10	2036	C
	30-39		62	C	66	C	12	38	21	18	127	C
	40-49		77	C	30	C	12	35	22	8	98	C
	50-59		59	.	C	.	3	18	3	.	18	3
	60+		85	.	.	.	C	7	.	.	C	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
KOCASINAN	Toplam		74	C	195	8	98	346	81	170	1218	7
	12-19		3	.	7	.	5	12	C	7	36	.
	20-29		8	.	60	C	25	93	8	32	346	C
	30-39		16	C	71	C	30	103	22	56	421	C
	40-49		12	.	40	3	31	106	32	48	312	C
	50-59		16	C	12	C	4	25	11	25	80	.
	60+		19	.	3	.	C	17	3	C	21	C
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	C	.
MEDRESEALİBEY	Toplam		33	4	279	6	60	319	86	76	440	6
	12-19		.	.	19	.	4	20	C	3	24	C
	20-29		3	.	102	C	14	112	15	31	162	.
	30-39		7	C	95	.	21	100	41	12	115	C
	40-49		9	C	42	3	16	63	25	25	115	.
	50-59		3	.	14	.	3	27	9	C	16	C
	60+		8	C	6	.	C	5	C	C	6	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	C	.	C	C

MENZİL AHİR	Toplam		49	C	248	C	70	229	51	21	301	14
	12-19		7	C	34	.	4	33	3	4	23	C
	20-29		10	.	84	C	28	60	13	9	86	C
	30-39		12	.	81	.	16	70	14	C	88	C
	40-49		14	.	40	.	13	36	15	3	78	3
	50-59		3	.	8	C	7	10	3	C	20	C
	60+		C	.	C	.	C	8	C	C	3	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	.	C
MEYDAN	Toplam		22	C	183	3	48	167	62	46	259	7
	12-19		C	.	20	.	3	18	3	4	8	C
	20-29		C	C	63	C	15	46	9	22	70	C
	30-39		6	.	73	C	16	54	18	13	102	C
	40-49		C	.	21	C	8	33	24	5	64	C
	50-59		3	.	C	.	3	10	6	.	11	.
	60+		3	.	C	.	C	4	C	C	C	C
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
MİTHATPAŞA	Toplam		22	C	179	.	38	268	81	103	625	4
	12-19		.	.	13	.	3	27	3	5	24	.
	20-29		C	C	55	.	18	72	9	32	186	C
	30-39		7	.	74	.	4	66	28	33	251	C
	40-49		6	.	28	.	7	61	27	20	126	.
	50-59		C	.	7	.	C	20	13	6	25	.
	60+		3	.	C	.	3	21	C	6	13	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

NİŞANCIPAŞA	Toplam		42	C	451	9	101	333	101	49	1183	12
	12-19		.	.	33	C	8	39	3	4	16	C
	20-29		C	.	179	4	28	113	12	17	768	3
	30-39		8	.	156	C	33	103	41	15	131	.
	40-49		14	C	67	.	24	61	25	8	131	C
	50-59		9	.	10	.	3	6	16	4	20	C
	60+		10	.	C	.	C	7	C	.	4	.
	BİLİNMEYEN		.	.	C	.	.	.	.	.	.	C
SABUNİ	Toplam		10	.	68	.	20	88	36	43	168	.
	12-19		.	.	3	.	.	8	C	C	4	.
	20-29		.	.	27	.	7	26	C	15	52	.
	30-39		C	.	19	.	8	18	11	10	61	.
	40-49		C	.	11	.	C	19	14	15	43	.
	50-59		C	.	3	.	.	15	3	C	C	.
	60+		3	.	C	.	C	C	C	.	3	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
SARICAPAŞA	Toplam		45	3	112	C	21	190	61	60	515	9
	12-19		.	.	7	.	C	20	C	C	20	.
	20-29		3	C	32	.	C	56	5	21	269	C
	30-39		11	.	40	C	7	43	15	15	116	C
	40-49		12	C	15	.	6	45	30	15	86	C
	50-59		8	.	10	.	C	15	4	4	16	C
	60+		8	.	5	.	.	11	C	C	5	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

ŞÜKRÜPAŞA	Toplam		45	3	430	20	357	534	180	228	1745	33
	12-19		.	.	33	.	46	48	7	10	30	C
	20-29		4	.	148	.	119	141	29	64	558	16
	30-39		13	.	123	7	101	175	61	69	605	7
	40-49		15	C	95	10	63	121	70	71	455	C
	50-59		9	.	25	C	24	36	8	13	85	3
	60+		4	.	3	.	3	13	3	C	12	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	C	C	C	.	.	.
TALATPAŞA	Toplam		52	5	556	5	108	479	108	98	556	13
	12-19		C	.	55	.	13	46	5	11	22	.
	20-29		10	.	191	.	20	155	15	32	159	3
	30-39		7	3	176	3	35	135	37	41	187	3
	40-49		15	C	99	C	29	102	37	21	147	C
	50-59		4	.	25	.	8	25	11	3	31	.
	60+		11	.	10	.	3	15	C	.	7	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	C	.	.	.	C
UMURBEY	Toplam		11	165	4	36	170	58	19	219	9	31
	12-19		.	16	.	4	30	7	C	16	C	.
	20-29		C	67	C	6	42	10	3	61	C	C
	30-39		C	43	C	10	51	16	4	56	3	9
	40-49		C	27	C	7	33	16	3	71	C	12
	50-59		3	7	.	4	9	3	.	10	C	5
	60+		.	C	.	.	.	3	C	3	.	C
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

YANCIKÇIŞAHİN	Toplam		31	C	265	C	63	170	59	65	392	8
	12-19		.	.	15	.	6	16	C	6	15	.
	20-29		C	.	97	C	17	63	11	23	109	C
	30-39		9	.	84	.	18	49	20	25	148	C
	40-49		12	C	54	.	13	25	16	7	98	C
	50-59		5	.	9	.	C	14	10	C	19	C
	60+		C	.	6	.	C	3	C	C	C	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	.	C
YENİİMARET	Toplam		57	.	233	C	94	185	59	28	1856	6
	12-19		C	.	30	.	8	30	C	3	22	C
	20-29		6	.	93	.	25	53	12	7	1540	C
	30-39		7	.	66	.	38	38	20	10	140	C
	40-49		19	.	36	C	16	37	18	4	113	C
	50-59		11	.	6	.	6	17	4	C	29	C
	60+		13	.	C	.	.	8	C	C	9	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	C	.
YILDIRIM BEYAZIT	Toplam		106	3	268	3	144	202	66	29	598	8
	12-19		C	C	41	.	15	38	C	4	23	C
	20-29		14	C	113	C	37	52	12	12	280	.
	30-39		28	C	80	.	48	53	24	3	137	C
	40-49		25	.	26	C	32	40	18	C	132	C
	50-59		17	.	7	.	9	18	7	4	22	C
	60+		20	.	C	.	C	C	C	C	C	.
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	.	C

YILDIRIM HACI SARRAF	Toplam		54	4	190	C	85	152	60	14	294	C
	12-19		C	C	33	.	9	26	3	C	20	.
	20-29		C	.	70	.	30	57	8	4	65	.
	30-39		11	.	62	.	23	37	15	3	100	.
	40-49		19	.	20	C	12	16	26	C	96	.
	50-59		9	C	C	.	9	8	6	C	8	.
	60+		12	.	C	.	3	3	C	.	3	C
	BİLİNMEYEN		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Kaynak: TÜİK Genel Nüfus Sayımı

Tabloda verilen “C” 3’ten küçük veriler için kullanılmıştır.

Çalışma sahamızın da yer aldığı Edirne il geneli ekonomisi tarım ağırlıklıdır. Ancak çalışma sahamızı oluşturan mahallelerde şehirleşmenin etkisiyle artan konut alanlarıyla birlikte hizmet sektörü daha belirgin olarak ön plana çıkmıştır. Özellikle toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler şehirde yüksek orana sahiptir. Bunun yanı sıra toptan ve perakende ticaret, lokanta ve otellerle birlikte imalat sanayi dikkat çeken diğer ekonomik faaliyetler arasında yer almaktadır.

2000 yılı Edirne Şehri'nin mahalle bazlı istihdam durumuna bakıldığında, özellikle şehrin güneydoğusunda yer alan Karaağaç ve kuzeydoğusundaki Abdurrahman mahalleleri ziraat, avcılık, ormancılık ve balıkçılık faaliyetleriyle uğraşmaktadırlar.

Edirne Şehri'nde toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetlerde çalışanlar oldukça büyük bir orana sahiptir. Bu faaliyet grubunda çalışanlar özellikle Yeniimaret, Şükrüpaşa, Barutluk, Fatih, Babademirtaş, Kocasinan ve Nişancıpaşa mahallelerinde hayatlarını idame ettirmektedirler.

Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve otellerle istihdam edilenlerin sayısının en fazla olduğu mahalleler ise Şükrüpaşa, Fatih, Talatpaşa ve Çavuşbey mahallelerinde yoğunlaşmıştır. Bu mahalleler şehrin ana merkezinde yer almakla birlikte çeşitli faaliyet alanlarını oluşturmaktadırlar.

2000 yılı sonuçlarına bakıldığında; şehirdeki bir diğer baskın ekonomik faaliyet kolunu imalat sanayi oluşturmaktadır. İmalat sanayi de çalışanların yoğunlaştığı yerler arasında Talatpaşa, Nişancıpaşa, Abdurrahman, Şükrüpaşa, Barutluk, Babadertaş ve Dilaverbey mahalleleri yer almaktadır.

Tablo 29. Edirne İlinin 1980-1985-1990-2000 Yılları İstihdam Durumu

YIL	CİNSİYET	TOPLAM İSTİHDAM	TARIM		SANAYİ		HİZMET	
			SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
1980	TOPLAM	197.249	128.901	65,3	13.441	6,8	48.943	24,8
	ERKEK	126.030	64.223	51	11.482	9,1	44.500	35,3
	KADIN	71.219	64.678	90,8	1.959	2,8	4.443	6,2
1985	TOPLAM	206.171	125.451	60,8	16.000	7,8	58.616	28,4
	ERKEK	136.590	63.495	46,5	13.869	10,2	53.190	38,9
	KADIN	69.581	61.956	89	2.131	3,1	5.426	7,8
1990	TOPLAM	218.788	130.797	59,8	16.972	7,8	63.472	29
	ERKEK	140.732	63.810	45,3	13.854	9,8	55.663	39,6
	KADIN	78.056	66.987	85,8	3.118	4	7.809	10
2000	TOPLAM	196.389	97.404	49,6	17.688	9	74.895	38,1
	ERKEK	132.361	48.508	36,6	13.475	10,2	64.122	48,4
	KADIN	64.028	48.896	76,4	4.213	6,6	10.773	16,8

Kaynak: DİE

TUİK'te çalışma alanımıza yönelik mahalle veya ilçe bazında istihdam durumuna ait veri kaydı tutulmadığından bu bölümde il bazında inceleme yapılmıştır. Tablo 29 incelendiğinde; 1980 yılında ilde istihdam eden kişi sayısı 197.249'dur. Bu nüfusun %65,3'ü tarımda, %6,8'i sanayide, %24,8'i de hizmet sektöründe çalışmaktadır.

1985 yılında ilde istihdam eden kişi sayısı 206.171'e yükselmiştir. Bu nüfusun %60,8'i tarımda, %7,8'i sanayide ve %28,4'ü de hizmet sektöründe çalışmaktadır.

1990 yılına gelindiğinde ilde istihdam eden kişi sayısı 218.788'e yükselmiştir. Bu nüfusun %59,8'i tarımda, %7,8'i sanayide ve %29'u de hizmet sektöründe çalışmaktadır.

Son olarak 2000 yılında ilde istihdam eden kişi sayısı 196.389 olarak hesaplanmıştır. Bu nüfusun %49,6'sı tarımda, %9'u sanayide ve %38,1'i de hizmet sektöründe çalışmaktadır.

Genel olarak 1980 ve 2000 yılları arasındaki istihdam durumu incelendiğinde; tarım sektörünün yıllar içerisinde düşüş yaşadığı, sanayi ve hizmet sektörünün ise yükselişe geçtiği görülmektedir. İl geneline bakıldığında tarım ve hizmet sektörünün ağırlıkta olduğunu söyleyebiliriz. Tarım sektöründe istihdam edilenlerin büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Sanayi ve hizmet sektöründe istihdam edilenlerin çoğunluğunu da erkek nüfus oluşturmaktadır.

Tablo 30. Türkiye ve Edirne İlinin 2011 Yılı İstihdam Durumu

YIL 2011	İSTİHDAM (bin)	TARIM (%)	SANAYİ (%)	HİZMET (%)
TÜRKİYE	24.320	22,7	27,2	50,1
EDİRNE	177	35,6	16	48,4

Kaynak: TÜİK-Nüfus ve Konut Araştırması 2011

TÜİK tarafından yayınlanan 2011 Nüfus ve Konut Araştırması verilerine göre; ilde tarım sektörü % 35,6 oranına sahipken sanayi sektörü % 16, hizmet sektörü de % 48,4 oranına sahiptir. Edirne ilinde ekonominin sektöre göre dağılımı incelendiğinde hizmet sektörünün en yüksek orana sahip olduğunu görmekteyiz. Hemen ardından tarım gelmektedir. % 16'lık oranla sanayi sektörü ildeki en düşük ekonomik faaliyet kolunu oluşturmaktadır.

Ekonomik faaliyetlerin sektörel dağılımına baktığımızda; Edirne ilinde tarım sektörünün payı Türkiye ortalamasının üzerinde bir seyir izlemektedir. Sanayi ve hizmet sektörünün payı ise Türkiye ortalamasının altında bulunmaktadır.

4.4. GÖÇLER

İnsan yaşamını sürdürmek için birçok şeye gereksinim duyar. Bunların başında yeme, içme ve barınma ihtiyaçları gelmektedir. İlk çağlarda avcılık ve toplayıcılıkla uğraşan insan, göçebe bir yaşam sürdürmekteydi. Daha sonra tarımla birlikte yerleşik hayata geçildi ve su kaynaklarına yakın yerlerde medeniyetler kurulmaya başladı. Değişen iklim koşulları başta tarım olmak üzere birçok yönden insanları olumsuz yönde etkiledi ve tarihteki en büyük göçlerden biri olan Kavimler göçünün yaşanmasına sebep oldu. Başta beslenme ihtiyacı olmak üzere insanların daha iyi yaşam koşulları bulma isteğiyle bir yerden başka bir yere hareket emesiyle göç kavramı insanlık tarihinde yerini aldı. Geçmişte yeme, içme ve barınma ihtiyaçlarını karşılama isteğiyle başlayan göç hareketleri günümüzde yerini eğitim, sağlık, iş, sosyal aktivite ve daha iyi yaşam koşulları bulma isteğine bıraktı.

İnsanlar var olduğundan itibaren doğaya bağlı olarak bazen küçük bazen de büyük gruplar halinde yaşamışlardır. Yerleşilen bir alanın sahip olduğu olumlu ve olumsuz koşullar o alanda yaşayan nüfusu ve nüfus hareketlerini etkilemektedir. Göç, bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirme olayını ifade etmektedir. Bu değişim kıtalararası, uluslararası, bölgelerarası, kırdan şehre ya da şimdi görüldüğü gibi şehirden kıra doğru herhangi bir ölçek ya da yönde meydana gelebilir. İnsanların bir yerden diğerine göçleri çok önemli coğrafi bir olgudur. Göçler nüfusun yeniden dağılımı sonucunu doğurur (Tümerterkin, Özgüç, 2017: 289).

İnsanlar çekici ve itici faktörler nedeniyle göç etmeye karar verirler. Bir itici faktör insanları mevcut konumlarından çekmeye zorlarken, bir çekici faktör insanları yeni bir yere taşımaya yönlendirir. Çoğu insan için göç, basitçe yapılmayan önemli bir adım olduğundan hem itici hem de çekici faktörler tipik olarak bir rol oynamaktadır (Rubenstein, 2011: 81).

Nüfus hareketlerini “iç göçler” ve “dış göçler” olmak üzere iki ana başlıkta toplayabiliriz. Bir ülkedeki iç göçlerde ülke nüfusu değişmez, ancak iç göçle birlikte bölgelerin veya illerin nüfus oranı değişir. Türkiye’de iç göçlerin nedenleri olarak, yaşanan kapitalistleşme sürecinde sanayileşme ve tarımdaki hızlı makineleşme, kırsal alanda toprak – nüfus dengesinin bozulması gibi nedenlerle, üretim dışı kalmış olan işgücünün yeni geçim kaynakları elde etmek için büyük kentlere göç etmeleri gösterilebilir. Toplumsal, ekonomik ve siyasal nedenlerden kaynaklanan iç göç hareketleri daha çok o ülkenin geri kalmış bölge ve kentlerinden daha gelişmiş bölge ve kentlerine doğru hareket etmesidir. Dış göçler ise bir

ülkeden başka bir ülkeye yapılan göçlerdir. Bu göçler, gönüllü olabileceği gibi zorunlu şekilde de olabilmektedir.

Cumhuriyet öncesi dönemde Edirne’de göç hareketlerinin en önemlisi 19. yüzyılda yaşanmıştır. Birinci Dünya Savaşı’nın etkisiyle özellikle Balkan ülkelerinin bağımsızlık mücadeleleri sonucunda göç hareketleri yaşanmaya başlanmıştır. Balkan Savaşı’nın sonuçlanmasıyla yapılan Türkiye-Bulgaristan ülkelerinin Antlaşması sonucunda nüfus mübadelesi yaşanmıştır. Antlaşma doğrultusunda Edirne ve Kırklareli çevresinde bulunan Bulgarlar buradan ayrıldı ve buna karşılık Bulgaristan’dan gelen Türkler bu alanlara yerleştirildi (Yurt Ansiklopedisi, Edirne maddesi, 1982: 2415)

Çalışma sahamızı oluşturan Edirne şehrinde, Türkiye genelinde olduğu gibi Cumhuriyetin ilanıyla kır nüfusundaki yüksek oran 1950’li yıllarda tarımda makineleşme, sanayi kuruluşlarının artmasıyla birlikte şehir nüfusunun hızlı bir şekilde yükselişe geçmesine sebep olmuştur. Şehirdeki göç hareketlerinden biri de dış göçlerdir. Edirne’nin sınır şehri olması nedeniyle çeşitli tarihlerde Türkiye’ye giriş, çeşitli illerde serbest ve iskancı olarak nakledilen göçmenlerin büyük bir bölümünün vatandaşlık işlemi Edirne’de yapılmıştır. 2000 yılında Edirne ilindeki nüfusun %2.80’i İstanbul ili doğumludur. Bunun dışında Kırklareli, Tekirdağ ve Ordu doğumlular nispeten fazla bir paya sahiptir (Edirne Belediyesi, 2005: 80). 2018 yılında da Edirne ilindeki nüfusun % 5,56’sı İstanbul ili doğumludur. Bu durumu % 2,35’le Tekirdağ ve % 1,91’le Kırklareli takip etmektedir.

Edirne İli gerçek anlamda yurt içinden 1960 sonrasında göç almaya başlamıştır. İl’in 1960 sonrasında göç almaya başlaması iki nedene dayanmaktadır. Birincisi, il tarımındaki gelişimin mevsimlik işçi gereksinimine yol açmasıdır. Geçici olarak Edirne’ye gelen ve tarımda mevsimlik işçi olarak çalışan nüfus, nüfus sayımı hasat aylarına rastladığından il nüfusu içinde görülmektedir. İkinci neden ise, ilin 1960’ların sonlarından özellikle 1969’dan sonra hızlı bir sanayileşme sürecine girmesidir. İl’deki fabrika inşaatlarının yanı sıra konut sektörünün de 1970’lerden sonra hızlı bir gelişme göstermesi fabrika ve yapı işçisi gereksinimini arttırmış ve bu gereksinim büyük ölçüde diğer illerden göç eden işçilerle karşılanmıştır (Yurt Ansiklopedisi, Edirne maddesi, 1982: 2416). Edirne şehri, Cumhuriyetin ilanı ve sanayi kuruluşlarının varlığının artmasıyla yakın çevreden göç aldığı gibi uzak çevreden de göç almaya başlamıştır. Sanayi tesislerinin kurulması ve bünyesinde Trakya Üniversitesi’ni barındırması şehrsel olarak gelişmesinde önemli faktörler olmuştur. Şehrin

göç almasında ki diğer önemli faktör de bölgesel olarak en çok göç alan Marmara Bölgesi'nde yer almasıdır.

Cumhuriyetin ilanından sonra 1960'lı yıllara kadar Balkanlardan ve özellikle Bulgaristan'dan Edirne İli göç almaya devam etmiştir. İl nüfusu İkinci Dünya Savaşı yıllarında Anadolu'ya göç etmesine rağmen, savaş sonrasında geri dönmüştür. Edirne İli, 1973 yılına kadar diğer illerden göç alan bir il konumundayken, bu yıldan sonra diğer illere göç veren bir il konumuna geçmiştir. Edirne İl'inde ekonomik gelişme süreklilik göstermediğinden, 1973 sonrasında il göç vermeye başlamıştır. Edirne İl'inin 1975 sonrasında göç veren iller arasına katılmasında, Türkiye'nin sanayileşmiş illerine (İstanbul, Kocaeli, Bursa, Tekirdağ) yakınlığı, onların çekim alanı içinde bulunması, henüz sanayileşememiş olması, tarıma dayalı ekonomi ve sınırdaki bir il olması etkili olmuştur (Yaşar, 2009: 216).

Çalışma sahamızla ilgili olarak 2000 yılı ve sonrası için göç verileri elde edilmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak Edirne İl'inin aldığı göç, verdiği göç ve net göç hızı değerlendirilecektir.

Tablo 31. Edirne İlinin Aldığı Göç, Verdiği Göç ile Net Göç Hızı (binde) (2000)

Sayım Yılları	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç(Aldığı-Verdiği)	Net Göç Hızı (Binde)
2000	35.973	41.079	-5.106	-14

Kaynak: TÜİK

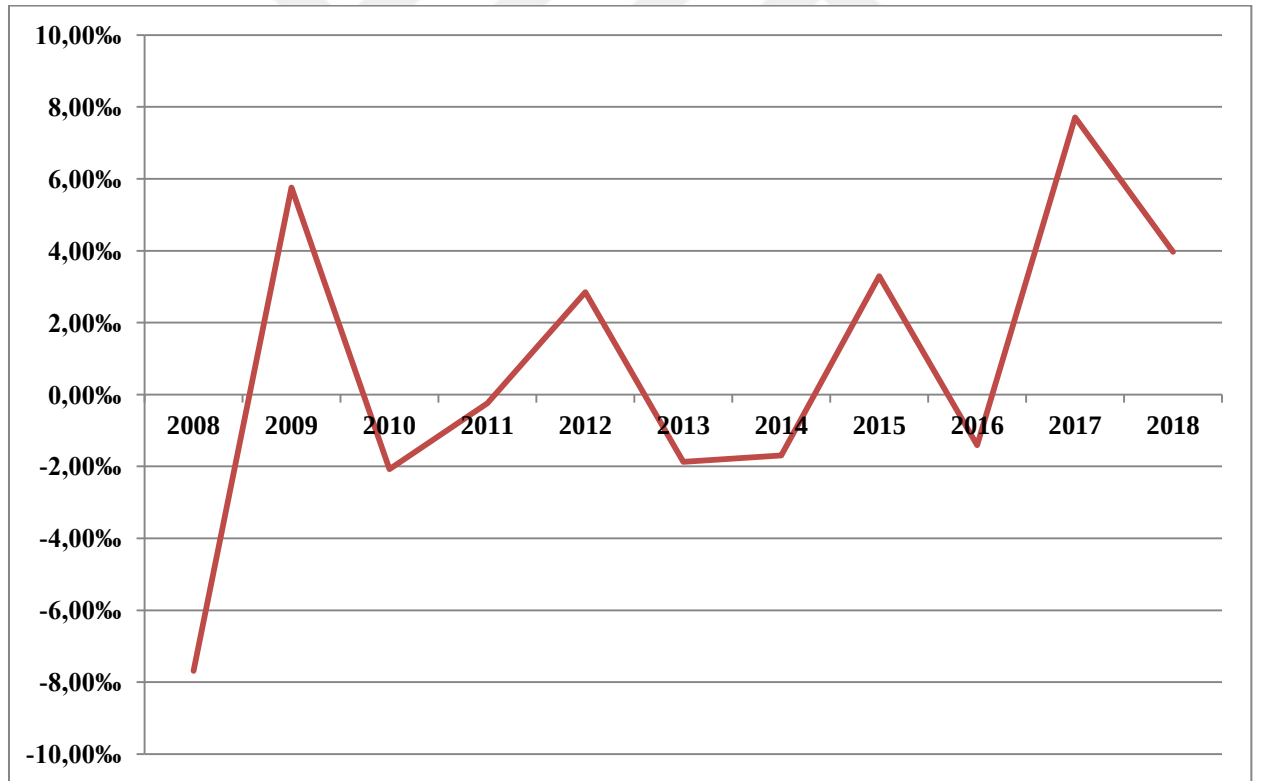
2000 yılında Edirne ilinin net göç hızı ‰ -14'dür. Net göç miktarı da -5.106 olarak karşımız çıkmaktadır (Tablo 31). Net göç miktarı negatif yönde ilerlemiştir. Bu dönem içerisinde Edirne ilinin göç vermesinin sebepleri içerisinde başta İstanbul ve Tekirdağ olmak üzere çevre illerin sanayi yönünden daha ileri seviyede olmaları etkili olmuştur.

Tablo 32. Edirne İlinin Aldığı Göç, Verdiği Göç ile Net Göç Hızı (binde) (2008-2018)

Sayım Yılları	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç(Aldığı-Verdiği)	Net Göç Hızı (Binde)
2008	11.202	14.249	-3.047	-7,69
2009	15.183	12.910	2.273	5,76
2010	14.019	14.830	-811	-2,08
2011	14.494	14.588	-94	-0,24
2012	14.813	13.675	1.138	2,85
2013	16.255	17.000	-745	-1,87
2014	16.431	17.108	-677	-1,69
2015	18.779	17.458	1.321	3,29
2016	16.623	17.190	-567	-1,41
2017	19.125	15.999	3.126	7,71
2018	18.792	17.162	1.630	3,97

Kaynak: TÜİK

Şekil 17. Edirne İlinin Net Göç Hızı (2008-2018)



Tablo 32’de Edirne ilinin 2008 yılından 2018 yılına kadar olan göç bilgileri verilmiştir. Net göç hızının en fazla arttığı yıl ‰ 7,71 ile 2017 yılıdır. Net göç hızının en az olduğu yıl ise ‰ -0,24 ile 2011 yılıdır. Genel olarak bakıldığında; 2008-2010-2011-2013-

2014-2016 yılları arasında net göç hızı eksi değere ulaşmıştır. Bir diğer ifadeyle, bu yıllarda Edirne ilinin verdiği göç miktarı aldığı göç miktarından fazladır. Bunun aksine 2009-2012-2015-2017-2018 yılları arasında net göç hızı artı değere ulaşmıştır. Kısaca bu yıllarda Edirne ilinin aldığı göç miktarı verdiği göç miktarından fazladır.

Şekil 17’te 2008 yılından 2018 yılına kadar geçen sürede net göç hızının dalgalı bir seyir gösterdiği görülmektedir. Net göç hızı bazı yıllarda artarken bazı yıllarda azalmaktadır. En fazla eksi değere düştüğü yıl 2008, en fazla artı değere ulaştığı yıl ise 2017’dir. Şekil 15’de görüldüğü gibi Edirne ilinin aldığı ve verdiği göç miktarı arasındaki fark düzenli bir görünüm sergilememektedir.

Şehirdeki net göç hızına baktığımızda; 2008 yılından 2018 yılına kadar geçen sürede net göç hızının dalgalı bir seyir gösterdiği görülmektedir. Net göç hızı bazı yıllarda artarken bazı yıllarda azalmaktadır. Genel olarak bakıldığında; 2008-2010-2011-2013-2014-2016 yılları arasında net göç hızı eksi değere ulaşmıştır çünkü bu yıllarda Edirne ilinin verdiği göç miktarı aldığı göç miktarından fazladır. Bunun aksine 2009-2012-2015-2017-2018 yılları arasında net göç hızı artı değere ulaşmıştır. Bunun sonucunda Edirne ilinin aldığı göç miktarı verdiği göç miktarından fazla olmuştur.

24 mahallesi bulunan çalışma alanımızda tarım ve hayvancılık fonksiyonları şehir merkezinin çevresinde yayılmıştır. Ticaret, sanayi, turizm ve hizmet faaliyetleri ağırlıklı olarak şehir merkezinde bulunmaktadır. Eğitim fonksiyonu genel olarak mahallelerin tümünde mevcuttur.

Tablo 33. Edirne İlinin 2008-2018 Yılları Arasında Aldığı Göçün Miktarı, Cinsiyeti ve Yaş Yapısı

EDİRNE		ALDIĞI GÖÇ										
		2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
TOPLAM		18.792	19.125	16.623	18.779	16.431	16.255	14.813	14.494	14.019	15.183	11.202
ERKEK		8.983	8.484	8.562	8.652	7.671	7.346	6.978	6.952	6.990	7.237	5.409
KADIN		9.809	10.641	8.061	10.127	8.760	8.909	7.835	7.542	7.029	7.946	5.793
0-4	TOPLAM	899	807	719	750	716	704	766	712	853	792	712
	ERKEK	476	410	345	379	378	362	406	349	450	419	366
	KADIN	423	397	374	371	338	342	360	363	403	373	346
5-9	TOPLAM	860	790	762	742	730	772	794	807	861	857	851
	ERKEK	461	417	409	365	384	390	391	404	421	438	459
	KADIN	399	373	353	377	346	382	403	403	440	419	392
10-14	TOPLAM	715	638	627	645	615	655	594	675	773	698	732
	ERKEK	383	343	309	341	297	339	289	347	409	356	380
	KADIN	332	295	318	304	318	316	305	328	364	342	352
15-19	TOPLAM	3.904	4.744	4.252	5.320	3.541	3.777	3.568	1.958	1.842	2.576	772
	ERKEK	1.562	1.848	2.126	2.077	1.447	1.360	1.390	795	783	1.044	334
	KADIN	2.342	2.896	2.126	3.243	2.094	2.417	2.178	1.163	1.059	1.532	438
20-24	TOPLAM	3.696	4.732	3.420	4.218	3.494	3.564	2.893	3.547	2.448	3.459	1.866
	ERKEK	1.668	1.732	1.822	1.880	1.488	1.408	1.222	1.498	1.130	1.367	711
	KADIN	2.028	3.000	1.598	2.338	2.006	2.156	1.671	2.049	1.318	2.092	1.155
25-29	TOPLAM	2.317	2.088	1.841	2.111	1.908	2.078	1.837	2.078	2.124	1.871	1.753
	ERKEK	1.155	1.007	914	1.071	962	1.066	945	1.082	1.067	915	808
	KADIN	1.162	1.081	927	1.040	946	1.012	892	996	1.057	956	945
30-34	TOPLAM	1.357	1.279	1.129	1.282	1.167	1.261	1.257	1.377	1.552	1.427	1.247
	ERKEK	711	627	595	649	579	630	649	724	837	777	625
	KADIN	646	652	534	633	588	631	608	653	715	650	622

35-39	TOPLAM	1.087	956	991	909	910	851	872	888	925	951	868
	ERKEK	573	508	515	434	461	442	477	480	511	553	471
	KADIN	514	448	476	475	449	409	395	408	414	398	397
40-44	TOPLAM	821	739	664	657	625	647	599	673	672	676	647
	ERKEK	434	380	368	339	330	348	343	369	380	388	348
	KADIN	387	359	296	318	295	299	256	304	292	288	299
45-49	TOPLAM	667	545	532	510	452	517	437	471	541	548	555
	ERKEK	315	289	279	280	236	281	246	257	280	317	286
	KADIN	352	256	253	230	216	236	191	214	261	231	269
50-54	TOPLAM	656	485	512	463	512	455	392	402	447	385	470
	ERKEK	325	255	270	228	245	230	221	201	232	212	260
	KADIN	331	230	242	235	267	225	171	201	215	173	210
55-59	TOPLAM	623	440	430	411	487	355	293	343	377	313	282
	ERKEK	323	240	237	222	233	192	158	184	216	171	153
	KADIN	300	200	193	189	254	163	135	159	161	142	129
60-64	TOPLAM	497	375	310	312	449	247	192	234	225	242	173
	ERKEK	256	196	172	171	221	138	111	122	112	122	88
	KADIN	241	179	138	141	228	109	81	112	113	120	85
65+	TOPLAM	693	507	434	449	825	372	319	329	379	388	274
	ERKEK	341	232	201	216	410	160	130	140	162	158	120
	KADIN	352	275	233	233	415	212	189	189	217	230	154

Kaynak: TÜİK

Tablo 34. Edirne İlinin 2008-2018 Yılları Arasında Verdiği Göçün Miktarı, Cinsiyeti ve Yaş Yapısı

EDİRNE		VERDİĞİ GÖÇ										
		2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
TOPLAM		25.182	23.681	24.479	25.755	24.946	25.043	20.226	21.423	21.867	19.247	21.382
ERKEK		8.020	7.682	7.289	8.297	7.838	8.043	6.551	6.835	7.037	6.337	7.133
KADIN		9.142	8.317	9.901	9.161	9.270	8.957	7.124	7.753	7.793	6.573	7.116
0-4	TOPLAM	756	772	806	733	808	805	760	757	850	660	755
	ERKEK	396	366	438	368	402	433	409	390	427	371	378
	KADIN	360	406	368	365	406	372	351	367	423	289	377
5-9	TOPLAM	716	732	783	754	880	907	820	827	897	784	1.068
	ERKEK	377	384	395	384	470	454	408	413	474	404	530
	KADIN	339	348	388	370	410	453	412	414	423	380	538
10-14	TOPLAM	604	623	627	690	702	807	775	757	833	728	851
	ERKEK	331	327	311	378	360	420	378	373	394	396	439
	KADIN	273	296	316	312	342	387	397	384	439	332	412
15-19	TOPLAM	1.935	2.113	2.621	2.401	2.182	2.407	1.784	1.464	1.483	1.375	1.071
	ERKEK	861	976	1.071	1.133	957	1.094	787	623	698	618	473
	KADIN	1.074	1.137	1.550	1.268	1.225	1.313	997	841	785	757	598
20-24	TOPLAM	5.720	4.739	5.485	5.152	5.113	4.540	2.560	3.532	3.272	2.918	3.062
	ERKEK	2.329	2.059	1.650	2.183	1.950	1.850	981	1.408	1.313	1.123	1.291
	KADIN	3.391	2.680	3.835	2.969	3.163	2.690	1.579	2.124	1.959	1.795	1.771
25-29	TOPLAM	2.422	2.217	2.183	2.250	2.193	2.253	2.225	2.407	2.417	2.072	2.385
	ERKEK	1.256	1.113	1.040	1.102	1.040	1.098	1.058	1.097	1.083	1.035	1.266
	KADIN	1.166	1.104	1.143	1.148	1.153	1.155	1.167	1.310	1.334	1.037	1.119
30-34	TOPLAM	1.265	1.216	1.270	1.294	1.399	1.487	1.382	1.522	1.680	1.363	1.589
	ERKEK	635	640	664	657	711	762	725	833	932	760	871
	KADIN	630	576	606	637	688	725	657	689	748	603	718

35-39	TOPLAM	849	923	959	1.028	994	1.053	968	902	973	938	1.117
	ERKEK	421	481	470	533	503	532	489	475	489	536	640
	KADIN	428	442	489	495	491	521	479	427	484	402	477
40-44	TOPLAM	721	672	638	723	742	796	730	705	703	630	758
	ERKEK	367	346	305	373	364	438	395	387	393	370	407
	KADIN	354	326	333	350	378	358	335	318	310	260	351
45-49	TOPLAM	554	491	512	527	565	605	521	472	509	475	546
	ERKEK	273	252	294	257	319	311	298	233	267	241	308
	KADIN	281	239	227	270	246	294	223	239	242	234	238
50-54	TOPLAM	413	432	426	506	471	478	408	397	385	349	375
	ERKEK	207	225	226	258	246	243	218	212	203	186	199
	KADIN	206	207	200	248	225	235	190	185	182	163	176
55-59	TOPLAM	395	362	264	442	364	320	291	292	285	224	245
	ERKEK	214	181	132	214	189	171	152	154	125	110	131
	KADIN	181	181	132	228	175	149	139	138	160	114	114
60-64	TOPLAM	259	287	219	349	254	200	191	186	190	118	178
	ERKEK	130	136	120	170	142	109	108	93	97	67	97
	KADIN	129	151	99	179	112	91	83	93	93	51	81
65+	TOPLAM	553	420	388	609	441	342	360	268	353	256	249
	ERKEK	223	196	173	287	185	128	145	44	142	100	103
	KADIN	330	224	215	322	256	214	215	224	211	156	146

Kaynak: TÜİK

Edirne İlinin 2008-2018 yılları arasında aldığı göçün toplamı 175.716'dır. En fazla göç 19.125 ile 2017 yılında, en az göç de 11.202 ile 2008'de yaşanmıştır. Edirne ilinin belirtilen aralıkta aldığı göçün 83.264'ü erkek, 92.452'si de kadındır. Erkek ile kadın arasındaki göç farkı 9.188'dir. Özellikle 15-19 ve 20-24 yaş gruplarında alınan göç miktarı diğer yaş gruplarına oranlara daha fazladır. Bu yaş gruplarında kadın nüfus oranının fazla olması dikkat çekmektedir (Tablo 33). Edirne şehrinin 20-24 yaş gruplarında aldığı göçte Trakya Üniversitesi'nin varlığı önemli rol oynamaktadır.

Edirne ilinin 2008-2018 yılları arasında diğer illere verdiği göçün toplamı 253.231'dir. Bu göç oranının 81.062'si erkek, 91.107'si kadındır. Şehrin diğer illere verdiği en yüksek göç 2015 yılında 25.755 kişi, en az ise 19.247 ile 2009 yılında gerçekleşmiştir. Verilen göç miktarı oranı en fazla 20-24 yaş grubunda gerçekleşmiştir.

Tablo 33 ve 34'de Edirne ilinin 2008 yılından 2018 yılına kadar aldığı ve verdiği göçün yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde; yıllar içerisinde verdiği göç aldığı göçten fazla olduğu görülmektedir. Her iki durumda da 15-19 ve 20-24 yaş gruplarındaki fazlalık dikkat çekicidir. Göçün bu yaş gruplarında fazla olmasının sebepleri eğitim ve çalışmak için hem il içine hem de il dışına giden nüfusun olmasıdır. Genel olarak bakıldığında; Edirne ili hem göç almakta hem de göç vermektedir. İlin en fazla göç aldığı yıl 2017, en az göç aldığı yıl da 2008'dir. İlin en fazla göç verdiği yıl 2015, en az göç verdiği yıl da 2009'dur (Tablo 33 ve Tablo 34).

BEŞİNCİ BÖLÜM:

EDİRNE ŞEHİRİ'NİN FONKSİYONLARI

5.1. ŞEHİRSEL FONKSİYONLAR

Fonksiyon, etimolojik olarak Fransızca kökenli bir kelime olmakla birlikte toplum biliminde işlev ve görev anlamlarına gelmektedir. Değişen ve gelişen koşullara bağlı olarak şehirlerdeki faaliyetler yani şehirlerin işlevleri de farklılaşmıştır. Yeryüzünde ortaya çıkan ilk şehirler, insanların tarımsal faaliyetlerle uğraşmasıyla ortaya çıkmıştır. Tarımsal faaliyetlerin fazlalığıyla birlikte ticaret gelişmeye başlamıştır. Daha sonra sanayileşme hareketiyle birlikte şehirleşme oranı yükselmiş ve şehirlerin sahip olduğu fonksiyonlarda değişmiştir.

Şehirler, her şeyden önce iş merkezleri, çevresindeki sahaların mahsullerini toplayan ve pazarlayan noktalar ve dışarıdan gelen malların dağıtım merkezleri vazifesini görmektedir. Bunlar şehirlerin başlıca iktisadi hizmetleridir. Ayrıca şehirde ictimai hizmetlerde dikkati çekmektedir. Şehirler tahsil, sağlık ve kültürel hizmetlerin merkezleridir. Keza şehirler dini inançların ve merkezlerin toplandığı noktalardır (Göney, 1995: 93). Şehirlerin sınıflandırılmasında tarım, ticaret, sanayi, bilim-kültür, idari yapı ve askeri özellikler dikkate alınır. Bu sınıflandırmada, bazen bir fonksiyon ağır basarken, bazen birden fazla fonksiyon ön plana çıkar (Atalay, 2011: 251).

Şehirlerin fonksiyonlarının belirlenmesinde coğrafi faktörler önemli olmakla birlikte bu fonksiyonlar yerleşim yerinin büyüme ve gelişmesinde de karşılıklı bir etkiye sahiptir. Çalışma sahamızı oluşturan Edirne şehrinin fonksiyonel gelişimi sahip olduğu coğrafi konumundan gelmektedir. Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı olması, İstanbul'a yakınlığı ve köklü bir tarihe sahip olması gelişmesindeki en önemli faktörler arasında yer alır.

Çalışma sahamıza fonksiyonel açıdan baktığımızda zamanla yeni fonksiyonel özelliklerin şehre katıldığını, bazı özelliklerinde kaybolduğunu görmekteyiz. Osmanlı İmparatorluğu'nda uzun bir dönem başkent konumunda olan şehir günümüzde bu idari fonksiyonunu kaybetmiştir. Sahip olduğu topraklarla tarım şehri konumunda olan Edirne, günümüzde hizmet sektörün de etkili olduğu şehirlerimizden biri olmuştur. Şehirde ayrıca tarihi turizm, eğitim ve eğlence fonksiyonları da gelişim göstermiştir. Bünyesinde Trakya Üniversitesinin bulunması şehre eğitim fonksiyonunu kazandırmıştır (Foto 7). Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kalan birçok tarihi yapı şehrin tarihi turizm fonksiyonunu

canlı tutmaktadır (Foto 8). Bunlara ek olarak ülkemizdeki en köklü sosyal ve sportif etkinliklerden biri olan Edirne Kırkpınar Güreşleri, ilk günkü heyecanı ile devam ederken yaşattığı otantik kültürel mirasıyla ilgi toplamaya devam ederek şehrin eğlence ve rekreasyon fonksiyonunun gelişmesini sağlamıştır (Foto 9).

Foto 7. Trakya Üniversitesi



Foto 8. Selimiye Camisi



Foto 9. Kırkpınar Yağlı Güreşleri



5.1.1. İdari Fonksiyonlar

Bir yerleşim yerinin şehir olarak tanımlanabilmesi için belirli kriterler oluşturulmuştur. Bu kriterler içerisinde; bir yerleşim yerinin idari merkez oluşu, nüfus büyüklüğü ve sahip olduğu ekonomik faaliyetler bulunmaktadır.

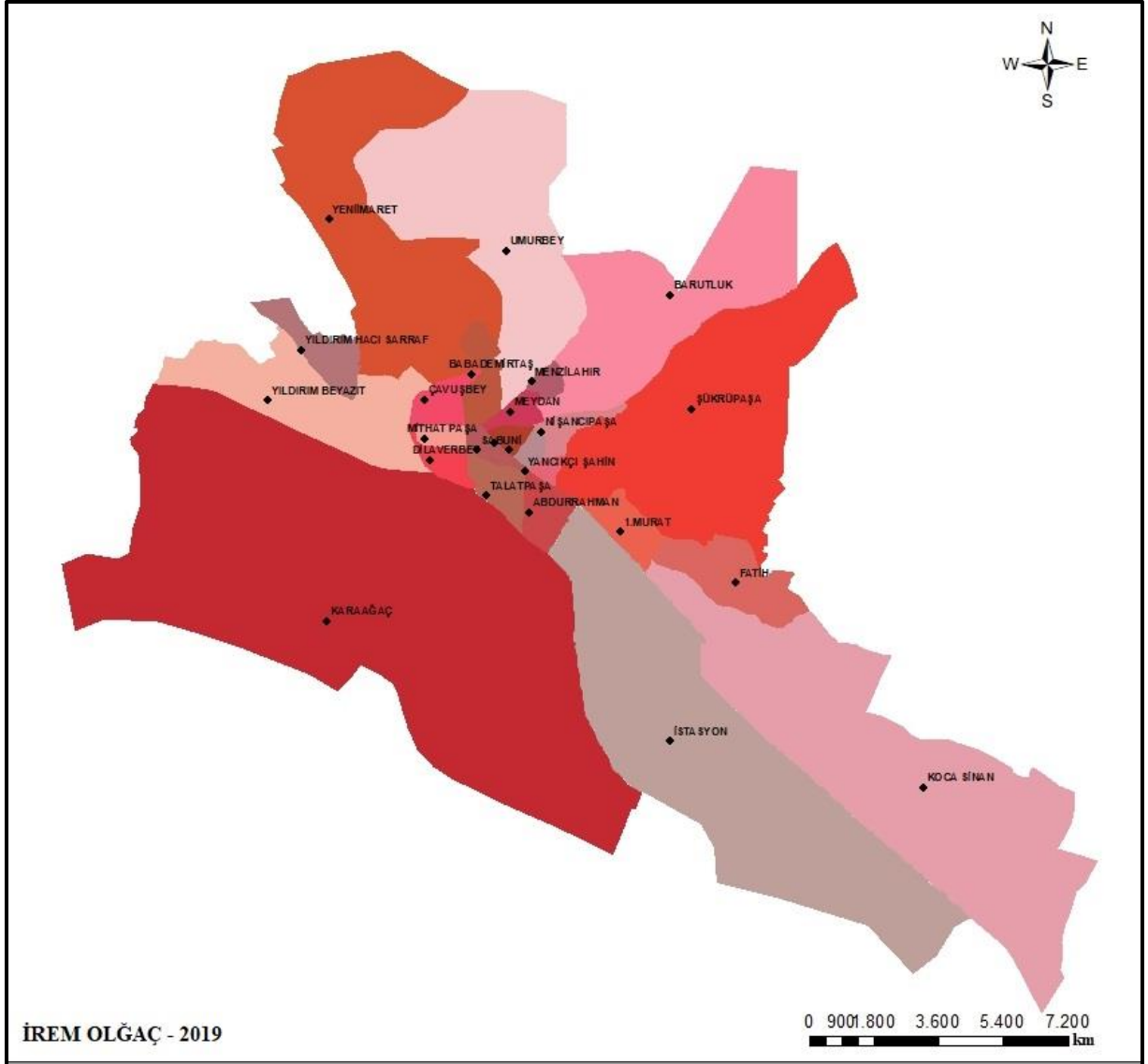
İdari yani yönetim fonksiyonu şehirlerin gelişmesinde ve büyümesinde oldukça önemlidir bir fonksiyondur. İdari fonksiyon diğer fonksiyonlardan daha kolay belirlenebilen ve takip edilebilen bir yapıya sahiptir. Ancak bazı politik konularda değişimler göstermektedir. Politik görüşte meydana gelen bu değişimlere bağlı olarak idari yapıda meydana gelen değişiklikler şehirlerin önem kazanmasına, bazı şehirlerin ise gerilemesine neden olmuştur. Edirne şehrinin önemi Osmanlı Devleti zamanında daha fazla iken, siyasi nedenlerle etki bölgesinin daralması şehrin öneminin azalmasına neden olmuştur (Aliağaoğlu ve Uğur, 2013:166).

Bir yerin merkezi yer olarak gelişmesinde en önemli faktörlerden biri de şüphesiz idarî fonksiyonudur (Karaboran, 1989, 89). Türkiye’de küçük yerleşmelere idarî statünün verilmesi yerleşmede nüfusla birlikte birçok fonksiyonun da gelişmesini beraberinde getirmektedir. Fonksiyonların çeşitliliği oranında şehirlerin merkezîyetçi özelliği ön plana çıkmaktadır (Güner, 1997: 86–87).

Edirne tarihi bir şehir olup Roma ve Bizans İmparatorluğu egemenliğinden sonra Osmanlı İmparatorluğu’na İstanbul’un fethine kadar başkentlik yapmıştır. I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin yenilgiye uğramasının ardından Edirne 1920’de Yunan işgaline uğramış ve Kurtuluş Savaşı’nın başarılı sonuçlanmasıyla 25 Kasım 1922’de Türk egemenliğine girmiştir. Daha sonra Lozan Anlaşması’yla Yunanistan’dan savaş tazminatı olarak alınan Karaağaç’ın 15 Eylül 1923’te Türkiye’ye katılmasıyla ilin sınırı bugünkü halini almıştır.

Türkiye’nin Avrupa’ya açılan kapısı olması ve geçmişte başkentlik statüsüne sahip olmasına rağmen Edirne şehrinin etki alanı çok geniş değildir. Özellikle İstanbul gibi büyükşehrin yakınında ve sınırında olması Edirne şehrinin daha fazla büyümesine ve gelişmesine engel olmaktadır. Buna karşı İstanbul’a daha yakın olan Tekirdağ ve Kırklareli Edirne’ye göre daha çok gelişmişlerdir. Günümüzde çalışma alanımız içinde 24 mahalle bulunmaktadır (Harita 15).

Harita 15. Edirne Şehri'nin Mahalleleri



Harita 15’de Edirne Şehri’nin mahalleleri verilmiştir. Bunlar; I. Murat, Abdurrahman, Babademirtaş, Barutluk, Çavuşbey, Dilaverbey, Fatih, İstasyon, Karaağaç, Koca Sinan, Medrese Ali Bey, Menzilahır, Meydan, Mithat Paşa, Nişancıpaşa, Sabuni, Sarıçapaşa, Şükrüpaşa, Talatpaşa, Umurbey, Yancıkçı Şahin, Yeniimaret, Yıldırım Beyazıt, Yıldırım Hacı Sarraf Mahalleridir.

Mahallelerin büyük bir kısmı çalışma alanımızın merkezinde toplanmıştır. Kuzeye ve güneye doğru gidildikçe mahallelerin alanları büyümekte ve mahalle sayıları azalmaktadır.

İllerin en büyük ve en önemli idari birimini valilikler oluşturmaktadır. Edirne ili valiliği merkez ilçede ve çalışma alanımızdaki mahallelerden biri olan Çavuşbey mahallesinde bulunmaktadır. Edirne’nin eski tarihi Valilik binasının yıkılıp yeniden inşa

edilmesi 1960'lı yıllara rastlamaktadır. Güzel bir mimari görünümü olan ve ahşap malzemeden yapılmış tarihi binanın cephesi doğuya bakıyordu. Ayakta bulunan kuzey ve güney köşkün arasındaki kapıdan girilen yoldan binaya ulaşılmaktaydı. Günümüzde bu yol yine araçların içeri girmesinde kullanılmaktadır. Dış cephe restorasyonu 2014 yılında tamamlanan Valilik binası eski görünümüne yakın bir şekilde imar edildi (Foto 10).

Babademirtaş mahallesinde bulunan Edirne Belediye Binası 1900 yılında hizmete açılmıştır (Foto 11). Şehirdeki anıtsal yapılardan biri olan Belediye Binası, konum olarak tarihsel çekirdek diye tanımlayabileceğimiz, Eski Camii, Üç Şerefeli Camii ve Selimiye Camii üçgeninde, kenti ikiye bölen Talatpaşa Caddesi'nin kuzeyinde yer almaktadır. Edirne Belediye Başkanlığı Binası, inşa edildiği yıllarda, şuandaki bahçesi ve bu bahçe içinde bulunan diğer hizmet binaları bulunmamaktaydı. 1911 yılında belediye binasının yanındaki evler ve önündeki dükkânlar kamulaştırılmış, batı yönündeki küçük bahçe genişletilerek, güneyine o zamanın Eski Sağlık Müdürlüğü Binası inşa edilmiştir. Yapımından sonra uzun yıllar belediye su işletmesinin hizmet verdiği bu bina, bir süre de Kırkpınar Evi; daha sonra da Belediye Sağlık İşleri Birimi olarak hizmet vermiştir. 2015 yılı itibariyle de Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü hizmet binası olarak kullanılmaktadır (www.edirne.bel.tr).

Foto 10. Edirne İl Valilik Binası



Foto 11. Edirne Belediyesi Binası



5.1.2. Tarım ve Hayvancılık Fonksiyonu

İktisadi olarak tarım ve hayvancılık faaliyetlerini temsil eden ve küçük nüfus miktarıyla karakterize edilen kırsal yerleşmelerin yanına, önceleri ticaret, sonraları sanayi ve hizmet sektörleriyle karakterize edilen ve büyük nüfus gruplarını barındıran şehir yerleşmelerinin eklenmiştir. Adı geçen bu iki yerleşme olgusu, ayrı temsil özelliklerine rağmen bir yerleşme bütünlüğü içinde günümüze gelmişlerdir (Bakırcı, 2007:5) Tarımsal faaliyetler geçmişten günümüze kadar önemini her zaman korumuştur. Temel olarak beslenme ihtiyacı devam ettiği sürece de tarım sektörü her zaman gündemde kalacak bir sektör olacaktır. Günümüzde tarım sektörü özellikle sanayi sektörünün gerisinde kalmış gibi görünmekle birlikte, sektörler içindeki önemini muhafaza etmekte, kendi içinde gelişmeyi sürdürmekte, stratejik önemini korumaktadır (Balcı, Akova, 2002: 1). Özellikle sanayi olmak üzere beşeri ve ekonomik faaliyetlerde tarımsal üretim önem taşımaktadır. Sanayinin ham maddesi olan tarım, insanoğlunun da aynı zamanda vazgeçilmez iktisadi kaynağı olmuştur. Önceleri tüketim ve ticaret amaçlı olarak yapılan tarım, zamanla sanayiye hammadde sağlamaya başlamış ve sanayinin gelişiminde en önemli unsurlardan biri olmuştur (Doğan, 2018: 268). Bu durum çalışma alanımız olan Edirne şehrinde de görülmektedir. Edirne şehri

tarım ve hayvancılık faaliyetlerini gerçekleştirmek için uygun yer şekilleri ve iklim özelliklerine sahiptir. Çalışma alanımız Osmanlı imparatorluğu döneminde yetiştirdiği ürünleriyle İstanbul'un gıda ihtiyacını karşılayan bir tarım merkeziydi. Tarım şehri olma özelliğini günümüze kadar koruyan Edirne şehrinin ekonomisinin büyük bir kısmını tarım ve hizmet sektörü oluşturmaktadır.

Edirne şehrinin tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı sahalara, belediye sınırları içinde kırsal özellik gösteren özellikle çalışma alanımızın kuzeyinde Umurbey, doğusunda Fatih, kuzeydoğusunda Barutluk, güneydoğusunda İstasyon, kuzeybatısında Yıldırım Beyazıt ve Yıldırım Hacı Sarraf mahallelerinde gerçekleştirilmektedir.

Edirne şehrinde tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı sahalara, özellikle çalışma alanımızın çevre sınırları içerisindeki mahallelerde gerçekleşmektedir. Yerleşim yerleri çoğunlukla çalışma alanımızın merkezindeki mahallelerde toplanmıştır.

Tablo 35. Edirne Merkez İlçesinin 2004-2018 Yılları Arası Bitkisel Üretim Alanları (Dekar)

Bitkisel Üretim Alanları (Dekar)	2004	2008	2012	2018
Meyve, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanları	3.130	3.342	3.360	3.340
Süs Bitkileri Alanları	-	-	-	-
Sebze Alanları	12.400	13.266	9.000	1.434
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler Alanları	667.040	531.995	460.633	496.470
Kuru Ekim Alanları	-	-	235.809	222.545
Sulu Ekim Alanları	-	-	16.990	23.223

Kaynak: TÜİK

Mahalle bazında bitkisel üretim alanlarının veri tespiti yapılmadığından dolayı bu bölümde ilçe ölçekli veriler kullanılmıştır. Bunun için TÜİK'ten Edirne merkez ilçesinin bitkisel üretim alanları verileri temin edilmiştir. Tablo 35'de Edirne merkez ilçesinin 2004'ten 2018'e kadar belirli yıl aralıklarında bitkisel üretim alanları dekar ölçeğinde verilmiştir.

Edirne merkez ilçede meyve, içecek ve baharat bitkilerinin yetiştirildiği alan 2004 yılında 3.130 dekar iken 2008'de % 6,7 artarak 3.342'e, 2012'de % 0,53 artarak 3.360'a ve 2018'de de % 0,59 azalarak 3.340 dekar olmuştur. Meyve, içecek ve baharat bitkilerinin yetiştirildiği toplam alan, 2004 yılında 3.130 dekar iken 2018'de % 0,67 artmıştır.

Sebze bitkileri alanı 2004'de 12.400 dekar alanı kaplarken, 2008'de % 6,98 artarak 13.266 dekara, 2012'de % 32,15 azalarak 9.000'e, 2018'de de % 84 azalarak 1.434 dekar olmuştur. Sebze bitkilerinin yetiştirildiği toplam alan 2004 yılında 12.400 dekar iken 2018'de % 88,43 azalmıştır.

Tahıl ve diğer bitkisel ürünler alanı 2004 yılında 667.040 dekar alan kaplarken 2008'de % 20,24 azalarak 531.995, 2012'de % 13,41 azalarak 460.633, 2018'de de % 7,77 artarak 496.470 dekar olmuştur. Tahıl ve diğer bitkisel ürünlerin yetiştirildiği toplam alanda 2004'ten 2018 yılına kadar % 25,57 azalma meydana gelmiştir.

Çalışma alanımızdaki diğer üretim alanları kuru ve sulu ekim alanlarıdır. Kuru ekim alanları 2012'de 235.809 dekar iken 2018'de % 5,62 azalarak 222.545 dekar olmuştur. Sulu ekim alanları 2012'de 16.990 dekar iken 2018'de % 36,68 artarak 23.223 dekar olmuştur.

Tablo 35'e bakıldığında; Edirne merkez ilçede ve çalışma alanımızda bitkisel üretim alanlarında en büyük payı tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin aldığı görülmektedir. bu durumun ortaya çıkmasındaki en büyük etki Edirne merkez ilçesinin karasal iklime sahip olmasıdır. Tahıl ve diğer bitkisel ürünler 2004 yılından 2018 yılına kadar geçen sürede azalma eğilim gösterse de çalışma alanımızdaki en büyük üretim alanı olmuştur.

Çalışma alanımızdaki en yüksek paya sahip olan tahıl ve diğer bitkisel ürünler kuraklığa karşı dayanıklı ve çok fazla sulama istemeyen bitki türlerini oluşturmaktadırlar. Bu türler içerisinde; buğday, mısır, arpa, çavdar, yulaf, tritcale, fasulye, bakla, nohut, kanola, ayçiçeği tohumu, çeltik, patates, şekerpancarı, fiğ, yonca, yulaf, sorgum, hayvan pancarı, yem şalgamı, mısır, bezelye ve italya çimi yer almaktadır (Tablo 36).

Tablo 36. Edirne Merkez İlçesinin 2004-2018 Yılları Arasında Yetiştirilen Ürünler (Dekar)

Tarım Ürünü (Dekar)	2004	2008	2012	2018
Buğday	428.000	275.657	245.329	232.632
Mısır	3.630	2.452	1.701	1.397
Arpa	14.580	3.595	4.800	6.531
Çavdar	-	20	40	1
Yulaf	210	70	100	85
Triticale	1.080	180	60	72
Fasulye (Kuru)	2.050	160	70	36
Bakla (Kuru)	-	6	5	-
Nohut (Kuru)	280	50	40	704
Kanola/Kolza Tohumu	-	986	2.400	5.708
Ayçiçeği Tohumu (Yağlık)	171.860	188.041	132.730	166.686
Çeltik	27.530	39.222	54.627	58.627
Patates	700	300	241	25
Şeker Pancarı	2.150	1.417	610	501
Fiğ (Yeşil Ot)	1.350	2.320	3.018	3.543
Yonca (Yeşil Ot)	6.240	2.450	2.897	3.000
Yulaf (Yeşil Ot)	-	-	-	271
Sorgum (Yeşil Ot)	-	-	8	58
Triticale (Yeşil Ot)	-	-	-	24
Mısır (Slaj)	7.360	15.051	12.400	13.979
Hayvan Pancarı	20	1	-	2
Yem Şalgamı	-	-	-	27
Buğday (Hasıl/Yeşil Ot)	-	-	-	1.644
Arpa (Yeşil Ot)	-	-	-	84
Çavdar (Yeşil Ot)	-	-	-	1
Bezelye (Yemlik)	-	-	-	750
İtalyan Çimi (Yemlik)	-	-	-	82

Kaynak: TÜİK

Tablo 36 incelendiğinde; karasal iklime uygun tarım ürünlerinin çoğunlukta olduğunu görmekteyiz. 2004'ten 2018 yılına kadar geçen sürede tarım ürünlerinde hem artış hem de azalmalar görülmektedir. 2018 yılında en fazla artış gösteren ürünlerin başında; çeltik, nohut, ayçiçeği tohumu (yağlık), kanola/kolza ve mısır (slaj) bulunmaktadır. En fazla üretilen üç ürün ise sırasıyla buğday, ayçiçeği tohumu ve çeltiktir. Türkiye'de pirinç; nehirlerin taşkın ovalarında, deltalarda, yani düz ve bereketli alüvyal topraklar üzerinde yetiştirilmektedir. Bol su bulunan ve sulamanın tatbik edildiği yerlerde pirinç ziraati yapılmaktadır (Göney ve Sertkaya, Doğan, 2014: 121). En fazla nehir taşkınlarının yaşandığı ve bereketli alüvyal

topraklara sahip olan ülkemizde çeltik tarımının en fazla yapıldığı illerin başında Edirne gelmektedir. İpsala ilçesi başta olmak üzere Edirne merkez ilçesinde de 2018 yılında 58.627 dekarlık alanda üretim yapılmıştır. 2004 yılında 27.530 dekar iken 2018 yılında % 112,95’lik bir artış göstererek 58.627 dekara ulaşmıştır.

Tablo 37. Edirne Merkez İlçenin 2004-2018 Yılları Arası Kayıtlı Hayvan Sayıları

Hayvan Türleri	2004	2008	2012	2018
Sığır	15.670	17.843	19.259	19.681
Manda	64	31	53	220
At	209	197	198	196
Eşek	55	47	61	48
Koyun	15.380	18.222	24.342	39.597
Keçi	250	199	236	1.499
Yumurta Tavuğu	19.200	16.500	33.078	75.790
Hindi	4.050	3.389	3.901	3.478
Kaz	1.450	1.387	1.843	1.843
Ördek	1.540	1.287	1.620	1.735
Toplam	57.868	59.102	84.591	144.087

Kaynak: TUİK

Çalışma alanımızı oluşturan şehir merkezi yoğun ve kalabalık olduğundan dolayı hayvancılık faaliyetleri de tarım faaliyetleri gibi şehrin uzak kesimlerinde daha çok kırsal karakter gösteren alanlarda yapılmaktadır. Edirne merkez ilçede büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvancılığı yapılmaktadır. Ahır hayvancılığı ve mandıralar süt hayvancılığı için önemlidir. Küçükbaş hayvancılık daha çok kırsal özellik gösteren alanlarda yapılmaktadır. Özellikle merinos koyun yetiştiriciliği dikkat çekmektedir.

TUİK’ten 2004-2018 yılları arasındaki süreçte Edirne merkez ilçesine kayıtlı hayvan sayılarına ait veriler incelendiğinde; bazı hayvan gruplarında artma görülürken bazı gruplarda da azalmalar meydana gelmiştir. 2004’ten 2018 yılına kadar olan sürede toplam hayvan sayılarında artış göze çarpmaktadır. 2004 yılında toplam hayvan sayısı 57.868 iken, 2018 yılında % 148,9 artarak 144.087’ye ulaşmıştır. Bu artışın en büyük sebebi tavuk hayvancılığı üretimindeki artıştır.

Tablo 37 incelendiğinde; Edirne merkez ilçesinde ve çalışma alanımızda kümes hayvancılığından sonra büyükbaş (sığır) ve küçükbaş (koyun) yetiştiriciliği göze çarpmaktadır. Bunların dışında ilçe genelinde manda, at, eşek, keçi, hindi, kaz ve ördek gibi türlerde yetiştirilmektedir. 2004 yılından 2018 yılına kadar geçen sürede tavuk, sığır, manda, koyun ve keçi üretiminde artış görülmektedir. Sığır yetiştiriciliği 2004 yılında 15.670 iken, 2018 yılında % 25,59 artış göstererek 19.681'e ulaşmıştır. Koyun yetiştiriciliği ise 2004 yılında 15.380 iken, 2018 yılında büyük bir artış göstererek 39.597'ye yükselmiştir.

Çalışma alanımız belediye sınırları içerisinde her ne kadar yerleşim alanları fazla olsa da, özellikle kuzeydoğu, güneydoğu, kuzeybatı da yer alan mahallelerde tarım ve hayvancılık faaliyetleri yapılmaktadır.

5.1.3.Sanayi Fonksiyonu

Dünyada sanayi hareketleri aynı anda ivme kazanmamıştır. Bölgelerdeki doğal ve beşeri özellikleri en iyi şekilde değerlendiren ülkelerin sanayi ve ticaret atılımları diğerlerinden önce olmuştur. Diğer bir deyişle bölgelerin doğal ve beşeri özellikleri ile o bölgeye yapılan her türlü yatırım ve faaliyetler sanayinin oluşmasına sebep olmuştur. Ülkemizde de doğal ve beşeri özelliklere bağlı olarak sanayi ve ticaret atılımları aynı zamanda da değil farklı zaman ve farklı bölgelerde başlamıştır (Doğan, 2011: 203). Şüphesiz her olgu gibi sanayi faaliyetlerinin, mekân ne ölçüde olursa olsun bugünkü dağılışı düzenini kazanmasını etkileyen faktörler vardır. Bunlar; hammadde, enerji, işçi, sermaye, ulaşım, pazar, devletin ve yerel otoritenin tutumu, iklimsel unsurların sanayii etkilemeleridir (Tümertekin, 2014: 161).

Şehir yerleşmelerinde sanayi faaliyetleri hiç kuşkusuz, birden bire ortaya çıkmamaktadır. Başka bir anlatımla sanayi üretimi çok küçük işletmeler şeklinde de olsa her şehirde kuruluşundan itibaren rastlanan faaliyetlerin başında gelmektedir. Bu faaliyet, yerleşme alanı içindeki nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak zorunluluğundan doğmuştur (Uğur, Aliağaoğlu, 2013: 175).

Edirne'nin 1969 yılında Kalkınmada Öncelikli İller kapsamına alınması bu bölgede sanayileşme sürecini hızlandırmıştır. İlin sahip olduğu coğrafi konumdan dolayı yurt içi ve yurt dışı ulaşım olanaklarının genişliği, İstanbul gibi büyük bir sanayi ve ticaret metropolüne yakın olması, büyük sanayi gruplarının ilgisini çekmiştir. Ancak bu durum çok uzun sürmemiştir. İl 1976 yılında Kalkınmada Öncelikli İller kapsamından çıkarılmıştır. Bunun

sonucunda yapılacak olan yeni yatırımlar durma noktasına gelmiştir. İldeki sanayileşme süreci çevresinde bulunan Tekirdağ ve Kırklareli illerine göre daha yavaş gerçekleşmiştir. Edirne ilindeki en önemli sanayi sektörü tarımsal ürün işleyen gıda sanayisi olmuştur. Bunlar içerisinde özellikle un, yağ, pirinç, süt ve süt ürünleri tesisleri bulunmaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren tekstil konusunda faaliyet gösteren birçok işletmede kurulmuştur.

Edirne Şehri'nin ekonomisi tarım ağırlıklıdır. Şehirdeki sanayi faaliyetleri de bu bağlamda gıda sanayi üzerine yoğunlaşmıştır. Bunlardan bazıları; İstasyon mahallesinde yer alan Edirne Yağ Sanayi A.Ş. (Olin Yağ Sanayi), I. Murat mahallesinde Trakya Un Sanayi ve Ticaret A.Ş. (Un Sanayi), Sabuni mahallesinde Sezer Değirmencilik (Un Sanayi) bulunmaktadır (Foto 12). Çalışma alanımız içerisinde yer alan I. Murat mahallesinde Trakya Birlik Genel Müdürlüğü (Yağlı Tohumlar) ve Edirne Ticaret ve Sanayi Odası da bulunmaktadır (Foto 13 ve Foto 14). Ayrıca İstasyon mahallesinde Edirne 1. Küçük Sanayi Sitesi İşletme Kooperatifi yer almaktadır (Foto 15). Bunun yanı sıra birçok küçük sanayi tesisi çalışma alanımızın içerisinde mevcuttur.

Foto 12. Edirne Yağ Sanayi ve Ticaret A.Ş.



Foto 13. Trakya Birlik Genel Müdürlüğü



Foto 14. Edirne Ticaret ve Sanayi Odası



Foto 15. Edirne 1. Küçük Sanayi Sitesi



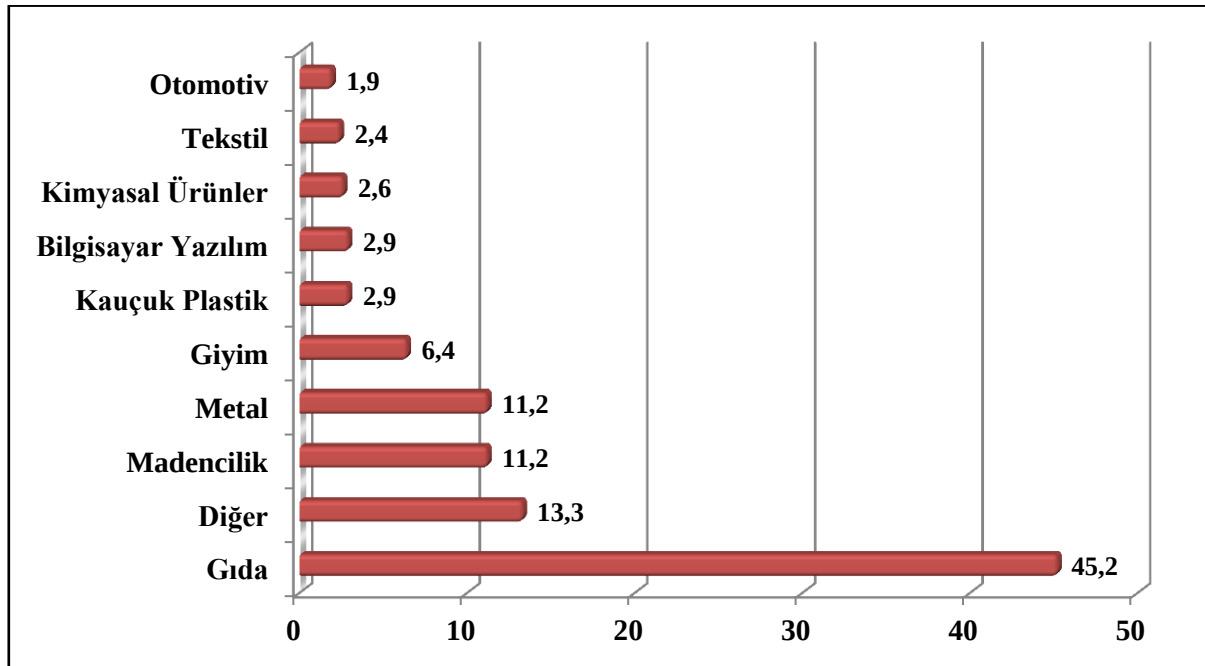
Edirne il sınırları içerisinde Edirne Organize Sanayi Bölgesi, Keşan Organize Sanayi Bölgesi, Uzunköprü Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Siteleri bulunmaktadır. Çalışma alanımız dışında kalan fakat Edirne il sınırları içerisindeki Süloğlu ilçesinde Edirne Organize Sanayi Bölgesi yer almaktadır. Bu alan tarım alanı olmaya müsait olmamasından dolayı tercih edilmiştir. Sanayinin gelişmesine büyük katkı sağlanması, sanayinin ihtiyaç duyulduğu alanlarda uygun altyapı ve çevre imkânlarının yaratılması, kentsel gelişmeyi yönlendirebilecek yerel girişimci ve ortaklıklar tarafından, orta ölçekli sanayi imalathanelerinin kurulup geliştirilmesi sağlanması amacıyla kurulmuştur. Ayrıca son yıllarda artan kırsal ve kentsel göçün önüne geçilerek yoğun işsizlik potansiyeline istihdam alanları yaratılması kuruluş amaçlarının başında gelmektedir (Edirne Belediyesi, 2005: 103).

Sanayi hareketlerinde gerçek anlamda planlanan Organize Sanayi Bölgeleri adından da anlaşılacağı gibi her açıdan bütünü olumlu yönde sağlayan bölgelerdir. Bu bölgeler, şehir içinde dağınık, göze hoş gelmeyen, alt yapısı, sağlık hizmeti, sosyal hizmeti, güvenliği ve yönetimi olmayan işletmeleri bir araya getirmesi bakımından önemlidir. Bu bölgeler sanayinin dengeli yayılmasına, belli sınırlar içinde yapılmasına katkı sağladığı gibi

gerçekleşen göçlere engel olarak bu konuda homojen göç olgusunu da beraberinde getirmiştir (Doğan, 2013: 224).

İl geneline bakıldığında sanayi işletmelerinin genel olarak; gıda, madencilik, metal, giyim, kauçuk plastik, bilgisayar yazılım, kimyasal ürünler, otomotiv ve diğer sektörlerinin üzerinde dağıldığı görülmektedir. Edirne ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımında en yüksek oran % 45,2'yle gıda sanayidedir. En düşük oran ise % 1,9'la otomotiv sanayidedir (Şekil 18). Gıda sanayi işletmeleri neredeyse ilin yarısını kapsamaktadır. Bu durumun oluşmasında ilin tarım şehri olmasının payı büyüktür.

Şekil 18. Edirne İlinin 2018 Yılı Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)



Kaynak: Edirne Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, 2018

Tablo 38. incelendiğinde; Edirne ilinde 2018 yılında en fazla firma 190 sayısıyla gıda sektöründedir. İkinci olarak 56 firma sayısıyla cam, kâğıt, mobilya, matbaa vb. sektörü takip etmektedir. İldeki en düşük firma sayısı da 8 ile otomotiv sektörüdür. Ancak en fazla istihdam sağlayan sektör 6581 çalışan sayısıyla giyim sektörüdür. Giyim sektörünün il içerisindeki istihdam payı % 39'dur (Tablo 38).

Tablo 38. Edirne İlinin 2018 Yılı Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 Sektör)

Sektör	Firma Sayısı	Çalışan Sayısı	İl Payı %
Gıda	190	2630	15,5
Diğer (Cam, Kâğıt, Mobilya, Matbaa)	56	2773	16,4
Madencilik	47	865	5,1
Metal	47	390	2,3
Giyim	27	6581	39
Kauçuk Plastik	12	463	2,7
Bilgisayar Yazılım	12	212	1,2
Kimyasal Ürünler	11	124	0,7
Tekstil	10	2642	15,6
Otomotiv	8	250	1,5
Toplam	420	16930	

Kaynak: Edirne Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, 2018

Edirne il genelinde sanayileşmenin en yoğun olduğu ilçeler Uzunköprü ve Keşan ilçeleridir. Bunun yanında çalışma alanımızın yer aldığı Merkez ilçe, İpsala ve Havsa ilçelerinde de özellikle gıda sanayi konusunda gelişmeler görülmektedir. Tekstil sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin ise Edirne ili Merkez ilçe ve Havsa ilçesinde olduğu görülmektedir (Kubaş, 2012: 8).

5.1.4. Ticaret ve Hizmet Fonksiyonu

Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kara ve demiryolu sınır kapılarına sahip olan Edirne şehri, sahip olduğu coğrafi konumuyla geçmişte günümüze kadar ticaretin geliştiği şehirlerimizden biri olmuştur. Ayrıca D-100 Karayolu ile transit taşımacılığın geliştiği alanlardan biridir. Edirne şehrinde ticaret alanları genel çoğunlukla şehir merkezinde toplanmıştır. Şehir merkezinde toplanan ticaret alanları çevreye doğru azalmaktadır.

Şehirde var olan ticaret alanları lineer bir şekilde Hükümet Caddesi, Eski Londra Asfaltı, Saraçlar Caddesi, Tahmis Meydanı çevresi ve Eski İstanbul Caddesi boyunca gelişme göstermiştir. Merkezin can damarı durumda olan Saraçlar Caddesinde birçok ticaret çeşidinin yoğunlaştığı görülmektedir. Talatpaşa mahallesinde yer alan Eski İstanbul Caddesi'nde mobilyacılar ve terziler bulunmaktadır. Sabuni mahallesinde bulunan Tamis Meydanı'nda yeme, içme, giyim vb. birçok ticaret birimleri mevcuttur. Bu meydan şehrin en hareketli olduğu, çarşının başlangıcı ve esnafın göz bebeği konumundadır (Foto 16). Çavuşbey mahallesine bağlı olan Londra Asfaltında birçok ticaret ve hizmet birimleri bulunmaktadır.

Bunlardan bazıları; banka, bakkal, büro, kargo ve oto alım/satımdır. Hizmet birimlerinden olan serbest muhasebe, mimarlık ve avukatlık büroları çoğunlukla pasajların içinde yer almaktadır.

Foto 16. Tamis Meydanı



Tarihi şehir Edirne’de, günümüzde hala işlevini devam ettiren 4 tane büyük çarşı mevcuttur. Bunlar; Saraçlar Caddesinde yer alan Alipaşa Çarşısı, Sabuni mahallesinde Bedesten, Meydan mahallesindeki Selimiye Arastası ve Dar-ül Eytam (Yetimler) Çarşısıdır (Foto 17 ve 18). İçlerinde birçok dükkân barındıran bu çarşılar Edirne şehrinin ticaretini ve turizmini canlı tutmaktadırlar. Bunların dışında şehirde belirli günlerde farklı mahallelerde kurulan pazarlar da ticareti hareketlendirmektedirler.

Foto 17. Tarihi Bedesten Çarşısı



Foto 18. Tarihi Bedesten Çarşısından Bir Görünüm



Tablo 39. Edirne Şehri’ndeki Meslek Grupları ve Faal Üye Sayısı

Meslek Grubu	Grup İçeriği	Faal Üye Sayısı
1. Meslek Grubu	Toptan ve Perakende Gıdacılar	137
2. Meslek Grubu	Tarım ve Hayvancılık Yemciler Gübreciler	105
3. Meslek Grubu	Hazır Giyim ve Tuhafiyeciler	159
4. Meslek Grubu	Metal ve Tüm Sektör İmalatçıları	174
5. Meslek Grubu	Halı Mobilya Beyaz Eşya ve Elektronik Cihazlar	161
6. Meslek Grubu	Seyahat Acentesi Turizm İşletmeleri ve Yedek Parça Satıcıları	186
7. Meslek Grubu	Orman Ürünleri Hırdavatçılar	118
8. Meslek Grubu	Bankalar Sigorta Acenteleri Sarraflar	41
9. Meslek Grubu	Mühendisler ve Mimarlar	160
10. Meslek Grubu	Eğitim ve Sağlıkçılar	114
11. Meslek Grubu	Hazır Yemek Temizlik Firmaları Bilgisayar Reklamcılar Hizmet	113
12. Meslek Grubu	Akaryakıtçılar	11
13. Meslek Grubu	İnşaat Müteahhitleri	81
14. Meslek Grubu	Bakkal ve Marketlere Perakende Ticaret	159
15. Meslek Grubu	Gümrük Komisyoncuları Yakıt Perakende Ticareti	183
16. Meslek Grubu	Temizlik Malzemeleri ve Tıbbi Cihazların Ticareti	159

Kaynak: Edirne Ticaret ve Sanayi Odası, 2018

Edirne şehrinde ticaretle uğraşan çeşitli meslek grupları vardır. Bu gruplar içerisinde 3.579 faal üye sayısı mevcuttur. En fazla faal üye sayısı 186’yla 6. Meslek Grubu içerisinde yer alan seyahat acentesi, turizm işletmeleri ve yedek parça satıcıları oluşturmaktadır. Bu meslek grubunun fazla olmasındaki en büyük etken Edirne’nin köklü tarihiyle bir turizm şehri olmasıdır. 160 faal üye sayısı ile mühendisler ve mimarlar ön plana çıkmaktadır. Bu durum şehirdeki eğitim fonksiyonunun varlığının göstergesidir.

5.1.6. Ulaşım Fonksiyon

Ulaşım faaliyetleri, yeryüzünde çeşitli yerler ve bölgeler arasında farklı ilişkiler kurulabilmesi bunların ölçülebilmesi ve coğrafi görünümün şekillenmesi üzerindeki yoğun ve önemli etkileri nedeniyle coğrafyanın önemli araştırma konuları arasında gösterilir (Tümertekin, 1987: 9).

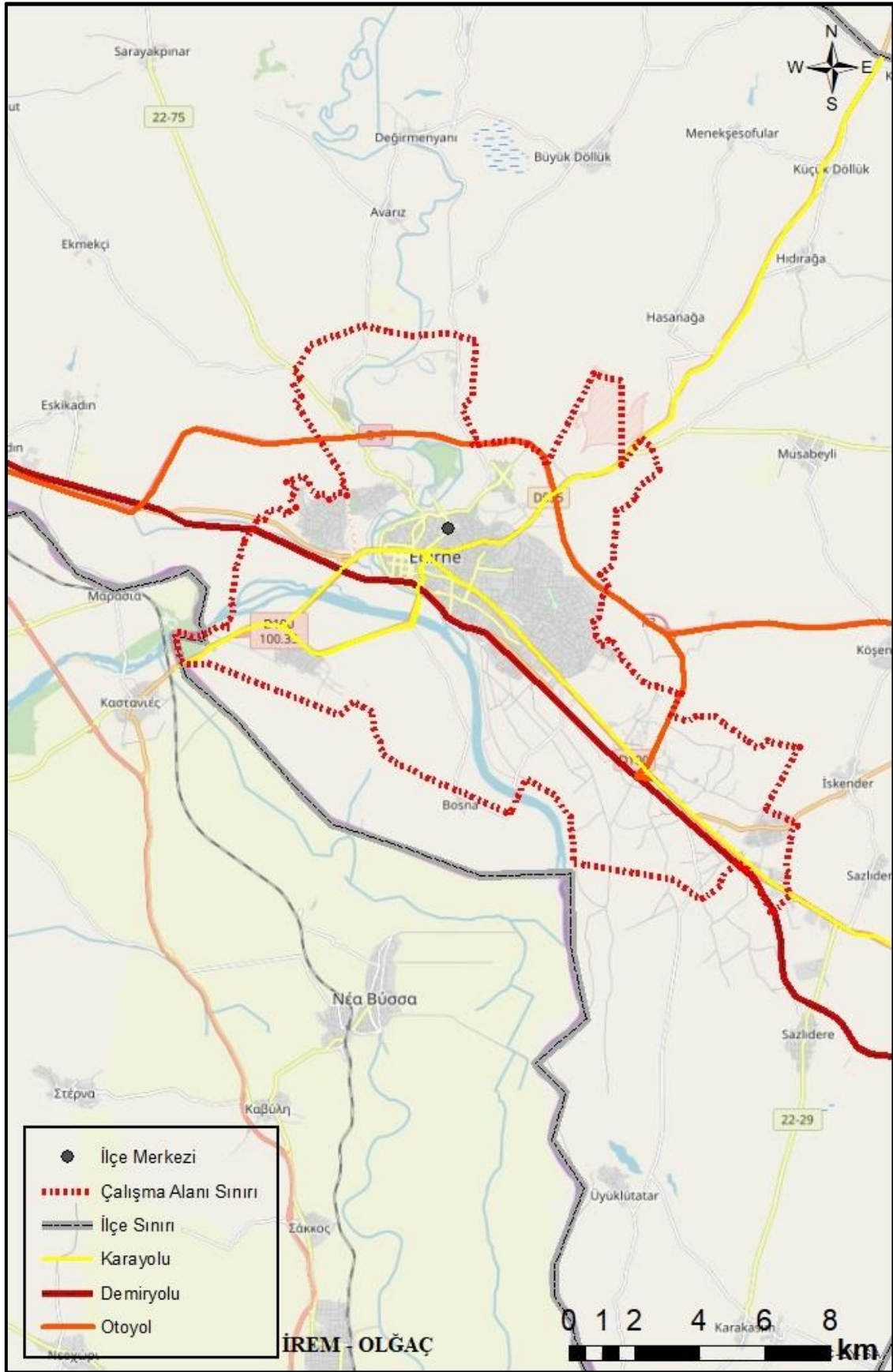
Türkiye konumunun verdiği özellikle ulaşım açısından her zaman büyük bir öneme sahip olmuştur. Tarihi süreç içerisinde Türkiye; Avrupa ve Akdeniz’i doğu ülkelerine bağlayan Anadolu’nu çok önemli bir özel konumu durumundadır. Her zaman ifade edilen şekli ile köprü olma özelliği ilkçağlardan beri üzerinde yaşayan medeniyetlerin kaderlerini de

etkilemiştir. Bundan dolayı Anadolu’da değişik özellikte ve doğrultuda yollar oluşturulmuştur (Özdemir, 2008: 213). Çalışma alanımızı oluşturan Edirne şehri Avrupa’yı Anadolu’ ya bağlayan önemli bir noktada yer almaktadır. Sahip olduğu kara ve demiryolunun varlığı şehrin büyüyüp, gelişmesinde önemli bir faktör olmuştur. Şehir, Kapıkule sınır kapısıyla Bulgaristan, Pazarkule sınır kapısıyla Yunanistan üzerinden Türkiye’nin Avrupa’yla bağlantısını kurmaktadır (Foto 19). Ayrıca İstanbul üzerinden Anadolu ile karayolu bağlantısı mevcuttur. En önemli karayollarından olan D-100 ve TEM Edirne’de son bulmaktadır (Harita 16).

Foto 19. Kapıkule Gümrük Kapısı



Harita 16. Edirne Şehri'nin Ulaşım Ağları Haritası



Günümüzde şehirlerdeki yaşam, büyük ölçüde ulaşım koşullarına bağımlı hale gelmiştir. Günlük hayatta insanlar; iş, eğitim, sağlık, alışveriş gibi farklı amaçlar için sık sık ulaşım ağlarını kullanırlar. İnsanlar, yalnızca fiziki mekân ya da çevreyle değil, diğer insanlarla da karşılıklı etkileşim halinde olduğu için, toplumsal mekân ya da çevreyle de ekonomik, toplumsal ve siyasal ilişkiler içindedir (Tümertekin, 1987: 12).

İnsanlar ihtiyaçlarının çok az bir kısmını hareket etmeden karşılarlar. Çeşitli faaliyetler için yolculuk yapılmalı; mallar hareket ettirilmelidir. Şehirler insan ve mal hareketliliğinin en üst düzeyde yaşandığı yerleşmelerdir. Günlük hayatın çeşitli ihtiyaçlarına rahatça erişimi mümkün kılan yolculuk ve mal hareketlerine şehrsel ulaşım veya kent içi ulaşım denir. Şehrsel ulaşım şehirlerin büyüklüğü, konumu, fonksiyonları ve formu nedeniyle farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır (Aliağaoğlu, Uğur, 2013: 192).

Çalışma alanımız için bir diğer önem noktada şehir içi ulaşımdır. Edirne şehir merkezinde yer alan Londra Asfaltı, Talatpaşa Caddesi, Saraçlar Caddesi ve Hükümet Caddesi başlıca şehir içi ulaşım yollarının bağlantı noktalarını oluştururlar. Ayrıca şehrin güneyinden geçen demiryolu hattı da bir diğer önemli bağlantıdır.

Çalışma alanında şehirlerarası ulaşımı sağlayan iki adet yol mevcuttur. Bunlardan biri şehir merkezinin kuzeyinden geçen, Kapıkule'den başlayıp, İstanbul'a uzanan TEM otoyoludur. Diğeri ise şehir merkezinin ortasından geçen, şehrin İstanbul'la bağlantısını sağlayan D-100 devlet karayoludur. Bu iki yol şehrin doğu tarafında bulunan şehir otogarıyla bağlantı kurmaktadır. Edirne şehrinin sahip olduğu ulaşım imkânları mekânsal gelişimine katkıda bulunmuştur. Şehir içinde ki en önemli ana hat D-100 devlet karayolunun devamı olan, şehir merkezi içinden geçen, doğu-batı istikametindeki Talatpaşa Bulvarı-Londra Asfaltı'dır.

Edirne şehrinin yoğun ticari faaliyetlerinin ve işletmeler yer aldığı bir diğer önemli ulaşım hattı Saraçlar-Hükümet Caddesi'dir. Bundan dolayı Saraçlar Caddesi'nde hem taşıt trafiği hem de yaya trafiğinin yoğun olarak yaşanmaktadır. Konut alanlarının yoğunlaştığı Kıyık Caddesi ve şehir merkezinden kuzeye doğru uzanan Mimar Sinan Caddesi şehir içindeki diğer önemli hatlardır.

Edirne şehrinin karayolu köprüleri çalışma alanının ulaşım özellikleri bakımından önemli bir yer tutmaktadır. Tarihi eski köprüler ve yeni yapılan köprüler şehir içindeki

ulaşımda hizmet vermektedirler. Hizmet veren tarihi köprüler arasında; Meriç, Ahmet Paşa, Fatih, Beyazıd, Gazi Mihal, Ekmekçizade, Yanlızgöz köprüleri bulunmaktadır (Foto 20).

Foto 20. Meriç Köprüsü



Çalışma alanımızda şehir içi ulaşımda hafif-ağır metro, banliyö ve tramvay gibi ray sistemli ulaşım araçları ve havaalanı mevcut değildir. Şehre en yakın Havaalanı İstanbul'da bulunmaktadır. Şehirde demiryolu ulaşım hizmetlerinin verildiği 2 katlı Edirne tren garı İstasyon Mahallesinde bulunmaktadır. Bu tren garı 3000 m² lik bir alanı kaplamaktadır.

5.1.7. Turizm ve Rekreasyon Fonksiyonu

Yeryüzündeki herhangi bir bölgenin turizm sektörünün ilgi alanı içine girebilmesi ancak kendine özgü, yani onu diğer bölgelerden farklı kılan, bazı çekiciliklere sahip olmasıyla mümkündür. Çekicilik unsurları zaman zaman doğal faktörler olarak karşımıza çıkarken, bazı durumlarda da beşeri faktörler turizm sektörünün değerlendirildiği zenginlikler arasında yer almaktadır. Ancak bazen hem doğal hem de beşeri çekiciliklerin her ikisi birden turizmin varlığı ve gelişmesi üzerinde rol oynayabilmektedir (Akova, 2018: 392).

Çalışma alanımızı oluşturan Edirne şehrinde hem doğal hem de beşeri faktörler turizm etkilemiştir. Şehir sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerle turizm faaliyetlerinin çeşitlenmesine katkıda bulunmuştur. Çalışma alanımızda; tarihsel, inanç, doğa, festival, panayır gibi çeşitli türlerde turizm faaliyetleri gelişmiştir (Foto 21).

Foto 21. Meriç Köprüsü'nden Karaağaç Yoluna Doğru



Edirne, Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğunun hüküm sürdüğü şehirlerimizden biridir. Tarih boyunca birçok önemli uygarlığı bünyesinde barındırmasından dolayı tarihsel turizm potansiyeli yüksek olan bir şehirdir. Özellikle Osmanlı döneminde en parlak dönemlerinden birini yaşayan Edirne şehri, tarihsel birçok yapıyı o dönemde sınırlarına katmıştır. Çalışma alanımızda bulunan birçok tarihi yapı Osmanlı dönemine aittir. Camiler, medreseler, külliyeler, çarşılar, hanlar, hamamlar, çeşmeler vb. birçok eser şehrin kimliğini oluşturmuştur.

Edirne Valiliği'nden alınan bilgiler doğrultusunda il genelinde; 86 Arkeolojik, 1 Kentsel, 1 Tarihi ve 17 Doğal olmak üzere toplamda 105 adet SİT alanı bulunmaktadır. 2010 yılında Selimiye Camisi ve Kırkpınar Festivallerinin UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmesi şehirdeki turizmi etkilemiştir. Ayrıca şehrin önemli kimliklerinden biri olan ve yaşayan en eski spor unvanına sahip “Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri” UNESCO Soyut Dünya Kültür Mirası Listesi'ne 2010 yılında kabul edilmiştir. Tarihi kaynaklara göre I. Murat döneminden itibaren başlayan yağlı güreş müsabakaları, günümüzde yöresel bir etkinlik olarak ülkemizde sürdürülmektedir. Kültür ve sanat festivali şeklinde düzenlenen müsabakalar her yıl Haziran ayının son haftası ile Temmuz ayının ilk haftası arasında yapılmaktadır.

Şehir, sahip olduğu tarihi zenginliğinin yanında kültürel zenginliğiyle de önemli bir potansiyele sahiptir. Bu durum şehirde düzenlenen şenlik ve festivallerde karşımıza çıkmaktadır. Baharın gelişinin kutlandığı Hıdrellez, Dallık ve Kakava şenlikleri. Hıdrellez ve Dallık Türkler tarafından, Kakava ise Edirne'de yaşayan Roman vatandaşlar tarafından kutlanmaktadır. Bu şenliklerin dışında Bektaşî e Alevî inancına sahip vatandaşlar tarafından Sultan Nevruz Günü etkinlikleri düzenlenmektedir. Ayrıca Edirne Tanıtım ve Turizm Derneği ile Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsü öncülüğünde, Edirne Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü desteğinde düzenlenen “Edirne Lavanta Tarla Günleri” ilk kez 7-10 Haziran 2018 yılında gerçekleşti (<https://www.haberler.com> Erişim Tarihi: 08.06.2018). Bu yıl 6-10 Haziran arasında ikincisi gerçekleşen bu festivalde, yerli ve yabancı birçok turiste ev sahipliği yaptı (Foto 22).

Foto 22. Edirne Lavanta Günleri 2019



5.1.8. Eğitim Fonksiyonu

Çalışma alanımızı oluşturan Edirne şehri, 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 20 Temmuz 1982 tarihinde kurulan Trakya Üniversitesi'yle eğitim fonksiyonunu kazanmıştır.

2005-2006 eğitim-öğretim yılında “Bölge Üniversitesi” olan Trakya Üniversitesi 3 il, 16 ilçeye yayılmıştı. O dönemde 9 fakülte, 3 enstitü, 6 yüksekokul, 1 konservatuvar, 23 meslek yüksekokulu, 15 araştırma ve uygulama merkezi ve 2 Ana Okulu'ndan oluşuyordu. Daha sonra yeni kurulan “Namık Kemal Üniversitesi” ve “Kırklareli Üniversitesi” ne bazı birimler geçiş yapmıştır. Ayrılan birimlerden sonra “Trakya Üniversitesi” 2011-2012 eğitim-öğretim yılında 1 il, 4 ilçe de, 8 fakülte, 4 enstitü, 4 yüksekokul, 1 konservatuvar, 9 meslek yüksekokulu, 20 araştırma ve uygulama merkezi ve 1 Ana Okulu'nu mevcuttu. Bununla birlikte “İl Üniversitesi” olma özelliğini kazanmıştır (<https://oidb.trakya.edu.tr> Erişim Tarihi: 04.03.2018).

Tablo 40. Edirne Merkez İlçesinin 2018 Yılına Ait Öğrenci ve Okul Sayıları

Okul Türü	Öğrenci Sayıları	Okul Sayıları
Okul Öncesi	3133	10
İlkokul	7173	29
Ortaokul	7029	26
Lise ve Dengi Okullar	8323	28
Toplam	25904	93

Kaynak: Edirne İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2018

Trakya Üniversitesi her yıl binlerce öğrenciye Edirne şehre katmaktadır. Artan şehir nüfusuyla birlikte şehir hareketlenmektedir. Bunu dışında merkez ilçede eğitim hizmeti veren birçok devlete bağlı, özel ve resmi eğitim kurumları bulunmaktadır. Edirne merkez ilçede 2018 verilerine göre toplam 93 adet devlete bağlı özel ve resmi eğitim kurumları vardır. Bunların 10 tanesi okul öncesi, 29'u ilkokul, 26'sı ortaokul, 28'i lise ve dengi okulları oluşturmaktadır. Bu kurumlarda eğitim gören öğrenci sayısı toplamda 25.904'tür (Tablo 40).

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Bu çalışmada kuruluşundan günümüze kadar geçen sürede Edirne Şehri'nin mekânsal olarak değişimi ve gelişimi üzerinde durulmuştur. Edirne Şehri'nin değişim ve gelişmesine neden olan fiziki ve özellikler incelenmiştir. Ayrıca şehrin sosyo-ekonomik özellikleri üzerinde de durulmuştur.

Edirne Şehri'nin Marmara Bölgesi'nin Ergene Bölümü'nde (Trakya kısmında) yer alması ve sınır şehri olması Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapılarından biri olmasına olanak sağlamıştır. Sahip olduğu coğrafi konumla birçok uygarlığın hâkimiyet kurduğu bir şehir olmuştur. Bu durumun oluşmasında şehrin morfolojik olarak Meriç Nehri'nin birleştiği noktada ve Tunca Nehri'nin yaptığı yayın çevresinde fazla eğimli olmayan araziler üzerinde kurulmuş olması, Meriç, Tunca ve Arda Nehirleri gibi önemli su kaynaklarına sahip olması, karayolu ve demiryollarının varlığıyla kesişim yolların noktasında olması Edirne Şehri'nin önemini daha da arttırmıştır.

Yerleşme alanına baktığımızda şehrin kuzeyinde Istranca Dağları, orta bölümünde Ergene Havzası, güneyinde dağ ve platolar ile Meriç Deltası bulunduğunu görmekteyiz. Şehrin yayıldığı sahadaki başlıca ovalar incelediğimizde; Meriç Havzası, Kazan, Soğukkuyu, Mehter, Kirişane ve Tunca ovaları karşımıza çıkmaktadır. Kazanova Ovası Meriç Vadisi'nde bulunan Kapıkule ile Edirne arasında yer alırken, Tunca Ovaları Tunca Nehri Vadisi'nde sıralanmış küçük düzlükleri oluşturmaktadır. Bu ovaların bulunduğu araziler genel olarak hafif eğimli bir seyir göstermektedir. Şehrin İstanbul yolunun kuzeyine doğru gelişen kısmını oluşturan Fatih, I. Murat, Kocasinan ve Şükrüpaşa mahalleleri düz bir topografyaya sahiptir.

Ayrıca İstanbul yolunun güney kısmında demir yolu hattı boyunca uzanan İstasyon mahallesi ve çevresinde de topografik açıdan düz bir arazi yer almaktadır. Eğim genel olarak kuzeye doğru gidildikçe artmaktadır. Fazla eğimli olmayan düz bir araziye sahip olan şehirde verimli alüvyal toprakların varlığını görmekteyiz. Çalışma alanındaki toprakların büyük bir kısmı I., II., III., ve IV. sınıf araziler üzerinde gelişme göstermiştir. Edirne şehri tarım ve hayvancılık faaliyetlerini gerçekleştirmek için uygun yer şekilleri ve iklim özelliklerine sahiptir. Edirne şehrinin tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı sahalar, belediye sınırları içinde kırsal özellik gösteren alanlarda yapılmaktadır. Özellikle çalışma alanımızın kuzeyinde Umurbey, doğusunda Fatih, kuzeydoğusunda Barutluk, güneydoğusunda İstasyon,

kuzeybatısında Yıldırım Beyazıt ve Yıldırım Hacı Sarraf mahallelerinde tarımsal faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Tarımsal faaliyetler daha çok şehir merkezinin çevresinde yapılmaktadır. Şehir merkezinde konutlaşma, hizmet, ticaret ve gıda sanayi sektörü ön plandadır. Çalışma alanımızı oluşturan Edirne şehrinde temel geçim kaynağı tarım ve hizmet sektörüdür. Ancak tarımsal faaliyetlerin yapılması ne kadar önemliyse bunu değerlendirecek sanayi kollarının varlığı da o kadar önemlidir. Bunun için şehirdeki sanayi faaliyetleri arttırılmalıdır.

Çalışma alanımız bitki örtüsü çeşitliliği bakımından zengindir. Bünyesinde var olan endemik türler ormanlık şehirdeki flora ve faunayı olumlu yönde etkilemektedir. Ancak yerleşim alanların açılmasına bağlı olarak bitki örtüsü zarar görmektedir. Bu yüzden mevcut bitki örtüsünü korumaya yönelik, yerleşim alanlarının daha planlı, verimli toprakların dışında yapılması gerekmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında 34.528 kişi olan Edirne şehri nüfusu, 2018 yılında 166.494'e ulaşmıştır. Yıllar içerisinde genel olarak artan nüfus miktarı özellikle 1969'dan sonra sanayileşme sürecine girmesiyle birlikte şehir göç almaya başlamıştır. Ancak bu göç hareketi 1976'dan sonra yön değiştirerek göç vermeye başlamıştır. 1976 yılında şehir kalkınmada öncelikli iller arasından çıkartılmasından dolayı çevre illere doğru göç hareketi yaşanmıştır. Çalışma alanımızda var olan ekonomik faaliyetler; tarım, hizmet ve sanayi sektörü olarak sıralanmaktadır.

Çalışma alanında şehirlerarası ulaşımı sağlayan iki farklı yol mevcuttur ve ulaşım fonksiyonunun gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bunlardan biri şehir merkezinin kuzeyinden geçen, Kapıkule'den başlayıp, İstanbul'a uzanan TEM otoyoludur. Diğeri ise şehir merkezinin ortasından geçen, şehrin İstanbul'la bağlantısını sağlayan D-100 devlet karayoludur. Edirne şehrinin sahip olduğu ulaşım imkânları mekânsal gelişimine katkıda sağlamıştır.

Edirne Şehri'nin sahip olduğu köklü tarihe, kültürel değerlere ve doğal güzelliklere sahip çıkılarak, bu değerlerle özdeşken bir şehir statüsü kazanmasını sağlamak için şehrsel gelişimi üzerinde durulmuştur. Bu amaçla aşağıda belirtilen değerlendirilmelere dikkat edilmelidir.

- Şehrin ülke ve bölge kalkınmasıyla uyumlu büyüme ve gelişmesini sağlamak amacıyla bünyesinde var olan değerler üstünde durularak tarih, kültür, ticaret, spor ve hizmet arasında denge sağlanmalıdır.

- Kaleiçi'nin batısında yer alan Babademirtaş ve Çavuşbey mahallelerinin kuzey kısımları plansız gelişme göstererek gecekondulaşmış, ulaşım, elektrik vb. altyapı eksikleri yaşamaktadır. Bu mahallelerde daha düzenli gelişme planları yapılmalıdır.
- Edirne Şehri'nin tarihi dokusuna zarar veren kaçak yapılaşma için gerekli önlemler alınmalıdır.
- Ticaret ve hizmet alanları ana yollar üzerinde lineer bir şekilde gelişirken, daha sonra ara yollar ve konut alanlarına doğru büyüyerek birimlerin bir arada bulunmasına engel olmaya başlamıştır. Buna engel olmak için konut alanlarının daha planlı düzenlenmesi üzerinde durulmalıdır.
- Şehrin ekonomisi canlandırmak için sanayi alanlarının artırılması gerekmektedir. Ancak kurulacak olan sanayi kuruluşlarının yer seçiminde dikkatli olunması gerekmektedir.
- Tarihi ve anıtsal yapıların yeterli değeri görmemesi ve bakımsızlığa terk edilmesinin önüne geçilmesi için çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ayrıca şehrin sahip olduğu tarihi kimlik günümüzde yeterli ilgiyi görmemektedir. Bu yüzden bu kimliği yeniden hatırlatacak çalışmaların yapılması gerekmektedir.
- Edirne Şehri'nin odak noktası olan Selimiye Cami ve çevresinin eşsiz görünümü ne yazık ki Londra Asfaltı üzerinde bulunan binaların kat adetleri artmasından dolayı, özellikle batı yönünden tam olarak görülememektedir. Bunun için gerekli planlamaların yapılması gerekmektedir.
- Çalışma alanı içerisinde kültür merkezlerinin, sinema ve tiyatro salonlarının, spor, park vb. alanların artırılması gerekmektedir.
- Şehrin sahip olduğu potansiyellere baktığımızda sahip olduğu coğrafi konum, şehrin bir sınır şehrin konumunda olması, Yunanistan ve Bulgaristan'la komşu olması, şehrin sahip olduğu tarihi kimlik kültür turizm açısından büyük bir önem taşımaktadır. Eski eserlerin ve yapıların yoğun olarak şehirde bulunması ve turizm açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.
- Şehir içerisinde bulunan Karaağaç ve Tavuk Ormanı, Meriç ve Tunca nehirlerinin varlığı önemli rekreasyon alanlarını oluşturmaktadır. Bu alanların potansiyeline uygun kullanılabilecek şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.
- Şehrin sahip olduğu verimli topraklar tarımsal üretim için büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Bu alanlardan daha yüksek verim elde edilmesi için gerekli analizlerin yapılması, tarım alanlarının konut alanları tarafından işgal edilmesinin önüne geçilmesi gerekmektedir.

- Çalışma sahasının sahip olduğu uygun iklim ve toprak özelliklerine yönelik tarımsal faaliyetlerin yapılmasına ve bu potansiyelin en iyi şekilde değerlendirilmesine dikkat edilmeli.
- Şehir içerisindeki yeni yerleşim alanları için verimli tarım arazileri yerine daha uygun alanların tercih edilmesi gerekmektedir.
- Şehir içerisinde yeşil alanların az olduğu gözlemlenmiştir. Sürdürülebilir bir yerleşim alanı açısından, yeşil alanların az olduğu özellikle merkez mahallelerde yeni yeşil alanlar oluşturulmalıdır.
- Şehrin sahip olduğu doğal, kültürel ve ekonomik değerlerin ve potansiyelin iyi değerlendirilmesi için yerel halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir.



KAYNAKÇA

AKOVA, İ.: 2018

Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Pegem

Akademi, Editörler: Prof. Dr. Mesut Doğan,
Prof. Dr. Özlem Sertkaya Doğan, 1. Baskı,
Ankara.

ALİAĞAOĞLU, A., Uğur, A., 2013

Şehir Coğrafyası, Nobel Yayınları, Ankara.

ATALAY, İ.: 2011

Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği, Meta
Basım Matbaacılık, İzmir.

ATIL, E.: 1999

Klasik Dönem Osmanlı Sanatı ve Mimarisi, Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu,
Osmanlı Medeniyeti Tarihi İçinde, Zaman
Yay., Cilt: 2, İstanbul.

BALCI AKOVA, S.: 2002

Ergene Havzasının Coğrafi Potansiyeli,
Çantay Kitabevi, İstanbul.

BATUR, E.: 2011

**Uzaktan Algılama ve CBS Entegrasyonu
ile Taşkın Alanlarının Belirlenmesi: Meriç
Nehri Örneği**, Hava Harp Okulu
Komutanlığı, Yüksek Lisans Tezi.

BAYARTAN, M.: 2005

“Tarihi Coğrafya Çalışmaları Açısından

- Şehir ve Osmanlı Şehri”, **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi**, Sayı:13, sayfa: 88.
- BAYKAL, B. S.: 1993 **Edirne’nin Uğramış Olduğu İstilalar, Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara.
- BAYRAMOĞLU ALADA, A.: 2008 **Osmanlı Şehrinde Mahalle**, Sümer Kitabevi, İstanbul.
- BOLU, E.: 2007 **Kentsel Alanlardaki Akarsuların Ekolojik Açıdan Değerlendirilmesi; Meriç Nehri Örneği**, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- BOZKURT, N.: 2007 **İslam Ansiklopedisi “Nüfus” Maddesi**, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 33.
- BREIER, M.: 2013 **Getting Around In The Past: Historical Road Modelling, Understanding Different Geographies**, Springer, London.

BÜYÜKYEĞEN, G.: 2008

Edirne Kent Merkezi ve Yakın Çevresi

Rekreasyonel Kaynak Değerlerinin

Sürdürülebilirlik Bağlamında

Değerlendirilmesi, Zonguldak Karaelmas

Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj

Mimarlığı Bölümü, Yüksek Lisans Tezi.

CANSEVER, T.: 2014

İslam'da Şehir ve Mimari. Timaş

Yayınları, İstanbul.

DİKTAŞ, A.: 2008

XVI. Yüzyılın Son Çeyreğinde Edirne'de

Sosyal Hayat, Trakya Üniversitesi, Sosyal

Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü, Yüksek

Lisans Tezi.

DOĞAN, M.: 2011

Mengen Havzası'nın Beşeri ve İktisadi

Coğrafyası, İstanbul Üniversitesi, Sosyal

Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı,

Basılmış Doktora Tezi.

DOĞAN, M.: 2011

“Türkiye’de Uygulanan Nüfus Politikalarına

Genel Bakış”, Marmara Coğrafya Dergisi,

Sayı 23.

DOĞAN, M.: 2013

“Türkiye Sanayileşme Sürecine Kısa Bir Bakış”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı 28.

DOĞAN, M.: 2018

Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Pegem Akademi, Editörler: Prof. Dr. Mesut Doğan, Prof. Dr. Özlem Sertkaya Doğan, 1. Baskı, Ankara.

DSİ, 2013

Meriç Nehri Taşkın Erken Uyarı Sistemi, III. Ulusal Taşkın Sempozyumu, İstanbul.

EDİRNE BELEDİYESİ, 2005

Edirne Sit Alanı ve Etkilenme Bölgesi 1/5000 Nazım İmar Planı ve 1/1000 Uygulama İmar Planı Raporu, Edirne.

EDİRNE BELEDİYESİ, 2014

Edirne Belediyesi Turizm Rehberi, **Edirne**, Edirne Belediyesi Yayınları.

EDİRNE ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ, 2016

Edirne İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu, Edirne Valiliği, Edirne.

EDİRNE VALİLİĞİ, 2005

İl Tarım ve Kırsal Kalkınma Master Planlarının Hazırlanmasına Destek Projesi Edirne Tarım Master Planı, Tarım

ve Köy İşleri, Edirne Tarım İl Bakanlığı
Müdürlüğü, Edirne.

EMECEN, F. M.: 1998

**“Tarih Koridorlarında Bir Sınır Şehri:
Edirne”** Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz
(Ed.), Edirne: Serhattaki Payitaht, Yapı Kredi
Yayınları, İstanbul.

ERDOĞAN, N.: 2006

**Edirne Kentinde Konut Yerleşimlerinin
Fiziksel ve Sosyal Yapısının Kültür
Bağlamında Değerlendirilmesi,** Trakya
Üniversitesi Rektörlüğü Yayın, Sayı 67.

EYİCE, S.: 1993

**“Bizans Devrinde Edirne Tarihinde
Başlıca Olaylar”,** Edirne’nin 600. Fethi
Yıldönümü Armağan Kitabı İçinde, Türk
Tarih Kurumu Yay., Ankara.

GETIS, A., GETIS, J., BJELLAND, M.D.,
FELLMANN, J. D., 2011

Introduction To Geography, McGraw-Hill
International Edition, London.

GÖKBİLGİN M. T.: 1952

**XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşaeli
Livası,** İstanbul Üniv. Ed. Fak. Yay.,
İstanbul.

GÖKBİLGİN, M. A., AKIN, V., BULUT, C., 2015

“Edirne” Prof. M. Tayyip Gökbilgin’in Edirne Makaleleri., Trakya Üniversitesi Yayınları, Edirne.

GÖKBİLGİN, T. M.: 1994

Edirne, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, cilt 10, İstanbul.

GÖNENÇGİL, B.: 1997

“Edirne ve Tekirdağ’ın Aylık ve Yıllık Yağışlarının Karşılaştırılması”, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı 32.

GÖNEY, S., SERTKAYA DOĞAN, Ö.: 2014

Sıcak Bölgelerde Ziraat Hayatı (2. bs.), Nobel Yayınları, Ankara.

GÖNEY, S.: 1995

Şehir Coğrafyası (3.bs.), İstanbul Üniversitesi Yayınları, Cilt: 1, İstanbul.

GÜNER, İ.: 1997

Iğdır’ın Kentsel Fonksiyonları ve Fonksiyonel Sınıflandırılmasındaki Yeri, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı 32.

İNALCIK, H.: 2006

Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600), İstanbul Yayınevi, İstanbul.

KARABORAN, H. H.: 1989

“Şehir Coğrafyası ve Şehirsell Fonksiyonlar”,

- Elazığ: F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, C.**
3/1, sayfa:89.
- Karagöz, M.: 1999
- Osmanlıda Şehir ve Şehirli Mekân-İnsan-
Beşeri Münasebetler (XV-XVIII. Yüzyıl),
Yeni Türkiye Yayınlar, Cilt:4.**
- KUBAŞ, A.: 2012
- Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma
Metni** [http ://www.tek.org.tr](http://www.tek.org.tr), TRAKYA.
- LIVINGSTONE, D. N., Withers, J. W. C.,
2010
- Coğrafya ve Devrim, Yapı Kredi Yayınları.**
- MALKARALI, S., KORKMAZ, M. S.,
SEZEN, N., 2008
- Meriç Nehri Taşkını ve Taşkınlar İle İlgili
Geliştirilen Uluslar Arası Projeler, 5.
Dünya Su Forumu Türkiye Bölgesel Su
Toplantıları, Taşkın Konferansı Bildiri
Kitabı, DSİ XI. Genel Müdürlüğü, Edirne.**
- MANSEL, A. M.: 1993
- “İlk Çağda Edirne” Edirne’nin 600. Fethi
Yıldönümü Armağan Kitabı, Türk Tarih
Kurumu Yay., Ankara.**
- ÖZALP, İ.: 1999
- Kısa Edirne İli Tarihi, Edirne Ticaret
Borsası, Kültür Yayınları, Edirne.**

ÖZDEMİR, Ü.: 2008

“Ulaşım Coğrafyası Açısından Önemli Bir
Güzergâh: Karabük-Bartın Karayolu”, **Doğu
Coğrafya Dergisi**, 19 (13).

PEREMECİ, O. N.: 1940

Edirne Tarihi, Edirne ve Yöresi, Eski
Eserleri Sevenler Kurumu Yay., Edirne.

READER, J.: 2007

Şehirler, YKY Yayınları. İstanbul.

RUBENSTEIN, M. J.: 2011

**The Cultural Landscape, An Introduction
To Human Geography**, PEARSON, Tenth
Edition.

SERTKAYA DOĞAN, Ö.: 2018

Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Pegem
Akademi, Editörler: Prof. Dr. Mesut Doğan,
Prof. Dr. Özlem Sertkaya Doğan, 1. Baskı,
Ankara.

SERTKAYA DOĞAN, Ö.: 2018

“Türkiye’de 2040 ve 2060 Nüfus
Projeksiyonlarına Göre Demografik
Fırsatlar”, **Türk & İslam Dünyası Sosyal
Araştırmalar Dergisi**, TİDSAD, Yıl 5, Sayı
18, İstanbul.

TANOĞLU, A.: 1969

Nüfus ve Yerleşme, İstanbul Üniversitesi

Yayınları, No: 1183.

TUFAN, M.: 2003

Tarih Açısından Edirne'nin Yeri, I. Edirne
Kültür Araştırmaları Sempozyumu: 23-25
Ekim 2002 – Edirne: Bildiriler, Edirne
Valiliği Yay., Edirne.

TUROĞLU, H., ULUDAĞ, M., 2013

**“Arşiv Verilerine Dayalı Ön
Değerlendirme: Edirne’de Meydana Gelen
Eski ve Güncel Taşkınlar”**, Prof. Dr. Asaf
Koçman’a Armağan, Ege Üniv. Ed. Fak.
Yayın, Sayı 180.

TÜMERTEKİN, E.: 1987

Ulaşım Coğrafyası (2.bs.), İstanbul
Üniversitesi Yayınları.

ULUDAĞ, M.: 2018

**“Edirne Kent Merkezi Yerleşim Alanının
Zamansal ve Mekânsal Değişimi”**, Balkan
Eğitim Araştırmaları, Trakya Üniversitesi
Yayın No: 195, sayfa: 307.

WIRTH, L.: 1938

“Urbanism as a Way of Life”, American
Journal of Sociology, 44/1, 34.

YALÇIN, C.: 2016

“Edirne Sanayisinin Bölgenin Jeolojik Yapısı

İle İlişkilendirilmesi”, **Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi**, Cilt 4 Sayı 7, 22.

YILDIRIM, Ş.: 2006

Günay Karakaş, Edirne Müzeleri ve Öğren Yerleri, Yapı Kredi ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul.

YURT ANSİKLOPEDİSİ, 1982

Edirne, Anadolu Yayıncılık, Cilt 4, İstanbul.

<https://www.aa.com.tr> (Erişim Tarihi 29.08.2018)